١

كتاب نتيجة الطب

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نثقي

الحمد لله الحكيم العليم المنان ◦ الذى جعل علم الابدان مقدما على علم الاديان ◦ وجمع
الطب النافع فى هذه الكلمتين الكريمتين كلوا واشربوا ولا تسرفوا عز شانه عن
ان يشان والصلوة والسلام على سيد ولد عدنان محمد ص طبيب القلوب وحبيب
الرحمن ◦ وعلى آله السادة وصحبه القادة الشافين ◦ مرضى الضلالة بدواء الهداية
والعرفان وبعد بو ضعيف حقير سيد محمد الطبيب الشهير بحكيم امير چلبي بوندن اقدم
علم طبه متعلق انموذج الطب نام تاليف ايلدوكم كه كتابك عملين اشعار دن صكره
عملنه شروع ايلمك لازم اولمغله نفس اسلاميه مبوله يا ل قيابي قربنده بر دكان
عظيم الشان ايجاد ايلدم كه نواويس حكما وكنانيس اطبا اكا نسبتله اسباب خرابه منزله
بسنده در لازم كلدى تلاميذه قابل مردن بري نتيجه مدت خدمتمزده دامن در
ميان ايلمش ايدي اول كنز عظيمك او زرينه موكل اولوب مقتضاى طب هر مريضك
مرضنه كوره دوا ويره اويله اولسه بو قواعدي رعايت ايچون بر دستور لازم او
لمشدى تا كيم طبك نتيجه سنى باشدن اياغه وار نجه حمياتى وسايرلوازماتى ايله بيان نمود
اوله بو وجهله اسمنى نتيجة الطب تسميه ايدوب جداول مقبوله تصنيف واول
ولد عزيز كه تلاميذ قابله مزدندر نامى عليدر آنك خاطرى ايچون تكميل ايلدم هر مرضى
كه بيان ايلدم آنى جداوله الدم بعده طبيعت مرض مذكور ومريضك نتيجه در وقاروره سي

نرلون اوزره در وغذاسی نه نوعدر وتمام علاجی نه ایله در اول مرضه فصد اولنورمی

ونرشیدن احتراز لازمدر وادهندن نه قسم دهن لازم اولور تماما عیان وبیان قلنم

ایمدی هر نه محلده که برقاچ نوع ادهان ذکر ایدوب انی ترکیب ایدوب ضماد ایله

دیبك مقصودیمز اولدر که تعیین اولنان ادهان قاچ جنس ایسه برفنجان ایچره

قیوب بر مقدار شمع کافوري وبر درهم مقداری مصطکی داخل ایدوب نار لینه

ده ذوب اولندقدن صکره فرخ اولا که مرهم مثال اولور اول نه وقت مرض

ایچون تعیین اولنمش ایسه اول منوال اوزره استعمال اولنه ایمدي اول بیان

ایلدوکمز مرض صداع مجرد دربو اول صداعدر که بي ماده اوله ویاخود باماده اوله

وقس على هذا سایر الامور فهذا الکتاب سیطوی على غرایب من الحکم اللاتی لم یسبق

الیها ان کنت بالابریز الخالص الاحمر والمسك التبتی الاذفر لاتکثر علیها قد شیدت

للاساة اس الحذاقة والحکم وانما هو هذه الجداول بنفسه طبیب ابکم اوما تراه

صامتا یتکلم لمؤلفه ناطق عن جوامع الکلم حجر اسود لمستلم اذا نظر الیه العلیل لوقته

یطیب برء الساعة للمستعجل علاجه شفاء عاجل للمتکدر مزاجه لمن سلك فجاج

الحکمة منهاج مستقیم ولمن اظلم علیه غمام غموم الایام مبهاج عظیم وکان العوایق

خفّهم القوافی فانّی وان کنت الاخیر زمانه لآت بما لم تستطعه الاوایل فاکثر

الطبة الزمان

طبیب یداوي الناس وهو علیل

آمدن

٧

آمدن تازه کل از بوده برون
دهر شکفت چو کل زین مضمون

شاهد فیض ز درج پرده کشود
رو ازین پرده بعشاق نمود

زین ترانه طرب بیدا شد
شوق و ذوق عجبی بیدا شد

وه ندانم چه سخن میکویم
چه حد نیست که من میکویم

هرکرا جوهر ادراکی هست
طبع صاف ونظر پاکی هست

نیکی را بیند واندك زود
چه دری دفتر این نکرد

می شناسد که چه تألیف است این
چیست این نسخه چه تصنیف است این

هست از جوهر عقد افتاده
صدف چند زکوهر ساده

این صدف دیده چه قیمت دارد
پیش ابري که کهر مي بارد

دارم امید که اهل هنر
در نیارند خطائی بنظر

ور ببینند خطائی بپوشند
یا باصلاح خطایش کوشند

طبع حاسد ز سخن بون دور است
که بکوید سخنی معذور است

فرغت من تصنیف هذه العجالة ولفقنا في
عشرین من جمادی الآخر سنة ست وثلثین
والف من الهجرة من ظهر العز والشرف

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاغذية	العلاج	الفصد	الاسهال	الادهان
صداع [illegible] باشده ومزاج دماغده مادی [illegible] اولنه	صاحبنك بعضیلری [illegible] اولوری باصفرادن اولور	خفیف وضعیف [illegible] البرسیع اولور	اخلاطلو [illegible] قبول ایدر	معتدل اولان غذا [illegible]	اقراص مثلثه اذوب شقیقه لرینه طلا ایده لر وافشرده لر شراب تمرهندی ونیلوفر وبنفشه خمیرهسی وشراب لیمون وحب قوقیا وحب الذهب ویره لر	قیفال طمریندن	غلیظ طعامدن وقبضدن [illegible]	دهن نیلوفر ودهن ورد ودهن بنفسج [illegible] ایله طلا اولنه
صداع حار [illegible] اولنه	دمکه [illegible] اولور	سریعدر	ناری اللوندر	باردوتر طب اشنادن اسفناخ وماوردل وقنبر علاقه	شراب الاجاص وتمرهندی ولیمون ونیلوفر وقورق شرابلریدر ونقوع حامض وحب ایارج جالینوس وقرص بنفسج وسکنجبین سادج ولعوق خیارشنبر ومطبوخ هلیلج اصفردر	قیفال طمریندن والبق طمریندن فصد اولنه	حار غذا [illegible] اولنه	دهن بنفسج دهن [illegible] ایله طلا اولنه
صداع بارد [illegible] اولنه وودیق حسن اولنق	مادهسی بوقدر	اضعف [illegible]	[illegible]	نیم برشت یمورطه وعسل [illegible]	شراب اسطوخودوس مع لیمون وشراب بنفسج مع استخدوس وشراب عرق سوس مدبر وسکنجبین عنصلی وکلشکر وحب بنفسج وحب ایارج فیقرا ومعجون فنادیقون واقراص مثلثه شقیقه لرینه طلا اولنه	فصد اولنمیه	حار وبارد [illegible] اولنه	دهن زنبق ودهن یاسمین [illegible] اولنه
صداع یابس آغری ودلی بیوستدن [illegible]	کاه اولور [illegible] اولور	ضعیف اولور	بولانقدر	قیمق طاوق ودجاج [illegible]	شراب نیلوفر وشراب بنفسج وارپه صویله لعاب بذر قطونا وشراب ریحانین حرارتی وار ایسه اقراص مثلثه اذوب شقیقه لرینه طلا اولنه حب ایارج وخمیره بنفسج وحب اللاجورد وسفوف ماء الجبن ومطبوخ هلیله اسود ومطبوخ افتیمون ویره لر	[illegible] فصد اولنه	[illegible] اجتناب اولنه	بنفسج ونیلوفر [illegible] اولنه

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاغذية	العلاج	الفصد	الاسهال	الادهان
صداع دموی	مادهسی دمدر	سریع اولور	احمر قانیدر	[illegible] اسفناخ ولیمون [illegible] بورانیسیدر	بنفسج ولیمون ورمانین وقورق وصندل شرابلریدر وحب بنفسج وحب قوقیا وحب ایارج ومعجون خیارشنبر واقراص مثلثه لی شقیقه لرینه طلا ایلمکدر	ابطیندن [illegible] وقیفالدن [illegible] فصد اولنه	هرجانه [illegible]	دهن نیلوفر ودهن بنفسج ودهن کلاب [illegible] ایله طلا اولنه
صداع [illegible] اولدقده ایله معلوم اولور	مادهسی دماغده غلیدر	اقصا نبضدر	[illegible] اقصا	طاوق [illegible] کباب اولوب اکل اولنه	حب شبیار وشراب استخدوس وایارج لوغاذیا ومعجون دیادرینوس واطریفل کبیر وصغیر وتریاک فاروق وحب قوقیا بونلردن هرقنقیسی الویره سه ویریله	فصد اولنمیه	[illegible] اولنه	یاسمین [illegible]
ضربان [illegible] صداعدر	مادهسی بوقدر	اضعفدر	اضعفدر	[illegible] خفیف طعاملر	حب ایارج جالینوس ایله تلیین ایدوب اقراص مثلثه ایله طلا اولنه ومعجون فنادیقون ویروب مرهم قیروطی ایله محل وجعه ضماد اولنه	[illegible] فصد اولنه	مغلظاتدن حذر	[illegible] اولنه
سرسام ورم [illegible]	دماغده [illegible]	مشارکی ایله [illegible]	[illegible] طاهر اولور		ماء عسل وشراب استخدوس مدبره ومطبوخ قنطریون وشراب سکنجبین عسلی وسکنجبین ماء [illegible] وشراب اگر سرسام صفرادن ایسه وهذیان سویلر ایسه اول وقت همت تبرید وترطیبه صرف ایده ومطبوخ فاکهه ویره لر	فصد اولنه [illegible]	هر غلیظ [illegible] اشیادن حذر	[illegible]

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاعراض	العلاج	الفصد	الاحتراز	الادهان
نسيان اونوت ساغيلر تركيبي	بارد رطب در مجاري دماغه سده اولمقدن اولور	هرمان متواتردر	اصحادر	حاره نيتلي غذاليه	ايارج لوغاذيا وايارج هرمس وايارج فيقرا وايارج جالينوس وشراب استخدوس وشراب اصول ومطبوخ قنطريون ومطبوخ اصول وقرص انيسون وسفوف مخلصه ومعجون اثانا سياه بزرك وسجرنيا وسوطيرا ومعجون فريادوس	اولنماز	بارد رطب هر اوداندن حذر	زنجبيل ومشكيني واستخدوس وقنطريون وزنبق ياغلري اله باشه ضماد اولنه
سبات سهر: نوم كسي اولوب اويوما مقدار	حنوزن مزنوعدن كرسامدن مركب حار وبارد اولور	اصحادر	اصحادر	حار رطب اولان اشيادن	مثروديطوس وايارج لوغاذيا ومعجون ديادريقوس وشراب ليمون مع نيلوفر وشراب بادرنجبويه مع استخدوس وشراب بنفشه مع خشخاش ومعجون امردسيا واقراص مثلثه كه ذكر اولنان ادهان ايله شقيقه لرينه ضماد اولنه	فصد اولنماز	هر اليو عرابيدن احتراز اولنه	اسطخدوس ومشك زنبق ونيلوفر وقليون ياغلري ايله
احمق والحمق: قاوينه نقصان اولوب احمق اولور	كاه بارد ساذج وكاهي بلغم مادي اولور	اصحادر	اصحادر	تقليل غذا لازمدر معتدل اولان ايله	اطريفل كبير وصغير وهليلج وكابلي وآمله مرباللري ومعجون فلاسفه ومثروديطوس وكونلك وزنجبيل شكر ايله سفوف اولنه ومعجون وج ومعجون سوطيرا ويريله	فصد اولنماز	كثرت طعامدن وامتلادن حذر	سنبل ياغي ومشك ارمني ونيجر كتيرايله باغلري ايله اولنوب باشه ضماد اولنه
المانيا: انسانه قودوز كوپك كبي اولا مقدار	بارد وپابس	اصحادر	اصحادر	تمكين اولان غذا ولطيف سي انيك مركبي	ديادريقوس وفند ادنيقون وديا قطليقون وسنجرنيا ودشيشا وشراب استخدوس ومطبوخ قنطريون ومعجون لوغاذيا وحب منتن وحب لاذورد ومفرح ياقوت وحب الذهب ويريله	ابتداده مرض ونقاالدن فصد اولنه	هر بارد وپابس اوداندن حذر	زنبق وقيصوم ويادروج ونيلوفر وبادرنجبويه ياغلري

المالنخوليا

ح

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاعراض	العلاج	الفصد	الاحتراز	الادهان
ماليخوليا: تشوش وفكر زياده تكبر وقلقدر	يابس وبارد وسوداويدر	اصحادر	اصحادر	سمن طاوق وقاز وقوزي وپاغلي شوربه لردر	مفرح ياقوت ودواء مشك حلو وشراب حرير وشراب بادرنجبويه وحب لاذورد ومعجون نجاح وشراب استخدوس ولسان ثور وسفوف سودا وحب سودا وقرص سودا ومعجون امردسياه ومطبوخ خيارشنبر وماء شعير وماء لسان ثور ويريله	باسليق وصافن طاريدن فصد اولنه	غليظ وپابس وطوزلي واجيبدن احتراز اولنه	زنبق وياسمين ومصطكي ياغلري ايله كلوب ايله ومشك ايله ادويه باشنه ضماد ايليه
القطرب: مانيا كبي بودرخي	بارد ويابس وسوداويدر ماليخوليادن نوعيدر صاحبي	اصحادر	اصحادر	مانياده اولان غذادر	كذلك علاجي مانياده بيان ايلدوكمزدر	قيفال طرفندن بيحج كره فصد اولنه	مانياده بيان ايلدكمز كذلك	مانياده بيان اولنديه
العشق: معلومدر ماليخوليادن برنوعدر	ماليخوليا	اصحادر	اصحادر	ماليخوليا ده بيان اولندي	ماليخوليا علاجيدر اما مطلوبنه وصولدن اعلا علاج اولمز	باسليق طرفندن يرساقدن فصد اولنه	ماليخولياده بيان اولندي	ماليخولياده بيان اولندي
الثبات: نفرت تقيله بلغمي وثقيل يعني زيادة من صفري اولور معلولدر	اصحادر	اصحادر	حار رطب اولانلر	دواء مسك ومفرح سنبلي ترياق اكبر وايارج جالينوس وايارج فيقرا وفنونيا وعتيق وبرشعثا وشراب استخدوس وحب افاويه ويريلور	فصد اولنماز	هر بارد اولان اشيادن حذر	زنبق ونرجس وسنبل وخبرالتوم وعسكري واسطوخدوس ياغلري ايله بيجرة شقيقه سوريله

الأمراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الأغذية	العلاج	الفصد	الاحتراز	الأدهان
السهر هیچ اویوماغه مقتدر قابل اولمایه قادر اولمامق	حار و یابس دماغنده ملحدن اولور	بطیئ لطیف	بیاضه میلی	غلیظ و ثقیل اولان طعاملردن بقله و خشخاش و مرغاصه و حلوالر	توزنی حمامه کیروب ماء شعیر ایله شراب خشخاش و شراب بادرنجبویه و شراب فلنجمشک ویره لر و اقراص مثلثه ذکر اولنمق ادهان ایله ازوب باشنه طلا اولنه و تریاق ثمانیه و شراب نیلوفر و بنفشه و شراب افاویه ویریله	فصد لازمیده تمکن طرلی طولو اولمه	خفیف و نازک اولان طعاملردن بیمه	بنفشه و یاسمین و زعفران و خشخاش یاغلوبی باشنه سوره لر
[illegible] ایامی اوزرینه قالقدوقده یاتسی دوشوب طوپراما مقدار	سببی اخره دخانیه‌دن رطوبت بلغمیه‌دن حاصل اولور	اعتیادی	اعتیادی	معتدل و ملایم و لطیف اولان غذالر	شراب حماض و شراب لیمون و شراب تمر هندی و کلینکر و بنفشه جمهوسی و شراب ورد قنقیسی و ماء اصیه سنا مکی و قره ارک و عناب معا قیندروب صو ایله کل مکرو و سکنجبین شرابی ایله ازوب ویریله	فصد لازمه امتلا ویر واریع اوله باضعری اوله	غلیظ و ثقیل اولان طعاملردن حذر	شراب حامض و ورد و بنفشه و کافور یاغلوبی باشنه اولنه
الكابوس اوزرینه مقدار صوبلی	مقادیر مهلک	اعتیادی	اعتیادی	ملایم و لطیف اولان غذالر	حب ایارج و حب قوقیا و ایارج لوغاذیا و ایارج روفس و حب سکبینج و حب منتن و حب النفث و معجون امرد سیاه و سوطیرا و حب شیرایارج و حب شبیار و معجون فنداديقون و معجون تمری و حب افیقون و اتاناسیای بزرک ویریله	فصد لازمیده اکل امتلادن و ورم اربع‌دن	هر غلیظ و حار و یابس اولاندن حذر	قیطرلیون و غافت و مرزنجوش و جعفر و سیداب یاغلری بدنه اولنوب و باشنه طلا اولنه
الصرع جن طوتمق دیرلر	بو سبلعدن کر دماغده اولان بلغمیه لوکیبولیده بلغمیه	ثقیل و کاهی خفیف اولور	بلغمیه العینه بیاض اولور	ملایم و لطیف اولان غذالر	سکنجبین عنصلی و حب قوقیا و ایارج روفس و ایارج فیقرا و اطریفل صغیر که ایارج ایله مقوی اوله و حب مجنون و مطبوخ قنطریون و حب سفاج و حب لاذورد و شراب سکنجبین و شراب ریحانین و شراب نیلوفر و معجون ماده اسکندر و اتاناسیاه و سوطیرا و ایارج لوغاذیا و حب اللاذورد	فصد ایله استفراغ خلط لازمدر	هم جمعه و شیتیه غذالردن حذر	قنطریون و غافث و مرزنجوش و جعده و سیداب یاغلری باشنه اولنه

السکتة

الأمراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الأغذية	العلاج	الفصد	الاحتراز	الأدهان
السکتة انسان اعمی کبی قاص فی اولمقدر	بطون دماغنده کامل سده اولمقدر	اعتیادی حرکت ایتمیه صاغده دیو حکم اولنور	اعتیادی معلوم صحتی اولدقده سنجریابلی اولور	ماء لحم اولوب مفتح اولان غذالر	صرعده بیان ایلدوکمز علاجلردن نهایتی بونک فرقی کندر و مشک و جند بیدستر و قرنفل و فرفیون بربرده مخلوطا دق اولنوب مسکوتک بورنینه بر فتیل ایله ادخال ایده لر	صافن طمریندن و قیفالدن و شاه طمری یانندن اولان وداجدن فصد اولنه	حار و یابس اولان غذالردن وبردیده اوزره	فستق و حنظل و کندر و مرزنجوش و قیصوم و سداب یاغلری ترکیب ایدیلوب بورنینه صوقه
الفالج بدنک بر یانی و یاخود ایکی یانی حرکتدن قالمقدر	رطوبت باردن بلغمیدر	بو حال اوزره دکلدر اکثریا بطیئ	بیاضدر و کاهی بولانق و کاهی بیاض اولور	صید ایله اولان حیوانات اتلری کباب اولنه	اول حقنه لینه بعده حقنه متوسط بعده حقنه حاره اولنوب اون درت کونه وارنجه کونده صکره ایارج فیقرا و قوقیا و منتن حبلری معطا ایله ویریله بعده تریاق اکبر و تریاق اربعه و سوطیرا و مقم الزمین و دیادریتوس و سنجرنیا و مثرودیطوس و سکنجبین عنصلی و شراب عنصلی و شراب اصول و استخدوس و عرق سوس مدبر و امرد سیاه و معجون هرمس و حب النفث ویریله	ضروری اولمیجه فصد اولنماز	هر رطب و برودتلی اولانلردن و جیموالردن حذر	حنظل و فرفیون و مرزنجوش و اقحوان و بابونج و سداب و مرسین و قسط و فرفیون یاغلری ترکیب اولنوب اعضاسنه سوره
التشنج سکر بودنلق و بعد ملک و دمرکنه قادر اولمامقدر	خلط حاره صفراویدن و اغولو حیوان صوقمقدن دخی اولور	اعتیادی	کاه ناری و کاه بیاضه مایلدر	معتدل اولوب غلیظ اولمیه	سرسامده ذکر ایتدوکمز علاجلردر	فصد اولنمیه	سرسامده قیاس اولنمیه	سرسامده ذکر اولان ادهانلردر
التمدد سکلری کریلوب و بورتلوب اعضاسی اجمعه قادر اولمامقدر	تشنج کبیدر	تشنج کبیدر	تشنج کبیدر	سرسامده بیان اولنان غذالردر	سرسامده ذکر ایلدوکمز علاج بو مرضک دخی علاجیدر	فصد اولنماز	سرسامده بیمه اوبله ایمک	سرسامده ذکر اولنان ادهان اوزره عمل اولنه

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاغذية	العلاج	الفصد	الحقنة	الادهان
القوه نوع اكبيسي اعراض اكلمله	سببي بعودتلى كرده ماغنده نازل اولور	اصحادر	بياضه مايلدر	قابضه بيان او نفشندر	بو قرا اكولنق بوده اوتوريب باشنى بر سياه فوطه ايله اورتوب برد مشقى اينسه نظر ايتديره لو واغزنده دايما اكر وجوز بوا طوته ومعجون وج ولوغاذيا وايارج جالينوس وشراب استخدوس وشراب خنديقون ومعجون فنزاديقون وسركنجبين عنصلى ايله عزه ويره لو	فصد اولنمز	قابضه بيان اولنمز	خردل ودراج وهليلجات واربعه وزراسيون وقنفيون بو ياغلرى تركيب ايديب [illegible]
الغشي العوائق وساير اعضا دن ره مكلى	فوت متحير كبري صنفعقدن اولور	اصحادر	اصحادر	جار روب اولان غذا لردر	ترياق اكبر واطريفل كبير ودياده بتوس وبلادر ومقيم الزمين ودواء الهرمس وسوطيرانام معجونلرى استعمال ايده وحب النفط وحب المنتن ويره لر نافعدر	فصد اولنماز	حار روب وطونيلى اولاننه حقنه	[illegible] ياغلرى تركيب ايديب اعضاسنه سوريله
الرمد كوز اغريسي در لاعلى التعيين	صفرادن وكيموسدن هوادن اولور	اصحادر	اصحادر	استفراغ وقبوق لطيف طعاملردر	ايارج فيقرا وايارج جالينوس وحب الذهب واطريفل صغير وشراب استخدوس مع شلوفر ومطبوخ بليلج ومعجون تمرى ويريله	فصد اولنه قيفالدن	طونلك منجر ودقلى ونقاره وشباب دن حقنه اولنه	ابيض شياف ونشاف ايله ايارج [illegible] اولنه
نقصان الشم بورونده قوقى الما مغذيدر	نزلادن يا بلغمدن مقدم وما غدن	اصحادر	اصحادر	خفيف ومعتدل الالاغ غذالر	اطريفل كبير كه ايارج فيقرا ايله مقوى اوله شراب استخدوس وشراب خنديقون يا استخدوس وحب ايارج جالينوس وحب الذهب وايارج حب قرنفون ايله معا اذوب بورننه برنج دفعه جذب ايتديره لر	فصد اولنماز	قليلط وطفرلى وبونكوطلودن حقنه اولنه	افسنتين وقسطدن وريحان ومرزنجوش بو ياغلرى تركيب ايديب بورننه قطره ايديب ادخال ايده لر

قروح الانف

الامراض	الطبيعة	النبض	القارورة	الاغذية	العلاج	الفصد	الحقنة	الادهان
قروح الانف بورننده ياره جيان او نقطه	بخارات حاره دن وتوليدن اولور	اصحادر	اصحادر	معتدل غذالر	رطب ايسه مرهم اسفيداج ومرهم قيروطى يابس ايسه لعاب بذر قطونا وحب المجرب وحب الذهب وحب ايارج فيقرا ويره لر	فصد اولنه ياخود حجامت ايده لر	غليظ غذا اولن حقنه	دهن ورد ونفشه ودرد ونيلوفر ومرسين بو ياغلرى تركيب ايديب فتيله ايله بورننه ادخال ايده لر
الرعاف بورندن قان قاندر	بخار اندن اولوب قطع اولنمه وكاه صفرادن اولور	اصحادر	اصحادر	مزوره حابسدر	افيون وبزربنج وكافور وطاعردل صوتى وسكر لوبيوق صوتى بريه جمع ايدوب فتيله يوله يوب بورننه ادخال ايده لر وانجير اغاجينك بياضنى بينه مثال قاذيوب بورننه طقه لر	مزوره حابسدر ضرر ايتمه مؤخر	برنجى قيفالدن فصد اولنه مقدم	صاحب كافور اسمنى قابلنه بو ياغلرى ياخود جوزيله ايله اللنه ياپشديره لر
زكام ونزله دماغدن بوغازه خلق ويره	حاردن ورطوبتدن اولور ياحاردر	اصحادر	اصحادر	قنيخ واسفناخ وملوخيا وسهوبقلى اولى وصيره يى	معجون وج ومعجون حبة السودا وشراب خشخاش ولیمون وسرکنجبین عنصلی وعرق سوس مدبر وشراب زوفا ولعوق كرنب ولعوق عناب ولعوق سبستان ومعطباب ومعجون بنفشه ويريله	فصد اولنه قيفالدن	غليظ اولانلر حقنه	مرزنجوش وبابونج وسيداب ونيلوفر ياغلرى تركيب ايديب شقيقه لرينه طلا اولنه
امراض الاسنان واللثه والشفتين دل وديش وطوطق مرضلريدر	فساد طعامدن حاصل اولور	اصحادر	اصحادر	معتدل ولطيف اولان طعاملردر	حب ايارج ومعجون ديادة بتوس ودواء هرمس ومطبوخ افتيمون ومطبوخ قنطريون وسركنجبين عنصلى وكاه كاه مسواك استعمال اولنه واكر اوك ديشدن ايسه كوكى كوزنده كوستر ملك اولادر	فصد وحجامت اقتضا ايديرسه	بياضه ونعمل ونغير غليظ وساير اولانلردن حقنه	افيون وقنطريون وبابونج ادخر ومصطكى ياغلرى تركيب ايدوب طلا ايده لر

ضعف اسنان وجعدان دیشلر ضعیف اولوب قوریت اولقدر	فساد طعامدن ومنجرا اشیا استعمال ایتمکدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	لطیف ومعتدل طعاملردر	معجون سورنجان کبیر ومرسین وسماق وکل صوئیله مضمضه وحب قوقیا وایارج هرمس ومعجون دیادربتوس وامروسیا واکثر تاسی ویریله	فصل ونم	منجرا اولان اشیادن حذر	سورنجان [illegible] وسنبل وسعد وصندل [illegible] وسکر ایله دیشلر سوریه
البخر آغز قوقسی قوقار	منجرا اشیادن ومعده نکزفساد بدندن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	معتدل اولان طعاملردر	چورک دیشی وامراضیه اخراج ایدوب شراب جریر وشراب سنبل وسکنجبین عنصلی وشراب رمانین وشراب هلیلجات وحب البخر وحب ایارج جالینوس اعلادر	فصل ونم	غلیظ اشیادن حذر	نانخواه ومضمضه استعمال ایده لر
الطرش قولاش صاغر اولقدر	مجرایه سده اولوب لقدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	معتدل اشیا استعمال ایده لر	قنقی خلط غالب ایسه انی استفراغ ایده بعده دیادربتوس ودیا قطلیقون ایارج فیقرا وایارج جالینوس وقوقیا وشراب استخدوس ومطبوخ قنطریون ومطبوخ اصول وحب النقط ویریله	فصل ونم	غلیظ ولزوجتلو اشیادن حذر	جندبیدستر وقصعوم وسیعجان یاغلری ایله اولنوب فتیله ایله قولاغنه ادخال اولنه
الطنین والدوی قولاق چکلمه وچیکله تکلدی	تجاویف دماغیه هوا کیرمکدن	اعتدالدر	اعتدالدر	معتدل اولان غذالر	طرشده بیان ایلدوکمز علاجدر	کذلک	کذلک	کذلک

وجع الاذن

7

وجع الاذن قولق اغرسیدر	سوء مزاج ساذج ویا مادی اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	خفیف ولطیف اولان طعاملردن	اطریفل کبیر وصغیر وایارج لوغاذیا ومعجون هرمس وفنداديقون ودیادربتوس وسایر معدلات ایله شیاف مامیثا ایله عصاره قرع وخیار وکافور بونلره دهن ورد ضم ایدوب بر فتیله بولیوب قولاغنه ادخال ایده لر شراب	کلیه فصل اولنه	حرارتلو اولوب مرهمدن طعاملردن حذر	[illegible] یاغی وبنفشه وبلسان یاغلری ایله ترتیب ایدوب قولاغنه فتیل ایله قویه
الخناق بوغاز اینکلنوب شیشمکدر	حرارتلو ویبوست ورطوبتلو الوی	صفرایه الیم مزاجلی	لون اخلاط قاس اولنوی	عناب ایله تنجبین ایچیلوب اعلادر	اکشی قره توت شرابنی ویا خود رتینی قیناتمش عناب وارپه صویله غرغره ویره لر وشراب نیلوفر وماء لسان الثور ایله وکلشکر لیمونی وسکنجبین عنصلی وحب ایارج جالینوس ویریله	صیف ودیگر اولورسه قیغالدن فصد	آتشی وطوزلی قیمتلردن حذر	بنفسج وزنبق وپاسمین یاغلرندن کیبا ایدوب محل ورمه طلا اولنه
ضیق النفس دیرلر عوام بوکا طوق نفس	حاره تلدن اولور اکثریا	بطیلدر	آکثریا بیاضدر	غایتله خفیف اولان طعاملردر	شراب عرق سوس مدبر وماء شعیر سکری ودواء مسک مر ودواء مسک حلو ومفرح یاقوتی ومعجون ایارج لوغاذیا وشراب جریر وشراب فراسیون ویره لر	فصل اولنماز	آتشی وطوزلی وغلیظ اولان طعاملردن حذر	زنبق وپاسمین وبادرنجبویه ولقلقنبک یاغلری ترکیب ایدوب کوکسه سوره لر
ثقل الاذن قولاق اغرلقدر وبوکلقدر	افساد مسامدن واقحه دن الور	اعتدالدر	اعتدالدر	غایتله خفیف ولطیف ودهانتلی اولان طعاملردر	اکر بلغم کلورسه سکنجبین عنصلی ایله شراب لیمون ومطبوخ افتیمون ویریله اکر بلغم کلمزسه شراب بنفسج ایله ودهن بادام ولعوق نیلوفر وعناب ولعوق خیارشنبر ومعجون تمر هندی ویریله	فصل اولنماز	آتشی وطوزلی واچی اولان طعاملردن حذر	لوز وبنفشه وقرع یاغلری مجموعه ایدوب قولاغنه تمرکه ایله [illegible]

السعال اوکسرکلك	بورودت وحرارت ویبوست دن اولور	اصحابدن	اصحابدن	آکثری لهوی اولان بلغم اولور غذالرو یادائم حرارتی	لعوق خیارشنبر ولعوق نیلوفر ولعوق اللعابات ولعوق پرسیاوشان ولعوق رب السوس حرارت وار ایسه لعوق طباشیر لعوق دهان وحب فرفیون وحب اصطمحیقون وحب سعال ویریله	فصد اولنماز	آکثری و طفلی طعام طبلی لودن حقنه	[illegible]
نفث الدم قان توکرمك کاه طمردن وکاه بشقه ایش	مادیسی معین بلغم مکوزات الثیه اولیه	احتما لوفا ضعیف دی	دیر دن الورسه تولانق الدی	هر سنه آکثری وغلیظ اولیه استعمال رتبه بالوده وضیفه اعلادر	لعوق نیلوفر ولعوق خیارشنبر ولعوق عنصلی ولعوق رمان ویریله اکر لینت وار ایسه شراب دهانین ایله قرص کهربا وقرص طباشیر ویا خود شراب رمان حلو وشراب لسان الحمل ولعوق کثیرا ویریله	مفعوت الورابیه	جامعلی وعاطفین وصرتین وطعاملی واجیلن حقنه	کیف تدبیج وجمعه ولسان الحمل والتین باغلیف ترکیب ایله صد ایله
العلق الناشب بوغازده سولوك یاپشمقلق	دکلدر مرض	قزاق اولماز	قزاق اولماز	هر بر سنه جانبیدر	سرکنجبین عنصلی ایله خردلی ادویه غرغره ویره ویا الکز سرکه وخردل وطوز غرغره ویریله اناردانی وچوکلی وسماق وطوز قینادوب غرغره ویره جمله دن ایوسی قوز یراغی ویا تخته بتی یا قلوب اغزینه بخار ین چکمکدر	فصد اولنماز	بورجی عملی باشنه کتوروب صولی سوغوق نیمه	فتیله ایله سرکه وطوز خلط کوب اولنوب اغزینده طعه
ذات الجنب وذات الرئة	ذات الجنب دیدکلری حاردر دمدن وبلغم طلعدن اولور ذات الجنب عضلات بالمنه اولور	ماء جاده ایله معا نبض منشاری اولوری	بحال ایله اولنمز	آکثری وغلیظ اولن طعامدن خفه بالوده وضربه وسفناخ اعلادر	ماءشعیر ایله شراب التین ومطبوخ سبستان وعناب ولعوق خیارشنبر ولعوق سپستان وشراب بنفسج ولعوق کثیرا ولعوق حب سفرجل ایله معجون خیارشنبر ومعجون تمری ولعوق پرسیاوشان وشراب عرق السوس مدبر وماءشعیر ایله معجون ترنجبین ویریله	باسلیق فصد ایدوب خلط غالبی استفراغ دن صکره قبیل وحقنه کرکدر	یاپدیغی واکثری اولاندن خفه	مقلطعات مشیع وماء هیره حمیه وصیغه یو شیح الحنی یوباغلوب ترکیب ایله طلا ایله حقنه

السل آق جکرده جبان اولنمقدر	بلغم ایله استدراره اولوری اولوری	ذات الجنب کبیدر	ذات الجنب کبیدر	یادائم میوه یمی واسفناخ وسماك وباقلیه اولانلریدر	هرکون ماءشعیر ایله شراب خشخاش ولعوق خشخاش وقرص خشخاش وسفوف سرطان وماء لسان الثور واشك سودی سفوف مقل ایا سا ایله شراب ابیض صرف ورایحه سی خوب اشیا ولعوقلرك هر بری وکلبشکر وشراب حریر وشراب ممسك ویریله	فصد اولنماز	سعالده بیان اولنان	یادی مجموعه وسعال الدمه بیان ایلدوکمز اوزره ویره
ضيق الصدر کوکس طوتلمقدر	عضلات صدره اخلاط غلیظ حبسنا سندن اولور	بحال اولوری دی	ماء لیوی ایله بریر مزاجلی ایسه	اسفناخ وفالوذج ویادائم میوه یمی	معجون سناء اسهلی وایارج جالینوس وحب بنفشه وقرص سعال وقرص طباشیر وبنفشه خمیره سی وشراب عرق سوس مدبر ودواء مسك مر ومعجون امروسیا ومعجون مرزنباد ویریله	فصد اولنماز	آکثری وزیاده طعام دن احتراز	غاغث وافسنتین واسقاسن وبرسین ویردیه باغلری ترکیب ایله طلا ایله
الخفقان یورك یوکسمی صغلیق وبلیغی دن طویوب یاتلمقدر	سوء مزاج ماده دن اولوری	بحال اوزره اولنماز	مختلط وعجیب الالوان اولور	بلبع وطاوق مسلوق لری	دواء مسك مر ومفرح یاقوتی وشراب عنبر ومسك واطریفل صغیر وکبیر وجوارش عود وعنبر وجوارش صندل وشراب رمان حلو وشراب البرو وشراب دنیاری مع شراب عنبر	آکثر دموی ایسه فصد اولنه	هرملح اولوب غلیظ اولان دن خفه	یابسیح یمیع وعنبر ومصطکی واسفعیر وبیرق یوباغلوب ترکیب ایله طلا ایله
الغشي یورك یوکسمی بایلمق ویوکلقدر	خفقان کبیدر	خفقان کبیدر	خفقان کبیدر	کذلك	خفقان علاجیدر	کذلك خفقان کبیدر	کذلك	کذلك

قلة اللبن سود ممه‌دن اولماقدر	ماده سی دملک قلتیلدر	اعتدالدر	اعتدالدر	قوتلی ودلاوتی وبلچ ارتلوی ونخوداب	ماء شعیر ایله سکر وسویق ایله سکر وطتلو بوزه وسیاه نخود صولی شکر ایله وشراب حریب وشراب مسک ودواء مسک حلو ومفرح یاقوتی وشراب عنبر ویریله	مراتب دارابیه حاضردر	غلیظ وطوزلی طعاملردن احتراز	غذات وماء صرفه وشیلکه طرابن نادرا یاغلوی معاملی ترکیب ایدوب ممه‌لرینه سوره‌لر
وجع معده اغزی دیدی قورصاق خلع ویلا دیریلر	سوء مزاج دن اولور وخی ساذج اولور وبعضی اولور	مختلفدر	دیر اولیجق اعتدال فاسدسی	بلیغ وطاوتی والتکه مثانی خفیف اسنادر	رازیانه وانیسون قینادوب اول صو ایله مطبوخ فاکهه ومطبوخ رمانین ازوب ایچه لر وجوارش جالینوس وجوارش دزنباد ویره لر بعده قرص ورد کبیر وصغیر وقرص افسنتین ازوب معده سی اوزره طلا ایده لر ومعجون وجع ومعجون دزنباد ویریله	ضرورت اولدیغی	یابس غذالردن	سفرجل ودرهم واقاقیا والسیلن ومصطکی یاغلوی ترکیب ایدوب معده یه ضماد اولنه
التخمه ترکیبی امتلادر	ماده سی بوغلدی	اعتدالدر	اعتدالدر	حموضت اوزره اولوب خفیف اولان طعاملردر	شراب امبرباریس وشراب لیمون سفرجلی وکلبشکر وشراب افسنتین وشراب ورد وشراب ورد وشراب عود بونلر جمله سی قیدن صکره اعلادر	لازمدر دکلدر	ادخال الطعام علی الطعام ایتمکدن حذر	وجع معده بیان ایلدیکمز دن
نقصان الشهوه اشتها اولماقدر	سوء مزاج معرفتدن در	اعتدالدر	اعتدالدر	کوشیش کوکلی اکل ایده	وجع معده ده بیان ایلدیکمز علاجدر	فصد لازمدر	وجع معده کبیدر	کذلک

الفواق قاره بده نشتش اولوب ویرودت اتیکیدن	معده ویکه بروده تندان یا انفاخ شتن تکلدر	اعتدالدر	صابیلری اسبب اولوب اوزده اولور	ایچلر اولمیدر انتبار	اوج درهم رازیانه قینادوب اون درهم کلبشکر ایله ازوب ایچه لر ومعجون وج وشراب سنبل ومعجون نخود وجوارش کمون وجوارش فلافلی دقره چورک اوتی معجونی وجوارش عنبر ویا عود ویا مصطکی ویا خولنجان جوارشلری ویره لر	فصد لازمدر	ملحی وطوزلی وحرلی طعاملردن حذر	قنبر وجوزبوا وزنجبیل ونعناع وسیسبان وبیرتسم یاغلوی ترکیب ایدوب معده سنه ضماد ایدیلر
وجع الکلب دائما طعام ییجی	سوء مزاج بارد در یا معده یه قوم دوکلمشدر	اعتدالدر	اعتدالدر	سکنجبیل وزیتون وبرایکی طوزلک یاغلو وزیتون ویریه	اطریفل کبیر وصغیر وکلبشکر سوب اوزرینه شراب صرف ایچه بعده جوارش نار مشک وجوارش کمون ونقوع حامض ومطبوخ افتیمون وسکنجبین ویره سنی ویره لر	فصد لازمدر	لطیف غذالرله هضمی سریع اولنلردن حذر	حنظل ودلفه وبابونج واسطوخودوس وبانفشه یاغلوی ترکیب ایدوب معده سنه ضماد ایدیلر
جوع البقر ترتیب اچکوزلی یمک اکله‌ده طور ریمز	معده یه سوداوی مجتمع اولدیغیدر	اعتدالدر	اعتدالدر	سکنجباج وزیر باجه	حب افتیمون ومطبوخ او وشراب بادرنجبویه وبوزاغوانی سرمساق ایله وشراب کرفس ونعنا وقشر اوتچ بونلر ایله پشمش اوله ایارج لوغاذیا ایله دیاد رتوس وسقمونیا وحب اصطمخیقون وحب دیدان ویریله	فصد اولنه باسلیقدن	زهر نیسون بیک بیر	سنبل وقصب الذریره وزعفران وزرنباد یاغلری ترکیب ایدوب معده سنه ضماد ایده
العطش دائما صوسز اولمقدر	معده‌ده حرارت وبلغم طوزلی اولمقدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	طوزلی اولمیوب لطیف اولان غذالردر	طورب تخمی صوی وطورب صوی ایله سکنجبین خلط ایدوب برقاج کره قی دن صکره خیار وقثا وصندل وماء ورد وبنلوفر شربتلرین ایچه سکنجبین ساذج وگلاب وماء هندبا وحب اصطمخیقون استعمال ایده	فصد اولنه	طوزلی اولان شیدن حذر	خیار وقثا وصندل ودهن بنفشه ودهن بابونج یاغلوی ترکیب ایدوب معده یه ضماد ایده لر

الفواق خلق بوکا اکغرق دیرلر	باغیر لرجیدن الور محلل مرضنده	مریض دوکل ایسه امتلا نیفسیدر	مریض دوکل امتلا فائده سببیدر	ییمک ایچمکی ویوروب اتلوب حفیف ایلوب خفیف اولان طعاملر استعمال ایده	مقیئ ایله ایروب لعاب بزرقطونا ولعاب رب سفرجل ایچوره شکر وبادام یاغی قاتوب بعده استعمال ایده وبعده مطبوخ افستین ومعجون کمون ومعجون وج وجوارش ناغواه وجوارش مصطکی وتریاق فاروق وشراب بادرنجبویه وحب اصطمیقون وحب ماسرجویه ومعطشات ایله اشربه لر	فصد اولنماز	معجون ومالح اولان حمضدن اشبادن	صوغن لقمه بیان اولنان باغلو ایله عمل ایده لر
قلت الشهوة فان وضعفده معده سوء ضعفندن ودمکه معدوده مجیاولوبو عفونتدر	ضعیفدر	حرارتی وار ایسه سخن مایلیدر	مابول واسفناخ وقثی بوزاری		قرص کهربا وقرص طباشیر وقرص حلنار وقرص افستین وقرص امیرباریس بو اقراصک قنغیسی الورسه شراب لسان الحمل وشراب الحماض وشراب عناب وشراب تفاح حامض ایله معا انوب استعمال ایده لر	باسلیق طمری فصد اولنه	غلیظ وثقیل اشیادن حذر	لسان اعمال کهربا وحلا البار وحلنار افستین واغراسی سفرجل نعلوی ترکیب صفرا
ضعف الهضم وابطال الهضم باکلیه اشتها باطل اولقدر	معده نک زاجی حار اولقدر اولور	اصحابیدر	اصحابیدر	مابول وسفناخ وقثی بوکا بکنزر لطیف اشیا اوردی	شراب رمانین وشراب رمان حامض وشراب غوره وشراب تفاح وشراب امیرباریس وقرص ورد وسکنجبین ساذج وسکنجبین نیلوفر ورمانیا ویره لر	فصد اولنماز	غلیظ اولاندن حذر	فواقده بیان اولنان ایدر
هیضه غیر منهضم اخلاط حرکتیه کلدیکی	صفراوی الوری ایاغی صا وعدد	اصحابیدر	اصحابیدر	حفیف الهلات غذالی دخی تبج قوین تقلیل ایده لر	شراب ورد وشراب سماق ایله قرص طباشیر ویا قرص ورد انوب ایچوره لر ویاخود شراب رمان حامض ویا رمان حلو تنقیتی الورسه قرص کافور وقرص اقاقیا وقرص ورد کبیر ویره لر	فصد اولنماز	غلیظ وثقیل اولاندن حذر	فواقده بیان اولنان اوجهان دی

ضعف الکبد

ضعف الکبد قوه جکر ضعیف اولقدر	ارجحه لیکی سببی ناجکوره شده اولقدر	امتلا اولدوغی دی	ازار کهوب وقتی اولقدر	بیجیمی صفقیرو خفیف ولطیف طعاملردر	اکرسده دن اولورسه هرصباح هندبا وعنب الثعلب واصول دراز یانه وامیرباریس شرابی ودخی سکنجبین بذوری وقرص امیرباریس ویره لر اکرسده جکرک محدبنده ایسه شراب عرق سوس ومطبوخ افتیمون ومعجون خیارشنبر ومعجون سنا واثاناسیا وسلیسا وکثم ویره لر	تابع اولوب علته سیک ایسه اسلیم کهیندن فصد اوله	مالح وصرف اولان طعامدن حذر	هندبا دراوند وکلکلانج وادخر ترکیب باغلو اقدیره ایده لر
سدد الکبد قوه جکرده اکثر غلیظ اغذیه یسلدن اولور سده اولقدر	رقیقدر	یاضیدر		هندبا واسفناخ وقثی بوزاری	شراب راوند وشراب هندبا وسکنجبین ساذج بذوری وشراب اصول وماء هندبا وشراب دیناری وشراب صندل وحریر وسکنجبین راسنی ومعجون اثروسیا وقرص کبر وراوند وامیرباریس وحب الذهب وحب اصطمیقون ویره لر نافعدر	مایله سکی و کهمینی اسلیم کهیندن فصد اوله	اکشی غلیظ وطوزلیلردن حذر اولنه	ضعیف بیان سده بیان اولنان باغلو
النفخ والریاح فی الکبد قوه جکر شیشیکی ویللو اولقدر	ماده سی بلغم جکر ماده بسلیدی	کذلک	کذلک	کذلک	کذلک سده جکر علاجیدر نهایت معجون خرنباد ومعجون هرمس ویریلر موافقدر	اسلیمدن	کذلک	سده وضعف جکرده بیان اولنان باغلودی
وجع کبد قوه جکرک اعتریسی اغری اولقدر	ماده سی ضعف کبیدی ماده بسیلی	کذلک	کذلک	کذلک	بونک دخی علاجی ضعف کبد علاجیدر	اسلیمدن	اکشیلردن وطوزلیلردن حذر	ضعف کبده بیان اولنان باغلو ایله عمل ایده لر

ورم الكبد في جانب المحدب جگرك کری یری طرفنده ورم اولمقدر	دموی اولدیغی بیلنمز لونی و لسانی قرمزی اولور	رقیقدر	رقیقدر	هندبا واسفناخ وبقلة یمانی وتره بوره یی	فصد باسلیق ایدوب بعده مفتحات ومرادع ایله علاج ایدوب بعده ماء هندبا وشراب آلو و سکنجبین سادج وشراب دیناری ولعوق رمانین ولعوق نیلوفر وقرص طباشیر کافوری ویریله	باسلیقدن فصد ایدوب علاج ایدرلر اکر اسهال ایدرسه انی دخی قصد ایدرلر	مرهم غلیظ وماء الجبن [illegible] غزال اردن حذر	هندبا و [illegible] ونیلوفر وبنفسج وتر یا [illegible] ترکیب ایدوب [illegible] ضماد ایدرلر
ورم الصلب في الكبد جگرده ورم یوزنده زیاده ورم اولمقدر	ماده ورم ماده کیبیدر	رقیقدر	رقیقدر سنده وار اینه بیاض	لطیف وخفیف اولانی اشیادر	اول بدنی اخلاط مؤذیه دن پاك ایدوب سنتی احیه لر بعده شراب هندبا وشراب دیناری وحقنه خفیفه وشراب غافث وقرص کبر وقرص بنجنکشت وقرص غافث وقرص رازیانج ومطبوخ کمافیطوس ومطبوخ ترمس وشراب فراسیون ویره لر	صانع طرفنده باسلیقدن فصد ایدرلر	کذلک	مسطکی وسنبل ونیلسان ودهن ورد وسداب و صندل ابو [illegible] مرهم باطلی ایدوب کیمه ضماد ایدرلر
سوء القنیه بدن صاری اولوب کبد ضعیف اولدقده استسقا اولور بلوری مکلی	جگرك ترازی کاسد اولمقدن الوان طبوردر	بطیدر	بیاض ورقیقدر	خفیف اولوب لطیف الغذا لطیف	اول حمامه کیروب درلو بحوق صودد کثیوب حقنه بعده شراب افسنتین وشراب ورد ومعجون هرمس وجوارش مصطکی وحب ایارج فیقرا وحب غاریقون وقرص امبرباریس وعود کبر وطباشیر وکاکونج قورصلرینی سحق ایدوب کلبشکر ایله ویره لر وحب ماسرجویه وحب مازریون ویریله نافعدر	ضرورت اولنجه فصد اولنماز	مرهم غلیظ اولان اشیادن حذر	افسنتین وافیون ودهن ورد ترکیب ومصطکی وامبرباریس وماء مازریون وقیصوم باطلی ترکیب ایدوب ماء صعتر وبنفسج بدل ایدرلر
استسقاء لحمی ضعف کبد دن اولوب مرتبه سنه باصلنه باطلق با طرکیدر	بطیدر	بیاض غلیظدر	حار اولوب یابس اولاندر		اولا صوا ایچمکدن منع ایدوب بعده طلا عن ششمه سنی ورمی علاجنی ایده لر بعده ماء هندبا ایله شراب هندبا وقرص امبرباریس وطباشیر کافوری وورد کبیر وغافث وکبر وبنجنکشت قرصلری بر ابر سحق ایدوب ویره لر ومعجون نجوه وایارج لوغاذیا وتریاق اکبر ومعجون فج وشراب رسنی وحب النفط وحب مازریون وقرص مازریون وشراب اد وسکنجبین بذوری وحب کلکلانج ویریله	فصد اولنماز	مرصوص اولان وطباعدن میوه لردن حذر	سنبل ومازریون وحب مازریون ونیلوفر وبنفسج ونیلوفر [illegible] ترکیب ایدوب سوق نافعدر

استسقاء

استسقاء زقی وطبلی زقی طبلی اولدیغی طاولکبی	جمیع بیان اونمشدر	کذلک جمیع بیان اونمشدر	کذلک		تریاق فاروق ومطبوخ فودنج وقرص مازریون وشراب هلیلج وسداب وارسارون وافسنتین وهندبا شرابلری ولعوق غاریقون وحب سودا ومطبوخ هلیلج وحب مازریون وقرص ارسا وسوطیرا ولوغاذیا ویریله	فصد اولنماز	جمیع بیان اونمشدر	کذلک استسقاء لحمیده ذکر ایتدیکمز
الاسهال باطعامل ابدانی باسانی دن اولور	ضعیف اولور	غلیظدر	آکثری رقیق		شراب سفرجل وشراب تفاح وشراب پرسیاوشان وسکنجبین سادج عنصلی ومعجون اعظم وشراب ترسین وشراب لسان الحمل وتمر هندی وسوطیرا وامروسیا وشراب انجبار وجوارش صندل وقرص طباشیر وقرص کافور وشراب غافث ویریله	فصد اولنماز	باعلی طعام وسمزدن حذر	زنبق ونیلوفر وریحان والحمل وبنفسج ارمنی براده دهانی بر ترکیب ایدوب قارینه طلا ایده
التیبج السوداوی اسهال سوداوی دیرلر	غایتدر قتالدر	ضعیفدر	بیاض ورقیقدر	آکثری رقیق	اسهالده بیان اولنمشدر	فصد اولنماز	کذلک اسهالده کبیدر	مثلی اسهالده بیان اولنمشدر
المغص بوریلرده تعریکیسی	بلغم سبیدن ویا صفرا مالح دن	غدا الغلیظ	بیاض ورقیقدر	مناسب وخفیف غذالر	تمر هندی وتمری وزرنباد ودباده بتوس واکر معجونلردن جوارش اسقف وتریاق فاروق ولوغاذیا وشراب بنفسج وحب اصطمیقون وایارج جالینوس ومعجون خیارشنبر ومعجون ترنبلاشه ویریله	فصد اولنماز	بالیق وغلیظ طعاملر دن حذر	قیصوم وکلکلانج وزنبق وباسمین وبادرنج باعلی بی ترکیب ایدوب قارینه طلا ایدیلیر

اسهال بارد	سوء مزاج بارد ورطوبت ماده‌لیدر	رقیقدر	بولانق وبیاضیدر	رائحه‌سی [illegible] اوزلر ابلیر دشمش بیایلر	شراب غوره وشراب دارچینی وشراب قرنفل وشراب انجبار مع صندل ومعجون کمون ومعجون عنصل ومعجون کرمش وحب قبض ومعجون اعظم ومعجون فلاسفه وقرص طباشیر وشراب رمانین منعنع وبویله امثال	فصل اولنماز	غلیظ وبارد طعاملردن حذر	[illegible] ونقرس ونرلری [illegible] ووسلسان بوغاز [illegible] البروب قارنینه سوره‌لر
قروح امعا	[illegible] سقلرده بغلقده اخلاط کوکی تعفندن وسمیتندن اولور	ضعیفدر	بیاض رقیق وبعض نفیدر	[illegible] وجاروسیمور وسیفلاح [illegible] نیلوی وقتی بعید	هلیلج کابلی ولعوق بزرقطونا وسمیوز طاوقی اتی وابلق کبابی وایو پشمش پاچه وشیاف مامیثا ودم الاخوین بونلری دق وسحق ایدوب نیم برشت یموده ایله اکل ایده ومعجون فلفیون وشراب حماض شراب غوره وحقنه لینه اعلادر	فصل اولنماز	مغلطاتدن حذر	اسهال بیان اولنان باغلی قلبنی ضماد ایده
القولنج	قولون نام برسقلده اولور برسا بحودر	خفیف	وسیع اولور قان [illegible]	خفیف اولا [illegible] اولور	مقدم معجون خیارشنبر ایله تلیین ایدوب بعده حقنه لینه ایدوب بعده تریاق ومطبوخ قنطریون ومعجون زرنباد ومعجون ترپلاشه ومعجون دیا [illegible] وسایر حبلر که قولنج ایچون تعیین اولنمشدر وحب [illegible] ولعوق منضج ولعوق منقی وجوارش اسقف وبویله	اولکه فصل [illegible] اولنور	الغ [illegible] وحبار [illegible] حذر ایده‌لر	معص [illegible] بیان ایلدکم [illegible] باغلرده
شقاق المقعد	تورکیسی [illegible] دبرق [illegible]	حرارتدن [illegible] ونقل باسوردن بلینور	اعتیادی	اعتیادی	مناسب [illegible]	لعاب حب سفرجل ایله شراب بنفشج وحب المقل واطریفل مقل ومعجون سناء اسرجی ومرهم مقل واطریفل صغیر وسایر بواسیره تعیین اولنان حبلردر	فصل اولنماز	صفاوی [illegible]	[illegible]

الزحير

الزحير	ایچ اغریسیله بوروتب اخلاط کوکی شمیتی باغیر اولور	ضعیفدر	کلیدر بجالجه	خفیف ولطیف اولان طعاملردر	طبیعتن شراب بنفسج ولعاب حب سفرجل ایله وعسل خیارشنبر ایله تلیین ایده‌لر وحقنه لینه وحمام وشراب صرف ومعجون کمون وحب الزحیر ومعجون تمری ومرهم مقل ومرهم قیروطی وبره‌لر وخطمی خیار وقبق ویا پشقان اوتی قینادوب آیرن ایده‌لر	فصل اولنماز	غلیظ وبارد طعاملردن حذر	[illegible] ونقرس [illegible] وسلاب [illegible] بوغازی ترکیب ایلیک قارنینه سوره‌لر
خروج المقعد	دبر طشره چیقمقدر	استرخاء عضلدن ویا ماسکه‌نک ضعفندن اولور	اعتیادی	اعتیادی	خفیف اولان طعاملردر	شقاق مقعدده بیان اولنان اشربه ومعاجین وحبلر وبویله	کذلک	کذلک
البواسیر	خلق بوکا مباسیل دیرلر	ماده‌سی دم سودا ویا بلغم اولور	[illegible] اوزره اولور	بوحال اوزره اولور	خفیف ولطیف اولان اغذیه	مقدم طحالی تقویت ویبوب حاسات دم ایله مقید اوله وحب مقل واطریفل مقل وحب الرود واطریفل صغیر وحب [illegible] ومعجون فنجنوش وسکنجبین [illegible] ومعجون [illegible] ومعجون پوسه ویرلر	فصل اولنماز	مغلظ ومولد صفرا اولانلردن احتراز لازم	شقاق مقعدده بیان اولنان ادهاندر
دیدان	تورکیسی صاریلق دیر	امراضدن طحالدن [illegible] مفسودن سودادن وصفرادن اولور	سریع یا بطیئدر	رنکارنک اولور	[illegible] صوغی واسفاخدر	ماء هندبا ایله شراب هندبا وشراب راوند وسکنجبین ساذج وبزوری وشراب اصول ومطبوخ پرسیاوشان وقرص ابرسا [illegible] عود وعنبر وبویله	[illegible] اوزنده باسلیق طمرندن فصد اولنه	مغلظاتدن احتراز	[illegible] وراوند [illegible] منشک [illegible] واسقلقندی [illegible] وقرص [illegible] کبد وقرص لوسا [illegible] ذکر اولنان [illegible] مرهم ایلدیب [illegible] اوزرینه طلا ایده‌لر

ورم طحال ونفخه طلاق غك ورمی ونفخه‌سی سبلدر	آنك با سودادن اولور	گاه سريع وگاه بطئ اولور	احمر وبكنده قان وگاه بوزه رنكنده اولور	خفيف ولطيف طعاملر	شراب سركنجبين بذوري وشراب اصول وقرص كبر وقرص ايرسا وشراب ديناري وسركنجبين ساذج وعنصلي وترياق اكبر ومعجون نجوش وشراب پرسياوشان ويره‌لر	صول الكيه اوزرندن باسليقدن لهمه‌دن	غليظ وطوزلی واکشیلردن حذر	وشق وقرص استطقون وكبر ودهن كبر ودهن ايرسا بو باغلری تركيب ايدوب طحال اوزرينه ضماد ايدرلر
امراض الكلى والمثانة بوكركرك وقاوق مرضلريدر	گاه حرارتدن اولور ومثانه‌ده ضعيفدن وطاشدن اولور	سريع اولور	بويامش اولور	خفيف ولطيف غذالر	شراب كاكونج وشراب خشخاش وبنادق البذوري ومعجون كاكونج وايارج فيقرا ومعجون هرمس وقرص كاكونج وقرص كبر وشراب ديناري ويريله	[illegible] اولنميه لازمدر	غليظ وطوزلی واکشیلردن	كاكونج وخشخاش ومشكطرامشيع وپرسياوشان وبادرنجبويه وعقرب باغلرینی بوكركلره قاصغه طلا ايدرلر
حصاة الكلى والمثانة وبوكركده ومثانه‌ده طاش اولمقدر	علامتی قاصغلك كچيدی ويوركرك صانجه سيدر	اضعفدر	گاه قوملی وگاه بياض وگاه كوناكون اولور	خفيف ولطيف اولان طعام	بونك علاجی امراض كلاده بيان اولنمشدر	مزوره‌لر اولنيجه اولنان	شرايك امراض كلاده بيان اولنمشدر	امراض كلاده ومثانه‌ده بيان اولنان باغلردر
قروح الكلى والمثانة بوكركده وقاوقده جبان اولمقدر	قروح كليه وقروح مثانه‌دن بكلند	شديددر	قوملی وبورچنجی لوندر		قی واستفراغ ايله تنقيه‌دن صكره شراب قراصيا وشراب اجاص وشراب كاكونج وبنادق البذور وشراب خشخاش ماء شعير ايله ويريله وقرص طين مختوم وقرص انيسون وقرص كاكونج وقرص كبر وقرص ورد وقرص امبرباريس بونلری شراب پرسياوشان ايله ويره‌لر	صول الندن باسليقدن لهمه‌دن	طوزلی وآجی وغليظ اولانلردن	خشخاش وپرسياوشان وكاكونج باغلری بعده باغلیه عقرب وبرتركيب قاصغه وبوكره طلا ايده‌لر

جمود

جمود الدم في المثانة مثانه‌ده قان طوكلنمقدر	اختلاطلك مجموعندن اولور	مختلفدر	مختلفدر	لطيفدر	سركنجبين عنصلي وشراب خشخاش وقبلوبغه اودی وطاوشان بينسي واصم كوكنك صوبي ومطبوخ قيصوم وقوزمش اچيجيه سودي ومطبوخ السذاب وقره نخود صوبي شراب كاكونج ايله وقرص قيصوم ايله ويريله	ضرورت اولورسه	هر غليظ اولانلردن	عنصل وخشخاش وسذاب وقيصوم وخنديبيل وكاكونج بو باغلری تركيب ايدوب قاصغه سوره‌لر
عسر البول تورکیسی سدك طوتلمقدر	سببی ضعف مثانه‌دن يا مزاج حاردن	مغايردر ومختلفدر	طمله طمله كلور	غذاسی لطيف وخفيف اولان اشيادر	بذورات اربعه مستحلبی وكلينجك خايه‌سی كه قورومش اوله وشراب ريحاني ايله سركنجبين عنصلي وبذوري وسوطيرا ودياديرتوس وشراب پرسياوشان ومعجون كاكونج وترياق فاروق ودواء كركم وقرص اسقلقنديون وقرص كاكونج ويريله	فصد اولنماز	هر غليظ ومالح واکشی اولانلردن	قيصوم وكاكونج وعقرب بو باغلری قرص خشخاش ايله تركيب ايدوب قاصغه سوره‌لر
سلس البول تورکیسی سدك طمله طمله كلمك واختيارسز ووقتسز بتول ايتمك	مجاری بيك اتساعندندر	ضعيفدر	بی حال اوزره كلور	ملائم وخفيف اولان اشيادر	قرص ورد وقرص كاكونج وقرص سماق ومعجون بلوط وقرص كافور وشراب استخدوس وشراب غوره ومعجون كمون وشراب هليون ومعجون فنداديقون ودياديرتوس وسوطيرا وقرص جلنار وقرص كهربا واطريفل صغير ويريله	فصد اولنماز	مالح واکشی واجی اولانلردن حذر	دهن بلسان ودهن مسطكی واستخدوس وكمون وهليون وپرسياوشان وقيصوم وكندر بو باغلری تركيب ايدوب قاصغه سوره‌لر
الانتشار ذكرك قالقمامسی في افعال الجماع بلی كوشكلك اولمقدر	بعض مرض صاحبنك شهوتی صوكك اولور	اضعافدر	بياضه مائل وبی رايحه‌در	نخود ومحم قيمه‌دن خفيف ولطيف اولانلر	شراب عنبر وشراب ريحاني وشراب حرير ومعجون بلادر وجوارش صندل وشراب اصول ومعجون كمون وسوطيرا واطريفل صغير ومعجون هرمس وسقنقور ومفرح ياقوت ويريله	فصد اولنماز	آجی وطوزلی واکشیلردن حذر	دهن بلسان ودهن ياسمين ادهانلردر

تسهيل الولادة منع اقتدار اولور ذكري حركت ايمكدر	اخلاطك غير معتدل اولوب اعصابك منفصل اولان عروقنك سدّه اولمغله اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	مفرح ومعجون [illegible] وشراب [illegible]	مفرح ياقوت ومعجون سقنقور ومعجون الثوم وشراب هليون ومعجون السوب وجوارش خولنجان وشراب خصية الثعلب ومعجون شقاقل ويره لر اگر رطوب المزاج ايسه زنجبيل مرباسي وجوارش جوز وجوارش كندر ومعجون ديادربتوس ومعجون فلاسفه وجوارش كمون ويريله	فصد اولنماز مگر ضرورت اوله	[illegible] اولنلردن حذر	دهن نبق والبان ودهن ياسمين وقسط ودهن نعناع [illegible] تركيب ايدوب قضيبنه سوره
اورام الخصيتين عورتلك اوغلان تاغنده اولان اورامه ضيده	حار ايسه قان قزل اولور صفرا ايسه صاري اولور سودا ايسه قرمزي [illegible] اولور بلغم ايسه بياض اولور	حاسي وار ايسه سريع اولور	حاسي وار ايسه احمر قاني اولور	غايتله خفيف اولان غذالر	استسقاده بيان اولنان علاجلردر	حيض طوقنق ايسه فصد اولنور	طوزلو واكشيدن حذر	استسقاده بيان اولنان ادهانلر
الفتق لكدن كيه عاجز اولور عورت كيه اولما مقعد	سوء مزاج حرارت يا برودت اولوب مادي اولور يا ريح اولور [illegible] اخلاط [illegible] انزال اولدن دخي اولور	اعتدالدر	اعتدالدر ماده سي اولور ايسه اخلاط قياس اولنور	لطيف وحار ورطب غذالر ويره لر	ماده سي نه ايسه تعديل اولنوب بعده ترياق فاروق ومثروديطوس ومعجون فلاسفه ومعجون كمون ومعجون انيسون وشراب اصول ايله بول فيل ويريله اولمز ايسه ذكر اولنان معاجين واشربه استعمال ايدوب بعد الطهر رحمنده طوشقان بينيسي وكتانمرده يا ذدوغمز خواصي استعمال ايده	تعديل مزاج ايچون فصد اولنور	غليظ وحار ويابس اولانلردن حذر	دهن البان وبلسان ودهن قسط وسوسن [illegible] الثعلب تركيب ايدوب [illegible] طوشقانه [illegible] وقورد اوتي [illegible]
وجع الظهر اوشنوب دونر [illegible] ايچون در	[illegible] دكلدر [illegible] لقدن اولور	اعتدالدر دونتر ايسه بياضدر	اعتدالدر دونتر ايسه بياضدر	حار لطيف ورطب وخفيف اولانلر	مفرّح ياقوت ودواء مسك وشراب عنبر وشراب مسك وشراب سفرجل وشراب تفاح وشراب ليمون وشراب حماض وشراب عود وشراب گل وليمون ويره لر	فصد اولنماز	غليظ ويابس [illegible] اولنلردن حذر	دهن بنفسج ودهن [illegible] وليمون [illegible] تركيب ايدوب [illegible] سوره

تسهيل الولادة اولادي اسان طوغرمق	مرض دكلدر	اعتدالدر	اعتدالدر	خفيف ولطيف اولان غذالردر	باغليات مراقنه بادام ياغي قانوب ايچوره لر وشراب هليون ايله مكرر بنفشه شرابي وشراب عنبر وشراب حسك وشراب بر سياوشان وشراب مشكطرامشيع وقرص حلتيت وقرص جندبيدستر ومعجون اسقاط اجنه استعمال ايدوب بالدرينه مقناطيس باغليه لر	فصد اولنماز	اكشي وطوزلودن حذر	دهن هليون ودهن بنفشه ومشكطرامشيع ودهن مسك وبر سياوشان بو ادهانلر تركيب ايدوب [illegible] سوره
اورام الخصيتين خايه لرك ورملريدر	اخلاطدن قابل اولنور	حاسي وار ايسه جمودت اوزره در	احمر وابيض اولور	خفيف ولطيف ويره لر	استفراغ صفرا وتليين طبيعت ايله علاج ايده لر صكره شراب بنفشه ايله اوچ قيراط مصلح سقمونيا الي ازوب ايچوره لر وبقله وادبه اوتي ودهن باعصاره سني وكون بروده دق وسحق ايدوب مرهم كبي اولدقدن صكره كل ياغي قانوب خايه لرينه طلا ايده لر	فصد [illegible]	[illegible] اولنميه يميه	دهن ورد ودهن [illegible] وخطمي ونقله [illegible] تركيب ايدوب خايه لرينه طلا ايده لر
الفتق كيسي [illegible]	كاه بر مرض زياده [illegible] قولنج اولقدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	غليظ اولميوب خفيف اولان غذالر	حب ازريون وحب الذهب وحب سكبينج وحب جاوشير ومعجون اثاناسيا وحب اسطمخيقون وترياق اكبر اعلادر اگر كه شق اولمش ايسه زياده كه باغلر اني ايلمكدن غيري علاج اولنمز	فصد اولنماز مگر اولدرغي خصيه ده اولور	منفخه وغليظ اولان طعاملردن حذر	اورام خصيتين بابنده ذكر اولنان ادهانلر
وجع الظهر اكثرا عرق النسادن [illegible] عوارض [illegible] قولنج دير	مرض مادي دكلدر بلغمدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	خفيف اولانلر	حب ايارج وحقنه حاده وشراب عرق سوس ماء برودخي سكنجبين وسكنجبين بزوري وشراب اصول وشراب [illegible] ومعجون فنداديقون ومعجون [illegible] وشراب خنديقون ويريله	فصد اولنماز	غليظ وبلغم اولانلردن حذر	دهن قسط ودهن [illegible] وكلكلانج ودهن [illegible] بو ادهانلر تركيب ايدوب وجع اولان يره طلا ايده

وجع الورك والمفاصل ووجع النساء والنقرس سكردن و اوينارق و اوبلق اغرى بلدی	بو وجعلر مرض اکثر سوء مزاج باردن اولور حلبه و بک علاجی بوردر	اشتدادی	اشتدادی اخلاط قیاس اولنور	خفیف اولان اطعمه	اکر حرارتی وار ایسه صفراوی ودمویه شراب بنفسج وسایر بارد اولن اشربه ومعاجین کافیدر اما بلغمدن ایسه شراب اصول وشراب اسطخودوس وسرکنجبین عنصلی وعرق سوس ملین واطریفل کبیر وصغیر بو جمله ماء شعیر ایله ایچیله لر ومعجون سورنجان کبیر وصغیر وحب سورنجان وایارج لوغاذیا وحب منتن وحب قوقیا وحب الزهب وحب اصطمخیقون واروسیا واثاناسیا وحب سکبینج وبریله	دموی ایسه فصد اولنور	مغلظ طعامدن وثقیل طعامدن	دهن استخدوس ودهن سداب ودهن سورنجان وفصد ورکنجبین وسرکنجبینی وبادرنجبویه بوبایلوی ترکیب ایدوب محل وجعه طلا ایدلر
حمای یوم بونک بر اسمی سونوخوس بر کون یاخود ایکی کون اتجی دوتر	هم ملله وغضبدن وتشاویشدن و اعتبارو بوعرقلردن لقمه اولور	بر یعنی	حمیه ایله	لطیف وخفیف اولانلر	بو نوع حمانک اقسامی یکرمی علددن زیاده در جمله سنه حمای یوم اطلاق اولنور اوچ کوندن زیاده طوتمز مکر سونوخوس حرف اوله کریدی کون طوته بونلره سرکنجبین اوج وقرص طباشیر کافوری وشراب بنفشه ولیمون ماء بارد ایله کافیدر غیر علاج ایتمیه لر	کرکمز ایسه طعوالر ایله فصد اولنه	غلیظ غذا لر دفع حذر	قبق بلغمی وبنفسج وکافور یاغلری ودرزی وسرکه ایله کافوری ایله وقار ادوب اینلری ایله صاعدن شقیقه لرینه طلا اولنه
حمای دق نوع کیسی انجه اغرلیدر	ماده سی بوبعضی حمای بوشیبه خطا وطب وتخلیط طعام سبی ایله اولور	اسعالی	بکا سیاه قرمزی وکاه صاری کاه بیاضه مایلدر	غذاسی کسلیب بعض قوی یمک شیب اینه تمکن ایسه صرف هت ایده لر	شراب صندل وشراب بوسیاوشان واربه صوتی وماء هندبا ایله ویره لر لکن اک شراب دمانفن وشراب نیلوفر وسرکنجبین نیلوفری وقرص کافور وقرص طباشیر وسفوف سودا وماء جبن ومعجون اللبوب ومعجون دیاقطلیقون ویره لر	فصد اولنمز	غلیظ لطیف ولی واکثری طعامدن	دهن بنفسج ونیلوفر وقرع ولسان وبنفسج بابنحاله ویاسمین نوبا یاغلری ترکیب ایدوب سکنجه باشلرینه وازغیه ایاغنه سورلر
حمای دموی درلرنک قاندن اولان قسمنه دیرلر	ماده سی دمک تعفن وهیجانیدر غلامقنی دیکی سیاه اولور	منبع حاله	احمر قانلیدر	بارد ورطب اولان خیار وفیق وماورد واسفناخ ولیمون وسایر مبردات	ماء شعیر وبنفسج ترات اربعه دن حاصل اولان مستحلبی ویره لر بعده ماء هندبا ایله شراب عناب وشراب غوره وشراب غوره وشراب حماض وشراب ریباس وشراب صندل وشراب امبرباریس ومطبوخ ومابن وقرص طباشیر وقرص کافور ومعجون خیارشنبر ولبنی وار ایسه سرکه ایله مرحمک وخفیف حقنه بعده حار حقنه وحقنه بعد دیاقطلیقون قنوب عمل ایده	قاننک غلبه سی لسنه اولنجه ایدر فصد لازمدر	حار ویابس اولوب غلیظ اولمیان حذر	دهن قرع وحسک ولسان نور وبنفسج بوبایلوی ترکیب ایدوب مفصللرینه طلا ایده لر

حمای صفراویه تزله بکی صفرادن اولان نوعیدر	ماده سی صفرانک هیجانیدر بعضده بکی سیاه اولمز	آخر باز معیعیدر	کاه صحیح مایل و کاه بارنجه کیبیدر	مخره اولان کسبیدر	محرقه دموی علاجیدر نهایت بونک ایچون مخصوص حبلر وقرص لروضع اولنمشدر ومعجون دیاقطلیقون غایه نافعدر هر نه قدر تدبیر اولنور ایسه اعلادر	محرقه اشتداد ایدرسه فصد اولنه	حمای دموی کبیدر	حمای دمویه اولان کبیدر
حمای بلغمیه بو حمانک طاهنی ازدر	ماده سی بلغمیدر اکثر بلغمیدر	وسطدر سرعت ایله دخی بطو ایله دیده بیننده	بیاض ایله صفرت بیننده	حار ورطب اولانلر غذا الرحمد	بلغمی انضاج سعی ایدوب بعده شراب نیلوفر ولیمون وسرکنجبین نیلوفر وعنصلی بذوری عسلی وعرق سوس ملین وشراب پرسیاوشان ومطبوخ غافث وشاهتره مدتره ومطبوخ سبستان وقنطریون و اطریفل صغیر وکبیر ویروب ابتدا ایله لوروقی استعمال ایده لر وقرص بنجکشت وقرص غریقون ولوغاذیا وناروق وجوارش مصطکی وعود ومعجون عرموس ویره لر	ضعیف بلغمی لازم اولنمز	حار ورطب ونسیال اولانلردن حذر	بابونه ودهن مصطکی وسنبل ودارچینی و انیسون وزنجبیل ایدوب جوزبوا ایله طلا ایدلر
حمای سوداوی بو حمادن کیم ادمکی تکلرینی قدر	دفعه اولمز بنیجه دفعه حامل صکره	صلابت اوزره در	سوداوی مایلدر	حار ورطب اولانلردن غذا	حمای بلغمیه علاجیدر نهایت بونده هر کون اوچ درهم گلشکر عسلی ومعجون خیارشنبر ومعجون نجاح ویره لر	ضعیف اولمز ایسه فصد لازمدر	بارد ویابس اولانلردن حذر	ادهان دخی بعینه حمای بلغمیه ده بیان اولندیغی اوزره در
حمای وبائی لاعلاج التعیین طاعون زمانلرنده اولان استمرود	هوانک وصورتک تعفنندن اولور	اخلاط کوره	تخلخلدن اخلاط کوره	بارد ورطب ورایحه سی لطیف غذا الرحمد	اسهال ایدوب رطوبت فضلیه لی بدندن چقروب هر صباح تازه نی وبوزلی صو ایله ترهندی شرابن ویره لر کذلک قوبرق و صندل وحماض واترج وامبرباریس بزلری وشربتلری وقرص کافور وقرص طباشیر وماء هندبا ولسان الثور وبان صوی ویره لر	تعالبدن واستیلادن فصد اولنه	حار ویابس اولانلردن وتابرازیم اولان طعامدن حذر	بنفسج ومشک ونیلوفر وسعتر وکادی وباسمین وبوبایاغلری ترکیب ایدوب ایچره الرینه بورینه طلا ایده لر

حمای غب خالص بوواسطه طوبدقله صاحبنی بیهوش ایدر نوبتی دورت ساعتدن	غب غیر خالص اولور سه یوسنه دوتر واوکی بوکون دوتر سه بوکون قویر	سریعدر	احمر وقیقلدر	یابس وحار اولوب خفیف اولور لرکه ایکی ضم اولمش اولور	علاجی حمای دموی وحمای صفراوی علاجیدر	حمای دموی وصفراوی کبیدر	کذلک دموی وصفراوی کبیدر	کذلک
ربع انافعنن خسته یکدن قالقمش و ضعیف ادم ضعیفلره ویره لر	ماده سی بوقادر انجق ضعفلری	ضعیف ونبضی اولور	بو حال اوزره اولمز	خفیف ولطیف اولوب رایحه سی خوب اولاندر	اکر زبون اولور سه مفصللری اغزیر ویورغون کبی نفسنی کیج کیج الدر خفقیه نسنه ویوروب ماء شعیر استعمال ایتدوره لر ونشاط ویرن معجون لردن دواء مسک ومفرح یاقوت ومطبوخ خولنجان وسکنجبین نیلوفر ورمانیا وسفرجلی وشراب وجلاب ومشمومات لطیف وسکنجبین ساذج قرص طباشیر ویره لر	لازم دکل	غایتا اولادندن وچوق یکلدن حذر	نفسجه ونیلوفر وقرع ویاسمین ونرجس وسنبل وسفرجل یاغلری ترکیب ایدوب خفیفجه خامه بدننه سوره لر
بثور دمویه اعضاده غلیظلنسم وانتفاخ اولنقدر	باکثرت ماده وباخود دفع ماده قابلدر اولور	اخلاط قابلدر صفراوی اولور صفوف دنلانه اولور سه احمر قانلی	اخلاط قابلدر اسه سریع اولور	اسفناج ودقیق وفواکه مقبولدر	ابتداده صندلین واقاقیا وتازه کشنش صوئی سوروب بعده حی عالم وضماد فوفل سوره لر بعده یا یادیم وخطمی واربه اوقی ازلمش چولان ایله ترکیب ایدوب سوره لر سعال واراسیه بنفشه شرابی وحب منضج ویره لر	قانلدن اولور سه فصد اولنه یاسلندن اولور سه اکحل طمرندن اولور سه باسلیقدن فصد	مغلظاتدن حذر	اقاقیا وکشنش وحی عالم وفوفل وخطمی یاغلی ترکیب ایدوب محل ورمه ضماد ایده لر
حمره نوبتسی اسرعودر	صفراوی ودرسودا یر ماییلدر	سرعت وبعیددر کرحاسی اولور	قیرمزی غلیظ اولور	اسفناج ودقیق ومارول وسمورا بورانیلری	مطبوخ عناب وشراب تمر هندی ومطبوخ بلیلج وشراب بنفشه ونیلوفر ومطبوخ شیر خشک وترنجبین وقرص طباشیر وقرص کافور وحب بنفسج وحب اصطمخیقون ولعوق پرسیاوشان وکرنب اعلادر	فصد اولنه تعجیل	مغلظاتدن حذر	دهن ورد ودهن مبارک وسیقاقبر ترکیب ایدوب باغلری ومصطکی وعسل ایله ترکیب ایدوب طلا ایده لر

جاورسیه

جاورسیه خورده طاری کبی باشلری بیاض وتیز خطلو سوری چیچکدر	ماده سی دمکر وصفرا ایله مخلوطا تعفنیدر	حاسی وار ایسه بعیددر	حاسی وار ایسه احمردر	لطیف وخفیف طعاملردر	اسرغوده بیان ایلدیکمز علاجلردر	فصد لازمدر البته البته	مغلظاتدن حذر	اسرغوده بیان اولنان تدبیرلردر
حصبه بعضی بعضی قبوجقلردر ولعیلی قان کبیدر	ماده سی غلیظ وحار صفرادر	حاسی وار ایسه بعیددر	حاسی وار ایسه احمردر	خفیف ولطیف طعاملردن وماء شعیر وکیک جرپه سی	هر صباح نیلوفر وهند باشرابلری ویرب ترنجبین وسکر وشیرخشک ایله تلیین ایده لر وحب ماسرجویه وحب جرب وشاهتره مربو ویره لر وسرکه نک چوکه کنه قرص اقاقیا وقرص کافور ضم ایدوب طلا ایده لر	تدبیج فصد لازمدر	مغلظاتدن حذر	اسرغوده بیان اولنان تدبیرلردر
التهابات قبوجقلردر کبی صورلی کبی قوری اولور	دم ایله صفرادن اولور	حاسی اولغله سریع وتحلیلیدر	قان رنکنده در	لطیف وخفیف غذالر ایله پرهیز اعلادر	بدنی حب ایارج لوغاذیا وحب بنفسج وحب قوقیا وایارج جالینوس ایله تنقیه ایدوب مطبوخ عناب وسپستان وشراب سفرجل هر قنقیسی اولور سه اون درهم کلاب ایله ایدوب ویره لر وماء رمانین دخی ویره لر اکر قرحه چوق ایسه اوزرینه بعد التنقیه مرهم اسفیداج ویا مرهم مرده سنج سوره لر	فصد لازمدر البته	مغلظاتدن حذر	بنفشه وعناب وسپستان وسفرجل وزعفران یاغلری ترکیب ایدوب مرهم اسفیداج ایله معا سوره لر
شراده قیرمزی شیدر	لا یابس بلغم اولور	متموج	احمر قانلیدر	بلیج صمغیب وبیفناخ وقیق دی	فی الحال فصد ایلیه لر ایسه جایز کردن احتراق عارض اولوب حماء محرقه اولور بعد الفصد مطبوخ خیارشنبر ومطبوخ هلیلج ومطبوخ فواکه ویره لر	فصد لازم البته	مغلظاتدن حذر	ربعا ایمجی طین ایله روغن ایله کوده سنه سوره لر

عاشرا نوزده والثلاث وباشده اولان چبانچقلر	دمویدر	اعتدالدر	اعتدالدر	خفیف طعاملر و شوربالر	شراب تمرهندي ومطبوخ فواکه ایله ترنجبین وشیرخشك اذوب ویره لر حقنه لینه ایدوب سرکنجبین ساذج وقرص طباشیر وماء شعیر ایله اولمش شراب ریباس ویره لر وقبضدن معجون خیارشنبر ایله صیانت ایده لر	قبضالرندن وفصد لازمدر	مغلظاتدن حذر	صندل ابیض وقرنفل واقاقیا وماءمیلاب [illegible] یاغلرینی ایدوب سرکه مرهمیله معا سوره لر
طاعون نعوذ بالله یوم حقلری لوطه و قولتق اردنده وقولتقده اولور	هوانك وصولرك عفونتندن واخلاطك تعفنندن حاصل اولور	غایتله سریع اولور موحشدر دخی زیاده حرکت ایدر	رحمه قانیلیدر	اکشیلر ونیشلی یمیشلر بلکه مرجمك وبلیج صیغی دردر	شراب حماض وشراب اترج وشراب ترنج و شراب تفاح وسفرجل ورمان حامض وریباس بو اشربه کلاب ایله اذوب ویره لر وصویرینه لسان ثور وماء شعیر ویره لر وبارد ومفرح یاقوت دواء ومسك حلو وربه لیمون ایله ازلمش شراب عود وربوب هوا وبارد استشمام ایتدرمکه سعی ایده لر وشراب حریر وشراب مسك ویره لر	فصد انجمه مکن قاهر اولمازدن اول اولوب	غایلیه وملین اولدن طعامدن حذر	صندل ابیض وکلاب [illegible] بر یره خلط ایدوب باتوره ویره لر وطین ارمني وقرص کافور صوبه [illegible]
اکله نعوذ بالله تودن ضرور کسیمي	رطوبت حیوانی نابدید اولوب غلظیه واصل اولوب وعفونتدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	خفیف ولطیف طعاملر دن مرجمك وقفق وبازي بیشلرینی اطعام ایده لر	اکر عضوك لوني متغیر اولوب قوریمش ایسه البته قطع اولنه دکل ایسه طین ارمني وطین مختوم واقاقیا وفوفل وصندل بر یره جمع ایدوب سفوف ترکنه اولدقده اوزرینه اکر ترجیه ارمنی اوتی دبوعجق اوتی وبقله اوتی وزاج قبرس وجیلك شب وحمام قوغی بر یره دق وسحق ایدوب یلره اوزره اورلر اصل همتی معجون خیارشنبر ومطبوخ قنطریون وایارج لوغادیا ایله تنقیه یه صرف ایده لر	فصد اولنه یلین تقارب ایسه اشاغی ایسه باسلیقدن	مغلظاتدن حذر	نیلوفر دهنی [illegible] اون درهم اوتوز درهم [illegible] بورنلرندن تنقیه ایدوب [illegible]
دبیله جمیع ابدانده اری حبانلر در خلق بوکا قلمونی حبانی دیرلر	صفراوي زیاده اولدقده دکله حال ایله اوکلانجه	حامی وارایده سربعیدر	حامی وارایده اصغر وارقیمي قانیلي	خفیف ولطیف طعاملر ییه لر	مطبوخ سنامکي ومطبوخ هلیلجات اربعه ومطبوخ شاهترج وحب ایجرب ومرهم داخلیون اوروب صکره لازم اولان تدبیري ایده لر	اکثر واردینه فصد جایزدر	مغلظاتدن حذر	اسی حب وصابون ایله لوبوب [illegible] نشتر ایله باسلیقون مرهمی ایله علاج ایده لر
السلع خلق بوکا سیرکیه دیرلر نوعیدر	اوچ جنسی بلغم بلغم غلیظلندن اولور	حاسی اوملغقله بر بعیدر دخی غلیظدر	احمر وصفر دري وناري اولور	نخود واسپغ اسفناج وقیق ویربله	هر صباح اون درهم قیناماش دارزیانه صوبی ایله اون درهم کلبشکر ویره لر اکر تنقیه ظاهر اولورسه حب ایارج وایارج لوغادیا معجون خیارشنبر ایله برقاچ کره تلیین ایدوب بعده مطبوخ قنطریون ویره لر بوندن صکره مرهم داخلیون اوروب البته لکه سی وارایسه قدر اندن سلع ایدوب چقاره لر وبونه ذره مرجالینوس طولدیره لر اوزرینه سلع مقداري قوریشون صحیفه سن قیابوب باغلیه لر بوندن صکره یاسن مرهم ایله علاج ایده لر	لازمدر	مغلظاتدن	[illegible]
الجذري خلق بوکا چیچك دیرلر	غلیان دمدن اصلی اولوب ماده سی حیضدن قالمش دمدر غذا الجنین بونده فالقدر	حاسی اولور ممتوحدر دکل ایسه وسطدر	تورنجي لیدر	عناب ایله یشمش مرجمك	شراب عناب وشراب کادي وشراب حصرم وشراب رمان وشراب صندل وشراب نارنج وشراب ترنج وشراب حماض ویره لر وکوزلرین صادق صو ایله عورت سود نی بر یره جمع ایدوب طرزمق ایله صیانت ایده لر اکر اویومزایسه شراب خشخاش ایله توت شرابی بر یره یا بر جمع ایدوب ماء باذرنجبویه ایله اذوب بر مقدارین غرغره وبر مقدارین اسقا ایده لر	صغیر دکل ایسه فصد لازمدر صغیر ایسه حجامت ایدوب حکم لر	ملین اولوب غلیظ ومسهل اولان دن حذر	صندل ابیض وماءمیلاب واسفاناج کشنیز وقرص ایله اقاقیا اذوب بدنلرینه طلا ایده لر
وبا تمکیلیدر	آتش یا حمرتی یره سوداوي طبیعتي اولوري بلغم ومغلظه غالبا سودا بلغم ایله انتفاخ ایدر ظاهر اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	خفیف ولطیف اولان غذالر	فصددن صکره مطبوخ افتیمون ومطبوخ بلیلج ومطبوخ خیارشنبر حب الذهب وحب فرنك وحب السوداء وحب ماسریون چتلنك ساقزنه زیت یاغی وارك صمغی قاتوب معاسکه ایله بدننه سوره لر وکثیرالحی سرکه ایله اصلاح وسوزب براولدقده کلی تخیسی هم ایدوب قوبانی بیچق ارقه سیله یا بر مصاف یاره سی ایله قزاریخه قازوب اوزرینه سوره لر	تحلیله کفده	مغلظاتدن حذر	یمی بکرکی یاغی قاورزدك وقازیاغي ویاسمین بادام وبنفشه وشاه ترجع وصفار مرهمین وقوینی یاغلو بوبلوکد بر یره ترکیب الصوبه ترنیه طلا ایده
الجرب اویوز لقدر المردود والقوده وبرطوره اولور	حرقوتی صفراوي وبلغمي سوداوي یا دمدن یا بلغمدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	غلیظ اولمیوب لطیف اولان غذالر	هر صباح عناب وسپستان وبنفشه وهندبا شرابی یا یجروب بومذکوراتی حالی اوزره اوچر درهم قیناذوب اسریجی ایله مطبوخ ترنجبین وشیرخشك قاتوب ایچیره لر وقتا که تنقیه ظاهر اوله مطبوخ هلیلج وصبر وتربد ایله مطبوخ سنامکي ومعجون اسریجی و مطبوخ افتیمون وحب صطمحیقون وحب شاهترج وایارج جالینوس ولوغادیا وشاه تره مدبر ویره لر	باسب حریابی ایسه فصد لازمدر	مغلظاتدن حذر	اسفاناخ وشاهترج وشیبن ومرزنجوش وکل سلاب وبر وردیوس بر یاغلو کیریت وزاج وصابون ایله مرهم اسفیدباج سوره لر

السلع

بادفرنك يعني فرنك زحمتيدن	حب كيبي نهايت اصعبدر	مختلفدر	اخلاط كوريج استدلال اولنور	غليظ اولمليدر	عادتجه حب علاجي كبي علاج اولنور نهايت حب فرنك ومعجون چوب چيني وفرنك زحمتنه مخصوص اولان ياغلر وسفوف وحب صبر بيرا ايچمك لازمدر	تحملنه كوره	معتدلاتدن حذر	جوبلر بيانى تراز ايلمك ياغلر وفرنك اوفتري بنيه منسوب اولان ياغلردر
الجذام معلوم مددي نعوذ بالله	سوء انك اشتداري ويرزن جهتندن اولور	ضعيفدر	بولانقلر سياهه مايلدر	خفيف ولطيف غذالر	علاج بدايتنده اولور بو ختم تفرق و انصالدن صكره علاج اولمز بونم مقدم جذام ديدوكمز من تمركي وطوزلو بلغميه كه بدنى محيط اوله بو تقديرجه ايارج لوغاذيا ومطبوخ افتيمون ومطبوخ قيصوم وترياق افعى وفرنك زحمتنه مخصوص اولان دوالر ويريله	شاه طرمي باشنه ووانع اكسي وداخلره سندن بليه فصد اولنه	غليظ وطوزلو غذالردن حذر	ذلك فتك وجوتنده ياذيلاول ادهانلر
البرص انسانك تني سياه اولقلر سياه الاجم	سببي تعفن ضعفي قوتدان وبلغمك اوزرينه غالب اولمسي وعفونتدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	نخود صوبي ايله كلك و طاووق و جل و دراج اتلري نافعدر	هر صباح انيسون وبادرنجبويه قيناد وب صوينه عسلى كلبشكر قاتوب جلاب ايدوب ايچه لر وحب صبر وايارج هرمس وايارج جالينوس ومعجون كلكلانج ويريله بعده زنجبيل احمر عاشق وخردل وچوبرن اوقي وبوره و شيطرج وكبريت وقشر اصل كبر وعاقرقرحا وكندس مسحوق اكثيرا ايله كه ادلمش اوله بوننه سوره لر	لازمدر دكلدر	غليظ وطوزلو ورطب وبالب غذالردن حذر	[illegible]
البهق بودخي برص كيبيدر نهايت بياض الاحمردر	سببي احتراق اولنمش رطوبتلر قوت دافعه عروقك مجراسندن دفع ايلر	اعتدالدر	اعتدالدر	نخود صوبي ايله كلك وطاووق وجل ودراج اتلري نافعدر	كذلك علاجي برص كيبيدر نهايت بونك طلاسى غيريدر صفتت بودر شيطرج وفوه وكندس وخردل وسركه مسحوق كنشره سوره غيري دخي اطم صوغاني وسركه وقرص مسحوقا سوره وبرصده ذكر اولنان معاجين دخي استعمال ايده	لازمدر دكلدر	صلح عجيب اولان كيبيدر	برصلح بيان اولنان كيبيدر

بادشنام

١٨

بادشنام بوزده اورتلر آتريا يانغ كبي حمرت اولقلر	قنلوده وبادت هواده اولور مرضلر	اعتدالدر	اعتدالدر	تيز بيريه هضم اولان لازمدر	تنقيه دن صكره تبريد وتلطيف ايدوب سركنجبين شاهترج ومعجون خيارشنبر وسفوف سودا وماء جبن وجذامده بيان ايلدوكمز علاجده	حجامت وفصد لازمدر دروغات ايلمه	مغلظاتدن حذر	برصلح وبهقده بيان اولنان تدبير ايله عمل
داء الثعلب وداء الحية بوزده صاچ وصقال دوكيلمكدر	اخلاط ملح زنجبيله اولنور يقين اورانك لطيفلري شعره وصولنمه مانع اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	زيره وحمص ودارچين و بيي واسفناخ اعلادر	شراب عناب وشراب بنفشه وشراب ريباس و يونغي ابري خرقه ايله قرانجه اوروب اوزرينه زوفا ورطب وبصل عنصل وصمساق وخردل وصرب سركه سوره لر وهر كون قيناتمش دانه صوبي ايله شراب عرق سوس مدبر وحب قوقيا وايارج وحب صبر وتربد ومطبوخ حنظل ومطبوخ غاريقون ويريله وسكنجبين عنصلى ايله غرغره ويريله	حجامت وفصد لازمدر	مغلظاتدن حذر	بادشنام مده ومعجونلرده بيان اولنان ادهانلر
الابرق وطوبق يارنغ	بو معنالر بيو ستدن اولور	اعتدالدر	اعتدالدر	ياربودلي اولان اغذيه وبيض	اكر اسيدين وصاوقدن اولمش ايسه موم ياغي وبنفشه ياغي وصغر ايليكي وفوبرق ياغي واخطمه وكثيرا وصمغ بابا ايدوب طلا ايده لر اكر حاخلره ايسه مطبوخ افتيمون وهليلج ومعجون نوبد وشراب ترنجبين وحب الذهب وايارج فيقرا ومعجون خيارشنبر ولعوق عنصل وحب سوزنجل ويريله	حجامت لازمدر	مغلظاتدن	بنفشه وخطمه وتربيله ودقيق زوفا وصغر ايليكي وبابونج ياغي تركيب ايدوب [illegible]
تشنج العصب سكون لوادرده جراحت اولقله سكوكمك	بورصن غائيله تشبيه دماغه مخلطه	اعتدالدر	اعتدالدر	معتدللر	دنيون ياغي وشمع عسل احمر وفرفيون بريره خلط ايدوب سركه ايله مرهم ايدوب سوره لر اكر جراحت باشده ايسه ودماغه اولمش ايسه بو پاره قيون بوكني ذكر ايده جكمز ادهانلر ياتوب اوزرينه قويالر	ديرغالب فصد اولنه	معتدلاتدن حذر	ضعيف ونفشه وزوفا وبابونج وتخم فرنجمشك ويريلسه [illegible]

عنصر الكلب تركيبي قوردن طلا مقدر وجع سدا واوازي بلوبه وصو سن القدن هلاك اوله	تدبير نزف منعنه افكاري جنون وجنون غايت اولوري اختيرق طوترورى اولوب تخلوت سوري	مغابر مختلف اولور	اوريحيس اولوب تمادنطس ايلير	بيج دينجيم و [illegible] اولوب [illegible]	بياره سني اهر كلمغله قومينه لروديجي نشتهرلو چكه لرناكه زياده قان چقه بريح كره حجامت ايده لرو بارهسي اوزره زنجار وطوز وعنزا سيون ونوشادر وزاج وبصل عنصل سلاب ورا سحق تركيب ايدوب اوزرا لرحب سنا مكي ومطبوخ هليلج وافتيمون وحب غاريقون وشراب بادرنجبويه وماء جبن وايارج لوغاذيا ويره لر	تعجيج سرع وفصد وحجامت ايليوب	غليظ طعامدن حذر	نسون فتاديره نوشادر عنصل وسلاب وسنا وهليلج وافتيمون و غاريقون و بادرنجبويه ايارج فيقرا
					كوهر درياي دعايلي حكمت كيم اودر سيد عالي نسب ذات شريف دور عرفانده كلسه بو على علم حكمتده اوكا اولمز حريف عقل دارا كينه نسبتله آنك نيجه افلاطون اولور دون و سخيف			
					طبعني كان معاني ايلين ذاتني كوهر كبي قلمش نظيف سعي ايدوب تأليفن اتمام ايلدى جوري چابك قلم عبد ضعيف اولدى بو تاريخ آنك اتمامنه جهد له يازدي انموذج لطيف			
					في سنة ثمان وثلثين والف من الهجرة النبوية عليه وعلى آله افضل الصلوة والسلام والتحية تحريرا في اواخر شهر ربيع الاول سنه ١٢٣٨ يوم الاحد			

بواسير قسمت اولدده ايكي نوعدر بري اشغه مرتبه ده كه لب مقعدك ايجرو وطشره سنده ظاهر اولور بري دخي باد غليظ دركه ايجروده وبكوك وبسل دناصوق ومقعد اطرافنده كونر واول بادك تولدي بكوك واطرافنده اولوب باد بواسير ايله تسميه اولنور كيم واول نوعدن بعضي الكلوك قورشنده وبعضي بساتك يوزنده ظاهر اولور واولكه مقعدده اولور ايكي كونه در برمنك نظري يوقاريه وبرمنك نظري طشره يه اولور كبيدر وبعضي جوز كبي اولور وبعضي دلكسز اولوب بر نسنه اقمز وآجيسي اولور وادلور كه اول يري بر حالده برنده طورب اغريسي اعلمز واولور كه اول يري ممتلي اولوب اغريسي چوق اولور اول وقت دلنمكه محتاج اولور كه ايچنده اولان فاسد نسنه چيقوب اغريسي تسكين بوله واولور كه آنك دلكي اولوب قان وصاري صو آقر والمي آذ اولور بلكه هيچ المي اولمز واولور كه اول مقعدي دلكي اوله كه ريح وغايط قان وصاري صو ايله كلوب المي آذ اوله ياخود هيچ اولميه ياخود بر نوع اوله كه ريح وغايط دائمن كله اما اول وقت كه دلكي قپانوب ممتلي اوله اضرابي ودرد وحلسوب قاني چيقدقده المي تسكين بوله بو ايكي نوع يدي شكلدر بري بالق قويروغي كبي بوك ووش والمسز اولور ايكنجي شكل دااللي وبودالي اولوب نخلي ايله تسميه اولنور اوچنجي مدور انجيره مشابه اولوب تيني ايله تسميه اولنور دردنجي يومري اوزوم كبي اولوب عنبي ايله تسميه اولنور بشنجي نخود ومرجمك كبي يك اوفق اولوب ثؤلولي ايله تسميه اولنور آلتنجي ثؤلول منكوس دخي اوزون خرما چكردكي كبي اولور يدنجي اول ثؤلول نيم نجته ملايم دوت يمشي كبي اولوب توتي وثؤلولي تسميه اولنور بو جمله نك يرامزي نخلي در وبعده يرامزي تيني در اول سبب ايله كه كوكندن قوپرمق وكسمكي دشوار در ودرمان ايله كيدرمك

مشکلدر والمی عظیم وچوق اولور وعلاجی زمان کثیره محتاجدر بعده یوامری ایچروده اولوب بطری یوقامزواوله
زیرا کرکورمعیوب درمان اکا برشیکه مشکلدر حاوزرینده درمان مراد اوزره قراردوتمز ذکر اولنان انواع
لب مقعدک بو طرفنده اولوب اوکه مایل یاخود اکسنه یه مایل ایسه اولکه اوکه مایلدر جملهدن بدتردر
زیرا که بول یولنه قریب اولوب شیشر مجرای بوله زحمت ویروب بولک یولن دوتر وبعضی یا سوزاوج
یا دورت یا التی عدد اولوب مکوک قرنده بعز صیق اوز نتیجه دوکم دوکم دیزیلور بو جملهدن بدتردر وسببی
خون سودادر وخون سودادخی ایکی کونهدر بری سوخته قاندر که حاد اطعمه واشربه وحاردواردن
سیاه وسوخته اولور یاخود صفرای سیاه وسوخته قانه مختلط اولوب قانی حاد ایدر ایکنجی بو غلیظ قاندر
که سودا زیاده ایدر طعاملردن حاصل اولور سیلق وعدس وبادنجان وقدید لحم وصید اتی وبونلر مثللو
شیئلردر بونلردن حاصل اولان قان چوق حاد دکلدر لکن خون غلیظ اولور باخصوص علت صاحبی طعامه زیاده
بیجی وحریص اولوب برخوش جنمیوب بوده سبب اولدر خون غلیظ سودائی اولور ودخی بو علت صاحبنه طعام
خانه ده زیاده مکث مضردر بو علتی اولین کیمسنه محلی مرقومه دخی زیاده مکث ایدرسه باخصوص حمای معهوده
ده علت صاحبی اوتورمش اوله علت منکوره ایراث ایدر وحکمادن قسطا بن لوقا دیمشدرکه کنزکیجک
یاغن چوق یمک بواسیر کتورور واذوی که عربیده صبر ایله ممتاددر استعمال بو مرضه مضردر وشدت
صیف وشدت شتاده صبر یا اولی مقعد سوزمشی کتورر ومقعد طمرلدین کونشک ایدر واول بلاد
که هواسی رطب ومتعفن اوله وطعاملری صارمسق وباقلی وقوری ادغم اوله بو علت انده زیاده اولور
ووقعتا که بو علت حار وصفرا زیاده ایلدن اطعمهدن اوله علامتی اولدر که اکنه ودکن کبی بانحصار محر

وسوزش

وسوزش وحرجی زیاده اولور واولکه غلیظ قاندندر علامتی اولدر که صانجسی وسوزشی آز اولوب
لکن اغرلغی زیاده جه اولور با دباسور ولدرکه باد غلیظ وباد قراقر کوبکده ظاهر اولور وکاهی قاصیق
طرفنده وقضیب وخایه یه نزول ایدر وکاهی زحیر کتورر وکاهی بوقارو طرفنه توجه بولهسینه وقیوریغه و
اوزن واره قدر ده کزر وکاهی قان اسهال ایدر وکاهی قبض ایدوب الم بیقرار دویورر وبکسر اندام ودرد مفاصل
وذانو اندن حاصل اولور وصاحب علت طوررب اوتورر دخی ذانو دبیل واموز کبی بدنی بریرلری تمرع
ایدر وجماعی ضعیف ایدر وجماعده کرکی کبی لذت اولمز وبعد الجماع عظیم ضعف حاصل اولور وخوابدن
بیدار اولدقده علت صاحبنک چهرهسی بوزق وطعام هضمی بد اولور وبعضیلرنک لونی صاری یه
مایل وبعضیلرنک کوک وسیاه ورصاصی ونحاسی واغبر اولور ویوذک تویلری دیبی کیجوب صاچ
لحیهسی یولر وبورتبه تبدیل لونه باعث اکثری کوبکدن کلان بخارلردر وکاهی اولور که نعوذ بالله
شب کور اولور کیجه وقتنده کورمز اولور وباشی دونر وصداع کتورر اول علاج اولدرکه غلیظ
طعاملردن وقانی سودا یه تبدیل ایدر طعاملردن وصوغن وسرمسق وخردل وصوغوق شلوی
اتی یمکدن ومست اولمقدن باخصوص شراب صرف ومدام مست اولمقدن پرهیز اولنه وریاضت واوشنه
لمقدن وحمامدن وات سکرتمکدن خالی اولنمیه که بعض فضولات بدنده مجتمع اولمیه وحرارت مزیدی زیاده
اوله واول نظر اولنه اکر خون حار وسوخته وصفرائی ایسه باسلیقدن فصد اولنه بعده مطبوخ هلیله
وبلیله وآمله وسبستان والو وخیار چنبر وبو مثللو شیئلر ایله مدن لینت ایله پاک اوله بعده اطریفیل
کوچک عمل کتوریله که اکا اطریفل مقلی دیرلر وانک صفتی هلیله کابلی وبلیله وآمله هر برندن اوتز

درهم واتوز درهم مقل ازرق جملەسنی قاعدە اوزرە عسل ایلە معجون ایدەلر خوراکی درهم اولە واکر یادە
شیشوب آغریر ایسە اکلیل ملك وبابونە هر بریندن اون بش درهم دوکیلە واننە وبر درهم زعفران وایکی
درهم افیون وبر سیرکە یکرمی درهمدر تخم کتان وبر سیر خطمی وبر سیر حلبە جملە دوکیلوب قارشدوریلە بعدە
اوچ درهم مقل حل اولنوب مقدم دوکلمش حاضر درمانلری آنکلە اذە لور مرهم اوبنجیە دك بعدە بر بختیەیرە
صاروسیلە قارشدورب خرقەیە سورلوب ویوزین کل یاغیلە یاغلیوب جزوی قزدرب محل وجعە ضماد
ایدەلر مرهم دیکر علتك شیشن ایندرر ودیاض بال مومی واسفیداج وبط پیی وایك یاغی جملە
یی اریدوب اسفیداج ایلە قارشدوروب ضماد اولنە ضماد دیکر صوکوره مش پراسە یاپرەلنوب
تنجرەیە قونیلوب واورتیلوب وآتش یوم اوزرینە قونیلە تاکندوا بخاری ایلە بختە اولە بعدە اوزرینە
ایك یاغی یا جوز یاغی اضافە ایلە بریان ایلدوب هاون دە دوکیلە کرم یوم مرهم اولوب ضماد اولنە وبختە
صوغان ایك یاغیلە هاون دە دوکیلوب محل وجعە سورلیە وضماد اولە الحی تسکین ایدر ضماد دیکر
سکبینج ومقل هر بریندن ایکی درهم میعە تر بر درهم افیون نصف درهم واردك جکر دکی یاغی بر بحوق
وقیە هر وقیە اون بحوق درهمدر وقونذ خایەسی یارم درهم جملە بو صمغلر دوکیلوب وکل یاغیلە
قارشدیریلوب جملە حل ومرهم اولنە ضماد دیکر خطمی یاپراغی واکلیل ملك بردە صاروسیلە قارشدیر
یلوب ضماد اولنە واکر مرهم باسلیقون کل یاغیلە وازاجق زعفران وافیون قارشدیریلوب ضماد اولنود
ایسە نافعدر ضماد دیکر بابونە واکلیل ملك وازاجق زعفران ولعاب تخم کتان ایلە قارشدیریلوب
ضماد اولنە اکر حاجت اولورسە باسور آچیلە وایچینە اولان فاسد شئ چیقە وایچی بوراسی درمانلرکە

بوندن صکرە ذکر اولنور عملە کتوریلە وقتا باسوری آچە جق داخلی عملە کتوریلمك لازم کلە اول کرکدر
کە بیماری حار صوایچنە اوتورده لروآچی دنیە الوجکوذکی یاغی وشقایق جکوذکی یاغی وددوه سنامی
یاغی سوریلە تاکە باسور نرم اولوب یولی آچیلە وصافن طمریندن فصد اولنە زیرا چوق اولورکە بو طمردن
فصد اولنومیه باسور علاجنی آچیلور واکر باسور چوق حرارت ایلە اولمز ایسە باسلیق طمریندن فصد
اولنە کرخون بر آز اولە بعدە بدنە مطبوخ هلیلە وافتیمون وقوری پاك اوذم وبوورده هلیلە و
پاك هلیلە کابلی ایك یاغیلە بریان اولوب دوکیلوب بال ایلە معجون اولوب استعمال اولنورسە بعد
وایکی وقیە مقداری کە هر وقیە اون بحوق درهمدر دوکلمش پراسە صوبی ایکی درهم جوز یاغیلە نفع
ایدر واکر باسور دلنمش ایسە وقانی اقر ایسە جریانی نوبت ایلە اولوب سیاه ایسە دوتلمق کرکدر اما
اول سبب ایلە سنستلك وچهرە صاروبغی وسائرلرك ضعفی اولورایسە تیز دوتلمغە محتاجدر اول حط
لرایلە کە قانی دوترواول مقولە دوالر کە بوندن صکرە ذکر اولنمور واکر باسوردن آزجق صاروصو کلسە
نعتی اولمز ایسە اول صاروصوبی تحویل ایدر دوالر ایلە علاج اولنمق کرك تاکە علت زبون اولوب صار
صو کلمیە وقتاکە عورت ایدوب کلەمینە اول درمان ایلە علاج اولنە کە مدت عمر سلامت ایلە کچەزدن امید
واول دوالر کە بو بابدە استعمال اولنمور بوندن صکرە ذکر اولنور علاج ممتلی اولوب زحمتی اولان دیکر
آچلماسی بیابندە دراولا مقدما ذکر اولنان عمل ایلە تدبیر وباسور نرم اولنە وباسوری آجریاغلرا استعمال وصافن ودنا بعض
طمریندن فصد وماء بارد ایلە بیقنوب بعدە قوە وتازە صوغان صقندیسی صویلە صوف پارە لوینی اصلدوب کوتوریلە
وصبر وتحمل اولنە اکر آنك بدلنە ایك یاغی عصارە بحوریم ایلە اولورسە تیز آجر صفت شیاف دیکر اوچ درهم

شحم حنظل دورت درهم اجی بادام چکردکی ایچی دوکیلوب شیاف اولنه بش ساعته وارنجه هر ساعت تبدیل ایده بویله
قونیله صفت شیاف دیگر اوج درهم شحم حنظل ومقل صو ایله حل اولنوب شحم مذکور ایله قارشدیریلوب شیاف اولنه
واکر عرطنیثا ومقل بو اسلوب اوزره شیاف اولنورسه نافعدر واکر بو نوع دوالر دخی قونیلور ایسه اقوا اولور
وکموترتوسی واو کوز اودی قوی ایدر واول وقت که بو دارولر مقعدی یاقه وبیمار طاقت کتوره میه کل یاغیله پنبه یا علنوب
قونیله صفت روغن بر رطل بغدادی که یوز یکرمی یدی درهم ودورت سبع درهمدر پراسه صوئی یاخود زیاده جه واون
درهم هزارسفند که عربیده حرملدر واون درهم کبر کوکینک پوستی جمله نصفی قالنجه قینادیله وسوزیله وبادم رطل
آجی دنبه دالو یاغی کتخذ یاغیله بکوار اولنجه قینادیله که جمله صو کیدوب یاغ قاله بو یاغدن اکل اولنوب چقه ایده لر
صفت حب مقل که بو حاله موافقدر هلیله سیاه وکابلی پاک اولنه هر بریندن اون درهم سکبینج اوج درهم بیاض تخم پیندان
ایکی درهم ومقل اون بش درهم آلنوب مقل صوده حل ودوالر ایله قارشدیریلوب حب اولنه صفت سفوف اینک یاغیله
بریان اولمش هلیله سیاه وتخم بادیان هر بریندن بر جزو دوکیلوب النه دوکلمش حب الرشاد ایکیسی قدر وخوراکی
شراب ایله ممزوج دورت درهم پراسه صوئیله اولور صفت سفوف دیگر اوج درهم خبث الحدید که دمور کوبیدر مدبر
اوج درهم وتخم سیبذان سفید ایکی درهم وبو جمله ایکی درهم جوز یاغیله وبو وقیه که اون یدی درهمدر پراسه صوئیله بر خوراک
اولور اما باسوردن قان کلورسه دوکمق ایچون اولان دوا صفتی بودر کر پاک هلیله سیاه وبلیله وآمله اینک
یاغیله بریان اولوب هر بریندن اون درهم وسوخته صدف که عربیده ودع دیرلر یدی درهم وکهربا بش درهم شب یمانی
ایکی درهم مقل یکرمی درهم بو دوالر دوکیلوب النه ومقل صوده حل اولنوب ذکر اولنان دوالر ایله قارشدیریلوب
حب اولنه وخوراکی ایکی درهمدن اوج درهمه وارنجه درماء بارد ایله صفت حب دیگر هلیله سیاه وبلیله
وآمله

وآمله هر بریندن بش درهم خاک سفید بر درهم مقل ایکی درهم پراسه صوئیله قاعده اوزره حب اولنه خوراکی بر درهم اطعمه واکل
بو حبه بش درهم ودع سوخته واوج درهم کهربا زیاده اولورسه بو مقدار مقل دخی اضافه اولنور ایسه صوابدر صفت حب
دیگر روغن زیت ایله بریان اولمش بش درهم بلیله وآمله سیاه دارو وکهربا هر بریندن دورت درهم ودادی که بر جیلدر
ارزیزینه مشابه انجه اوزون وتلخ طعم آلتی درهم وودع سوخته بش درهم مازو اوج درهم مقل اون بش درهم قاعده اوزره
پراسه صوئیله حب اولنه وخوراکی پراسه صوئیله ایکی درهمدن اوج درهمه وارنجه اولور صفت حب مقل اینک
یاغیله بریان اولمش هلیله کابلی اوتوز درهم کهربا اون درهم مقل ایکیسنک وزنیجه قاعده اوزره پراسه
صوئیله حب اولنه وخوراکی ایکی درهم اولور صفت سفوف دیگر دیم آهن که عربیده خبث الحدید درمدبر اولمش
اون بش درهم پراسه تخمی وشحم ناغخواه هر بریندن ایکی درهم وتخم کبر خشک دورت درهم جمله دوکیلوب نخل اولنه
خوراکی بر درهم بر وقیه پراسه صوئی وایکی وقیه ماء حار ایله اولور صفت اقراص کهربا ایکی درهم بلوط وکهربا
وصمغ عربی هر بریندن بر درهم کثیرا ونشاسته وکل مختوم هر بریندن نصف درهم لسان الحمل صوئیله قرص
اولوب خوراکی ایکی درهم اولور نسخه دیگر محمد بن زکریا وصفی اوزره کهربا وصمغ مقل ولک وکلنار وعصاره
لحیة التیس هر بریندن بش درهم کندر ایکی درهم افیون اوج درهم لعاب اسبغول ایله قرص اوله خوراکی ایکی درهم
بر وقیه آب سماق ایله اولور صمغ مقل بولنمز ایسه بدلنه سندروس ایده لر اما مؤلف دیر که بنم قتیمده
ایکی درهم افیون واوج درهم کندر اولمق کرک نسخه ده اولان خطای ناسخدر صفت معجون خبث الحدید مدبر
اون بش درهم هلیله سیاه وبلیله وآمله وکزمازو هر بریندن اون بش درهم سنبل واذخر وسعد وزنجبیل
وفلفل ودار فلفل هر بریندن اون درهم جمله سن دوکوب عسل آمله ایله قارشدیره لر عسل آمله بولنمز ایسه آمله لی

صغیر قویوب طبخ وال ایله اندکدنصکره سوزوب صوینه بال قویوب قوام کتوره لر خوراکی بر سوک جوقدر
اولور صفت معجون مقل ودع سوخته وکهربا وصاری هلیله وبلیله وآمله وده لکسز ما زوسرکه قیناد یله و
بلوط وقرنفل ونانخواه وکلنار وخوفل هر بیریندن بش درهم رجان ومصطکی هر بیریندن اوچ درهم مقل یکرمی
درهم بال ایله قارشدیریلوب معجون اولنه خوراکی ایکی درهمدن بش درهمه وارنجه اولور صفت داروی
دیکر کثیرا یارم جزو کندر بوجزو ده کیلوب الکنر خراسانی قوری اوزمله معجون اولوب خوراکی برقاج سوک جوز
مقداری اوله صفت ذرهدی صبر وکندر ودم الاخوین وشیاف مامیثا وکلنار هر بیرندن برابر وجمله سن دوکوب
غبار ایده لر وخانه عنکبوت طاوشان توکی یمرده بیاضی ایله ملایم اولنوب وبو ذروره ایله آلوده اولنه
وعلت موضعنه قونیله هاکر قلقطار وما زو واقاقیادوکیله بو ذروره ایله کورتیلیر زیاده قوی اولور واکر بو مقعده ماده
طورمز ایسه زیت یاغن قیناد وب واول یاغ ایله بو یاره یینه قزدیریلوب داغلنه بعده بو ذرورلر قونیلوب بغل
اولنه لکن خوف اولنورکه بو داغدن تشنج واقع اوله بو علت صاحبی ایچنه اوتوره جق دوا صفتی بیان اولنور
مورد ورقی وکلنار وما زو وخرنوب وبلوط وشب یمانی وانار قبوغی جمله سی دوکیلوب نخل وقانون اوزره عمل
اولنه قانی دوتر شراب صفتی بیان اولنور کندر قبوغی وحب الاس وخبث الحدید منقی وقوری اوزم دانه سی جمله
شرابه قونیلوب برکون برکیجه طوروب بعده سوزیلوب بو شرابک ش یتنی ویره لر اکر برکیمسنه استرسه کو بو شرابک
نفعی اوله طعامن سماق شوربا سی یاغوره شوربا سی یا بغمه شوربا سی دانک وسماق بغمه ایله استعمال ایده یاسعوری
خشک ودنبون ایدوب براقور دوا صفتی بیان اولنور اطریفل مقل کبو معالجه نک اولنده ذکر اولنمشدر وحب
مقل وجوارش مقل وآخر معجون که شقاق علاجنده ذکر اولندی وهلیله پرورده بو معامله نافعدر صفت جوارش
کمونی صاحب بواسیره نافعدر وباهه زیاده لک ویرر بودر یسفید ویمرده قبوغی وشیطرج هندی ویکراسه تخمی هر بیرندن
اوچ جزء

اوچ جزء ویارم جزء نوشادر وخبث الحدید بودارولرک جمله سی مقداری وبو جمله اینک یاغیله چرب اولوب بال ایله
قارشدیریله وخوراکی ایکی درهمدن دورت درهمه وارنجه اوله خاصیت ایله نافع اولان دوا صفتی بودرکه
طوزلی بالق باشی آتش کنارینده قورودیلوب وقوری آسکی بینر دوکیلوب نخل اولنوب بعده قارشدیریلوب استعمال
اولنه وطوزلی بالق قویروغی دوکیلوب شونیز ایله قارشدریلوب استعمال اولنورسه نافعدر محمد بن زکریا قولی
اوزره تازه خرنوب دوکیلوب عصاره سیله پنبه اصلنوب باسوره اوزرینه قونیله قوریدیکده وکیدره ودواکرفونو
قبوغی کیدره دیلوب باسوره سوریلورسه تیز قوپاروز منجیه که سکلاری کیدره ود حکمادن اهرن قولی اوزره
باسوره زیت یاغیله یاغلیوب تازه اشنانی دوکوب قونیلورسه قوریدوب دوشرور صفت دیک بردیک
زرنیخ سرخ سوده بو تحقیق رطل بغدادی وبخاری یارم رطل دنکار ورطلک ربعی سیماب وسیماب مقداری نوشادر
جمله سن سرکه ده حل ایده لر تا که سیماب حل اولنمش اوله بعده قورودوه لر تکرار ماء بارد ایله حل ایده لر بعده مصعد
ایده لر مصعد اولان نسنه یی آلوب حفظ ایده لر طشره ده اولان باسوره واثرن زیاده اولان نسنه یی کیدره ملک
مراد ایتدککده اول زیاده اوزرینه دوردده طریقی اوزره عمل اولنه ان شاء الله تعالی قوریلوب نابود ایدر وبو بردار و
درکه نسنه زیاده اولان اتلری داغ کبی سیاه وخشک ایدوب کیده ره محمد بن زکریا قولی اوزره بو دارو وبونلردن
غیری ذکر اولنان دارولر باسوره تیز تأثیر ایدر ایمدی نظر اولنه هنوز باسوردن بو نسنه جریان ایدر ایسه بر کون
دارو استعمال وبرکون راحت اولنه خشک اولنجیه دک یعنی کونا آشیری عمل اولنه بعد ذلک سلق وترقین صو
وایتک یاغیله طبخ ایدوب مرهم کبی اولنجه باسوره وضع ایده لرکه دوشیرور بوفن استادلرینک بیلدوکی شیاف
صفتی دخی بودرکه عشقه که بر نباتدر آغجه صاریلور وآغجی قوریدیر نبات مذکوری بر صو دکمش جدید مس قزغانده
طبخ وحل ایدوب سوزه لر وتکرار سطحه اولنجه طبخ ایده لر بعده بر صوکوری کمش جدید مس طاسن ایچنه قویوب واول

صویه قتّا قویه لر قرق کون دک وطاسی کیجه اورته لر وکوندز کونشده آچه لر وکوزه ده لر قارشدروب اسغرش
بوقا رو ویوقا روشن اشغه ایده لر بعده بونک بر بطلّنی مقدار بینه صبر ومر وتخم سپندان سفید هر برندن اوچ
سیکر هر سیر بکوجی در همدن عبارتدر قونیلوب کیجه آشوری کیجه ایله شیاف ایده لر وطعام اوچ کیجه شوربا اوله
زیاده محتاج اولمیوب انشاء قوروجدوروب ودوش صفت حقنه که باسورک سیزیسی و سوزشین تسکین ایدر خبازی عصاره
لوی ورد قیله وقر اکل طبخ ومالیده اولنوب سوزیله دبر برده صاروسی یا ایکی برده صاروسیله سوزده لر وکل یاغی
طبخ دیوکرد حقنه ایده لر بعده بر ساعت نصکره سراب عصاره سی ولسان الحمل ورقینک عصاره سی وکل مختوم وقرطاس
سوخته بو بوبله ترکیب اولنوب حقنه اولنه و ممکن اولورسه مرتبه باسور اذالرسنده ملاحظه اولنوب کاهی دایم
وکاهی یاغ ایله اولمغه محتاجدر واکر باسور اوچ یا دورت اولورسه صواب اولدر که جمله سن قوپرمیوب برین ابقا
ایده تا که آندن فاسد اولان خلط سنه جمله سی قپادیلور ایسه خوف اولنور که استسقا یا سل ویا سودا ضلوی
مالیخولیا وداء الفیل وسرطان وغیری کبی امراض تولد ایده اما تولد استسقا بو بیله اولور که اول خون بر ایله که باسور
ده کلور جکر پاک اولور کلن ایسه بدن وجکرده زمان ایله صلب اولوب یعنی بکیشوب جکرده ظاهر ومزاج بدل اولوب
استسقا تولد ایدر وکاه اولور که بدن اول قاندن ممتلی و بر مقدار زیاده قان طلاغه دوکیلوب و طلاغه بر طحی
یا ریلوب سل مرضنه موّدی اولور واکر سوداوی بخارلر دماغه متصاعد اولورسه مالیخولیا تولد ایدر واکر خون سودا
آخر عضوه میل ایدرسه سرطان شیشی واولملقلر مرض تولد ایدر اما دمور دستنه ایله باسور کسه یا وز ایسه اول ایله اولمق
کرکدر که ظاهرده ایسه بر آلتّ ایله دوغتوق کرکدر که اول آلت قالب دیشن بعده کسیله و جهد اولنه که صحیح صاغ اتّن
که اکا ملاصق بر دسته کسلمیه وآخرده اولمیه اکر باسورک کوکی ایله بر دسته کسیلور ایسه بیوک آفتلر وشید درد
وشیش تولد ایدر و کسیلدوکی وقت قانی دوتلمیه تا کندو کندویه طوریه واکر چوق آقوب ضعفدن خوف اولنور

ایسه

ایسه بو حال ایله دوتلمق کرکدر واکر قان بیک آدکلور ایسه با سلیق طمرین شباب لر واکر کوکیدن کسمک قابل اولمیوب بر پاره
سی قالور ایسه یا خود تضیق انجق قطع اولنمق ممکن اولورسه والم ویروب شیش ایسه یا لاده ذکر اولنان بر اسم ضمادی صوغان ضمادی
استعمال اولنه ومقل ودوه سنامی یاغی قارشدیریلوب توتوزه لر و پاک ایتمک و برده صاروسی وآرجق افیون ایله ضماد اولنر طبخ
خطمی وتخم خطمی وتخم کتان وکرنب وورد قیله سیقو دردی تسکین ایدر وطبع ملایم اولمق کرکدر واکر بیمار دعوذ ایله قطع اولنمق قبول ایتمز
ایسه صواب بودر که ابریشم یا خود کتان رشته سیله یا خود آت قلی سیله اولوب حار وایله دوشوره لر واکر باسور ظاهرده دکل ایسه
محجم ایله طشره کتوره لر اکر کیوکلیک احتمالی اولورسه بو ساعت مقل بری مجهدی دوتر لر که شیشنوب طشره ده طوره وقطع
ایده لر بو علتک صاحبنه بر نوع طعام ویمک کرکدر که لطیف غذا وتیز هضم مثل شوربا وفرنیه ایله قوزی اتی وسمز قوش اتی ونیم
برشت یمورده و کوداب نان وشیر بحت ایله نخوارب وفانید که خلص شکردر وجوز یاغی و بادام یاغی وجوز هندی یاغی وفندق الو
چکردکی یاغی و دوه سنامی و قاز پیی نفع ایدر و بو سه یمورده صاروسیله وآرجق صوغان دخی نافعدر وطعامه قوتوزجاد
اولدن وفلفل وسیر مسقدن پرهیز ایتمک کرکدر واول طعاملردن که سودا تولد ایدر مرجمک و بادنجان وسلق وقدید
وقوری پنیر کبی اجتناب اولنه و بادی باسیر دفعنه دخی نیه بو کونه پرهیز لازمدر ونفاخ میوه لردن اجتناب ایدوب بادی کیدرور
درمانلر استعمال ایتمک کرکدر صفت حب که بادی باسیری دفع ایدر وکوبکه واندرونه نفع ایدر صبر آلتی درهم شحم حنظل اوچ درهم مقل ایکی
درهم بر اسم صو بیله حب اولنه خوراک ایکی درهمدن ایکی مثقاله وارنجه ماء حار ایله صفت حب دیکر باسور باطنه وکوبکه اولان هوایه
نفع ایدر زنجبیل بعد برنج دهلیله سیاه وبلیله وشیطرج هندی وعاقرقرحا ونوشادر وفلفل ودار فلفل و بر اسم نخجی ومقل بر استار است یعنی دورت
مثقال جمله دوکیلوب قوری اودم صو ایله حب اولنه خوراک ایکی درهمدن ایکی بجه بر اسم صو ایله اولور صفت حب دیکر بواسیره وکوبکه برودتینه
وچهره ده اولان کل خوردن نام اللهم وجذام نفع ایدر وطعام هضمه ویرکک وهوی کوز للکنه نفع ایدوب نفیون آدی سیمیله خبث الحدید
مدبر بیتی کون بر اسم صوینه قویلوب اصلنه لر وهر کون صوینی تبدیل ایده لر بعده قورده لر وتخم سفید که اوزرلکدر هر برندن بر جزء مقل کبی فی

وتخم توب وتخم پراسه وتخم جرز وصوغان تخمی وحلبه تخمی ومقل هر بریندن بر جزء پراسه صویله تحویل دمقوا ایدی حب اولنوب حواکی کوجی بر حب
اولر هفته ده بر نوبت یا ایکی نوبت استعمال اولنه صفت سفوف که باد بواسیره نافعدر کبر کوکینک قبوغی بر جزء ووج فارسی یاریم جزء
ایکیسین دوکوب سفوف ایده لر حوزه کی ایکی درهم ما حار ایله یا خود یاغلی شوربا ایله صفت لعوق که تخم وصمغ یاره ده وچشم خیره سنده باد
بواسیره نفع ایدوب قوت باهی دخی زیاده اید سنبل الطیب وقرنفل ودارچینی وحب بلسان وفلفل سفید ودار فلفل واسارون وسلیخه و بسفایج
وقصب الذریره وحب الآس وزنجبیل وقرفه وقاقله هر بریندن دورت مثقال جمله دوکلوب مصفا بال ایله معجون اولنه حواکی ایکی درهمدن اوچ
درهمه وارنجه اولور صفت حقنه که باد باسوره نفع ایدر تازه شبت دوکیلوب عصیر اولنوب آلتمش درهم صوینی آلنه وپراسه دوکیلوب عصیر اولنوب
اون درهم صوینی آلنه وبالوشیر مخت وبطم یاغی هر بریندن بر مثقال فانید بکرمی درهمدن اوتوزه وارنجه جمله طبخ وقیناد ایلوب حقنه اولنه
وهرکاه صاحب باسورک زانولرنده سیاه جوق چبانلر ظاهر اولسه بکرمی کوندن مقدم آنجق حیاتی اولور صفت دارو که شیش وسوزش وخراج
مقعده نافعدر هرکاه که مقعده خارشیش حاصل اولور یا سلیقدن حصه اولنه دیر ده سیاهی وکل یاغی قورشون هاونده قارشدروب بعده سیاه
اولنجه شیش طلا اولنه مرداسنج بش درهم نشاسته بر درهم اسفیداج ایکی درهم بالموم اوچ وقیه ایک یاغی ایکی وقیه بط پیه
بر وقیه شیر مخت کفایه مقداری جمع ومرهم اولوب طلا اولنه ودنان یاکیه صو ایله اصلنوب بیرده صاریه سیلر وکل یاغیله مالیده اولنوب
ضماد اولنه یا خود نان پخته بر رطل بغدادی وزعفران بر وقیه قارشدیریلوب ومالیده ضماد اولنه وهرکاه که شیش ایرینلو اوله
نیشتر ایله آچیلوب سر ناصور اولمقدن خوف اولنور ایمدی پخته اولمدن اقدم آچیلوب علاجی مجاجه اکر کوره که شیش مکندر
مرهم داخلیون کل یاغیله اودنه قونیله یا خود مرهم باسلیقون نیم برشت بیرده صاریه سیله قونیله صفت ضماد که خراج
اغزین کیدر دورشونک ویرتی دوکوب ایک یاغیله بر جوش طبخ ایدلوب بعده حلبرا ونیلر قارشدروب ضماد ایده والله
سبحانه وتعالی هو الشافی وفضله الکافی والوافی وصلی الله علی محمد وآله الطاهرین تمت فی یوم الاثنین شهر ربیع الثانی ۱۲۳۹

یا علی مدد کن تو

مجموعه اکبری

بسم الله الرحمن الرحیم وبه نستعین

بعد از حمد وستایش کریم لم یزل ولا یزال ومعبود ذو الجلال ودرود وانعام خاتم الانبیا محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم
وائمه معصومین بر ارباب این راه طریق پوشیده نماند که چون حقیر فقیر کثیر التقصیر میر محمد اکبر بن میر محمد اعلا
ابن میر سید بابا الحسینی ... در اکثر کتب طبی اسرار اطبای سیر نموده در حکمت اسباب وعلامات و
ذخیره وقانون وامثال اینها در امراض عارضی وادویات مفرده ومرکب وغیرها مرحله وتتبع جزئی تفحص
مرض وتفتیش معالج آن در تحریر وبیان کشیده بودند اما مدار ارشاد طبیب حاذق کسی را استفاده حاصل نمی شد لهذا
بخواهش دوام عمر ودولت ... حقیر رسید که از هر نسخه زبده واز هر مجموعه خلاصه جمع نموده مسمی بمجموعه اکبری که
ورثه آن وعلامات هر مرض در حکمت ... وفصد ... وبعضی از حقایق از احوال ظاهری وباطنی وامراض
مخصوص زنان وتتمه از فنون ... از مجربات اهل زمان فراهم آورده تالیف نماید تا برادران ... مدون
احتیاج بغیر از استفاده از آن حاصل نموده این بضاعت ... دعای خیر یاد فرمایند واما التماس از اهل دانش
وبینش است که چون حقیر در این فنون علوم عاری وهیچ مدانست اگر در جمع نمودن اینها سهوی وخطائی بنظر خورد
چون در آید از راه تفضل وکرم قلم عفو بر جریده ... کشیده اصلاح دهند واز ثواب جزیل حاصل نمایند هو الله المنان
وبه الله التوفیق ... این مجموعه مشتمل است بر مقدمه وبیست وسه باب است مقدمه در احکام ایام ...
وتولد فرزندان ... باب اول در علامات خون وصفرا وبلغم وسودا وعلاج آنها
باب دوم در بیان علامات صداع ... وعلاج آنها باب سیوم در بیان علامات
... وعلاج آنها باب چهارم
در علامات دوار ... باب پنجم در علاج فالج ولقوه ...
باب ششم در علاج زکام ونزله ودرد گوش ... وعلاج آنها باب هفتم در علامات
امراض لب ودهان وزبان ودندان ولثه وعلاج آنها باب هشتم در علامات امراض حلق وخناق وضیق
النفس وسینه ... وسل ودق وذات الجنب وذات الریه وخفقان وسرفه وغشی وعلاج آنها باب نهم
در علامات امراض معده ... وعلاج آنها
باب دهم در علامات استسقا ویرقان ... وعلاج آنها
باب یازدهم در علامات امراض گرده ومثانه وتقطیر البول وحبس البول وسوزاک ...
... وعلاج آنها باب دوازدهم در علامات ضعف باه وامور ... وعلاج آنها باب سیزدهم
در علامات درد پشت وکمر ... وعلاج آنها باب چهاردهم در علامات

جگر

جزایکه مقدمه باب اول
باب دوم
باب سیم
باب چهارم
باب پنجم

بتهای کرم بسیار و حرارت ها و علاج آنها باب یازدهم در بیماری ظاهر اعضا از جوششها و قوبا و خنازیر و سرطان
و خیارک و اورام و علاج آنها باب دوازدهم در علامات امراض ثلثه و آتش و خوره و طاعون و بهق و
و کلف و برص و گنده بغل و داء الثعلب و داء الحیة و شق شدن و ریختن موی سر و ریش و لاغر شدن و فربه شدن
و علاج آنها باب سیزدهم در فنون کلیات و امراض چشم و علاج آنها باب چهاردهم در فنون فصد و شناختن جدولهای
رگها و گشودن آنها باب پانزدهم در فنون جراحی و زخم و دمل و علاج آنها باب شانزدهم در علاج خوردن سمیات از
زنبک و زهر و گزیدن جانوران موذی و علاج آنها باب هفدهم در علامات امراض و اوضاع زنان و بعضی از
احوال مردان که مناسب این مکان بود و علاج آنها باب هجدهم در خضاب و موی سر و ریش و اصلاح آنها
باب نوزدهم در فنون بیطاری و امراض حیوانات و علاج آنها اما مقدمه در فصل بیان یافته فصل اول
در احکام ایام سبعه و تولد فرزندان و بیماری ایشان شب یکشنبه بدانکه هر فرزندی که درین شب زاید شود اگر پسر باشد
دزد و منافق و معصیت کار بود و اگر دختر باشد صالحه و عفیفه و پارسا و پرهیزکار باشد و هرکه درین شب
بیمار شود اکثر از سایه و چشم زخم بود و بیماری صدقه دهد شفا یابد روز یکشنبه هر فرزند نیکبخت که درین روز متولد
شود خواه پسر و خواه دختر نیکبخت و دولتمند و معروف بود و هرکه بیمار شود عاقبتش خیر بود و بروز ششم
شفا یابد شب دوشنبه هر فرزندی که درین شب متولد شود پسر یا دختر بزرگ و عاقل و پارسا بود و همیشه بطاعت
و عبادت مشغول بود اما مهر و وفا ندارد و بدعهد بود هرکه درین شب بیمار شود عاقبتش خطر بود و
وسیع و سواس ندارد روز دوشنبه هر فرزندی که درین روز متولد شود نیکبخت بود اما هرکه درین
روز بیمار شود اکثر از شکم باشد و تا هفت روز محکوم دارد و چون بگذرد شفا یابد شب سه شنبه هر فرزندی
که درین شب متولد شود اگر پسر باشد توانگر و بزرگ و عاقل بود و اگر دختر باشد زناکاره و خواب روز کار
و هرکه درین شب بیمار شود زود شفا یابد و هیچ وسواسی نباشد روز سه شنبه هر فرزند که درین روز متولد
شود اگر پسر باشد عالم و عادل و پاک دین و شجاع و دلیر بود و اگر دختر باشد مفسده و زناکار و خواب کار
باشد و هرکه درین روز بیمار شود بیشتر از درد شقیقه بود و زود شفا یابد اما [illegible] هست تا هفته از کشته
شب چهارشنبه هر فرزندی که درین شب متولد شود خواه پسر خواه دختر مکرم و محتشم بود و کارهای خیر
بسیار کند و از فوق عمر با نعمت گذراند و هرکه بیمار شود اکثر از درد [illegible] و خون بیمار بود اما
بمیرد [illegible] علاج باید کرد روز چهارشنبه هرکه درین روز متولد شود پسر یا دختر عاقل و پاک دین
و پارسا بود و هرکه درین روز بیمار شود اکثر رنج [illegible] تا دوازده روز بکشد و بیم خطر بود شب پنجشنبه هر فرزندی

که درین شب بیمار شود از چشم زخم و سایه بود صدقه باید داد عاقبتش خیر بود روز چهارشنبه هر فرزندی که درین روز
متولد شود اگر پسر باشد یا دختر عالم و ادیب و پرهیزکار بود با نعمت و جاه و جلال گذراند خیر او بمردم رسد و هرکه بیمار
شود اکثر از گرمی بود و در ابتدا صعب باشد تا سیزده روز تفاوت باشد اما عاقبتش خیر باشد شب پنجشنبه هر فرزندی
که درین شب متولد شود پسر یا دختر مهیب و نیکوکار بود و هرکه درین شب بیمار شود هیچ خطر نباشد روز پنجشنبه
هر فرزندی که درین روز متولد شود پسر یا دختر توانگر و دولتمند گردد اما در آخر عمر عسرت بکشد و هرکه
درین روز بیمار شود اکثر بسبب بلغم و سردی و تری بود و بیست روز از بیست روز بکشد شب جمعه هر فرزندی که
درین شب متولد شود باید که از چند خصلت یکی با او باشد دراز نفس و دروغ گوی یا دزدی یا حسد بردن
بمردم یا پسر باشد یا دختر هرکه درین شب بیمار شود بیشتر از خون بود اما خطر نباشد روز جمعه هر فرزندی که درین
متولد شود پسر یا دختر دراز عمر و نیکوکار و خیررسان بخلق الله بود و هرکه درین روز بیمار شود عاقبت خطر او
فصل دوم اوزان دوازده گانه چون اکثر اوقات مرکب از وزن مثقال و درم و رطل و اوقیه و مانند آن ترتیب
شده لازم دانسته مطابق صحاح و قاموس و ذخیره خوارزمشاهی که بلغت معتبر موافق حدیث نبوی مرتب
گشته بیان نمایم تا در ترکیبات سهو و شک و غلط روی ندهد این اوزان دوازده گانه بنویسند شرعی دارند
اول اوزان حبه است حبه بلدانه جو متوسط است موافق حدیث دوم طسوج است که مشهور است به تسوات
و آن مقدار دو جو متوسط است سیم قیراط است و قیراط بمقدار چهار جو متوسط است چهارم دانق است
مشهور بدانگ و آن بمقدار هشت جو متوسط است پنجم درم است و درم موافق چهل هشت جو متوسط
ششم مثقال است و آن بمقدار شصت هشت جو متوسط است هفتم استار است و آن بوزن چهار
مثقال و استار و آن بوزن یک استار و دو ثلث استار بود که و [illegible] هفت و نیم مثقال
نیم مثقال بود هشتم اوقیه است و آن بوزن [illegible] اوقیه بود و بوزن نود مثقال و مراد بر طل
بوده باشد نهم رطل است و رطل دو مد است و دوازده اوقیه بود
بغداد نیست و رطل مکی و مدنی که اختلاف در وزن زیاده اند دهم من است و منی دو رطل است و کلام
اطبا نیز برین موافق است که من دو رطل است یازدهم کیل است و در بعضی کتب لغت مذکور است که کیل
پیمانه ایست که عراق و حلب بوزن یکمن و هفت یک یکمن بود دوازدهم مکوک است چنانکه در صحاح
و قاموس مذکور است که پیمانه ایست که در زمان حضرت پیغمبر بوده و صاحب صحاح و قاموس [illegible]
گفته اند که یکمن باشد پس ازین معلوم شد که صاع دو رطل است و این در زمانست که در زمان [illegible]

متعارف بوده و بعضی بخلاف آن گفته‌اند درم شش دانگ است و دانگ دو حبه و حبه شش جو میر نقط آ
اما این قول ضعیف است بواسطه آنکه سند ندارد و قول او صحیح است که بسند معتبر رسیده درم شرعی ده
درم شرعی هفت مثقال است و هر مثقال یکدرم و سه سبع درم است اما دو صد درم شرعی یکصد و چهل مثقال
که درمی نیم مثقال و چهل مثقال بوده باشد که بیست مثقال شرعی بیست و هشت درم و چهار سبع درم باشد
مثقال صیرفی که متعارف حال است ظاهر شش هست که دو درم متعارف این زمان بوده باشد و صاع شرعی شش صد و
چهارده مثقال و ربع مثقال صیرفی است که از نان هندوستان سه سیر و نیم اثار و ربع نیم دام بوده باشد و صاع المد بقول
ملا محمد تقی مجلسی شصد و بیست و یک مثقال صیرفی است که بوزن پهلی می‌هند چهار آثار و نیم دام و یکتوله و یک ماشه
و شش حبه بوده باشد بدانکه توله دوازده ماشه و ماشه هشت سرخ و سرخ یک کهونچی کلان بود و ما باید دانست
که مثقال بوزن توله گفته‌اند که نه توله چهار مثقال است موافق درم بدانکه نه توله متعارف هند چهار
درم است و دو سه ماشه و آنچه ما خود مقابله نموده‌ایم بوزن بنارس که از جاهای دیگر اضعف است نه توله سه
مثقال برآمد که مثقال چهار ماشه باشد و درمی یک سه ماشه در بوزن بنارسی برآمد باقی اوزان علی
هذا القیاس باب اول در بیان خون و صفرا و بلغم و سودا بدانکه وجود آدمی بر چهار عنصر مرتب
است که باد و خاک و آب و آتش بوده باشد از این چهار عنصر که خون و صفرا و بلغم و سودا باشند چنین ابداً
که خون گرم و تر است آتشی گرفته‌اند و صفرا گرم و خشک است خاکی گفته‌اند بادی و بلغم سرد و تر است
آبی و سودا سرد و خشک است خاکی گفته‌اند و از این چهار هر کدام که زیاده شود و طغیان گرفته و از
دارا زیادت خود نموده با خود متفق کرده‌اند و بسبب ضعف می‌گردد تا بدانی که مرضی و علتی که عارض
می‌شود و خطا از این چهار عنصر میباشد اگر دایماً خبر اینها را میگرفته باشند از تعدی و ضرر اینها
ایمن خواهند بود و نمود بالله که نقدی اینها باعضا رئیسه واقع شده هم خطر است بدانکه اعضا رئیسه
چهار است اول دل است دوم دماغ است سیم جگر است چهارم خصیه است و صحت اینها صحت تمام
و انحرافات و علت اینها علت تمام اعضا بود پس چون چهار عنصر و چهار علت و اعضا رئیسه معلوم
شده باید دانست که هر مرضی و علتی که عارض میشود بدون این چهار ماده که خون و صفرا و بلغم و
سودا باشند نیست و علامات این چهار عنصر را بیان نمائیم اول خون بدانکه چون شخصی از
خواب برخیزد و دهانش شیرین و بول سرخ رنگ و اعضا گرم بود آن علامت غلبه خون است

دوم صفرا چون شخصی از خواب برخیزد و دهانش تلخ و بول زرد بود آن علامت صفرا است سیم بلغم چون
شخصی از خواب بیدار شود و دهانش ترش و بول سفید بود بدانکه بلغم غالب است چهارم سودا چون شخصی از
خواب بیدار شود و دهانش شور و بول تیره رنگ بود بدانکه از غلبه سودا است چون علامات این چهار
علت را بر اوقیق دریافت علاج کردن برادرانش ثابت اول امراض دموی و علامت آن تاب گرم
و گرانی اندام و سرخی رنگ روی و رنگ قاروره و برآمدن رگها و شیرینی طعم دهان و سرخی
چشم و صداع و بسیاری خواب و درد حلق و خناق و سینه و ورم و جوششهای سرخ رنگ و دمل و آبله
و بواسیر و درد خصیه و ازرق چشم و درد پشت و پا که گرم بود و گرانی اعضا این قسم علتها از غلبه خون
اگر عارض میشود دوم امراض صفراوی و علامات آنها تلخی دهان و زردی رنگ روی و قاروره و درد سر
که بیشتر بود و درد نیم سر و درد شقیقه و تشنگی و خشکی لب و گلو و زردی زبان و زردی چشم و تاریکی آن و فصد آن
دست و پا و تب لرزه که بعد از آن گرم شوند و سستی اندام و جوشش فم معده و درشتی زبان و درد سینه و قولنج
و خورش و ریش شدن قضیب و دشوار آمدن بول و درد پهلو و کم بودن اشتها و کاهل بودن این قسم علتها از غلبه صفرا
بود سیم امراض بلغمی و علامات آنها آب رفتن از دهان و ترشی طعم دهان و سفیدی رنگ روی و رنگ
چشم و قاروره و بیوقت سفید شدن موی سر و ریش و درد معده و درد پشت و کمر و گردن و درد زانوها و فوطی
و فالج و بهق سفید و لقوه و ضعف گرده و سوزش مثانه و تنگ سفیدی که بعد از خفتن در چشم بهم رسد و تنگی نفس
و لرزیدن دست و پا و سوزش جگر و مرض استسقا و گرانی زبان و رگهای شکم و حب القرع و سرفه با بلغم این
قسم علتها از غلبه بلغم عارض میشود چهارم امراض سوداوی و علامات آنها شوری و بدبوئی دهان و تاریکی
چشم و تیرگی رنگ روی و قاروره و تب گرمی و سوزش معده و اندیشه و فکر بسیار و دیدن خوابهای آشفته
و شدت خون و درشتی و زبری پوست اندام و تنگی دل و صداع و درد تنگی نفس بسیار و کلف روی و بهق سیاه و جذام
و درد دل و درد چشم که خشک بود و کندی دهان و قولنجی که از درد معده بود و فراموشی این قسم علتها از غلبه
سودا بود و چون علامات ظاهر شد اول علاج خون بیان کنیم بدانکه علاج آن فصد است و غلبه خون ظاهر شود
حکم برکشیدن خون نباید کرد بواسطه آنکه قوت نفخ در وقت در بدن خون است تا فصد نشود و دوانباید
کشید بلکه بخلاف که خون را صاف کند بدوا باید نمود که محتاج بفصد احتیاج نشود و در صورتیکه
وقت اقتران کند ضرور افصد بدید بحسب قوت خون کم کند و مقدار بی تکیه ضعف غالب نشود

مشربی که خون را صاف کند و احتیاج بفصد و حجامت نشود خوردن سکنجبین ماء العسل است صفت آن هر روز سکنجبین
عسل را و هفت فنجان آب بجوشانند تا هفت آید صاف نموده ناشتا بخورند یا خوردن جلاب عناب و صفت
تمرهندی نیم آثار عناب پانزده عدد آلوی بخارا نیم آثار این هر سه را به سه قسمت کنند هر روز یک قسمت آن را
بوقت شب در گلاب خیس بنهند صبح مالیده و صاف نموده پاره آب لیمو داخل کرده بخورند تا سه روز خون را
صاف کند و امراض [illegible] را تخفیف دهد مشربی که دفع صفرا کند انار ترش و انار شیرین مساوی دانه کرده شب
در گلاب خیس بنهند و صبح مالیده و صاف نموده یک پیاله ناشتا بخورند تا سه روز یا هفت صفرا را فرو نشاند یا نیم فنجان
سکنجبین را در یک پیاله آب چینی ناشتا بخورند یا آنکه هر روز صبح یک عدد لیمو را بریده و فلفل سوده را بر آن مالیده
ناشتا بمکد صفرا را برطرف کند در معجونی که دفع بلغم کند زنجبیل کبابه چینی سنبل از هر یک یک درم کوفته و بیخته
با بیست درم عسل بقوام آورده معجون سازند و تا سه روز بخورند یا آنکه هر روز سه درم دار فلفل سوده را صبح ناشتا و شب
بوقت خواب سه درم سفوف نموده بخورند که هم دفع بلغم کند و هم قوت باه دهد مشربی که دفع سودا کند
هر روز نیم مثقال زعفران را با سه مثقال عسل شربت کرده ناشتا بخورند یا آنکه شش درم افتیمون را در پارچه نازکی بسته
در آب بجوشانند و فصل بفصل [illegible] تا قوت آن گرفته شود با بیست و پنج درم عسل بقوام آورده هر روز صبح ناشتا از آن
بلیسند تا سه روز سودا بکلی دفع کند در معجونی که دفع اخلاط صفراوی و بلغمی و سوداوی کند بدانکه این از اسرار
مجربات اطباست برای پیران و اطفال که نیکو حب را هضم نتوانند کرد و قی کنند نافع است صفت آن بگیرند کف [illegible]
مرغ بگیرند با قدری شیر در دیگ کرده بجوشانند تا منعقد شود بعد از آن قدری روغن گاو داخل نموده بقوام آورند
و بر لقمه بکشند برای دفع اخلاط صفراوی [illegible] تا اسهال آورد برای دفع اخلاط بلغمی [illegible]
برای دفع اخلاط سوداوی [illegible] معده بچسبانند تا خوب اسهال آورد و چند مجلس خوب فعل کند و دفع تمام اخلاط بکند
آنگاه آن پارچه را برداشته جای آن را بگلاب بشویند تا اسهال ساکن شود و مجرب و آزموده است و باز قرار اخلاط
بجای خود باشد علامات و علاج بیان خواهد شد باب دویم در صداع بدانکه صداع اقسام بسیار دارد هر یک علامات
و علاج بیان خواهد شد صداع چهار قسم است گرم و سرد و مادی و غیر مادی و این دردیست که در اعضای سر پیدا
آید یا از گرمی یا از سردی یا از ماده بود یا غیر آن صداع گرم سبب آن یا از ماده خون بود یا غیر آن
که صفرا باشد علامت آن در خون سرخی چشم و رنگ روی و پری رگها و بناگوش و شیرینی [illegible] و دهان و رنگ رو
چنان نماید که گویا از حمام برآمده باشد و رنگ برافروخته بود و حرارت در تمام اندام باشد و درد

و خوردن بود و این علت اکثر [illegible] پیدا آید که شکر و شیرینی و شراب بسیار خورند یا بسبب رطوبت هوای بهار بود
علاج آن اول زدن رگ قیفال [illegible] یا حجامت کردن یا خوردن چیزهای سرد مثل بزرقطونا با گلاب
و [illegible] شربت کرده بخورند و لعاب بزرقطونا را بر سر طلا کنند و [illegible] گلاب و [illegible] آب برگ بنفشه و آب
عنب الثعلب و برگ [illegible] و تخم کدو و خیار تازه و سرکه با صندل و [illegible] طلا کنند و [illegible]
لیمو و آب ریحان سبز [illegible] گل خطمی و برگ بید و یا آب گشنیز سبز خوردن و طلا کردن این ادویات را [illegible]
طلا کنند و خوردن شربت قند و لیمو صفت آن قند سفید ده مثقال گلاب [illegible] فنجان و آب صاف ده فنجان
و آب لیمو یک فنجان همه را داخل کرده ناشتا بخورند و خوردن شربت عناب بدین صفت عناب آلوی بخارا
تمرهندی از هر یک قدری شب در آب خیس بنهند صبح مالیده صاف نموده با شکر سفید [illegible] بخورند یا خوردن
جلاب اهلیله بدین صفت اهلیله زرد و تمرهندی از هر یک قدری شب در آب خیس بنهند صبح جوش داده مالیده صاف
نموده قدری شیرخشت در آن حل کرده [illegible] بخورند [illegible]
بخورند که نافع است صداع صفراوی علامت آن [illegible] رنگ روی [illegible] تلخی طعم دهان و زردی رنگ [illegible]
و [illegible] سر چشم [illegible] بود بدانکه سبب آن علت یا از ماده
بود یا از غمی و اندوهی [illegible] رسیده یا آنکه در آفتاب گرم یا حمام گرم بسیار نشسته یا رنج [illegible] رسیده یا از
[illegible] رسیده است علاج آن شیرخشت و روغن تخم کدو یا روغن بنفشه از هر یک [illegible] بر سر
[illegible] طلا کنند [illegible] خشک [illegible] سنبل [illegible] سرد [illegible]
[illegible] اهلیله زرد [illegible] با شیرخشت بخورد [illegible] صفرا فرو نشیند [illegible]
گلنار را با صندل سفید سوده و آب گشنیز تر کرده [illegible] بر سر اندازد [illegible] طلا کنند
و جلاب آلو و عناب بخورد بدین صفت آلوی سیاه و عناب و بنفشه و نیلوفر و سپستان و تمرهندی [illegible]
[illegible] تخم کاسنی ترنجبین [illegible] چهار چیز از هر یک قدری شب در آب خیس بنهند صبح [illegible] جوش داده مالیده صاف
نموده ناشتا بخورند دیگر انار ترش و شیرین را افشرده آب آن را کشیده قدری نبات [illegible] حل کرده
[illegible] چیزهای سرد مثل آب خیار [illegible] و سکنجبین و آب کدو و شیره تخم کدو و شربت [illegible]
خوردن بدین صفت قند سفید [illegible] مثقال بقوام آورند که خوب بسته شود آنگاه بیست مثقال آب
[illegible] داخل کرده از سر آتش فرو گیرند [illegible] خوب [illegible] هر روز صبح یک مثقال [illegible] هفت

غاشی آب حل کرده بنوشند غذا اشک با کدو و خوردن شیره مغز بادام و خوردن جلاب که منضج صفرا بود بهین صفت
بنفشه ورق گل سرخ و تخم کاسنی نیم کوفته از هر یک ۵ درم آلو بخارا چند و سپستان هشت عدد همه را در یک
کاسه آب جوش بنهد [illegible] آب را مالیده صاف کرده با قند سفید شیرین کرده بنوشند بخورند غذا نخود و نیم کوفته و ماش
مقشر با برنج و گوشت مرغ جوان با گوشت بزغاله با کشنیز تر کرده هیچ نخست بخورند و بر روز دیگر جلاب خورده باشند اگر
خواهند تمرهندی داخل کنند بعد از سه روز خوردن منضج بدین طریق سه روز دیگر مسهل بخورد و بهین صفت بسازند که
پنج مثقال پوست هلیله زرد سه مثقال تخم کاسنی نیم کوفته گل نیلوفر از هر یک ۲ مثقال تمرهندی ده مثقال
آلو بخارا ده عدد کشته زرد آلو ده مثقال سپستان بیست عدد همه را شب در آب جوش بنهد صبح جوش داده شیرخشت [illegible]
در آن حل کرده نیم گرم ناشتا بخورند غذا چنانچه در منضج گذشت بخورند و شربت انار بدین [illegible] بخورند بهین صفت
شیرخشت تازه بیست مثقال انار ترش و شیرین از هر بیست مثقال گلاب حل کرده و چهل مثقال آب انار ترش و شیرین
اضافه نموده صبح ناهار بخورند و چیزهای سرد و ترشی چنانچه در صداع گرم گذشت بخورند و طلا کنند صداع بلغمی
و علامت آن سنگینی [illegible] حرارت و سفیدی چشم و رنگ [illegible] و گرانی سر و کاهلی و آب ریختن
از دهان و [illegible] بینی و ترشی طعم دهان و [illegible] نبض [illegible] و اکثر این صداع زنان را و طفلان را
عارض شود [illegible] علاج آن آب شلغم پخته و آب برگ چغندر و آب ریحان و آب اکلیل الملک
[illegible] بنفشه [illegible] سر طلا کنند و آب گرم بر سر ریختن و از هوای سرد محافظت نمودن [illegible] غذا نخود
آب و کباب و قلیه [illegible] گرم خوردن [illegible] بهین صفت [illegible] درم
پوست هلیله زرد [illegible] درم ورق گل سرخ و مصطکی و تربد سفید هر یک درم سقمونیا نیم درم همه را کوفته و بیخته
با آب حب ساخته شربتی یک مثقال بخورند وقت خواب و آب گرم بر سر آن بنوشند و طلا کردن روغن
قسط بهین صفت قسط تلخ چهار درم [illegible] سه درم فلفل و دار فلفل فرفیون از یک سه درم جند بید ستر ده درم
همه را کوفته در یک کاسه آب بجوش آید تا آب برود و روغن بماند بر سر طلا کنند غذا نخود آب [illegible] بخورند
و [illegible] بخورند و با ایارج فیقرا غرغره کنند بهین صفت سنبل الطیب [illegible] عاقرقرحا
از هر یک [illegible] عود [illegible] مصطکی [illegible] زعفران از هر یک یک درم تمام را کوفته و بیخته
با عسل سرشته شربتی دو درم [illegible] ساخته و در آب گرم غرغره نمایند و بدین طلاها مداومت نمایند بنفشه
با روغن گل و سرکه [illegible] آب [illegible] طلا کنند و هم در بینی چکانند و [illegible] خطمی و [illegible] جوز بوا و جوز

٢٩ سر و فوق [illegible] و خولنجان و دارچینی و قرنفل اینها را [illegible] طلا کنند و بابونه رومی را [illegible] ریخته و دود آن را
به دماغ بکشند و [illegible] برای [illegible] خوب است و خوردن منضج که دفع بلغم کند بهین صفت بابونه سه درم
بادرنجبویه و بابونه رومی و پر سیاوشان از هر یک دو درم انجیر خشک پنج عدد همه را در یک [illegible] آب
جوش بنهد شب صبح بجوش دهند تا نیمه آید مالیده صاف نموده ده مثقال گلقند در آن حل کرده نیم گرم بخورند
تا سه روز بعد از آن مسهل خورند بهین صفت هلیله سیاه پوست هلیله زرد و پوست هلیله آمله مقشر از هر یک هفت
مثقال اسطوخودوس افتیمون بسفایج تربد سفید [illegible] از هر یک سه مثقال لاجورد مغسول غاریقون از
مویز [illegible] از هر یک دو درم همه را کوفته و بیخته با [illegible] عسل کف گرفته حبها ساخته شربتی [illegible]
مثقال و سه مثقال ناهار صبح [illegible] آب فرو برند غذا آب گوشت مرغ با کبوتر صداع سوداوی و
علامت آن [illegible] سر و [illegible] رنگ [illegible] زرده [illegible] نبض [illegible] رنگ [illegible] زرده [illegible]
[illegible] و خشکی سر و روی [illegible] سبب آن [illegible] خوردن طعامهای سوداوی مثل گوشت گاو و گوشت
آهو و باقلا و عدس و بادنجان از این قسم چیزها بسیار خوردن بهم رسد یا از مجامعت بسیار کردن یا از
[illegible] گریه بسیار کردن و یا از غم و غصه بهم رسیده باشد علاج اول مطبوخ افتیمون استفراغ سودا
کردن بهین صفت افتیمون هفت مثقال در [illegible] کرده در آب بجوش [illegible] قوت آن تمام برآید
خوب مالیده صاف نمایند هفت [illegible] مثقال قند سفید بقوام آورده هر صبح [illegible] از آن [illegible] قاشق
آب حل کرده بخورند و طلا کردن [illegible] و غنچه‌های کرم [illegible] روغن گل در روغن [illegible] و آب شلغم و اکلیل الملک
[illegible] کاهو و [illegible] بنفشه و نیلوفر همه را کوفته بر سر نهند و چیزهای چرب و شیرین خوردن و آب
[illegible] بنفشه بر سر ریختن و در جای معتدل نشستن و جلاب [illegible] تخم بالنگو بخورند بهین صفت تخم بالنگو
[illegible] در آب [illegible] نهند [illegible] نبات شیرین کرده بخورند و بوهای خوش و صوتهای حزین
شنیدن غذا تخم مرغ بریان کرده و در آب بخورند و منضج که دفع سودا کند بهین صفت اسطوخودوس
اصل السوس بادرنجبویه گاوزبان [illegible] پر سیاوشان بابونه نیم کوفته از هر یک [illegible] مثقال کوفته [illegible]
آب جوش بنهد [illegible] مالیده صاف نموده با قند شیرین کرده نیم گرم بخورند تا سه روز [illegible] بهین صفت
غذا گوشت مرغ و زعفران و دارچینی و [illegible] بخورند بعد از آن سه روز دیگر مسهل بخورند
هلیله سیاه پوست هلیله زرد و پوست هلیله کابلی آمله مقشر از هر یک هفت درم اسطوخودوس افتیمون بسفایج

ترنجبین سفید از هر یک سه درم نیم کوفته لاجورد مغسول غاریقون از هر یک دو درم کوفته و بیخته
با ده چندان عسل کف گرفته بسرشند شربتی از سه درم تا پنج مثقال حب کرده فرو برند و آب گرم بر
سر آن بنوشند و روغن بابونه و روغن بادام بر سر آن طلا کنند **صفت روغن** بابونه تازه سی مثقال
روغن کنجد در شیشه کرده تا چهل روز در آفتاب نهند اگر آن میسر نشود یک مثقال بابونه را در یک
کاسه آب بجوشانند تا نیمه بماند پالیده صاف کرده نیم پیاله روغن کنجد اضافه نموده بجوشانند تا روغن بماند
بر سر طلا کنند **صفت روغن** بادام مقشر سی مثقال قند سفید پنج مثقال نرم کوفته در سینی بگذارند و چند
قطره گلاب بر آن چکانند تا روغن آن برآید بر سر طلا کنند **خوردنی** حب افتیمون افتیمون یک مثقال […]
نیم مثقال خربق سیاه ربع مثقال نمک هندی ربع مثقال اسطوخودوس دو دانگ ایارج فیقرا نیم مثقال غاریقون
[…] نیم مثقال و باقی را کوفته با آب حب سازند و با آب فرو برند **حب اسطوخودوس** اسطوخودوس
و افتیمون و بسفایج از هر یک ربع درم تربد سفید پوست هلیله کابلی صبر سقوطری از هر یک سه درم تخم حنظل
[…] غاریقون دو دانگ همه را کوفته حب سازند با آب گرم فرو برند **صداع گرم** که با ماده بود علامت
آن […] و امتلاء بودن بول و تشنگی بسیار بود و […] حرارت و بخوابید و گرانی سر و چشم بود سبب
آن صداع از حرارت آفتاب و گرمی حمام و حرارت آتش بود **علاج** هلیله زرد سه درم […] بخارا
و تمر هندی از هر یک ده درم شب در آب خیسانیده صبح مالیده بیست درم شکر در آن حل کرده بخورند
و در جاهای خنک نشینند و سکنجبین و گلاب با سرکه بر سر طلا کردن دوست کنند و پوست خیار […]
با بنفشه شربت کرده خوردن و گل خطمی با […] بزرقطونا طلا کردن **صداع سردی** با ماده علامت آن
[…] کردن و سفیدی رنگ و زردی […] و سردی […] بود **علاج** بابونه
و اکلیل الملک در آب جوش داده بر سر شقیقه نهادن و بخار آنرا بوئیدن و طلاهای گرم مثل زنجفیل و جوز
و […] و دارچینی بر سر مالیدن و جوز […] و چند بید ستر و خولنجان و بیخ بنفشه همه مفردات […]
و طلا کردن و تخم بالنگو را با نبات شربت کرده بخورند غذا نخود آب با گوشت مرغ جوان و مصالح گرم
خوردن و روغن عنبر طلا کردن **صفت آن** عنبر یک مثقال لادن یک مثقال مشک یک مثقال […]
ربع مثقال روغن زیت یا کنجد ده مثقال اول روغن را بجوشانند و داروها را کوفته داخل نمایند
و بجوشانند و بر سر و شقیقه طلا کنند و علامت برطرف شدن صداع که باشد آمدن آب یا خون یا بلغم از

یعنی از این

بینی و این علامت چند است و دلالت بر برطرف شدن صداع مطلقه که ماده نضج یافته دفع
مرض شده **باب سیم ۳** در بیان درد شقیقه و سرسام و حمق و نسیان و خیره و سهر و […]
و علاج آنها دانکه درد شقیقه را درد نیم سر گویند **علاج** صمغ عربی یک مثقال افیون نیم مثقال
زعفران نیم دانگ همه را با گلاب و آب کشنیز […] مالیده در شقیقه […]
و طلاها که در صداعها گذشت سرد و گرم […] طلا کنند **در سرسام** […] اندرون […]
بدانکه سرسام ورمیست که در یک حجاب از حجب دماغ […] این مرضیست مخوف
سبب آن یا از خون یا صفرا بود **علامت خونی** آنست که تب لازمی و سرخی چشم و روی و […]
و […] با خنده و سرخی و درشت شدن زبان و کراهت داشتن از روشنی و عظیم […]
نبض غلیظ و سخت بودن قاروره بود **علاج** […] شربت عناب **صفت** عناب را در یک
کاسه آب بجوشانند تا نیمه شود مالیده صاف نموده بیست مثقال قند سفید بقوام آورده هر روز
صبح ناشتا بخورند و بوئیدن لخلخه **صفت** صندل سفید سوده نیم مثقال آب سیب […] مثقال
آب کشنیز ده مثقال گلاب پنج مثقال همه را در شیشه کرده زمان زمان بوئیده و […] زنند
و شربت بنفشه بخورند **صفت** بنفشه نیلوفر از هر یک یک مثقال […] عناب از هر یک […] عدد
سپستان ده عدد همه را شب در آب خیسانیده صبح بجوشانند صاف نموده با نبات و ترنجبین شیرین
کرده بنوشند و طبع را بمطبوخ فواکه نرم دارند **صفت** آلوی سیاه آلوبخارا عناب سپستان
تمر هندی […] کاسنی بنفشه نیلوفر […] ترنجبین شیرخشت فلوس خیار چنبر از هر یک
[…] شب در آب خیسانیده صبح جوش داده صاف کرده […] بخورند […] **سرسام**
صفراوی علامت آن […] تب و […] و خشکی دهان و بینی […] زبان […]
و زردی رنگ روی و رقت قاروره و سرعت […] نبض و […] بودن رنگ قاروره […]
از […] بود **علاج آن** استفراغ صفرا بمطبوخ فواکه […] در سرسام […] کنند و گلاب
بنفشه بخورند **صفت** بنفشه دو مثقال عناب ده دانه نیلوفر […] تخم کاسنی […]
[…] شب در آب خیسانیده صبح جوش داده صاف نموده بخورند […]
[…] با نبات […] و لخلخه بوئیدن **صفت**

هرکه سفید روغن گل گلاب و گلاب و آب خیار و درنگ و در شیشه کرده بپوشند غذا آش جو و درست و یا را به آب گرم شستن و سبوس آرد گندم و بنفشه مالیدن و شستن و آلوچی را شب در آب خیسانده و تر نجبیل مالیدن و خوردن بعد از صاف کردن و بنفشه را در آب جوشانیده و پا را در آن بشویند و در آن نگاه دارند **سرسام بلغمی** علامت آن تب مدام دائمی و هذیان گفتن و گریه کردن و سفیدی رنگ و قاروره بود **علاج آن** خوردن سکنجبین و خوردن شربت افسنتین چهار درم تخم کرفس سه درم سکنجه نموده دو درم همه را در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه بماند صاف کرده هفت مثقال خشخاش آب صاف کرده صبح تا شام بخورند **علامت** بعد از سرسام آب شدن بول است چون ماده متوجه دماغ میشود بول بزرگ است بیشتر میگردد و این علامت هر کسی است از علاج باید کشید **علامت** نیک در سرسام با دیگر دفع و ورم کردن مقعد است که ماده رو در بیشتر شقاقیه است **نسیان** یعنی فراموشی علامت آن سردی رطوبت دماغ و رنگ زردی از دهان و بسیاری خواب **علاج** خوردن ماده الحیواة که فلافلیه گویند **صفت آن** مغز فندق مغز جلغوزه مغز بادام مغز پسته از هر یک ده مثقال حب البلسان ده مثقال و دار فلفل و زنجبیل دو درم و دارچینی و جوز بوا هیل و زرد و آمله مقشر شیطرج هندی و زرنباد از هر چه پنج درم از هر یک چهار مثقال همه را کوفته و بیخته با سیصد مثقال عسل بقوام آورده برشته شربتی از نیم مثقال تا دو مثقال صبح گرم بخورند غذا کباب و نقیه و خشکه بخورند **حمق و جنون** بدانکه باطل شدن فکر و نقصان عقل که حمق و رعونت گویند چون ماده سرد و تر بود علامت آن لاغر شدن و بسیاری خواب و ضرر بیش از چیزهای سرد **علاج آن** بلادر و سیر دانه فلفل و دار فلفل و فلفل و وج و شونیز از هر یک دو مثقال شراب و حنظل با زیره و زنجبیل و الفار جنید بید ستر شیطرج هندی از هر یک پنج مثقال همه را کوفته و بیخته با دو صد درم عسل مثقال روغن بادام چهار و نیم مثقال عسل بلادر بقوام آورده برشته شربتی یک درم نا شتا صبح کرده فرو برند **صفت روغن** روغن بادام یا سیر مثقال قند سفید پنج مثقال با هم کوفته قدری نمک داخل کرده بید بنور با روغن بادام بر نهند و از دفع عسل بلادر **بعض صفت** که بلادر را به اجزا گرفته چنانکه عسل آن بنظر آید و ابری سفید دارد و در آتش سرخ کرده یک بلادر را بآن گرفته در ظرف صاف فشرده تا عسل آن بر آمده نگاه دارد **جمود و تثاوف** علامت آن بدانکه جمود مرضی است که حس و حرکت را

برنگ حمو

آن

نسیان

جمود و تثاوف

بغدادی تنهای شکمی قند روغن ... گذشت بر عزیز غرناتی ... [illegible]

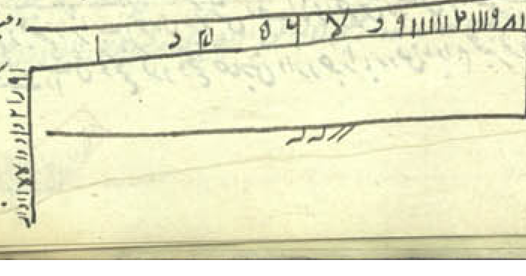
باطل کنند

باطل کند و بیمار بر یک شکل باقی بماند و ضعیف و نحیف و کم سخن گردد **علاج آن** اخراج سودا از بدن باید کرد و به حقنه و سبب این مرض سوال سوداوی چیزی و دیگر علت **صفت حقنه** سنا مکی پنج مثقال بادیان و پرسیاوشان با بونه چقندر نیلوفر از هر یک ده مثقال سپستان بیست عدد همه را در یک کاسه آب جوش بنده تا نیمه آید صاف نموده شکر سرخ و فلوس خیار چنبر از هر یک ده مثقال در آن حل کرده باز صاف نموده دو مثقال روغن بادام و سه مثقال روغن بابونه داخل کرده بوقتی که پی شعور باشد حقنه کنند و اگر شعور باشد مسهلی که در امراض سوداوی در صداع گذشت بخورانند و روغن بادام در صداع گذشت **صفت** روغن بابونه گل نشت در یک کاسه آب بجوشانند تا به ثلث آید مالیده صاف نموده نیم پیاله روغن کنجد اضافه نموده بجوشانند تا روغن بماند غذا کباب و قلیه و چهار و بخورند **بثور** بدانکه بثوری و جنبت که اندرون و بیرون بینی پیدا آید و بینی ورم کند و بزرگ شود و که باشد که پوست را بترکاند و زرد آب از آن روان شود **علامت آن** سرخی رنگ و ورم و سوزش و بدماغی و کدورت احوال و تشنگی بیشمار **علاج** زدن رگ قیفال و طلا کردن **بینی صفت** صندل سرخ را سوده طلا کنند و شیره و سبزی آن طلا کنند و صندل سرخ و سفید و آب گشنیز سرشته فصد بعض طلا کنند و پارچه کتان را با آن تر کرده بر بینی بچسبانند و خوردن این مسهل که مذکور شد بسیار نافع است جمیع امراض سوداوی را نافع است **صفت آن** تمر هندی آلو بخارا هر یک بیست مثقال شب در آب خیسانیده صبح صاف نموده با بیست مثقال شیر خشت در گلاب حل کرده ملایم بخورند غذا آش جو و اسفناج و کدو بخورند و بعد داروها که در سرسام گذشت مداوا کنند **سبات** یعنی خواب کردن بسیار بدانکه این مرضی است مخوف چنانکه صاحبش را چون از خواب بیدار کنند او باز در خواب باشد و سبب این از خوردن شرابهای با فراط بسیار داشتن مزاج و خوردن داروهای سرد و بسیاری بلغم بود اگر از بسیاری بلغم بود **علامت** آن سفیدی زبان و پیچ و پیچ و فراموشی و سوچی و عریض جستن نبض و سفیدی رنگ و قاروره بود **علاج آن** اگر از خوردن شربها و چیزهای سرد بود داروهای گرم **علاج** باید کرد و تریاق فاروق و مثرو دیطوس دادن **صفت آن** زعفران غاریقون زنجبیل دار چینی کندر از هر یک دو درم سنبل الطیب

کنند و خردل سفید عود قرح ابن اسطوخودوس سیب لیوش عصاره لحیة التیس جند بیدستر زرنباد هند
حب الاشنه از هر یک هفت درم سلیخه سنبل سیاه سورنجان اسقوردیون جعده دو قو اکلیل الملک سنبل ختایی
رومی روغن بلسان افراهی فرفیون مغل ازرق از هر یک هفت درم تخم سداب دو درم اذخر قسط
اشق مصطکی رومی صمغ عربی فطراسالیون فودنج رازیانه افیون کبریت مشکطرامشیع از هر یک پنجدرم
افتیمون وج فوتنج نبطی زراوند از هر یک سه درم اقاقیا ناف سقنقور جو قاریقون از هر یک چهار درم
درم سیر شراب ریحانی کهنه چندانکه صمغها در آن حل شود باقی ادویه را کوفته و بیخته با دو وزن عسل مصفی
بقوام آورده سرشته معجون سازند شربتی یکدرم اما اولی آنست که بعد از شش ماه استعمال نمایند دهره
ازباد و بلغم بود شقیقه دماغ بخارها تر و حب ایارج فیقرا که صفتش در صداع بلغمی گذشت بکنند و خوردن
حب اصطمخیقون صفت پوست هلیله کابلی شش درم آمله و افسنتین غاریقون از هر یک سه درم
اسارون افتیمون تخم کرفس از هر یک دو درم تربد سفید هفت درم افتیمون پنجدرم ایارج فیقرا نه درم
قرنفل یکدرم فلفل چهار درم سقمونیا دو درم فلفل و سقمونیا را در آب حل کرده باقی ادویه را کوفته
و بیخته با آن سرشته و حبها سازند شربتی دو درم بخورند غذا نخود آب دوازده و کرفس و نخود
بخورند و چند پا بستر و روغن یاسمین حل کرده در بینی چکانند و شیاف مقل عمل نمایند صفت آن مقل ازرق
زره از هر یک مثقال فلفل سیاه نیم مثقال نرم سوده با آب بادیان شیاف ساخته عمل نمایند و حقنه
بکنند صفت آن سنا دو کف تخم کتان قنطوریون دو مثقال شبت حبه بونه از هر یک دو مثقال
برسیاوشان دو مثقال انجیر خشک پنج عدد همه را در یک پیاله آب خیسانیده صبح جوش داده بنیمه
آید صاف نموده با صافی روغن بنفشه پنج مثقال و شکر سرخ ده مثقال و بوره یک
دو مثقال در آن حل کرده باز صاف نموده تربد یک مثقال زنجبیل نرم سوده نیم مثقال داخل نموده
نیمگرم حقنه نمایند و دفع اخلاط کند سهر و علامت آن آنکه سهر بیداری و بیخوابی را گویند و هرگاه
گرمی مزاج بدماغ غالب آید بخواب نیاورد و این مرض بسیار مخوف علاج آن شیره خشخاش هر روز
یکپیاله بخورند و آبی که جو در آن جوشانیده باشند نبض بنفشه بابونه بالا کشند و افیون را
در روغن بنفشه حل کرده بر سر مالند صفت روغن بنفشه منقی بنفشه را در آب یکشب جوشانیده
بنیمه آید مالیده صاف نموده بعلاوه روغن بادام یکجا ریخته جوش داده تا روغن بماند بر سر

مالند و بار روغن تخم کدو چند قطره در دماغ چکانند و شراب بنفشه و شراب خشخاش بخورند و خود را
از غم و غصه نگاه دارند و بحمام رفته آب گرم بسیار بر سر ریزند و گوشت بچه ماکیان و حیوان و ماهی
که در رفتار و زود بدارند و بوقت خواب اطراف بدن را بمالند و فتنه بشنوند تا بخواب
روند و علت در سهر بیخوابی و سرفه خشک کردن علامت مرکز است باب چهاردهم در بیان
دوار و سدر و جنون و عشق و صرع و سکته و کابوس و مالیخولیا و غیره بدانکه دوار گردش سر را گویند
و سدر آن را گویند که چون از جای برخیزد چشم تاریکی کند و سر بگردد و سبب آن بود که مقعد این
مرض مخوفیست و سبب آن بلغم و سودا بود علاج هر دو قسم بوئیدن و خوردن این سفوف بود
نخود لخم مقشر دانه گندم کشنیز از هر یک تخم همه را بریان کرده با چند درم زنجبیل
و شش سیر شکر سفید کوفته و بیخته بقدری را در کیسه کرده ببویند و هر روز صبح و شام دو کف
از آن سفوف نمایند و دفع این مرض کند و هم تمام اعضا و اعصاب را قوت دهد و دیگر در وقت
خواب سه درم اطریفل کشنیزی را حب کرده بخورند صفت آن پوست هلیله زرد پوست هلیله کابلی
پوست بلیله کشنیز خشک از هر یک ده درم همه را کوفته با روغن بادام سرشته و چرب کرده
با سه وزن تمام ادویه عسل بقوام آورده سرشته شربتی پنجدرم بوقت خواب حب
کرده با آب گرم بخورند و اولی آنست که بعد از دو ماه استعمال نمایند نوع اول کابوس
سودا باشد علامت آن فکر و بیخوابی و بسیار کم سخنی تنفس و صلابت بر جستن نبض و تیره
بودن قاروره اگر دوری بود علامت آن فرق از خشم و کدورت حواس بود علاج
اول بایارج فیقرا که صفتش در صداع سودا اول گذشت تنقیه کنند و خوردن حب اصطمخیقون
که هم در صداع گذشت و شربت هلیله صفت آن تخم هلیله دو درم بادیان اصل السوس محکوک
از هر یک دو درم در یک کاسه آب بجوش نند تا به نیمه آید صاف نموده لت داده نبات
آید نیمگرم بخورند غذا نخود با شیره خشک بخورند جنون یعنی دیوانگی سبب این مرض اکثر
از سودا بود اول باید منضج و مسهل که در صداع سودا اول گذشت بخورانند بعد از آن خوردن
مفرح کرم و عنبر و شراب انگوری و گوشت بچه ماکیان و خوش و بچه جیوب
خوش لقا صحبت داشتن و تخم کدو و تخم خیارین با روغن بادام خمیر کرده

فصل بفصد سر باسلیق و روغن بادام بر سر مالیدن و دماغ [illegible] غذا خوردن کله و پاچه و مغز کله را در روغن
بریان کرده و با نان و شکر بخورند و هلیله سه درم خشخاش هفت درم زرنگی بی سه درم شکر سرخ هفت درم زعفران
نیم درم همه را کوفته و انار شیرین ماده که دو را بجوشانند تا نیم آب بماند و آن را با روغن بادام داده بخورند تا هفت
روز بدین طریق **عشق** مرضی است سوداوی که از دیدن جمال یا اداء خوش [illegible] دل از [illegible] باشند
علامة آن فراموشی و سر در پیش افکندن و بفکر فرو رفتن و چشم در گو افتادن و بی اختیار آه کشیدن و گریه
کردن و زار شدن عقل و زردی رنگ روی و خشکی لب و بیخوابی و مختلف حسن نبض خاصه بدیدن و شنیدن نام
معشوقه **علاج** کلی آنست که وصال اتفاق افتد و اگر آن میسر نباشد پس باید مزاج او را تر گردانند بغذاها
و شرابها خوردن شیره خشخاش و شربت بنفشه و مغز بادام [illegible] و حمام رفتن بسیار و آب فاتر استعمال نمودن و بکارها
مشغول داشتن [illegible] معقول باید داشت تا معشوقه را فراموش کند و بمحبوب صحبت خوش داشتن و مجامعت کردن یا
از معشوق سخنان زشت [illegible] شنوانیدن و عیبهای او بیان کنند و شنوانیدن تا دل او سرد گردد و درمان عشق او را
اسهل تر از آن کند **صرع** بدانکه صرع مرضی است مخوف و سبب آن سده است نا تمام که در بطون دماغ و منافذ حادث
شود اگر از سده تمام باشد سکته شود بدین سبب حرکات بانتظام و تشنج پدید آید و این مرض یا از بلغم بود یا از سودا
بود **آنکه** از بلغم بود علامت آن سفیدی رنگ روی و زردی رنگ زبان و چشم و خشم گرفتن [illegible] تغیر بودن
حواس بسیار رفتن آب دهان و گرانی سر و گاهی زبان سست شدن و بی اختیار افتادن و بول
کردن و دست و پای انداختن و این مرض را حکما [illegible] مرگی گویند اگر از بیست و پنج سال گذشته باشد
علاج پذیر نیست و پیش از بیست و پنج سال علاج توان کرد **علاج** اول تنقیه بدن از بلغم بمنضج و
مسهلی که در صداع بلغمی گذشت کنند بعد از آن تنقیه دماغ بحب ایارج فیقرا و حب اسطمخیقون که در
صداع سوداوی گذشت کنند و جلاب تخم رازیانه و بالنگو بخورند **بدین صفت** با دیان بیست درم
[illegible] را آب بجوشانند [illegible] صاف نموده با صافی تخم [illegible] تخم بالنگو را در آن [illegible] خوب
جلاب آید با چند درم قند سفید شیرین کرده بخورند و از خوردن چیزها [illegible] پرهیز کنند و عود صلیب را در
گردن او بیاویزند و این طلسم اگر مرد باشد بر بازو و اگر زن باشد در گلوی او بندند طلسم این است

و حبه بید ستر و جوز بوا را سوده در بینی او دمند

بوینند غذا نخود آب گوشت کبوتر بچه و مرغ جوان و شیره خشخاش بخورند و اگر بسبب سودا بود علامتش
لاغری شدن بدن و تیرگی رنگ روی و [illegible] و شوری طعم دهان و خفقان و تنگی دل بود **علاج اول**
استفراغ سودا بمطبوخ افتیمون کنند که در صداع سوداوی گذشت و جلاب تخم بالنگو با گاوزبان و گل قند بخورند
و خوردن معجون نجاح **بدین صفت** هلیله سیاه و پوست هلیله زرد و پوست هلیله کابلی و افتیمون از هر یکی ده درم تربد
بسفایج اسطوخودوس از هر یکی پنج درم غاریقون سه درم عسل مصفی دو چند و درم کف گرفته بقوام آورده ادویه
را کوفته و بیخته با آن سرشته شربتی از دو درم تا سه درم بخورند **غذا** نخود آب مرغ جوان بخورند و مصروع را
[illegible] و گرمابه گرم [illegible] دارد و او را از کنار آب و کنار رود [illegible] دارند و از مستی شراب خوردن
محترز بود [illegible] ده درم [illegible] آدمی را سوده [illegible] در شیره که [illegible] آن
بنوشند که از مجربات است و مکرر بتجربه رسیده **ترکیب حکمای هند** هر روز ده صد درم شیر ماده گاو [illegible]
جوش داده تا بنصف آید ده درم [illegible] در آن حل کنند و بخورند [illegible] و اگر طفل
باشد هر روز [illegible] درم [illegible] در شیر مادرش سوده بخورانند و [illegible] قسط [illegible] با آب [illegible] در
دماغ او چکانند [illegible] درم [illegible] قرقره [illegible] با عسل بقوام آورده معجون سازند هر روز [illegible] از آن
بخورند **دارای مجربه** روز یکشنبه پیش از بر آمدن آفتاب ریشه انگور [illegible] آورده در سایه خشک کرده
نگاه دارند هر گاه مصروع بیخود شود و بر زمین افتد [illegible] دود آن بدماغ رسد بهوش آید و دفع مرض او
شود **در بیان سکته** بدانکه سکته عبارت است از باطل شدن حس و حرکت از جمیع اعضا و این
مرضی است مخوف و مهلک و علتی است که جمیع حواس را باطل کند [illegible] هلاک شود و سبب آن
ماده [illegible] سده تمام [illegible] **اگر بسبب خون باشد علامت آن**
سرخی رنگ روی و سر و چشم و حرارت اندام [illegible] علامات خون بود **علاج** [illegible] رگ [illegible] البدن
و اگر [illegible] غالب است علامت آن [illegible] کف آهن است [illegible] علامت
زیاده شدن [illegible] **علاج آن** [illegible] درم [illegible] در آب بجوشانند [illegible]
[illegible] صاف نموده [illegible] تخم بالنگو [illegible] درم [illegible] در آن حل کرده
بخورند [illegible] و تریاق فاروق [illegible]
[illegible] **صفت آن** [illegible] عسل [illegible]

آب بجوشانند تا بنیمه آید و بخورند و زهره کلنک را با آب مرزنجوش حل کرده در بینی چکانند و حقنه نیز بکنند غذا آنکه آب
کابوس — دارچینی و فلفل و گوشت کبک و گنجشک دهند و ترکیه بدهند درمان کابوس علامت آن است که چون بخواب
رود چنان پندارد که شخصی بر سینه او نشسته و او را می فشارد یا آنکه حلق او را گرفته می فشارند یا آنکه حلق
او را گرفته و او فریاد میکند و کسی جواب نمیدهد و نفس تنگی می کند و دل خفه میشود بدانکه سبب این علت
از بسیاری اخلاط بلغم و سوداویست که جمع آمده و این علامات بوقت ظاهر می شود و این مرض
بسیار مخوف و مقدمه صرعست علاج اگر از ماده خون بود و علامت خون بود رگ قیفال بگشایند
و خون کم کنند و تنقیه بجلاب تخم بالنکو و حب ایارج فیقرا و حب اسطمخیقون که صفت آنها در صداع سوداوی
بیخ صرم — گذشت بکنند و جلاب سنا مکی بخورند صفت آن سنا مکی پنج درم هلیله سیاه دو درم در سیر آب جوشانده
تا نیم سیر آید صاف کرده نیم گرم بخورند و قی کنند اگر قی نیاید جوز قی که بزبان هندی مینپهل گویند
با نمک سنگ سوده بکوفته سایند و آب گرم بر سر آن بخورند تا قی آورد و بعد هر روز پنج درم مصطکی با یکدرم
خدر — شکر بنهار بخورند تا دفع این مرض شود درمان خدر یعنی کرخت شدن عضوی از اعضا سبب این مرض
ماده سرد و تر بود علاج آن اول قی بکنند تا دفع بلغم شود که ماده بلغمیست حب صفت تخم ترب بهشت
اصل السوس محکوک نیم کوفته و پیاز نرگس بریده کرده از هر یک دو مثقال همه را در کاسه آب بجوش کنند
تا بنیمه آید مالیده صاف نموده با بیست مثقال عسل و یکدرم بوره ارمنی با نمک سوده در آن حل کرده و یک
دانگ سرکه اضافه نموده نیم گرم بیاشامند و چشم و شکم را بربسته مدد کنند تا قی آورد و بعد از آن روغن قسط
بمالند صفت آن قسط تلخ چهار مثقال سلیخه فلفل و عاقرقرحا فرفیون جند بیدستر از هر یک
دو درم همه را نیم کوفته کرده در یک کاسه آب بجوش کنند تا بنیمه آید مالیده صاف نموده بیست مثقال
مالیخولیا — روغن کنجد اضافه نموده بجوش کنند تا روغن بماند مالیخولیا این علت اکثر از سودا بود یا آنکه
از اخلاط اربعه بلغم سوخته بود این مرض مخوف باشد و صاحبش همیشه بدل و هراسان بود و خیالات
فاسد کند و فکرها و اندیشه‌ها بیهوده در خواطر گذراند علامت آن اگر از سودای طبیعی بود تیرگی
رنگ روی و قاروره و شور در نفس و سیلاب اندهان بود و علامت آنکه از خون سوخته بود
سرخی رنگ قاروره و رنگ روی و عظیم جستن نبض و بیخوابی و خنده بسیار بود علامت
آنکه از صفرای سوخته بود سرعت جستن نبض و بر روی مردم جستن و خشم کردن و بیخوابی

بسیار بود علامت آنکه از بلغم سوخته بود کاهلی و خواب بسیار با نظام و تری نبض و این جستن
نبض و سفیدی رنگ روی و بدن و قاروره بود علاج همه آن است که استفراغ سودا از بدن بفصد صافن
کنند و مطبوخ افتیمون و مطبوخ هلیله و حب نجاح که صفت آنها در صداع گذشت بخورند و روغن تخم کدو
در بینی چکانند و جلاب بالنکو با نیلوفر بخورند غذا نخود آب با شیره مغز بادام بخورند و اگر تب با سقوط قوت باشد آب
هندوانه کشمش و شراب بنفشه خورانند غذا ماش برنج با روغن بادام و کدو تراشیده بخورند و بحمام رفته آب گرم بسیار
نسیان و حمق — بر سر ریزند نسیان و حمق بدانکه این مرضیست که آفت در افعال فکر پدید آید و سبب نقصان نقصان
ذکر کردن و سبب آن سوء المزاج سرد بود که در بطن دماغ غالب شده علامت آن خشکی بینی
و بیداری بسیار بود علاج آن کنند به غذای شکر سفید نرم سوده بنهار بخورند و چیزهای گرم و تر معتدل
خوردن چون نخود آب و زرده تخم مرغ و تخم بط و لوزینه و روغن بادام بره و غرغره خوردن و در دماغ
باب پنجم در بیان فالج — چکانیدن و روغن نرگس و روغن خیری بر سر مالیدن و جلاب تخم بالنکو با نبات خوردن باب پنجم در بیان
فالج و لقوه و اختلاج و رعشه و تشنج بدانکه فالج باطل شدن حس و حرکت نصف بدن است چون طول
بود و سبب این مرض از سستی دوتار و پرده‌ها و عصبهاست و این باطل شدن از سبب سرد و آمدن
رطوبت است که از بطون دماغ در نهان منفذ نیمه بدن ریخته سبب لقمه [illegible] تا سده
برآرانده علامت آن بحس و حرکت شدن نیمه اعضا و سفیدی رنگ روی و قاروره بود
علاج تا چهار هفت روز بسبب قلت و کثرت ماده بعلاج نپردازند و بعوض آب ماء العسل بدهند
صفت آن ده مثقال عسل را در یکصد مثقال آب بجوش کنند تا هشت مثقال بماند چهار بخش
کرده آن را با نیمه [illegible] کلاب بخورند نیم گرم بعد از آن خوردن حب صبر صفت آن صبر سقوطری
تربد حب النیل غاریقون سورنجان زعفران از هر یک تخم حنظل دانگی نمک سنگ یکدانگ و
نیم همه را کوفته و بیخته با آب کرفس حبها سازند شربتی دو درم بخورند و خوردن حب اسطمخیقون
صفت آن پوست هلیله کابلی شش درم افتیمون غاریقون اسطوخودوس از هر یک سه درم [illegible] افتیمون
تخم کرفس از هر یک دو درم زبد سفید هفت درم افتیمون پنجدرم ایارج فیقرا سه درم فرفیون
یکدرم سقمونیا ده درم [illegible] چهار درم در آب زده سقمونیا را در آن حل کرده با ادویه را
کوفته بدان سرشته و حبها ساخته شربتی ۳ درم بخورند و خوردن ماء الاصول بعوض آب

صفت آن پوست بیخ رازیانه پوست بیخ کرفس پوست بیخ کبر پوست بیخ اذخر همه را نیم کوفته در کاسه آب
بجوشانند تا نیمه آید بده مثقال عسل شیرین کرده بخورند و خوردن حب شبیطرج صفت آن پوست هلیله زرد ده درم
صبر سقوطری بیست درم فلفل دارفلفل هر یک دو درم فانید چهار درم با آب گرم حبها ساخته شربتی سه درم
بخورند و حقنه نیز کردن صفت آن سداب تخم کرفس یک مثقال سفیدآب نیم مثقال کوفته قنطوریون سه مثقال
تخم کرفس و بادیان انیسون بابونه شبت تخم حنظل از هر یک دو مثقال همه را [illegible] در کاسه آب جوش دهند
تا نیمه آید صاف نموده هفت مثقال بوره ارمنی نمک اندرانی یازده درم عسل در آن حل کرده باز صاف
نموده پنج مثقال روغن بابونه حقنه نمایند صفت روغن بابونه نیم من بابونه را در کاسه آب بجوش دهند
تا نیمه آید مالیده صاف نموده در نیم پیاله روغن کنجد بجوشانند تا آب رفته روغن بماند و مالیدن روغن قسط
صفت آن در فصل رعشه گذشت غذا نخودآب گوشت کبک گنجشک و تیهو و کبوتر و فلفل و کرفس و دارچینی و زیره
بخورند و روغن فرفیون بمالند صفت آن فرفیون دو مثقال قسط تلخ بادیانه کوهی از هر یک دو مثقال جندبیدستر
یک مثقال کندش یک مثقال عاقرقرحا یک مثقال موم نیم مثقال همه را نیم کوب کرده در یک کاسه آب بجوشانند
تا نیمه آید مالیده صاف نموده بیست مثقال روغن زیت کنجد اضافه نموده بجوشانند تا آب برود و روغن بماند و اگر
در شراب جوش دهند تا روغن بماند آن انفع است لقوه یعنی کج شدن چشم و زنخ و لب و دهان بدانکه
لقوه بسبب سستی اعصاب و استرخای عضلها است که بهم در روی و لب پیدا آید و پوست پیشانی را از شکل طبیعی بگرداند
علاج آن خوردن ایارج فیقرا که در صداع [illegible] گذشت و خوردن جلاب انیسون و گلقند و شربت
بالنگو و نظر در آینه چینی کردن و [illegible] آینه چینی [illegible] که از [illegible] جوشش سخت باشند
[illegible] از یک [illegible] و غذا کباب [illegible] خوردن و ایارج لوغاذیا [illegible] دماغ کردن و بعد از آن
[illegible] و [illegible] گذشت و روغن قسط و ایارج لوغاذیا
صفت [illegible] تخم حنظل [illegible] کرده [illegible] سقمونیا [illegible] سیاه [illegible]
[illegible] از هر یک سه درم [illegible] هندی [illegible] جندبیدستر
[illegible] از هر یک دو درم [illegible] جندبیدستر [illegible] افسنتین فرفیون
سنبل الطیب [illegible] از هر یک دو درم [illegible] از هر یک نیم درم کوفته و بیخته
با عسل سرشته شربتی چهار مثقال با آب گرم بنوشند و اول آن است که بعد از [illegible] استعمال نمایند

که بجمیع امراض بارده نافع است اختلاج جنبش اندام را گویند و آن حرکتی است که در عضلها باشد بی
اراده تولد آن از باد غلیظ بود علامت آن چون در روی بود مقدمه لقوه است و اگر در شکم بود
مقدمه صرع است و اگر در پهلو بود مقدمه [illegible] است که در نواحی سینه بود و اگر در جمیع
اعضا بود مقدمه سکته است علاج آن اول لنگ را گرم کرده بر آن عضو بندند اگر ساکن
نشود حب صبر بخورند و یا پیه زنبور را چندان بر آن موضع بمالند که سرخ شود بعد از آن روغن
قسط و روغن زیتون بمالند صفت حب صبر صبر سقوطری [illegible] از هر یک یک درم حب [illegible]
از هر یک یک درم تخم حنظل و نمک [illegible] از هر یک یک دانگ همه را کوفته و بیخته دو دو درم ایارج لوغاذیا
[illegible] با آب کرفس یا آب بادیان حبها ساخته در عسل
[illegible] فرو برند رعشه یعنی لرزیدن اعضا بدانکه رعشه علتی است که حرکت
اعصاب بی اختیاری [illegible] و اختیاری ناقص گردد و حرکت غیر غالب آید
چون خواهد که [illegible] کاری کنند نتوانند و این مرض در [illegible] بیشتر پدید
آید یا از ضعف قوت یا ضعف آلت حرکت یا سوء المزاج سرد بود و این مرض
اکثر پیران را عارض شود که [illegible] رنجی کشیده باشند یا جماع [illegible] افراط کرده باشند یا شراب
بسیار خورده باشند علاج آن اول تقویت قوت باید کرد بچیزهای گرم و مقوی [illegible]
رطوبات باید کرد و حب صبر که در اختلاج گذشت و حب شبیطرج و حب اصطمخیقون که در
فالج گذشت و [illegible] حب [illegible] صفت آن صبر سقوطری [illegible] افسنتین مصطکی
تخم حنظل از هر یک یک مثقال سقمونیا نیم درم کوفته و بیخته با آب کرفس حب سازند شربتی
یک مثقال با آب گرم فرو برند و خوردن [illegible] صفت آن [illegible]
[illegible] از هر یک بیست درم دارچینی قرنفل از هر یک ده درم زعفران پنج درم همه را
در دیگ گلی که [illegible] کرده باشند [illegible] اگر سه ماه
[illegible] باشد بهتر انفع باشد غذا نخودآب گوشت مرغ و کبک و گنجشک
با فلفل و دارچینی بخورند و روغن قسط بمالند بارشنام بدانکه بارشنام را
گویند که [illegible] سرخ باشد علاج آن فصد [illegible] کردن

لقوه

اختلاج

رعشه

بارشنام

تشنج

بمعالجه که در جوامع خواهد آمد مداوا کنند **تشنج** یعنی در هم کشیدن عضوی که راست نتوانند
کرد و علامت آن در بعضی گرانی اعصاب و فراموشی سر و سفیدی رنگ روی و تقطیر قاروره **علاج**
مروخ‌ها ی گرم و حقنه‌ها ی گرم کنند که گفته شود و تا تود سیاه را با تخم و برگ و ریشه
در هم کوبیده و در روغن بپزند چندان که بجوشد تا که مرهم شود و صاف کرده بمالند و در مقعد

مقدد

هم بکار آید **مقدد** یعنی راست ماندن عضوی که کج نشود چون سبب سردی بود **علامت آن**
گرانی اعصاب و نرمی نبض بود **علاج** بمسهلات گرم کنند و حب‌ها ی گرم بخورند و اگر
بیشتر شود پیه کفش و پیه خرس بمالند و روغن تا توله که در تشنج گذشت و روغن قسط و روغن
ها ی گرم بمالند **باب ششم** در امراض گوش و آن کدام در ترکیب آنکه گرانی گوش یا از ماده
غلیظ بلغم یا غیر آن بود اگر از ماده غلیظ بود **علامت امراض گوش** سنگینی سر و درد و طنین
و صداع بود **علاج** حل آب [illegible] و اصل السوس محکوک و [illegible] بدهد و غذا نخود آب
با شیره خشخاش دانه بخورند و شقیقه و دماغ بجب ایارج فیقرا و ایارج لوغاذیا بکنند **واگر**
از ماده غلیظ باشد علامت آنکه صدا کنند و از هوای خشک متضرر شود **علاج آن** غذاهای
لطیف با لحم و زیره با جو بخورند و روغن بادام تلخ باشند بیشتر در روغن سداب [illegible]
بابونه در گوش چکانند **واگر** از خون باشد علامتش سرخی رنگ و زنگ قاروره بود و جنبند
نبض بود **علاج** فصد قیفال و خوردن مسهل و مطبوخ فواکه و مطبوخ اهلیله زرد و حب
[illegible] و [illegible] خوردن و روغن گل با سرکه در گوش چکانیدن و سفیده تخم مرغ
با سرکه تازه خوشبو ده آب ازا در گوش چکانند و شیر دختران گرم کرده در گوش چکانند
و شیر دختران با آب لیمو در گوش چکانیدن **واگر** [illegible] مختلف بود و علامت آن
طنین و آواز در گوش و خارش و گرانی و حرکت و درد ارتعاش [illegible] بود و متضرر
شدن از هوای سرد و آب سرد و راحت یافتن از هوای گرم و سبب این مرض از آنست
که صاحب آن غذاهای سرد بسیار خورده باشد **علاج آن** تنقیه معده کردن بحب شبیار
که در صداع گذشت و قی و غرغره کردن مرزنجوش و نرگس و بابونه و شبت [illegible] گرم در گوش
چکانیدن و [illegible] قرص و اسفند [illegible] دانه کوفته در آب جوش داده صاف نموده غرغره

نمایند و تخم حماض را نرم سوده [illegible] عطسه آورد و [illegible] قسط و اسفند [illegible] نرم کوفته [illegible] کرده
در [illegible] زنند و در روغن بپزند چندان که بسوزد و صاف کرده در گوش چکانند غذا نخود آب
دارچینی و فلفل و کرفس بخورند **واگر** بسبب بلغم بود و علامت آن کدورت و گرانی گوش و سر و خواب بسیار

صفت آن

کردن بود **علاج آن** خوردن حب صبر **صفت آن** صبر [illegible] مثقال تخم حنظل تربد سفید محموده [illegible]
[illegible] همه را کوفته و بیخته [illegible] کرده با آب کرفس حب زنند و در عسل
[illegible] و در روغن [illegible] در گوش چکانند **صفت آن** آب [illegible] سیاه [illegible] سفید
[illegible] مثقال و روغن [illegible] مثقال با هم بجوشانند [illegible] و اگر [illegible]

علاج آن

[illegible] بپزند و روغن [illegible] بپزند بسوزد و صاف کرده در گوش چکانند
واگر صدای گوش [illegible] **علاج آن** خوردن [illegible]
[illegible] خوش بود و لعاب [illegible] و عنبر و امثال آن [illegible]
[illegible] روغن [illegible] در گوش [illegible] چکانند و گردن را [illegible] بمالند [illegible]
[illegible] بخورند **واگر** از سبب بلغم و صفرا بود و علامت آن [illegible] از لحم و شراب [illegible]
علاج آن حب شبیار و حب [illegible] بخورند و [illegible] در آب بجوشانند [illegible]

واگر گوش

[illegible] دارند و از آن بر سر و گردن طلا کنند **واگر** در گوش کرم افتاده باشد و درد کند آب برگ [illegible]
را در گوش چکانند یا صبر با روغن [illegible] با روغن گل در گوش چکانند **واگر گوش**
درد کند در صفراوی **علامت آن** زردی رنگ و [illegible] قاروره [illegible] بود **علاج** منضج صفرا و حب

علاج

[illegible] که در صداع صفراوی گذشت بدهند و روغن گل و سرکه جوش داده [illegible] در روغن [illegible]
در گوش چکانند **واگر گوش** کر شود بعلت اخلاط غلیظ باشد که در دماغ جمع شده و بینی خشک باشد **علاج**
[illegible] آب [illegible] تازه [illegible] در گوش چکانند و حجامت [illegible] بسیار روند و سر [illegible] گرم

واگر گوش

[illegible] حنظل [illegible] و آب ازا [illegible] در گوش چکانند [illegible] جوش داده صاف
نموده [illegible] در گوش چکانند [illegible] گرم کرده در گوش چکانند **واگر گوش** ریش شود
و [illegible] از آن برآید [illegible] در گوش کنند **صفت آن** [illegible] کافوری [illegible] روغن
گل [illegible] درم سفیداب [illegible] شش درم با هم [illegible] و فتیله [illegible] در گوش کنند

داء الکرم جانوری در گوش رفتن کرمی افتاده باشد علامت آن حرکت برآمدن کرم از گوش بود علاج آن موم
و زعفران و عنبر را صاف کرده در گوش نهند و آب در همه تره کرا جبر دران حل کرده در گوش چکانند و اگر
آب در گوش رفته باشد چوب بدیان را اگر کنده باشند بگیرش را در گوش نهند و بسر دیگر را بدهان بزور بکشد تا آب
برآید زکام و نزله بدانکه ابتدای نزله زکام است آنچه برآید از بینی فرود آید آن را نزله گویند و ماده نزله از
زکام هر زکام گرم بعد از آنچه از زکام گرم بود علامتش آن است که چشم و روی سرخ شود و آنچه از بینی فرود آید
تیز رقیق و زرد بود و بینی و حلق بسوزد و عطسه کند علاج آن اول فصد قیفال و بعد از آن خوردن
جلاب عناب و بنفشه و شراب خشخاش در آب گرم شربت کرده و خوردن شراب نیلوفر صفت آن گل نیلوفر
در ایام که در هند کل گویند چهار مثقال در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید صاف نموده با چهار مثقال
عسل بقوام آورده بخورند غذا آنکه جو خورند و آنچه از زکام سرد بود علامتش گرانی سر و درد بود و آنچه
از بینی آید غلیظ و سفید بود و سوزش حلق نبود علاج آن از زنان و سبوس آرد گندم و نمک را بر بار چند
بسته و نقص نقص گرم کرده بر فرق سر نهند تا حرارت بقعر دماغ برسد و آب و غذا کم بخورند و خوردن
جلاب زرسبوس مرزنجوش بدین صفت پرسیاوشان ۳ درم انجیر خشک ۳ عدد مویز منقی ۳ درم در
کاسه آب جوش دهند تا مهرا شود مالیده صاف نموده با شکر بخورند غذا نخود آب با شیره
خشخاش دانه بخورند و سر بحی ادویه گرم بدارند چون مطبوخ بابونه و اکلیل الملک و شبت
و مرزنجوش در آب جوش دهند بخار آن را در سر و دماغ بگیرند و عود و قسط و لادن را در آتش
نهاده دود آن را بدماغ بگیرند و خوردن شربت روز صفت آن زوفا ۱۰ مثقال پوست بیخ بادیان
و پوست بیخ کرفس و پوست بیخ کبر و پرسیاوشان از هر یکی ۲ مثقال انجیر خشک ۱۰ عدد و همه را
در یک کاسه آب بجوش دهند تا مهرا شود مالیده صاف نموده با ۳ مثقال قند سفید بقوام آورده
هر روز ناشتا دو مثقال بخورند باطل شدن حس بینی که بویها را در نیابد چون امواد غلیظ بعد
علامت آن کدورت حواس و گرانی سر و غلظت بول معلوم نا کردن بوی خوش بد بود علاج آن
خوردن مسهلی که دفع اخلاط کند صفت آن حب سقوطی یک درم تخم حنظل دانگ سنبل الطیب
زعفران و دارچینی [illegible] مصطکی افسنتین محموده تربد سفید سلیخه از هر یکی نیم
دانگ همه را کوفته و بیخته با آب خمیر کرده حب سازند و با آب فرو برند چون دماغ بد بو شود از عفونت

نزله و زکام

خلطی بود

خلطی بود که در مجرای دماغ پیدا شده باشد علامت آن در بینی تنگی بسیاری کم و زیاد شود علاج آن
اول بول و شراب به دماغ بالا کشند تا شسته شود بعد از آن سنبل الطیب سوده را بدماغ کشند تا بحال
آید خشکی دماغ چون از گرمی بود و صفرا علامت آن سوزش دماغ و بیخوابی و اضطراب بسیار بود
علاج آن آب برگ خرفه را با روغن بادام و شیر بیالایند و روغن بنفشه بادام را در دماغ چکانند صفت آن
گل بنفشه یک مثقال در یک کاسه آب بجوش دهند تا روغن بماند و در بینی چکانند اگر بینی ریش شده باشد
که مبدأ تولدش نقصی دماغ بود و جز آن علاج آن مرهم اسفیداج [illegible] گوش [illegible] برانگشت
در دماغ مالند رعاف یعنی خون برآمدن از بینی این علت است از بسیاری خون [illegible] سر گشوده
یا از بحران بیماری حاده بود و بحران در بیماری روز چهارم و هفتم و نهم و یازدهم و چهاردهم
بود [illegible] حاده عارض شود علاج آن اگر از بحران [illegible] بالجمله و علاج نکنند تا خون بند [illegible]
که در بیماری عارض شود از بحران علاج کردن مهلک است بگذارند تا خون زیاد شد که سر گشوده بیاید که بعد
از دفع ماده خود بند خواهد شد و اگر از غیر بحران بود علاج آن بدقاق کندر سوده در دماغ کشند یا آنکه
در آب گشنیز حل کرده در دماغ بچکانند و لته کتان را فتیله ساخته بسفیده تخم مرغ تر کرده در دماغ
نهند و با ادویه رعاف مداوا کنند ادویه رعاف افیون کندر زاج سفید سوخته گلنار اقاقیا سوده
کافور سرمه پوست بلغار تراشیده مفردا و مرکبا در دماغ دمند یا بچکانند اگر با این حال علامت خون
ظاهر باشد رنگ زرد و چشم سرخ باشد و درد سر بود و رنگ قاروره سرخ و رگها برآمده باشند
البته رگ قیفال زنند بر عکس تا خون بسته شود و بدین قسم سعوطها کنند هلیله زرد گل معصفر
پوست انار خام مساوی سوده در آب زوفا در دماغ بچکانند و یا شیر بز و زهره مرغ و تخم حنظل
با آب مرزنجوش حل کرده در دماغ چکانند یا جوز بوا و دارچینی و قرنفل از هر یک یک درم سوده با عسل
حب بلعقه صبح نهار بخورند یا سنبل و پودینه و قرنفل را سائیده در دماغ دمند در بیان نزله بدانکه
ریختن علة زکام بر عضوی از اعضا آن را نزله گویند اگر بر سر و چشم و شقیقه بریزد علاج
افیون و زعفران از هر یک دانگی با آب گشنیز حل کرده و کاغذ حریر را آلوده بسیار زرده و بآن
تر کرده بر شقیقه بچسبانند و با قیر ابر اطراف آن و پیشانی و پشت چشم طلا کنند و نوشادر
و توتیا و نمک سنگ را با هم سوده بدماغ بالا کشند و اگر نزله کهنه شده باشد یازده عدد قرنفل را

رعاف

اسعوط بسعوط الحار یدفع [illegible] نفع در زکام الالف و لا تکلف [illegible] البته مجرب

سوده با وسمه بر سر و باریش بندند تا برطرف شود یا سر طا را با برگ درخت گز که در هند جاهو گویند
و پوست بهمن در سایه خشک کرده و در زیر آتش ریخته دود از آن به دماغ گیرند و چادر شبی بر سر کشند
تا دود آن بر سر و صورت و دماغ رسد که انفع است **ترکیب** حکمای هند و تجربه ایشان برگ پان
پنجاه عدد قرنفل پنجعدد زعفران افیون از هر یک دانگ همه را نرم سوده حبها بمقدار نخود بسازند
و در میان روغن گاو خوب بریان کنند و از آن حبها دو عدد در صبح ناشتا و دو عدد شب بوقت
خواب بخورند و از آن روغن دو قطره صبح و دو قطره شام در دماغ چکانند که اگر نزله ده ساله بود
که برطرف شود و بخاری که نزله جدید و قدیم بیست ساله را نافع بود و برطرف کند **صفة آن** سرگین الاغ
که دو تا با هم چسپیده باشد تازه و برگ و پوست درخت گز و کاه کهنه زرد شده با قدری گشنیز
و بادیان در دیگ کرده سر آن را محکم کنند و بجوشانند تا خوب پخته شود و آن دیگ را بزیر لحافی که در کشیده
باشد بگیرد و سر آن را بگشاید و چشم و دهان خود را به بخار آن بدارد تا خوب عرق کند و دیگ را بر داشته
خود را در آن لحاف پیچیده بخوابد تا عرق تمام شود که بعنایة الله نزله کهنه زایل شود **باب هفتم**
در امراض لب و دهان و دندان و زبان اگر لب شق شود چون از صفرا شود علامتش تلخی دهان
و خشکی لب و درشتی زبان و زردی رنگ رو و قاروره بود **علاج** خوردن مسهل صفراوی که در
صداع صفراوی گذشت و مالیدن مرهم سفیده تخم مرغ **صفة** آن پیه مرغابی با سفیده تخم مرغ لت
دهند تا مرهم شود بمالند و چرک گوش و موم روغن بمالند **واگر** لب ورم کند اگر خمیازه بسیار
کشد و در کنارها پر باشد و طعم دهان شیرین بود خون کم کند و ملین بخورند **بدین صفة** تمر هندی بیست
و پنج درم عناب بیست و پنجعدد شب در آب خیسانیده صبح مالیده صاف کرده با قند شیرین کرده
یا همچنان با قند بخورند **غذا** ماش مقشر با برنج و گشنیز تر با تمر هندی بخورند **قلاع** یعنی جوشش
دهن چون جوشش دهان از گرمی بود علامتش سرخی رنگ آن و اگر از صفرا بود علامتش
زردی رنگ و خشکی دهان **علاج** هر دو قسم حنای سوده با زاج سفید سوخته بران پاشند
آب رفتن از دهن چون از غلبه بلغم بود علامتش عدم تشنگی و سفیدی رنگ روی و قاروره
بود **علاج** آن خوردن جوارش زیره **صفة** آن زیره کرمانی یک شب در سرکه خیسانیده و خشک
کرده ده مثقال زنجبیل چهار مثقال فلفل سه مثقال بورهٔ ارمنی همه را نرم سوده در یکمثقال قند

یا نبات

یا نبات بقوام آورند و در آن ریزند و لت بدهند و صبح ناهار بخورند و خوردن جوارش عود **صفة**
آن عود پنج درم پوست ترنج چهار درم قرنفل بزباز مصطکی از هر یک سه درم قاقله کبار و صغار
سنبل الطیب زعفران از هر یک دو درم زنجبیل دار فلفل جوز بوا از هر یک یک درم قند یا
نبات یکصد درم بقوام آورده ادویه را کوفته در آن بسرشند **اگر** زبان ورم کند ماده
آن از خون یا صفرا یا بلغم یا سودا بود **علامة** آنکه از خون باشد سرخی رنگ زبان و گرمی
و حرارة یا درد بود و شیرینی طعم دهان و سرخی قاروره **علاج** زدن رگ قیفال و خوردن
مطبوخ فواکه و لعاب کنار زرشک سرخ و آب گشنیز و آب کشنیز و آب کاسنی و آب کاهو مضمضه
کردن و فصل بفصل پارچه کتان را بگلاب تر کرده بر زبان اندازند و جلاب نبات و عناب
و آب انار ربی خوردن و اگر بنوعی باشد که هیچ نتواند خورد حقنه کنند چنانکه در علاجهای حقنه گذشت
غذا کشکاب خورند **واگر** از صفرا بود علامة آن زردی رنگ و افروختگی سر و روی و جوششها
بر زبان بود **علاج** همان علاجی که در درد موی گذشت بکنند اما فصد نکنند **واگر** از باد بود علامة
آن سفیدی رنگ و ورم و سردی زبان و کندذهن و بزرگ شدن زبان باشد اما درد نکند
علاج مضمضه کردن با ایارج فیقرا و زبان را به عسل و سرکه شستن و خردل سوده مالیدن و حقنه
نیز کردن چنانچه در فالج گذشت و جلاب اصل السوس و مویز منقی خوردن **غذا** نخود آب با شیره
مغز بادام ساده خوردن **واگر** از سودا بود **علامة** آن تیرگی رنگ زبان و رنگ قاروره و خشکی
دهان بود **علاج** تنقیه بدن بمطبوخ افتیمون و حب افتیمون که در صداع سوداوی گذشت
و خوردن حب غاریقون **صفة** آن غاریقون را از صوبیه گذرانیده ده درم عصاره غافث
و ریوند چینی از هر یک دو درم قند سفید پانزده درم همه را سوای غاریقون با آب خیسانیده
حب سازند شربتی دو درم با آب گرم فرو برند **غذا** ماش و برنج با گوشت خروس خورند **واگر** دهان
بدبو بود سبب آن از رطوبة عفن باشد که در بیخ دندان و با گوشت لثه بود یا آنکه از خلطی باشد
که در معده جمع شده باشد **علامة** آنکه از بیخ دندان و لثه باشد هرگاه دهان را بشویند و مسواک
کنند خوشبو شود **علاج** آن فصد قیفال یا چهار رگ لب بود و پیوسته دهان را بگلاب
شستن و صندل و عاقرقرحا و کزمازج خائیدن و بمطبوخ اهلیلج تنقیه دماغ کردن و جلاب

سکنجبین و گلاب خوردن **غذا** مزوره انار دانه بی گوشت بخورند **واگر سبب** تباهی دندان بود بکنند
واگر از خلط فاسد غلیظ که در معده جمع شده بود از مسواک و دهان شستن زایل نشود و بوقت
گرسنگی زیاده شود و بگاه سیری کم گردد **علاج** تخم خربزه و تخم هندوانه و شبت را در جوش آورده و صاف
نموده قدری گلاب و نمک در آن حل کرده بنهار بخورند و پر مرغ را بروغن کنجد چرب کرده بحلق
فرو برده تا قی آورد و بعد از قی گلقند با سکنجبین سرشته بخورند **واگر** از گرمی معده بود شفتالو و زردآلو
و آلوی سیاه و خربزه خام بخورند **غذا** زرشکیه و سماق و آب غوره بخورند و این حب در دهان
نگاه دارند **صفت** آن کبابه چینی سنبل الطیب پوست ترنج خولنجان از هر یک یکمثقال قرنفل
سعد قرفه از هر یک دو مثقال زنجبیل یکمثقال و نیم مشک سه دانگ کوفته با هفت مثقال آب
و نیم مثقال گلاب و دو مثقال صمغ عربی در آن حل کرده بسرشند و حبها سازند بقدر نخودی و در سایه
خشک کرده همیشه در دهان نگاه دارند و آب از آن فرو برند **حب** مسک معتدل مصطکی رومی
پنجمثقال نبات هفتاد مثقال کتیرای سفید صمغ عربی زاج سفید هر یک نیم مثقال کوفته و بیخته
با گلاب سرشته حبها سازند و در سایه خشک کرده در دهان گیرند که نفع عظیم دارد **حب مسک دیگر**
برای قوت دل و معده و دماغ نافع و هاضم نفخ بود و همیشه بوی دهان را خوش دارد **صفت**
آن مصطکی سه مثقال کتیرا و صندل سوده از هر یک یکمثقال مشک نیم مثقال نبات هفت مثقال کوفته
با یکمثقال صمغ عربی در گلاب حل کرده بسرشند و حبها ساخته در سایه خشک کرده در دهان گیرند
در بیان درد دندان بدانکه سبب درد دندان یا از سوء المزاج گرم باشد یا سرد اگر از سوء المزاج
گرم بود **علامت** آن از درد بیآرام بود و هرگاه بخواب رود درد ساکن نماید **واگر از** سوء المزاج سرد بود
علامت آن بن دندان سرخ بود و احساس گرمی کرده باشد **علاج** در هر صورت رگ قیفال بزنند
بواسطه آنکه دندان بحس خود درد نمیباشد بجهت آنکه اعراض و حس در گوشت است و سبب آن
مادهٔ عفنیست که در بن دندان بهم رسیده و منفذ بیرون رفتن ندارد و از سبب حرارت
آن ماده بحرکت آمده چنان معلوم میشود که دندان درد میکند و سبب درد دندان
یا از قشوریست که در بن آن راه یافته یا از خوردن شیرینی بسیار و در دهان هشتن یا از
از سبب چیزهای سخت بدندان شکستن چنانکه بیخ آن بحرکت در آید و خون در آن

مفتاح درد دندان

رسیده و کنده شده کرم کرده و دندان را بخورد و از پا در آورد و بحرکت کردن کرمها درد
کند و در صورت کم کردن خون بدندان نفع عظیم دارد **و گاه باشد** که تیزی خون آن رخنه باشد
افزاید کند و [illegible] مقدور نباشد مضمضه با سنونها علاج کنند و دندان بعث نکند که
لذت حرکت بدندان است **علاج** اول فصد قیفال و بعد از آن سنون کردن **صفت آن** [illegible]
و گل سرخ و [illegible] هر یک جزوی سوده بر بن دندان بمالند و سفال چینی و نوفل سوخته و شیر [illegible]
و گلنار و تخم گل سفید کوفته و مازوی سبز از هر یک جزوی قرنفل و [illegible] از هر یک نیم جزو زاج سفید
زرشک از هر یک شش جزو همه را سوده هر روز سنون نمایند واگر با این حال دهان
درد داشته باشد خضض هندی را با آب حل کرده در دهان و در کام و زبان بمالند و دهان را
نگاه دارند تا لعاب بسیاری از دهن برود و بعد از آن بگلاب بشویند و بعد قدری سماق
سوده بمالند اگر لعاب بسیار رود قدری اقاقیا در آب تر کرده بآن مضمضه کنند تا لعاب برطرف شود
و این سنون بکار آید ثبت سوده ده درم عسل دو درم در سرکه بجوشانند تا غلیظ شود و بر بن دندان
بمالند و زنجبیل که بزبان هندی [illegible] گویند در آب بجوشانند و صاف نموده بدان مضمضه
کنند تا بن دندان محکم شود و هر روز خوردن سکنجبین بشیرین نافع بود و خوردن شیره عناب و طبع را
مطبوع [illegible] نرم داشتن صفت آن [illegible] **غذا** ماش و برنج با کدو و انار دانه خوردن واگر
از سوء المزاج سرد بود **علامت** آن درد [illegible] بود و [illegible] برابر باشد و افزون [illegible]
بن دندان [illegible] آب سرد در بن دندان برسد درد [illegible] و از [illegible] کرم و چیزهای
گرم آرام گیرد **علاج آن** مضمضه بسرکه و [illegible] قرقره و فلفل و صعتر و شیطرج بر بن دندان بمالند
و تریاق اربعه خوردن واگر با این تدبیر اصلاح نشود [illegible] چوبه [illegible] کردن چنانکه [illegible] از
[illegible] چوبه در آتش [illegible] دندان گرفته و [illegible] قوت بر دندان نهند [illegible]
[illegible] **غذا** نخود آب بخورند **در کندن دندان و کرم افتادن**
بن دندان بدانکه حدوث این [illegible] از [illegible] رطوبت [illegible] بدندان [illegible]
علاج آن [illegible] موم را با تخم [illegible] سرشته [illegible] بمقدار فلوس غلیظ
سازند و طبق را [illegible] کرده [illegible] در میان آن نهند [illegible] آهن را در آتش سرخ کرده

صفت آن

و این سنون بکار

در کندن دندان و کرم افتادن

برفالای انگشت بنهند و یکی از آن قرصها را بر سر آن نهند و کاسه که ته آن سوراخ
داشته باشد بر سر آن نهند و ماسوره را که سرش در آن سوراخ نهند و سر دیگر را در آن دندان
گیرند تا تمام کرمها در آن آب ریزند و فوراً درد برطرف شود و اگر بس کن نشود مکرر کنند
استرخاء لثه یعنی سست شدن گوشت بن دندان **علامت آن** سرخی رنگ
زبان و نرمی نبض بود **علاج آن** گلنار و شب یمانی که زاج سفید باشد سوده هر شب بر بن دندانها
بمالند شفا یابد **خون** رفتن از بن دندان که از الثه دامیه گویند تولدش عمّةً از
کثرت رطوبت بود **علاج** مازوی سبز زاج سفید تخم گل همه را سوده صبح و شام سنون نمایند
ورم بن دندان در دموی علامتش خون است و در صفراوی تلخی دهان و زردی رنگ
و در بلغمی سفیدی رنگ و نرمی ورم و ترشی دهان و در سوداوی تیرگی رنگ و محکمی و شوری طعم
دهان بود و در دموی خون کم کنند و فی الیوم تنها علاج کنند و اگر کوفت دندانها خورده شده
از ماده گرم خواهد بود علاج کنند و طلس سرکه عنصل بمالند مضمضه سرکه عنصل اگر سرکه
آن میسر نشود پیاز عنصل را با دو جزو زیره کرده در سرکه جوش کنند محتاج شود
انکه مالیده مضمضه المتعمل نمایند **ورم زبان و غیره امراض آن** ورم زبان
چون از سبب خون بود سرخی رنگ زبان و شیرینی طعم دهان و سرخی قاروره بود **علاج آن**
فصد قیفال یا ید البدن یا حجامت بود و خوردن چیزهای خنک مثل بزرقطونای خشک در
دهان گیرند و لعاب آن را فرو برند و امثال آن **واکر** حس زبان باطل شود که مزه
چیز را نیابند چون از ماده سرد بود علامتش رطوبت دهان و نرمی نبض و تیرگی قاروره
بود **علاج** تسهیلات و غرغره لذت کنند **واکر زبان گران باشد** چون از بلغم
بود علامتش عدم تشنگی و آب رفتن از دهان و سفیدی رنگ زبان و سردی قاروره
بود **علاج آن** خردل نیم کوفته ده درم در یک پیاله آب جوش دهند تا نیمه آید بعده عاقرقرحا
سرکه داخل نموده غرغره نمایند **غذا** شوربای نخود ترنجبین و نخود و دارچینی و زعفران
خورند **شوخ شدن زبان** چون از ماده گرم خشک بود علامتش خشکی دهان و تشنگی
و بی رغبتی بود **علاج** بیشتر او لعاب بزرقطونا حل کرده همیشه در دهان نگاه دارند **واکر زبان**

چون بر فلقه عارض شود لعاب
قطع کرده بر بن دندان بمالند

حرارت دهن

حرارت دهن و آنها باشد چون از غلبه صفرا بود علامتش تلخی دهان
و درشتی زبان با سرعت حس نبض بود **علاج** لعاب اسبغول با شیره خوفه را نقل بعض در
دهان نگاه دارند و اگر زبان خشک شده زبان و نبض محکم و قاروره زرد بود لعاب بزرقطونا
و شیره خرفه نفس بعض مضمضه کنند **باب هشتم** در امراض حلق و خناق و سرفه و تنگی نفس و سینه
و سل و ذات الریه و ذات الجنب ذات الصدر و خفقان و غشی بدانکه اکثر امراض حلق بسبب
خون و صفرا بود و نفس به دشواری حرکت کند **علامت آنکه** از خون بود سرخی رنگ روی و
گرمی حلق و شیرینی طعم دهان و سرخی قاروره و پری رگها بود و **علامت آنکه** از صفرا بود خشکی دهان
و زردی رنگ روی و زبر اندر خشکی حلق و تلخی طعم دهان **علاج** هر دو نوع فصد قیفال بعد خون زیاد
بگیرند که به غشی رسانند بلکه بمقدار خون بگیرند و حجامت ساق کنند و اگر ... ضعیف بود
بمقدار بگیرد و بعدها طبع را نرم دارند **غرغره نافع** خمیره را با اندک نمک و روغن
بنفشه حل کرده نیم گرم غرغره نمایند و شراب عناب و الوبخارا با نبات بخورند و بنوشیرع
و آب کشنیز و شراب رت و رب که غرغره نمایند و شیخ حجامت را بر میان هر دو شانه
نهاده ... ماده از راه حلق بعقب کشیده شود و اطراف بدن را با آب گرم و بنوش آرد
کنند و بنفشه و گل خطمی البدن و در وقت طغیان درد لعاب و عنب الثعلب و نوشیرع
و آب کاهو و شراب توت و مغز خیار چنبر و سکر و کشنیز و زرشک در آب جوش داده
یکیک را غرغره کنند و گلاب سرکه و آب انار و آب کشنیز درهم کرده غرغره نمایند و چون
راه گلو و حلق تنگ شده باشد آب خیارین و آب انارین با سکنجبین و آب کدو داده عنب الثعلب
و آب تقوع فواکه باید داد **وغذا** لکنک و جو خورند **و اکر زبان** ورم کند که از زلو ...
معلوم باشد اوّل الموضع را با روغن گل چرب کرده و خردل را با آب سوده بر آن ضماد کنند
و مسکه یا روغن گاو را نیم گرم غرغره کنند و اگر از اینها علاج نشود برازآدمی و براز سگ
سفید را سائیده ضماد کنند که مجرب است و چون حرارت طلب را بعد از دوا شسته باشد
آب آلوی بخارا و شربت نیلوفر بخورند و با ربّ سماق غرغره کنند اما چون در خناق خون
کم کردن لازم است بدفعات خون کم کنند و اگر فصاد حاذق باشد رگ زیر زبان ...

الثعلب

زدا از همه انفع است و چون رگ زیر زبان زنند تا سه روز غرغره نکنند و بعد از سه روز در آب
سماق و آب شاه توت و آب زرشک و سرکه و آب انار ترش و امثال اینها غرغره کنند
غذا نخوداب با شش مقشر برشته پخته و با کشنیز و شیره اسبغول و الوی بخارا با آب ترنج خورند
و حقنه که در شوصه کذشت طبع را ملین دارند و بعد از حقنه ده مثقال فلوس خیار چنبر را در یک
کاسه شیر گاو حل کرده یا با شیره سبوس گندم حل کرده و صاف کرده و دو مثقال روغن بادام
اضافه نموده زمان زمان حقنه کنند غذا نخوداب با ماش مقشر و جوجه مرغ و اسفناج خورند
واگر زلو در حلق رفته باشد علامتش خون آمدن از حلق باشد علاج حرزل بیکوفته ده مثقال
در آب بجوشانند تا نیمه ماند صاف نموده پنج نمک در آن حل کرده غرغره نمایند تا بر آید واگر
مجرای گلو ریش شده باشد و به تنحنح ریم بر آید علاج از تخم گل گلاب و از زوفت مساوی
کوفته با موم و روغن مخلوط کرده اندک اندک فرو برند صفت موم و روغن موم کافوری نیم درم
در نیم درم روغن گل برشته یا روغن کنجد یا روغن یاسمین هر کدام میسر شود حل کرده و دو درم
از زوفت و یکدرم تخم گل سوده را با آن سرشته و حبها کرده بحلق فرو برند واگر در رزده تخم مرغ غلطانیده
و فرو برند انفع بود واگر استخوان یا رها یا چوبی در گلو بند شود خوردن لقمهای غلیظ که بدشواری
بگلو رود یا شمع را بحلق فرو برند تا در آن چسبیده بر آید واگر سوزن خورده باشد سنگ مغناطیس
که آهن ربا گویند یکدرم نرم سوده در یک قاشق شراب حل کرده بخورند و بعد از یک ساعت که بگذرد سناء مکی
پنج مثقال و گل سرخ و بنفشه از هر یک دو مثقال سپستان سی عدد همه را در یک کاسه آب بجوشانند
تا نیمه آید مالیده صاف نموده با اضافه پانزده مثقال شیرخشت تازه در آن حل و باز صاف نموده
نیمگرم بخورند تا مسهل گند سوزن را مغناطیس بخود جذب کرده فرود آورد و بعد از بر آمدن سوزن
تخم ریحان با قند شربت کرده بخورند واگر مجرای طعام و حلق ورم کند علامت آن در جمیع اقسام
درد میان پشت و برابر هر دو شانه بود و در دموی پری رگها و در صفراوی تب تیز و سرعت
جستن نبض و سایر علامات صفرا بود و در بلغمی سفید و سوداوی تیرگی رنگ و سایر علامات
سودا علاج هر یک را مطابق علامات دواها و جلابها یکه در هر مرض گذشت بکنند واگر
صدا گرفته شود چون از گرمی بود علامت آن خشکی و بسیاری میل بآب و درشتی زبان بود علاج

مسکه تازه

مسکه تازه بنهار خوردن و روغن گاو نیمگرم با فلفل سوده خوردن و مکرر با آب سماق غرغره کردن
در بیان سعال حرکتی است که طبیعت بآن دفع موذی از شش و اعضائی که متصل است بآن میکند
سبب سرفه یا از نرمی بود یا از خشکی و یا از زکام بسینه ریخته و اخلاط دماغ بر سینه آورده علامت
آنکه از گرمی بود یا از سردی که در مسامات و تجاویف حواشی شش و مجری سینه خشک و منجمد گردیده
و راه تردد نفس را تنگ کرده باعث فشردگی ریه گشته موجب آن شود که دم ریه طپیدن کرده نفس‌ها
بحرکت آورده غشا و مجری سینه و حلقوم را با فشار زند تا دفع آن خلط کند و گاه باشد که به سبب
در یافتن هوا یا غذا و آب خنک اجزای حواشی ریه و مری منجمد گردیده باشد یا بلغم لزجی در فم
معده جوشیده از اطراف مری نشر کرده حواشی شش را افسرده سازد که باعث تکانیدن
طبیعت گردیده بهر تقدیر اگر سرفه خشک آید و با تشنگی بود و از باد سرد خوش آید علاج بطبیخ
سپستان و عناب و بنفشه و پرسیاوشان و فلوس خیار چنبر در آب جوشانیده صاف نموده با قند
شیرین کرده و دو مثقال روغن بادام اضافه نموده بخورند و شیره خشخاش بخورند غذا اش جو
با شیره خشخاش و شکر سفید بخورند و روغن بنفشه در حلق و سینه باید مالید و حجامت میان هر دو
شانه باید کرد واگر تشنگی مفرط بود و نفس زدن نبود علاج پنج سوس محکوک پرسیاوشان
با نبات بدهند و طبیخ زوفا صفت آن زوفا اصل السوس محکوک پرسیاوشان تخم کرفس پوست
بیخ بادیان تخم انجره فراسیون از هر یک یکدرم همه را کوفته در یک کاسه آب جوشانیده تا نیمه
آید صاف نموده بده مثقال نبات شیرین کرده بنوشند صبح ناشتا غذا نخوداب با شش با شیره مغز
بادام بخورند واگر نفس زدن باشد شراب خشخاش باید داد صفت آن خشخاش و پوست از هر یک
ده مثقال کوفته در آب جوشانیده تا نیمه شود مالیده صاف نموده با سی مثقال قند بقوام آورده
هر روز صبح ناشتا پنج مثقال تا هفت مثقال بخورند غذا مرغ جوان و عدس بنفشه بخورند و با کشنیز
تر و شیره خشخاش بخورند واگر سرفه باشد خیره بنفشه با روغن جلغوزه و روغن پسته بخورند
و روغن نرگس در حلق و حنجره بمالند غذا اش جو با خمیر بنفشه خورند واگر سبب زکام بود که بر سینه
ریخته بنفشه اصل السوس کتیرا از هر یک سه مغز بادام ارد باقلا همه مساوی و بنصف آنها شکر و خشخاش
کوفته و بیخته با لعاب به‌دانه سرشته و بمقدار نخودی حبها ساخته خشک کرده در دهان نگهدارند لعاب

انرا فرو بندند و بنفشه و ترنجبین و عسل و مغز خیار شنبر را مساوی بقوام آورده هر روز صبح ناشتا بلیسند
و شربت زوفا و دوای بیست مثقال بخورند **صفة ان** عناب سپستان مویز منقی پرسیاوشان بنفشه از هر یک
یکدرم زوفا اصل السوس بنفشه هر یک یکدرم همه را در ده رطل آب بجوشانند تا ثلث بماند بعد از ان
لعاب بهدانه و لعاب تخم خطمی از هر یک یکقفیان و بوزن تمام ادویه قند سفید داخل کرده بقوام
آورده و بوقت صبح بیست مثقال بلیسند **نوع** دیگر که برای دفع نزله انفع است حلبه انجیر خشک
مویز منقی بنفشه ارغنی بادیان از هر یک یکدرم زراوند مدحرج زوفای خشک هر یک نیم درم در ده
وزن آب بجوشانند تا نیمه آید یا ثلث مالیده صاف نموده و برابر همه قند داخل کرده بقوام آورند
و هر روز بیست مثقال بلیسند و در این قسم سرفه خوردن معجون زوفا بغایت نافع است **صفة ان**
زوفا رب السوس پرسیاوشان فودنج فلفل از هر یک ۳ درم مغز بادام مقشر زراوند مدحرج
تخم انجره از هر یک پنجدرم کوفته و بیخته و با عسل بقوام آورده بسرشند شربتی دو مثقال تا چهار
مثقال هر روز ناشتا بخورند و لعوق غاریقون بلیسند **صفة ان** رب السوس پرسیاوشان از هر یک
هفت درم بادیان فراسیون خشک از هر یک ۳ درم میعه سایله صمغ البطم از هر یک دو درم
همه را کوفته ۳ درم غاریقون ارمونیه که زرا انیده و رب السوس و صمغ و میعه در گلاب
حل کرده با عسل بقوام آورده شربت سازند و هر روز صبح ناشتا دو درم بلیسند **و این لعوق**
نیز مفید بزرگان بریان کرده چهار درم زیره کرمانی فودنج ما هر یک یکدرم قند دو درم این چهار
ادویه را کوفته با عسل بلیسند **و اگر** با سرفه بلغم غلیظ بود رب السوس تخم کرفس پرسیاوشان بادیان
غافث و غاریقون بادام مقشر مساوی کوفته بوزن همه نبات کوفته بلعاب بهدانه حب سازند و
در دهان گیرند **و اگر** اول مجرای حلق بخارد و بعد از ان سرفه آید **علاج** ان قرص زنجبیل بخورند
صفة ان مغز تخم خربزه مغز بادام مقشر زنجبیل مساوی سوده قرص سازند و وقت آمدن
سرفه یکی را در دهان گیرند **و اگر** با خلط باشد نصف زنجبیل قرنفل داخل زنجبیل کنند **و یا آنکه**
قرنفل و اصل السوس و نبات و لعاب بهدانه را جوش داده زمان زمان گرما گرم قطره قطره
بخورند و اگر شیره خشخاش هم داخل نمایند بهتر باشد **و یا آنکه** نشاسته و کتیرا با نبات در شیر
گاو فرنی پخته بخورند **و اگر** سرفه کهنه باشد عناب ده دانه اصل السوس یکمثقال در آب جوشانیده

صاف

صاف نموده لعاب بهدانه شیره خشخاش هر یک یکقفیان و نبات سوده چهار مثقال داخل کرده باز
جوش داده گرما گرم بخورند **غذا** آش جو با شیره خشخاش و اسفناج خورند **و اگر** سرفه بسیار کهنه شده
و سالها بران گذشته **علاج** ریش را زهر گویند و بعضی میته نامند بسوزانند و خاکستر ان یکمثقال
و تخم تاتوره و عاقرقرحا و افیون هر یک نیم مثقال همه را نرم سوده با آب دانه ماش حب سازند
و بوقت خواب یکی یا دو بخورند **و اگر** با سرفه خون و خلط آید و تب باشد **علاج ان** افیون تخم
کاسنی و صمغ عربی و بزر البنج و پوست بیخ لفاح و رب السوس و زعفران هر یک یکمثقال همه را
کوفته و بیخته با لعاب بهدانه حب سازند شربتی بمقدار دانه ماش یکی را صبح و یکی را شام بخورند و یا آنکه
تخم مورد را در قدری آب بجوشانند و صاف کرده بخورند از هر قسم سرفه که بود برطرف شود **غذا**
آش جو با لک که اسفناج گویند و شیره و روغن بادام با شیره خشخاش خورند **و اگر** تنحنح با ورم
خون آید صمغ عربی و کتیرا و گلنار را مساوی سوده سفوف کنند و شربت انجبار بخورند **صفة ان** انجبار
نیمکوفته شش مثقال در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید مالیده صاف نموده با سی مثقال نبات
بلیسند **ضیق النفس** تنگی نفس یا به سبب امتلاء اخلاط لزجه فشارنده حواشی قصبه
شش بود و یا از بلغم **علامة** آنکه از بلغم است نبودن تشنگی و از هوای گرم بود سرد ناخوش بود
و خوشی آمدن از هوای گرم بود **علاج** در هر دو صورت قی کردن متواتر باین طریق که خردل و تخم
ترب و سکنجبین عسلی از هر یک قدری در یک پیاله آب جوش داده صاف نموده بخورند و بر سر غرا
بر روغن کنجد چوب کرده بحلق فرو برند تا قی آمده و قی کنند **یا آنکه** شربت زوفا را با ایارج فیقرا
خورده قی کنند و از مجربات روز در میان بودن نخودی فتیله طوطیا را سوده و با آب چهار لیمو
ممزوج کرده بخورند و قی کنند و روز دیگر راحت کنند هم چنین در شش روز ۳ روز فتیله طوطیا را
سوده با آب لیمو بخورند و قی کنند بامر الله تعالی هر قسم ضیق النفس که باشد برطرف شود و بعد
از قی کردن دو و نیم عدد تخم اک درست فرو برند و یک پیاله بول آهو نیز بالای آن بخورند تا پنج
روز از هر قسم ضیق النفس که بوده باشد برطرف شود **ایضا از مجربات** تخم گور خر را در دیگ گلی
بسوزانند و هر روز خاکستر آن را ناشتا بخورند مجرب است و برای قی کردن فلفل دار فلفل تخم کرفس
نمک نفطی شیطرج هندی انقوزه مساوی با آب سوده هر روز ده درم ان آب بخورند و در قی

[illegible]

کردن بسی تمام بوابند آن قسم که کردن انفعت است **غذا** نخود آب و چیزهای نرم بخورند **جذب آن که ضیق**
النفس را مفرحیت بود و دهند آب سرد و خواب هیچ و امتلا [illegible] بود **در امراض**
شش و سینه و سل و ذات الریه و ذات الجنب و ذات الصدر و نفث الدم و دق و خفقان اگر با سرفه باشد
حرکت در ریم آید آن را سل کویند که از حرارت اما شش بود **واکر** در پهلوی چپ بود آن را ذات الریه
کویند که از جراحت آن شش بود **واکر** با سرفه خون برآید آن را نفث الدم کویند **واکر** نقص
و درد کمی و ضعف در بدن [illegible] آن را دق کویند که از امراض [illegible]
دل است **واکر** در این حالت کمی نفس هم بود او را خفقان کویند که از کمال ضعف است **واکر**
در سینه بود آن را ذات الصدر کویند **واکر** در پهلوی راست بود [illegible] آن را ذات الجنب کویند
چراکه مجموع [illegible] این‌ها را سبب از فکر و اندوه بسیار و فراق و [illegible] و حرکت کردن زیاده و [illegible]
از جای بلند [illegible] از غذاها و چیزهای [illegible] مثل سیر و [illegible] ترش و یخ و [illegible] مفرط [illegible]
امراض عارض کردد و معالجه هر یک به تفصیل معلوم خواهد شد **علاج سل** که از حرارت [illegible]
بود ادویه قابض [illegible] کرد چون [illegible] که فورا شیر خر خوردن **غذا** کباب کوشت مرغ و [illegible]
بخورند **واکر** از [illegible] سل ذات الریه با سرفه خون در ریم آید و تب کنند [illegible]
سرخ و [illegible] بود [illegible] بعد از خوردن طعام سرخ شود و تب [illegible] در پهلوی چپ [illegible]
[illegible] سل است [illegible] که نزدیک بدل [illegible] و سبب سرفه [illegible] است
که هر کاه [illegible] کرد و [illegible] سرخ شود **علاج** اگر در ابتدا علت دریابند و قوت
باشد فصد باسلیق کنند و خون از طرف راست بگیرند **امّا** [illegible] و صندل [illegible] و کلاب
بر سینه طلا کنند **وغذا** [illegible] و روغن بادام [illegible]
بخورند و [illegible] کوشت سرطان با [illegible] و مغز [illegible] خشخاش و کوشت خروس در [illegible] بپزند
[illegible] کوشت [illegible] که طبیعت [illegible] شود و جلاب بنفشه بخورند **صفت آن**
بنفشه عناب مغز [illegible] در یک [illegible] آب جوش داده صاف نموده بخورند
[illegible] روز شیر خر با شیر زنی که دختر شیر دهد بخورند **وعلاج سل و دق** [illegible] را
[illegible] روز [illegible] روغن [illegible] کدو [illegible] بار [illegible] آن کدو را

در خمیر آرد

در خمیر آرد جو کرفته و در کل حکمت کرفته و شب در تنور یا تون حمام بر زیر آتش کرده صبح برآورده
کل و خمیر از او دور کرده بفشرند و آب از او کرفته ترنجبین در آن حل کرده بنوشند بخورند **در**
نفث الدم اگر طبیعت از بالا یعنی دفع داده کنند دست از تداوی آن بکشید
و اگر از کمی باشد که از بالا یعنی دفع داده میکنند [illegible] اوّل رگ باسلیق بزنند
بعد از آن قرص کهربا دهند **صفت آن** کل مختوم و کل ارمنی و [illegible] کل سرخ از هر یک چهار
درم کهربا و حب الآس بریان کرده از هر یک شش درم [illegible] و مغسول طباشیر
کتیرا از هر یک پنج درم صمغ عربی رب السوس از هر یک هفت درم سرطان بریان کرده
[illegible] ده درم همه را کوفته و بیخته با [illegible] سرشته [illegible] قرص سازند هر روز [illegible] درم
بخورند **و دیکر** شیره [illegible] و شیره [illegible] و کل ارمنی [illegible] و آب سرد بر سینه طلا کنند — بزرگ جو
و خون [illegible] قطع کنند [illegible] و روغن بادام و طباشیر و کل ارمنی بر سینه طلا کنند
غذا مزوره عدس و آب غوره و سماق و کشکاب کندم و برنج و جو [illegible] بخورند **ذات**
الجنب ورم کرم در حجاب سینه متصل [illegible] اگر [illegible] **علامت** تنگی نفس
[illegible] در پهلوی راست چنانکه معلوم شود که سوزن [illegible] و تب لازم و نفس [illegible]
و سرفه خشک در اوّل علت و وقت [illegible] برآمدن خون [illegible] تنگ شدن نفس بود
[illegible] **علاج اوّل** رگ باسلیق از طرف چپ بزنند و خون چندان
بگیرند که رنگ بگرداند لیکن [illegible] که ضعف غالب نشود **و تلیین طبیعت**
[illegible] عناب و بنفشه بخورند **بدین صفت** بنفشه عناب [illegible]
[illegible] آب جوش [illegible] صاف نموده [illegible] ترنجبین و شیرخشت
در آن حل کرده [illegible] صاف نموده بخورند **وغذا** آش جو با شیره تخم خشخاش و بنفشه
و مغز [illegible] و روغن بنفشه بخورند و موم روغن [illegible] و کتیرا و خطمی و بنفشه
[illegible] بمالند به پهلوها و سینه و از آب سرد و میوه‌ها احتیاط کنند و قرص طین بخورند
بدین صفت کل ارمنی و کل مختوم و صمغ عربی و خون سیاوشان و [illegible]
[illegible] قرص ساخته [illegible] یک درم بخورند **واکر** در ذات الجنب [illegible]

برآید در کشک جو بنفشه و سپستان و اصل السوس و انجیر خشک در غذا بخورند و خوردن آب
یا و نافع بود و خوردن خربزه واگر آن رطوبت بدشواری برآید شربت زوفا که
صفت آن در سرفه گذشت علاج دق آب کدو که در سل گذشت بدهند و هر روزه بحمام
برند و روغن بنفشه و بادام در بدن بمالند و در جاهای خوش هوا و کنار آب روان و
سبزه بنشینند و صداهای خوش حزین و صدای یا دیگر بر درخت سبز و شنیدن و خود را
بعیش مشغول داشتن و پارچه کتان یا غیر آن فصل بفصل بگلاب و کافور و صندل تر کرده بر سینه
انداختن وغذاهای کم بکذیر بریان کدو و آش جو با خروس بچه و گوشت بزغاله خوردن و آب
یخ و برف و خیار و بادرنگ و بزرقطونا و تخم خربزه خوردن و در بیخ شنبلیله و عناب و برگ و شاخ
بنفشه را در آب جوش دهند صاف نموده روز بیک پیاله بخورند و در ذات الریه و ذات
الجنب علاج بمسهل باید نمود و اگر ضرور افتد به حقنه اکتفا باید نمود حقنه که در این
امراض مفید است صفت آن بنفشه ساق نیلوفر عنب الثعلب گل خطمی از هر یک ده مثقال
عناب سپستان از هر یک سی عدد را بنجوشانند و مغز کاجره هفت مثقال آب چغندر
نیم پیاله همه را در دیگ با آب جوش دهند تا نیمه آید صاف نموده بیست مثقال شکر سرخ در آن
حل کرده صاف نموده با اضافه بختیار روغن گاو بمقدار حقنه نمایند در خفقان خفقان حرکتی است
اختلاجی که دل را عارض گردد و این علت یا از سوء المزاج گرم بود یا سرد اگر از سوء المزاج گرم
بود بیشتر از امراض نفسانی بود چون فکر و اندیشه کارها و رنج یا از غلهای گرم و
غذاهای گرم خوردن یا در گرمابه بسیار نشستن یا در هوای بسیار گرم تردد کردن
یا تشنگی بافراط کشیدن یا افراط جماع کردن یا بیماری های بسیار کشیدن یا مسهل خوردن
که استفراغ بافراط شده باشد علامت تشنگی و سوزش حوالی دل و طپیدن دل و راحت
یافتن در هوای خنک علاج اگر علامت خون ظاهر بود خون بگیرند یا سیلق از جاهای نب
در جای خنک بنشینند و صندل و کافور بر سینه طلا کنند و پیراهن را بصندل تر کرده
بپوشند و گلاب نیلوفر و شراب فالسه و عرق گل و عرق گاوزبان و عرق بید مشک
و شراب سیب خوردن و هر روز مفرح معتدل خوردن و قرص کافور و رب اترج

دربای هلیله

۴۲

و دربای هلیله غذا شوربای گوشت خروس بچه یا بازرشک با آب غوره و شیره بادام مقشر
بخورند و شربتها بدهند واگر از سوء المزاج سرد باشد علامت سفیدی رنگ روی و نمودن
تشنگی و راحت یافتن در هوای گرم علاج شراب بالنکو و شراب ریحان و شراب اصل السوس
خوردن و قشور ترنج و عنبر و عود بوئیدن و غالیه بر سینه طلا کردن صفت آن عنبر یکمثقال در قند
بگذارند و مشک نیم مثقال و روغن پسته که حب البستان گویند چهار مثقال با روغن نیلوفر
با هم آمیخته بسایند تا خوب صلایه شود صفت روغن پسته مغز پسته شصت مثقال قند سفید
پنجمثقال بکوبند و بطریق روغن بادام و روغن نیلوفر صفت آن گل نیلوفر دریائی که بزبان هند
کول گویند یکمشت در یک کاسه آب بجوشانند تا نیمه آید مالیده صاف نموده و نیم پیاله
روغن بادام داخل کرده بجوشانند تا روغن بماند خفقان دموی هم هست چون از امتلای
خون باشد علامت پری نبض و پری رگها و سرخی چشم و رنگ روی و رنگ قاروره و شیرینی
طعم دهان بود علاج سکنجبین ساده ده درم گلاب شربت سیب و شربت ریواس و شربت ترنج
از هر کدام میسر شود ده درم و دو دانگ قرص کافور در آن حل کرده بخورند صفت قرص کافور
طباشیر تخم کرفه تخم کاسنی تخم کاهو از هر یک پنج درم رب السوس صندل سفید سوده از
هر یک سه درم مغز تخم خربزه و مغز تخم کدو از هر یک هفت درم ترنجبین ده درم کافور نیم
درم همه را کوفته بلعاب بزرقطونا قرص سازند غذا الشی زرشک با نخود بکوفته با ترشی
برنج که اهل هند کانجی گویند یا سرکه با گوشت مرغ یا بزغاله بخورند صفت ترشی برنج یکصد
درم برنج را در آب بجوشانند تا پخته و مهرا شود در ظرفی کرده ششصد درم آب صاف
جوش داده بر آن ریزند و در آفتاب یا مکان گرم گذارند تا ترش شود واگر خفقان با درد پهلو
یا باف بود از فساد معده است علاج چنانکه در امراض معده خواهد آمد بکنند غشی باطل
شدن و از کار رفتن جمله قوتهای متحرکه و حاسه را گویند و سبب آن به تحلیل رفتن
روح است که از استفراغ و تحلیل مفرط باشد چون جماع بسیار و درد دلهای بافراط چون
قولنج و امتلاء معده علامت سردی بدن و صغیر و ضعیف و بطی بودن نبض و زردی رنگ
روی و قاروره بود علاج در وقت عارض شدن گلاب و آب سرد بر روی زدن و صندل

وگلاب سوده در حلق چکانیدن وگاه گل کهنه را تر کرده بدماغ اورد داشتن وخیار بادرنگ
سرد کرده خورانند وشربه سیب وشراب حماض وشراب نیلوفر خورانیدن **وانچه** از سبب دردها
بود مداوا بعلاج همان درد نماکنند **غذا** ماء اللحم ومرغ جوان بریان کرده وکباب وزرده تخم
مرغ نیم برشت خوردن **واکر** از خون بود فصد وحجامة کردن **واکر** اماس وورم پستان بود
در همه حال آرد باقلا با سکنجبین طلا کردن **باب نهم** در امراض معده وپیچش شکم وفواق
وجوع البقر وشهوة کلبیة وفساد شهوة وهیضه واسهال وامراض جگر بدانکه ضعف معده
وفواق وکرم معده وقولنج وهیضه وزحیر اگر از برودة ورطوبة ردیه غیر طبیعیه بود معالجه
انهار المسکنات ومفتحات ومحللات ومزلقات مثل جوارشات زیره باید کرد چنانچه هرگاه
معده از سوء المزاج بارده یا رطوبة ردیه بلغم ضعیف شده باشد علامة رطوبة رقیق بود وبرودة
ضعیف می **اگر** با رطوبة غلیظ حرارة هم باشد رطوبة غلیظ را نتواند تحلیل داد باره نفخ شده
بقراقر ونفخ شکم بهم رسد وگاه باشد که درد شکم از اسباب دیگر مثل حبس بول بهم رساند چون هم
خروج نیابد باد شود ویا انکه از کمال جوع واب سرد ناشتا خوردن بادی بهم رسد یا انکه بعد از جماع
یا حمام گرم اب سرد خورده موجب شدة گردیده ریاح تولد کرده وما از رطوبة زایده وغلیظ ار یحیه
بهم رسیده بحد اعتدال است پس باجتماع وانقباض اجزای معده برای دفع خلط ردیه طبیعة حرکة
وتکان میدهد که شاید بتحلیل برد انرا **فواق** گویند اگر از رطوبة زایدهٔ رقیق وحرارة در درجه
اعتدال بود باعث کرمهای خراطین وحب القرع وامثال ان گردد **علامة** تالش دل وشهای آب
رفتن از دهان بود **واکر** در طبیعه رطوبة جمع امده وبلغم منجمد وملطخ شده باعث ضعف معده وکم
اشتها گردیده **علامة** طپش دل وخفقان باشد **واکر** رطوبة لزجه یا برودة در معده جمع شده
علامة درد امعاء علیا ووجع ونفخ در امعا بهم رسیده زوده قولون متورم ومتشنج شده ودر
هم کشیده ازین سبب کمهای پشت ظاهر گردیده ودرد عظیم حادث گشته مورث قولنج گردد
واکر رطوبة لزجه با حرارة در امعاء سفلی موجود شده باشد باعث زحیر واسهال وپیچش
گردیده **واکر** اسباب فساد مذکوره در امعاء ومعده هر دو باشد وغذا وارد معده وبعد از ان
وسوء الهضم رو داده بهیضه منجر گشته اگر قوة حرارة زیاده باشد متواتر قی کنند واگر برودة

زیاده است

٤٥

زیاده است متوالی اطلاق دست دهد واگر هر دو برابر باشند هم قی وهم اطلاق بوقوع
اید ومشرف بهلاکة گردانند زیراکه تخمه از مواد واجب الارتداد است که در اعضاء رئیسه
بود وامتلاء اوعیه نیز واقع شده وادخال هم رو داده که غذا بتحلیل نرفته غذای دیگر
وارد وداخل معده شده موجب تحریک تمام مواد فاسده در جمیع اعضا گردیده که بانگه
ریاضة سهلی دفعه بحرکة امده راه نفس را افشرده موجب خفه کردن دل ومفارقة روح
گردیده بدین سبب در هیضه نیز همین مواد باعث هلاک باشد **در ضعف معده** یا از سوء
المزاج سرد بود یا از بسیاری بلغم که در معده جمع شده **علامة** اگر از سوء المزاج سرد بود
قراقر ونفخ باشد وگاه گاه درد وتشنج ظاهر شود **علاج** جوارش زیره ومربای زنجبیل
وفلفل ونانخواه ومصطکی خوردن وروغن مصطکی در معده مالیدن **صفة آن** روغن زیت
یا روغن کنجد پنجاه درم مصطکی ده درم در شیشه کرده دیگرا تا نیمه آب کرده شیشه را
درمیان دیگ بیاویزد وسر دیگ را سرپوش گذاشته بجوشانند تا مصطکی دران حل
شود وخوردن مادة الحیوة که فلاسفه نیز گویند **صفة آن** زنجبیل دارچینی دارفلفل
املج مقشر بلیله زرد وشیطرج هندی زراوند مدحرج خصیة الثعلب نغر جلغوزه
عروق بابونه نارجیل تازه از هر یک ده درم تخم بابونه مقویز منقی سی درم همه را
کوفته وبیخته دو وزن تمام ادویه عسل بقوام اورده سرشتند شربتی دو درم بخورند
وخوردن اطریفل کشنیزی که صفة آن در صداع گذشت **غذا** نخود اب با دارچینی
وفلفل خورند **وعلامة کثرة** ار گرد امدن بلغم در معده باشد قی وغثیان وتهوع بود اما
تشنج نبود **علاج** اب برگ ترب وآب ترتیزک وخردل با عسل یکقدح بخورند وخوردن
حب شبیار **صفة آن** صبر سقوطری سه درم پوست بلیله زرد وورق گل سرخ ومصطکی وتربد
سفید از هر یک یکدرم سقمونیا نیم درم کوفته وبیخته با اب حب سازند شربتی یکمثقال
بوقت خواب بخورند ومعجون خیارشنبر که در امراض بلغمی گذشت بخورند **وجع المفاصل** چون
از باد باشد **علامة** انتقال درد است از موضعی بموضعی **علاج** ریوند چینی با شراب
دینار باید خورد واز چیز بادانگیز حذر فرماید **صفة** شراب دینار تخم کاسنی نیمکوفته

گل سرخ از هر یک ده مثقال تخم کاسنی کاهو زبان گنجشک از هر یک یکمثقال کوبیده همه را
کوفته در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید صاف نموده سی مثقال قند بقوام آورده هر صبح ده
درم در گلاب حل کرده یکمثقال ریوند سوده داخل نموده نیم گرم ناشتا بخورند غذا
نخوداب خورند و بعد از آنکه درد ساکن شود معجون کمونی مداومت نمایند صفت آن
زیره کرمانی را یک شبانه روز در سرکه خیسانده و خشک و بریان کرده یکصد مثقال فلفل سفید
سی مثقال زنجبیل سداب نعنع از هر یک چهار مثقال بوره ارمنی نمک ده مثقال
کوفته و بیخته با سه وزن عسل بقوام آورده بسرشند شربتی یکمثقال تا دو مثقال صبح ناشتا یا وقت
شام بخورند واگر از صفرا بود علامتش تشنگی و تلخی دهان و زردی رنگ و قاروره بود
علاج مسهل صفرا چنانکه در امراض صفراوی گذشت بدهند واگر از استیلای
بلغم بود علامتش آب ریختن از دهان و سفیدی رنگ و عدم تشنگی بود علاج زنجبیل پرورده
دوا صفت آن زنجبیل پرورده دار فلفل دار فلفل زرد قرنفل مویز از هر یک یکمثقال
نبات هفت مثقال کوفته و بیخته با سه وزن ادویه عسل بقوام آورده بسرشند و هر صباح
سه مثقال از آن بخورند واگر از سودا بود علامتش شوری طعم دهان و سیری و ترشی معده
و تیرگی رنگ بود علاج از گوشت قاق پرهیز کنند و مسهل سودا خورده و بعده تنقیه بدن
دواء المسک صبح خوردن صفت آن مروارید ناسفته کهربا مرجان سفید ابریشم مقرض از هر یک
ورد عقرب از هر یک یکمثقال بهمن سرخ بهمن سفید سنبل الطیب قرنفل ... هندی
اشنه ... فلفل زنجبیل از هر یک نیم مثقال مشک خالص دانگی عسل ... سه وزن تمام
ادویه کوفته بیخته با آن بسرشند شربتی یکمثقال بخورند و خوردن نوشدارو صفت آن شیرا
و مرار ... آنکه را یک شبانروز در شیره ... بخیسانند و در سایه خشک کنند از آن
صد مثقال را در هفصد مثقال آب بجوشانند تا سیصد مثقال بماند مالیده صاف نموده با
دویست مثقال قند سفید و شصت مثقال عسل بقوام آورده برگ گل سرخ ... قاقله
کبار ... مثقال مصطکی ... از هر یک سه مثقال ... زرنباد و قرنفل
سنبل الطیب زرنباد از هر یک دو مثقال مشک دو دانگ حل با گلاب سائیده بعد از آن

با آن بسرشند

با آن بسرشند شربتی از یکمثقال تا دو مثقال بخورند ورم معده علامتش درد مودی تب و درد سر و شیرینی
دهان و زبان و رنگینی قاروره بود و صفراوی تب تیز و سرخ کردن و تلخی دهان و بی رغبتی و سستی
بود و در بلغمی اماس و ورم معده نرم بود و در سوداوی ورم صلب معده بود علاج آن درد موی چون
کم کند و در خلطهای دیگر قی فرماید و غور کند که اخلاطی که بقی آید اگر رنگ آن زرد بود سبب
صفرا است واگر سفید بود بلغم و اگر تیره بود سودا است اگر از صفرا است شراب لیمو بدهد صفت
آن آب یکصد مثقال و اگر میسر شود پنجاه درم آب لیمو را بقوام آورند و هشتاد مثقال قند
سفید و بیست مثقال رب به داخل نموده لت بدهند تا بقوام آید شربتی دو مثقال تا سه
مثقال بخورند واگر از بلغم یا اخلاط دیگر باشد شراب می به و شراب حب الآس دهند
صفت می به زنجبیل قاقله صغار قرنفل عود از هر یک یکدرم نیمکوب کرده در لته بسته در یک
صد مثقال شراب انگوری بجوشانند تا پنجاه مثقال بماند خوب مالیده صاف نموده با هشتاد
مثقال قند سفید بقوام آورند و مصطکی و زعفران از هر یک دانگی در گلاب حل کرده
اضافه نمایند و جوش دیگر بدهند و در ظرف کرده نگاه دارند بقدر حاجت بخورند شربت حب
الآس تخم مورد بیست درم در یکصد و پنجاه درم آب بجوشانند تا نیمه آید صاف نموده
با هشتاد مثقال قند بقوام آورند قی الدم چون با قی خون براید علاج صمغ عربی کهربا
سوده با شربت حب الآس بخورند در غثی شوریدن معده را غثیان گویند چه پیش از
طعام بود یا بعد علامتش کم خوردن غذا بود علاج آنچه پیش از طعام بود شراب به
بخورند غذا آش انار دانه و بعد از دوا ماء الآب ترب و آب ترتیزک بخورند و قی کنند و بعد از قی
کردن شربت تخم بالنگو با نبات و شراب عناب و انار بخورند پیچش شکم اگر از رطوبت بود که
حرارة در تحلیل آن قادر نباشد از آن سبب پیچش و نفخ در شکم و قراقر روی دهد علاج جوارش
زیره و زیره کرمانی با سداب سائیدن و فصل بفصل دستها را گرم کرده بر شکم نهادن و در
حمام آب گرم بر شکم ریختن و عرق کردن و یا یک مثقال انغوزه را در قند سیاه غلطانیده
فرو بردن تا سه روز تا معده گرم شود و رفع رطوبت و برودت کند غذا نخوداب با فلفل
و دارچینی خوردن قسمی پیچش از خون است که از خوردن گوشت یا شیرینی بسیار بهم رسد علاج
مغص خونی

اگر از خوردن گوشت بسیار بوده یکقدح شربت بسیار شیرین بخورد واگر از سبب شیرینی بسیار بوده
گوشت را کباب کرده بخورد من المجربات دراقسام سکسکه بیست پنج درم بادیان را شب درآب
خیسانیده صبح بجوشانند تا نیمه آید مالیده صاف نموده چهار مثقال قند سیاه کهنه دران حل
کرده نیمگرم بخورند تا سه روز که مرض برطرف شود باذن الله تعالی فواق حرکة طبیعه است براندرون
معده واین حرکه مرکب است از تشنج که انقباض بود و گریختن معده از موذی و حرکه انبساطی
بجهة دفع موذی واین موذی یا از خوردن چیزهای گرم و تیز بود که در فم معده جمع آمده و معده را
می سوزد یا ماده غلیظی بود که خواهد اورا دفع کند واگر از چیزهای گرم و تیز از غذا و دوای
تیز بود علاج آب گرم یا روغن بادام یا سبوس با آب گرم خوردن و قی کردن و بعد از ان آب
انار ریز مکیدن و نعناع خاییدن یا از شربتهای شیرین خوردن غذا کشکاب جو نرم با روغن
بادام و شکر بخورند واگر معده غلیظ بود اول ماهی شور بخورند و آب شبت و آب تره تیزک
با قدری نمک بر بالای آن خورده قی کنند واگر بدشواری اید پر مرغ ابر روغن کنجد چرب
کرده بحلق فرو برند تا قی آورد و بعد از قی کردن گلقند با تخم رازیانه بخورند غذا نخود آب با گوشت
کبک و گنجشک بخورند واگر در فواق قی اید علامه خلاصی ماده است دوای نخورد بگذارند
تا علة را دفع کند ضعف معده علامت ان دشوار و دیر گذشتن طعام از فم معده بود علاج اول
تشخیص مواد واگر از خون بود خون کم کند واگر اخلاط بود تنقیه بمسهلات که در هر علة گذشت
بکند و از معاجین و غیره مقویات خورد جوع البقر کنایه است از گرسنگی تمام اعضا با مقعر معده از
طعام و بلغم زجاجی بود که در فم معده بود علامه شور و عدم تشنج و تری دهان بود علاج صبح
شام خوردن می سوسن صفت آن گل سوسن چهل عدد قسط نیمکوفته قرنفل قصب الذریره نیمکوفته
اسارون سنبل الطیب مصطکی از هر یک دو درم نمک اندرانی سلیخه نیمکوفته هر یک سه درم
عود بلسان چهار درم زعفران نیم درم مشک دو دانگ روغن بلسان یا زیت نیم درم مثلث
شرعی چهار من همه را در شیشه کرده تا شش ماه بگذارند بعد ازان استعمال کند صفت مثلث
شرعی آب انگور سی من بجوشانند و کف انرا بگیرند تا ده من بماند و بیست من آب صاف
اضافه نموده جوش دیگر بدهند و در چیزی کرده سر شرابه بپیچند و گرم بگذارند تا بجوش آید

ودرجوش

ودرجوش باشد که استعمال نماید شهوة کلبیه عبارة از بسیار خوردن طعام و عدم سیری است
چون از بسیاری سودای فم معده بود علامه تیرگی رنگ روی و خشکی دهان و ترشی آروغ بود
علاج بمسهل وقی باید تا اخلاط عارضه را پاک کند و از چیزهای تیز دور شود و از ترشی پرهیز کند
و معالجه فساد شهوة هم همین است هیضه مرضی است که مواد فاسده بقی و اسهال دفع شود علاج
ماش برنج یا آب مرغ باید داد و بعد از اینکه اخلاط صاف شده سنگ زهر مهره را پنج
مثقال سوده بخورند و خود را بپیچیده دارند و تردد نکنند اسهال بدانکه هیضه و اسهال
بسبب ناگواریدن طعام و فاسد شدن غذا در معده است که آنچه لطیف ان بود مستحیل بصفرا
و بقی دفع شود وانچه کثیف و غلیظ بود باسهال فرود آید علاج هرگاه احساس کنند
که طعام در معده فاسد شده در حال قی کنند تا معده از مفسده ان پاک گردد بدانکه
بوقت هیضه هیچ حرکت نباید کرد و خود را در خواب باید ساخت که هیضه را هیچ علاجی
به از خواب نیست و شراب غوره و شراب ریواس باید خورد غذا آش زرشک و سماق
بخورند واگر اسهال مختلف الالوان بود و پیچش نباشد و بعید العهد باشد به خوردن
مسهل نباید بست اگر پیچش هم نباشد علاج قرص عود و قرص طباشیر و بارتنگ
و شکوفه تخم شاه سفرم و صمغ عربی و تخم تره تیزک بریان کرده با عرق گل باید دادن غذا
کاورس با شیره مغز بادام بریان کرده و گوشت و تخم مرغ باید داد و اقاقیا و صندل و گل
ارمنی و زیره کرمانی با آب مورد سرشته بر ناف و شکم طلا کنند صفت قرص طباشیر گل سرخ
یازده درم طباشیر صمغ عربی پوست پسته تخم حماض گل ارمنی از هر یک ده درم سماق زرشک
بیدانه از هر یک هفت درم کوفته و بیخته بگلاب بسرشند و قرص سازند شربتی یک مثقال
تا سه مثقال بود صفت قرص عود خام چهار درم کبابه چینی قرنفل مصطکی از هر یک دوازده
درم کوفته و بیخته اقراص سازند امعاء بدانکه امعاء جمع روده است و ان شش بود اول
اثنا عشری که طول او بمقدار دوازده انگشت بود و متصل است بقعر معده و انرا
فمی است نزدیک معده که انرا البواب گویند که منفذ فع میشود غایط بسوی او دوم معاء
صایم است که اکثر اوقات خالی میباشد و متصل است با معاء اثنی عشری سیم معاء

دقاق است که متصل است بمعاء صائم است چهارم معاء اعور است که اعوجاجات دکنجها دارد
ونیست اورا جز فم واحدی پنجم معاء قولون است که متصل است بمعاء اعور وفایدهٔ او
بتدریج دفع فضلات بود ششم معاء مستقیم که از جانب فوق بمعاء قولون پیوست
و اسهال مطلق خواه سببش خلط بود وخواه صفرا وخواه غیر آن باید که خود را از باد سرد
وغسل کردن محافظه نماید که مضرت عظیم دارد اسهال صفراوی آن است که اجابهٔ طبیعة
از صفرا بود علامة آن زردی رنگ مدفوعه وتشنگی با سوزش اندرون علاج شراب زرشک
خوردن غذا نخود آب با برنج بریان کرده با رب زرشک بخورند صفة رب زرشک آب
زرشک یکمن قند سفید نیم من بجوشانند تا بقوام آید و اسهال دموی هم میباشد که منقسم
میشود بدو قسم کبدی ذوسنطاریا علامة کبدی آن است که اکثر در روز واقع شود ومقدارش
بسیار بود و علامة ذوسنطاریا آن بود که اکثر در روزها دفع شود ومقدارش اندک بود
علاج هر دو نوع آن است که هر صباح پنج مثقال تخم خرفه را تف داده بکوبند وشیره ازان
ده مثقال شربت صندل اضافه نموده با یک مثقال انجبار نیمکوفته وپنج مثقال حب
الآس دران جوشانیده باشند بخورند غذا برنج ناشسته را بریان کرده سائیده
با آب زرشک یا آب سماق و با ماست کهنه بخورند واز اهل تجربه در اسهال خونی ریشهٔ
ساغ بچه که بهندی چولائی گویند وخشک کرده ونرم کوفته هر روز یکدرم سفوف
نمایند ویک پیاله لعاب برنج پخته را بر سر آن بخورند مجرب است اسهال مزمن آنرا گویند که هر چه
بخورند هضم ناشده سلامة برآید واین مرض بدترین همه اسهالهاست ومهلکست علاج
پوست بیرون پسته پنج درم سائیده سفوف کنند وآب بر روی آن بخورند نوعی دیگر مصطکی
رومی بادیان یخ وترپاک مصری برگ تنبول از هر یک دو مثقال همه را نرم سائیده
با ماست کهنه حب سازد بقدر نخودی یکی را صبح ودیگری را شام بوقت خواب بخورد واگر
طفل باشد ربع از آن صبح وربع شام بخورد دوانچه در اسهال برای خود بتجربه رسانیده ام
شخصی آمد وگفت یکسال است اسهال شده ام در روزی پنجاه شصت بار اطلاق میشود
وهر چه میخورم سلامة بر می آید وحکما مکرر علاج کردند فایده نکرد بعد از آن فرمودند که

هرچه

هرچه دلت خواهد بخور که کار تو از طبابت گذشته است وتو خواهی مرد وفقیر سه روز هر روز
یک کف آرد کمار جنبلع را که بزبان هندی جربری گویند باو بخوراندم ناشتا غذا
شلة زرشک دادم شفا یافت وبرای هر اسهال که باشد واگر خون در اسهال باشد
دو درم حب الآس را در یک پیاله آب جوش داده بخورد مجرب است بدانکه اسهال خونیه
هم میباشد که هر چند روز بدواند وچند روز واگذارد سببش آن اسهال نزله است که از دماغ
بمعده ریخته ومضرة آن ببدن بیشتر میرسد علاج تنقیه دماغ باید کرد وبعد از آن قرص
کهربا با شیره خرفه بریان کرده بخورند صفة قرص کهربا خشخاش مصطکی از هر یک ده درم
زعفران دو درم صمغ عربی نیم درم کوفته وبیخته با لعاب بزرقطونا حب سازند شربتی آنرا
ناشتا بخورند واگر بسیار با فراط آید صبح وشام بخورند وخرفه را بریان کرده خشک
سفوف نمایند سحج روده یعنی ریش روده علامة ظاهر شدن خون با اجابة ودرد حوالی
ناف بود علاج خوردن شربت انجبار صفة آن انجبار نیمکوفته شش مثقال قند سفید
سی مثقال اول انجبار را در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید صاف کرده با قند بقوام
آورند واگر حرکت در اجابة ظاهر شود شیره خشخاش جوش داده صاف نموده با شراب
حب الآس وشربت سیب بخورند صفة شربت حب الآس تخم مورد کوبیده بیست مثقال
در یک پیاله آب بجوشانند تا به نیمه آید صاف نموده با هشتاد مثقال قند بقوام آورند
صفة شربت سیب آب سیب شیرین شصت مثقال قند سفید سی مثقال بجوشانند تا بقوام
آید در بیان مغص مغص پیچش روده وگرد ناف را گویند علامة در ریحی قراقر شکم وانتفاع
یافتن بخروج باد از شکم بود ودر صفراوی تشنگی وسوزش بود ودر بلغمی خروج بلغم ودر سوداوی
ظهور سودا بود علاج اگر از باد بود شربت دینار بخورند صفة آن تخم کاسنی نیمکوفته گل سرخ
از هر یک دو مثقال پوست بیخ کاسنی گاوزبان کشوث از هر یک یکمثقال کوفته در یک
پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید صاف نموده وسی مثقال قند بقوام آورند وهر صباح بنهار
دوازده مثقال در آب یا گلاب حل کرده واگر سبب بلغم بود یا خلط دیگر لعاب بهدانه
ولعاب ریشه خطمی گرفته وروغن بادام بر سر آن ریخته بخورند وشش درم بادیان از شب

در آب خیسانیده صبح در یک انار بجوشانند تا نیمه آید صاف نموده و چهار درم قند سیاه
کهنه در آن حل کرده بناهار بخورند غذا نخوداب با شیره بادام امراض جگر بدانکه ضعف
و اماس جگر به سبب خون بود علامت تب دائمی و سرخی رنگ روی و قاروره و درد
و گرانی سر و سرفه خشک و حکه بود علاج فصد باسلیق و خوردن جلاب و کاسنی
و عنب الثعلب با نبات و صندل مقاصیری و کافور و گلاب بر جگر طلا کنند
غذا کشکاب جو یا غوره با نان جو بخورد صفت جلاب کاسنی پوست بیخ بادیان
پوست بیخ کرفس پوست بیخ کاسنی اصل السوس پوست ریشه خطمی از هر یک دو درم
تخم کاسنی زرانه کرفس سورنجان زیره کرمانی نانخواه از هر یک پنج درم انجیر خشک
بیست درم در ۳ رطل اب جوشانیده تا نیمه اید صاف نموده هر روز سی درم با قند
بخورند غذا زیرباج با گوشت کبوتر و گنجشک بخورند و سکنجبین بزوری صفت آن
پوست بیخ کاسنی هفت درم ۳ تخم از هر یک پنج درم نیمکوفته در یکجا یک آب
یک شبانه روز خیسانیده بعد از آن بجوشانند و صاف کنند با یکمن قند بقوام آرند
شربتی از پنج مثقال تا ده مثقال بحسب سن بنوشند عطش مفرط که از حد اعتدال برون
باشد از گرمی معده و جگر بود علامت از هوای سرد زیاده شود و بر اب سرد راحت یابد
علاج اب انار میخوش صد درم قند سفید پنجاه درم بجوشانند تا بقوام آید و بیست
مثقال رب انار داخل نموده میل نمایند و اگر میسر نشود هشتاد مثقال قند را بقوام
آورده رب انار داخل کرده بخورند ضعف الکبد ضعف جگر علامتش زردی روی و تیرگی رنگ
و بی رغبتی علاج شربت زرشک و صفتش در اسهال گذشت بخورند غذا آش جو با انار
دانه مرغ و موز بخورند ضعف الکبد در ضعف جگر خوردن انار بسیار نافع است و ترشیهای
دیگر مضر بود باب دهم در بیان استسقا که سوء القنیه گویند و یرقان و سپرز و قولنج
و کرمهای شکم و زحیر و بواسیر و امراض مقعد بدانکه سوء القنیه که مقدمه استسقا است
هرگاه مزاج جگر از حال طبیعی خود بگردد و ضعفی بدید اید رنگ روی و بدن زرد
شود یا سفید و ورم زیر چشمان و دست و پا بهم رسد انرا سوء القنیه گویند و ان

مرضی است

٤٩

مرضی است بادی و ماده سرد قوی در فرجها متخلل شود و مرض را زیاد کند و اقسام
ان ۳ است اول لحمی دوم زقی سیم طبلی و سبب لحمی سوء المزاج سرد بود که جگر و رگها
همه بدن به سبب ناقص شدن هضم ثالث بهم رسد علامت اول پایها ورم کند و بعد
از ان شکم و انثیان و بعد از ان روی و اندامها چنانکه چون انگشت بنهند اثر تا زمانی
گود بماند و این نوع اسلم انواع است علاج اول قی باید کرد به تقاریق و بعد از ان
که قی کردند داروی اسهال باید داد و از اب سرد و چیزهای سرد پرهیز باید کرد
و اگر سده را باید گشود و ماء الاصول با سکنجبین باید داد و دماغ را بغرغره
پاک کردن و دلوکها که درین علت نافع است حب ایارج فیقرا و حب ریوند و قرص
زرشک خوردن و در اب دریا و اب شور صبح و شام نشستن و مستسقی را در ریگ
گرم دفن کردن و همیشه در آب گرم نشانیدن بهتر از تمام معالجات بود و جلاب
تخم کاسنی و پوست بیخ کرفس و نبات باید داد و شربت بزوری باید داد و اولی آنست
که یکروز بملاحظه ورم بزوری گرم بخورند و یکروز دیگر بملاحظه تشنج بزوری سرد بخورند
بهتر باشد صفت بزوری گرم بادیان و بادیان رومی تخم کرفس از هر یک دو مثقال در
یک کاسه اب بجوشانند تا نیمه اید صاف نموده به هفتاد مثقال قند سفید بقوام آورده
هر روز یک قاشق در هفت قاشق اب کاسنی یا عرق کاسنی حل کرده بخورند صفت
بزوری سرد تخم کاسنی نیمکوفته تخم خیار تخم بادرنگ تخم خربزه همه را علاوه کوفته
از هر یک پنج مثقال پوست بیخ کاسنی ده مثقال قند سفید هشتاد مثقال بدستور بزوری
گرم بقوام آورند و یک قاشق را در هفت قاشق اب بادیان یا عرق بادیان
حل کرده بنوشند و هرگاه خواهند ممزوج نمایند نیم قاشق ازین و نیم قاشق از ان
در ۳ و نیم قاشق عرق حل کرده بخورند غذا زیرباج با نخود نیمکوفته و کشمش و شیره
مغز بادام مقشر و چاشنی سرکه و زعفران با گوشت مرغ بخورند و سبب استسقای زقی
چنان معلوم میشود که اب در رودها نیست چون مجرای جگر به سبب سده یا ورمی بسته شود
اب از هر طرف در ره گشاده گردد بدین سبب مزاج جگر سرد شود و تولد خون مائی رقیق کند

چنانچه معلوم شود که روده‌ها در میان آب شناور میکند و این نوع بدترین انواع استسقاات **علامة**
آماس اطراف بدن بود و سرفه خشک پدید آید و ضعف زیاده کند و در آخر اسهال پیدا شود
و شکم مشک آب بود **علاج** تدبیرها باین کردن که آماس و سوء المزاج زایل گردد و بعد از آن تدبیر
استفراغ کردن چنانکه گاهگاه تدبیر استفراغ مائی کنند بطریق اسهال یا بطریق ادرار بول
جلاب کاسنی و عنب الثعلب و تخم رازیانه و تخم کاسنی و تخم کرفس با نبات باید دادن و ماء الکاسنی
سی درم جوشانیده صاف نموده بطریق جلاب بخورند و آب را منع و عوض آب شیر شتر و عرق
برگ بید باید دادن و بول گاو را اگر از پارچه گذرانیده بخورند همان قدر اطلاق خواهد آورد
و موجب وارنموده است **و سبب استسقاء طبلی** آن است که باد غلیظ در آن موضعی که آب زقی جمع میشود
باندک رطوبتی جمع شود و سبب این رطوبة و غلظة از گرمی مزاج جگر بود یا سردی مزاج معده باشد
علامة آن است که ناف بیرون آید و شکم بغایة بزرگ شود و چون دست بر شکم زنند آواز طبل بدهد
و از برآمدن جشاء آسایش یابد **علاج** اگر از گرمی باشد سکنجبین بزوری سرد بدهند و جلاب
تخم کاسنی و تخم کرفس بخورند و به عوض آب عرق کاسنی بخورند و طلاها بصندل و عود و لادن
کردن و زمان زمان باب عنب الثعلب تازه طلا کردن و شنبلیله بر جگر بستن **غذا** مزوره با زرشک
دادن **و اگر** از سردی بود تخم کرفس و تخم رازیانه و سکنجبین سنبل الطیب و ماء الاصول و معجون
حب الغار خوردن **غذا** نخوداب با شیره مغز بادام و شیره خشک دانه خورند **صفة** معجون حب
الغار سداب پنج درم نانخواه زیره کرمانی وج کاشم و شونیز سعتر و کرویا فطراسالیون مغز
بادام تلخ فلفل زوفا حب الغار جندبیدستر از هر یک دو درم جاوشیر سه درم سکنجبین چهار درم
صمغها را در شراب حل کرده داروها را کوفته و بیخته و بوزن تمام ادویه عسل بقوام آورند و بسرشند
و شربتی دو مثقال بخورند **در بیان یرقان** یرقان تغیر رنگ روی و سفیدی چشم و رنگ تمام
بدن را گویند و یرقان سه قسم میشود سفید و زرد و سیاه سبب تولد آنکه زرد است از بسیاری
صفرا است که در جگر بسته گرده از منفذ بیرون آمدن از جگر یا از منفذ فرود آمدن بجانب روده‌ها
ریخته و یا از زهره یا دفع طبیعة بود که معده صفرا را بسبب بحران بظاهر بدن دفع کرده **علامة**
آنکه از تولد صفرا بود بسبب حرارة جگر و تشنگی و تلخی طعم دهان و زردی رنگ و روی و چشم و زبان

و قاروره و کف کردن زرد بود **علاج** جلاب تخم کاسنی و تمر هندی و آلوی بخارا و نبات و ترنجبین باید
داد و سکنجبین و عرق کاسنی و آب خیار و آب کدو و آب انارین و شیره عنب الثعلب و قرص کافور
معتدل و قرص طباشیر نرم و قرص زرشک و دوغ گاو و ماهی خورد زنده فرو بردن **غذا** مزوره ماش
ماش و برنج با تمر هندی بخورند و خوردن مطبوخ هلیله **صفة** آن هلیله زرد شش مثقال آلوی سیاه
یا آلوی بخارا بیست سپستان سی عدد شاهتره سنای مکی از هر یک پنج درم گل سرخ چهار درم عناب
دانه رازیانه تخم کاسنی تخم کشوث هر یک ده درم عنب الثعلب اصل السوس بنفشه و نیلوفر هر یک
سه درم در سه رطل آب جوشانیده تا نیمه آید مالیده صاف نموده شیرخشت تمر هندی از هر یک ده درم
ترنجبین مغز خیار چنبر روغن بادام چرب کرده هر یک پانزده درم حل کرده بخورند **قرص طباشیر** طباشیر
سفید چهار درم ترنجبین سه درم مغز تخم خیارین مغز تخم کدو نشاسته صمغ عربی خشخاش کثیرا از هر یک
دو درم کوفته بلعاب بزر قطونا حب سازند **قرص کافوری** زرشک بیدانه طباشیر گل سرخ از هر یک
هفت درم تخم کاسنی تخم کاهو تخم خرفه مغز کدو از هر یک پنج درم صندل سفید رب السوس هر یک
دو درم کافور یکدرم کوفته و بیخته بلعاب بزر قطونا اقراص سازند **قرص زرشک** زرشک بیدانه پنج درم
رب السوس یکدرم و نیم مغز تخم خیارین تخم خرفه تخم کاسنی از هر یک دو درم کوفته و بیخته بگلاب
بسرشند و اقراص سازند شربتی دو مثقال با سکنجبین و آب عنب الثعلب بخورند **یرقان گرم** اگر تب
باشد اول رگ باسلیق زنند و شیره تخم خیارین و آب کاسنی و عرق کاسنی و یا بادیان با شیره تخم
کاسنی و یا بادیان با تخم خرفه و قرص کافوری و عرق بید مشک و جوشانده هلیله زرد با مویز منقی و عناب
و خیار چنبر و تمر هندی و تخم کشوث با خائید بخورند با مزوره با تمر هندی و آب انارین خوردن و در جای
خنک نشستن و در آب سرد غسل کردن و هر روز صبح سکنجبین بزوری سرد خوردن **و اگر** تب
نباشد رگ اسیلم از دست زدن و حب غافث خوردن **صفة آن** صبر سقوطری هلیله زرد غافث
هر سه مساوی کوفته باب کرفس حب سازند و شب بوقت خواب بخورند و هر روز صبح بحمام رفته
عرق کنند و کافور بویند و یا ماء الجبن و فلوس خیار چنبر و خشتین خوردن و قی کردن **بدانکه**
در اقسام یرقان سعوط ریشه بید انجیر و لسان العصافیر و زنجبیل و دار فلفل و قلیا و بوره
ارمنی و حب الغار از همه مساوی و سیم حصه وزن همه زنگار از همین مثل غبار سعوط داخل نمایند

وهر روز صبح بنهار دو درم سفوف نمایند واز لبنیات وترشیها وشیرینیها پرهیز نمایند واکر ظهور یرقان از دفع طبیعت بود در امراض حاده چون قبل از هفتم یرقان ظاهر شود یا انکه رطوبت بسیار بطریق اسهال یا ادرار بول دفع شود ودر هفتم ظاهر شود نشان صحت است یرقان سیاه بدانکه این علت بیشتر از سبب سپرز است وسبب انعقده بود که در منفذ میان سپرز وجکر است علاج زدن رک اسیلم را شامل نیز کویند که جا ومکان این رک از هر دو دست است میان کاسیح وانکشت دوم ووقت کشودن دست را میان اب کرم وبوقت بستن ترک وروغن ان بندند وبرای جکر از دست راست کشایند وبرای یرقان وسپرز از دست چپ ومطبوخ افتیمون استفراغ ماده کند صفت ان سنای مکی هفت درم کل سرخ چهار درم افتیمون را در لته بسته پنجدرم هلیله زرد وهلیله سیاه از هر یک پنجدرم بسفایج فستقی رب السوس رازیانه هر یک دو درم اسطوخودوس پرسیاوشان شاهتره کاوزبان بادرنجبویه بنفشه نیلوفر هر یک سه درم مویز منقی سه درم سپستان بیست عدد همه را نیمکوب کرده در سه رطل اب بجوشانند تا نیمه اید صاف نموده ده درم فلوس خیارچنبر ده درم کلقند بروغن بادام چرب کرده با پانزده درم ترنجبین در ان حل کنند وبنوشند طحال علامت سپرز ان است که چون دست بر موضع ان نهند وبفشرند درد کند علاج اکر رنک بدن سیاه بود ولون زرد رک اسیلم زنند از دست چپ وجلاب عنب الثعلب وتخم کاسنی وسکنجبین بزوری بدهند واکر رنک بدن تیره بود معده ضعیف وهضم نیک بود علاج ایارج فیقرا دهند وورق سداب وتخم تره تیزک بجوشانند وبخورند وقدری نمک موافق سپرز در سرکه کرده بر سپرز بندند وصبح بنهار یک پیاله سرکه بخورند غذا زیرباج بازرشک بخورند وان سپرزی که از دست فشردن درد نکند علاج قرص کبر با سکنجبین بخورند صفت ان پوست بیخ کبر پنجدرم زراوند طویل دو درم پنجنکشت فلفل از هر یک شش درم با سرکه کهنه که چهار درم اشق در ان حل کرده باشند کوفته بسرشند وقرصها سازند وهر صباح یکمثقال را در ده مثقال سکنجبین وبیست مثقال عرق بادیان حل کرده بخورند غذا نخوداب با سرکه تند واکر با سپرز نفخ باشد علامت انکه چون دست بران افشارند درد کم کند اما بوقت اطلاق قراقر در شکم باشد علاج شربت دینار که در امراض معده کذشت بخورند

بخورند واز مجربات دستمالی را هفت تا کرده بر بالای سپرز نهند وپوست نارجیل یا قاشقی بر بالای دستمال نهاده چند اخکر دران نهاده واین شکل را دران بسوزانند سپرز برطرف شود این است در بیان قولنج مرضی است مخوف سبب ان از بلغم غلیظ یا باد غلیظ بود که از روده ها بدید آید ویا بسبب تخمه ها بود که از خوردن غذاهای خشک پیدا شود انکه سببش باد غلیظ یا ثقل غلیظ بود روده اعور ممتلی شود وبعد از امتلاء بروده قولون باد رسد علامت انکه طبیعت مجیب نشود وشهوه طعام ضعیف باشد وچیزهای ترش وشور وتیز ارزو کنند وشکم بچد ودرد در پشت یا در ساق پا پدید آید واب بسیار خورد علاج ابتدا تخم کرفس وعنب الثعلب وبادیان وسنا وبک مساوی در اب جوش داده صاف نموده بخورانند تا تلیین طبیعت کند من المجربات اکر ناف طفل را که بوقت تولد بریده میسر اید بر اهل قولنج ببندند شفا است وجوارش بو نرم ومعجون خیارشنبر وجوارش تمر هندی با سنای مکی وکل قند وشکر بخورند اکر شکم نرم نشود حقنهای تیز کنند تا اندرون از ماده پاک شود وشافه از تخم حنظل وبوره ارمنی وانزروت واشق وصابون وورق سداب همه مساوی ساخته عمل کنند تا ماده متوجه پائین شود واز اب سرد ومیوه ها اجتناب کنند وهر روز جلاب کرم از کلقند وتخم رازیانه میل نمایند وشبت وبابونه واکلیل الملک وتخم شبت وعنب الثعلب وخطمی وخبازی ونمک در اب جوشانیده درمیان اب ان نشینند غذا نخوداب با کوشت مرغ وکبک وکنجشک بخورند دیکر حقنه که در انواع قولنج نافع بود سنای مکی پنجمثقال افسنتین بادیان تخم کرفس شبت حلبه هر یک سه مثقال کل خطمی بنفشه از هر یک دو مثقال تخم کاجیره نیملوفته ده مثقال اب چغندر نیم پیاله همه را در یک ونیم کاسه آب بجوشانند تا نیمه اید مالیده صاف نموده شکر سرخ فلوس خیارچنبر هر یک ده مثقال بوره ارمنی یا نمک هفت مثقال در ان حل کرده باز صاف نمایند ودو مثقال روغن بادام اضافه نموده نیمکرم حقنه کنند غذا شوربای کوشت خروس بچه وشوربای ماش وبرنج یا نخوداب بخورند وچون قولنج بکشاید استیفال ماده بمعجون خیارچنبر بکنند صفت آن تربد سفید چهار مثقال نمک هندی رب السوس از هر یک نیم مثقال بنفشه بیست مثقال محموده مشوی پنجمثقال بادیان انیسون

مصطکی هر یک پنجمثقال همه را کوفته و بیخته با چهل مثقال خیارچنبر با روغن بادام چرب کرده و صد
مثقال عسل بقوام آورده بسرشند و شربتی دو مثقال بخورند **صفة خیارچنبر** فلوس خیارچنبر را
با اندک آب گرم حل کرده و مقداری عسل داخل و بقوام آورند شربتی از پنج مثقال تا هفت
مثقال چهار کرده فرو برند **درد کرم** شکم و رودها سبب آن رطوبتی غلیظ بود که در سطح رودها
جمع شده و حرارة از ضعیفی از آن نتوانسته تحلیل دادن آن رطوبة فاسد و متعفن شده
کرمها گشته و سبب بهم رسیدن آن از خوردن طعامهای غلیظ و ناگواریدن میوهای خام
و قروت و پنیر و ماست خوردن و بر امتلا جماع کردن بود **علامة** درد شکم و پیچیدن ناف و آمدن
لعاب از دهن خاصه بوقت خواب و زردی رنگ و زردی و بدخوئی و درد و گرسنه شدن
و قبض طبیعة بود **علاج** تا یکهفته هر بامداد تا یکصد درم شیر خام با ده درم شکر بخورند **غذا**
نخود آب با خشکدانه و سعتر خورند **و درد رزم مقیم** هر یک کابلی مقشر و شیح ارمنی و قسط تلخ
و ترمس و تربد سفید و برخس و قنبیل و حب النیل از هر کدام یکدرم کوفته و بیخته بر سر شیر
ریخته بخورند تا کرمها کشته شوند و بیرون آیند و اگر طبیعة بسیار اجابة کند جرعه سرکه تند
با آب ممزوج کرده بخورند **غذا** اشکنه جو ساده با شیر بخورند و شیاف زهره گاو سائیده بر ناف
طلا کنند **کرمهای** که مشابه کرم کدو باشند علامتش آن است که بر سفره بجا رود و ظهور آن با جابة
طبیعة بود **علاج** صبر و سیاه دانه کوفته ناشتا بخورند تا کرمها بر طرف شود **زحیر صادق** که کناک رستی
گویند علامتش نرم شدن طبیعة بود **علاج** آن تخم ریحان و کنوچه و اسبغول و بارتنگ و امثال
اینها را با قند و گلاب شربت کرده بخورند چون از گرمی بود رب به و رب ترنج بخورند **و اگر** از سردی
بود برشتی عناب بدهند **غذا** برنج بریان کرده بخورند **زحیر کاذب** که کناک دروغی گویند **علامتش**
آن است که بعد از قبض طبیعة بهم رسد **علاج** تخم ریحان و بزرقطونا و بارتنگ و امثال اینها
با قند و گلاب شربت کرده بخورند و معجون بنفشه بخورند **صفة آن** بنفشه دو مثقال تربد سفید پنج
مثقال رب السوس دو مثقال عسل یا قند بیست مثقال محموده مشوی یکدرم بادیان انیسون
هر یک پنجدرم عسل یا قند را بقوام آورده و ادویه را کوفته با آن بسرشند شربتی ۳ مثقال
حل کرده فرو برند و آب گرم بر سر آن بنوشند **غذا** ماش و برنج با اسفناج بخورند **امراض مقعد**

بدانکه

بدانکه بواسیر چون درد و ضربان بود سبب آن از ورم گرم باشد که در مقعد حادث شده **علاج**
فصد باسلیق و در آب سبک و خطمی و بنفشه و خشخاش و جو نیمکوفته و ورق لوبیا نشستن
و زرده تخم مرغ با روغن بادام ضماد کردن و عناب جوشانیده با نبات خوردن **غذا** مزوره
ماش و شوربا با اسفناج خوردن **و سوره** قل هو الله تا هفت روز بظرف چینی نوشته و شسته
بخورد و این دعا خواندن یا الله یا فتاح یا وهاب یا قادر یا صادق یا غنی یا عزیز
یا مغنی برحمتک یا ارحم الراحمین و اگر بر سفره دانها باشد از فساد غذا حادث شده
علامتش از اندرون و بیرون سرخ بود **علاج** خوردن قرص گلنار و قرص کهربا با شیره مورد
صفة قرص گلنار سبیخه گل ارمنی صمغ عربی از هر یک چهار مثقال گل سرخ گلنار اقاقیا از هر یک
۳ درم کتیرا دو درم همه را کوفته با آب گلنار قرص سازند شربتی تا دو مثقال **قرص کهربا** کهربا
مرجان مروارید ناسفته تخم خرفه از هر یک پنجدرم شاخ بز کوهی سوخته و پوست بیضه مرغ
سوخته صمغ عربی هر یک ۳ درم کشنیز خشک بریان کرده خشخاش سفید و سیاه هر یک
شش درم ودع سوخته بزر البنج از هر یک دو درم کوفته و بیخته بلعاب بزرقطونا حب سازند
شربتی دو مثقال بخورند **شراب مورد** تخم مورد امرود خشک هر یک پنجاه درم قرظ و قرا السیت
هر یک ده درم آب به آب سیب آب انار از هر یک یکمن ادویه را کوفته با این آبها بجوشانند
تا بثلث رسد آنگاه مالیده صاف نموده باز بجوشانند تا بقوام آید و اگر خون از آن بیاید حب
مقل و اطریفل بخورند غذا نخود آب **حب مقل** هلیله سیاه بلیله امله مقشر هر یک جزوی و مقل
برابر همه اجزا در آب حل کرده و ادویه را کوفته با آن بسرشند و حب سازند شربتی دو درم
تا ۳ درم بود **صفة اطریفل** پوست هلیله زرد پوست هلیله کابلی پوست بلیله امله مقشر هر یک
ده درم مقل سی درم مقل را در آب حل کرده با شصت مثقال عسل بقوام آورده بسرشند شربتی
تا ۳ مثقال بود و خوردن حب مقل **صفة آن** پوست هلیله زرد و هلیله سیاه هر یک ده درم
سکنجبین ۳ درم خردل سفید دو درم کوفته با سی درم آب کنند تا که پانزده درم مقل در آن
حل کرده با آن بسرشند و حبها سازند هر صباح دو درم فرو برند **و غذا** مرغ جوان با ماش
و اسفناج بخورند **در هر قسم** بواسیر که باشند خربزه و انار خوردن نافع بود تا ۳ روز و هر روز

دو مثقال ... را در آب گرم حل کرده باشند بخورند و برگ سبز ... زنند **وغذا** مزوره مرغ
و زرشک خورند **ورشتن سر صفره** و ایشان ... باشد و اگر نداشته باشد که ...
در آن مفید باشد **مرهم** موم سفید یک مثقال و نیم روغن گل ... بیشتر یازده مثقال ...
... ده مثقال ... شش مثقال در آن حل کرده همه را در هم کرده بجوشانند آب
... درهم کنند و بدارند **من المجربات** شب پره بزرگ را در سرگین ... گرفته خشک
کنند همراه سرگین های دیگر بر سر آتش نهند دود آن را بر مقعد بگیرند از هر قسم ...
... **واکر** مقعد ورم کند برگ مورد را در آب بجوشانند و در آن نشینند
... **ورم مقعد** علامتش درد ... و گرمی ... و گران مقعد و در صفرا ...
... و تیرکشیدن ... سوزش **علاج** اگر خون سبب باشد فصد باسلیق و اگر صفرا بود
مسهل بخورند **صفت آن** ... سه مثقال تمر هندی ده مثقال بنفشه گل سرخ تخم
کاسنی ... هر یک ... مثقال ... همه را ... آب بجوشانند ...
صاف کرده ... مثقال شیرخشت در آن حل کرده صاف نموده ... گرم بخورند **باب**
یازدهم در امراض گرده و مثانه و تقطیر البول و سوزش و حبس البول و بول الدم و بول ...
... و قرحه ... و درد کرده ... و بول سرخ رنگ بود **علاج** فصد باسلیق و
جلاب تخم خیارین و تخم خربزه با نبات خورند و اگر غلبه خون باشد ... فواکه و خیار ...
... **بدین صفت** ... سه مثقال شب در آب ... صبح جوشانیده داده
صاف نموده یک مثقال ترنجبین در آن حل نموده بخورند **وغذا** آش مرغ با شیره بادام
بخورند **واکر بول** سیاه و رنگ خون آید ... گل ارمنی ... بریان کرده بخورند
... و خون سیاه ... از هر یک قدری ... بخورند و ...
... **وغذا** مزوره ... و شیره مغز بادام ... بخورند
واکر در بول ریگ ظاهر شود معجون حجر الیهود بخورند و معجون ... و جلاب تخم ...
شیره ... با نبات **تنها** ... بخورند **معجون حجر الیهود** مغز تخم خربزه مغز تخم
خیارین مغز تخم کدو ... هر یک پنج درم حجر الیهود ... ده درم همه را نرم کوفته

۵۷

با عسل بقوام آورده سرشته شربتی از دو تا سه درم بخورند **معجون عقرب** عقرب سوخته
سه درم ... جند بیدستر ... نیم درم زنجبیل یک درم ... از هر یک ده درم ... بجوشانند
... جند بیدستر ... درم کوفته و بیخته با عسل بقوام آورده سرشته شربتی دو درم **و**
اکر سلس البول هم بود ... کباب کرده ... خورند
غذا مرغ کباب کرده خورند **ودیر ابغ سلس البول** ... بریان کرده
بخورند **قرص کندر** کندر سه درم ... هر یک ... یک درم
... کوفته و بیخته با آب ... شربتی یک مثقال ...
... درم ... بخورند **حصات مثانه** چون ... بول
... سنگ کرده است **علامت** درد و ... بود **علاج** آن
... در آب حل کرده بخورند **ریح الکلیه** علامت ... کرده ...
... از موضعی بموضعی ... **علاج** ...
... بخورند **بدین صفت** پوست ... پوست
... هر یک ... درم ...
... هر یک ... دو درم ... هر یک سه درم
... درم ... آب ... صاف نموده شربتی ...
مثقال ... روغن بید انجیر ... درم ... بخورند **صفت کرده**
علامت آن غلیظ بودن رنگ بول ... در آن ...
علاج آن ... **صفت آن** ... هر یک ... درم افیون
ده درم زعفران یک درم سنبل الطیب ... هر یک دو درم جند بیدستر
یک درم ... هر یک نیم درم مشک ... هر یک نیم مثقال
کوفته بیخته ... مثقال ... بقوام آورده سرشته شربتی ... **غذا** زرده
تخم مرغ نیم برشت ... بخورند **ورم الکلیه** چون گرده ورم
کند علامتش ... تب ... صفراوی ...

هر روزه و بیخوابی و زردی رنگ روی و تلخی دهان و در بلغمی گرانی و قلت درد و سفیدی
رنگ روی و قاروره بود و در سوداوی قلت و قلت بول و تیره رنگ **علاج** درد موی خون
کم کنند و در اخلاطهای دیگر مطابق هر یک بمسهلات که در امراض و صداعها گذشت
تنقیه بدن بکنند **قرحة الکلیه** ریش شدن کلیه علامتش ظهور قشرها لحمی و چرک در بول
بود **علاج** هرگاه در بول قشرها برنگ گوشت بنظر آید مداوا باگرای رشته بکنند
در مثانه بدانکه بیشتر ورمی که در مثانه بهم میرسد اگر از گرمی بود **علامتش** درد گردن سخت
و تیزی بول و تب محرق و سیاهی رنگ زبان و هذیان گفتن و ورم خصیه بود **علاج**
فصد باسلیق و در آب نشنک که با خطمی و خیزو و بنفشه و عنب الثعلب در آب جوش
داده باشند نشستن و بنفشه و عنب الثعلب از هر یک مشتی در آب جوش داده تا نیم
آید صاف نموده با نبات شیرین کرده بخورند و طبع را نرم دارند بمطبوخ فواکه **غذا**
مزوره ماش و برنج با شیره بادام بخورند **ورم المثانه** در جمیع اقسام عسر البول بود
درد موی تب گرم دائمی و درد عانه و در صفراوی تب تیز هر روزه و هذیان گفتن
و درد عانه بر وجهی بود که گویا سوزن بران میزنند **علاج** اگر سببش از خون بود خون
بگیرند و اگر از صفرا بود بمسهل صفراوی علاج کنند **در سنگ مثانه** علامتش ظهور
ریگهای سفید و خاکستری رنگ بول بود **علاج** حجر الیهود دهند **صفة** ان تخم خطمی
تخم کرفس سنبل الطیب هر یک یکمثقال در آب بجوشانند و صاف نموده نیم مثقال
صمغ الو و صمغ عربی نیم مثقال دران حل کرده با قند شیرین نموده سه دانگ حجر الیهود
سوده اضافه نموده نیمگرم بخورند **غذا** نخود آب با خشکدانه **قرحة المثانه** ریش شدن
مثانه **علامة** خروج چرک و خون و چیزها مشابه بسبوس و آرد در بول و سوزاک و بد
بوئی بول بود **علاج** سفوف هل با شربت ریواس خوردن **صفة** ان مغز تخم خیارین
مغز تخم خربزه هر یک دو مثقال گل ارمنی گل مختوم کثیرا نشاسته شلیم الوجم خرفه
طباشیر از هر یک نیمدرم ریوند چینی یکدرم کوفته و بیخته هر روز دو مثقال در شربت
ریواس حل کرده بخورند و شربت ریواس در عطش گذشت **صفة** روغن بید انجیر مغز

دانه

دانه بید انجیر را بکوبند و آب داخل کرده بجوشانند تا بروغن آید و بقاشق برمیداشته باشند تا تمام
روغن انرا بر دارند   علامتش خاریدن مثانه و بدبوئی بول و سوزاک و لاغر شدن بدن
باشد **علاج** خوردن شیره خرفه و شراب خشخاش و شراب بنفشه و لعاب بالنگو و بهدانه **وغذا**
ماش برنج با اسفناج و کبوتر بچه و پیه مرغ باید خوردن **بدانکه** تولد ریگ و سنگ گرده اکثر کودکان
و مردم فربه را بود و سبب آن از رطوبت لزج و غذاهای غلیظ بود و هرگاه بول برنگ اصلی خود نبود
و سیاه یا زرد یا سفید یا خاکستری رنگ و یا درد آید باید دانست که علامة سنگ است اول بقی
دفع ماده ان باید کرد و چیزها بیکه اسهال و ادرار آورد باید داد چون جلاب تخم کرفس و تخم کرفس
و ماء الاصول و سکنجبین بزوری و قرص بنفشه خوردن و معجون خیار چنبر خوردن و آب حسک و آب
اکلیل الملک و شبت و ورق نسرین و خطمی و پرسیاوشان و مرزنگوش همه را در آب جوش
داده و دران نشستن و معجون حجر الیهود با حجازی و کاسنی خوردن و عنب الثعلب را با تخم کرنب
جوش داده بر خصیه و تمام آلت بستن نفع بسیار دارد و درد انرا فرو نشاند **تدحرج** مثانه از جای
برود علامتش عسر البول و درد لیت و کمر بود **علاج** حلقوم خروس را سوخته خاکستر انرا دو
درم در آب ناشتا بخورند **تقطیر البول** یعنی قطره قطره آمدن بول چون از سردی مثانه بود **علامتش**
سفیدی رنگ بول و ضرر یافتن از چیزهای سرد و ارام یافتن از چیزهای گرم بود **علاج**
صبح و شام خوردن اطریفل کبیر بود **صفة ان** پوست هلیله کابلی پوست هلیله زرد و هلیله سیاه
و املج و فلفل و دار فلفل از هر یک سی درم زنجبیل نعوذ بدان سنبل شیطرج هندی شقاقل
مصری تودری زرد و کلکلون و بهمن سرخ و سفید لسان العصافیر تخم خشخاش هر یک ده درم
همه را کوفته و بیخته با مسکه تازه چرب کرده با سه وزن تمام ادویه عسل بقوام آورده شربتی
از یکمثقال تا دو مثقال بخورند **وغذا** کباب بخورند **حبس البول** چون بول بند شود از سردی
مزاج بود **علامتش** عدم تشنگی و در رحستن نبض و سفیدی رنگ روی و قاروره بود **علاج**
بوره ارمنی فتیله کرده در احلیل نهند و دو دانگ حلتیت را در شیر خر حل کرده در احلیل بچکانند
و تا ناف در میان آب گرم نشینند و بار بار آب گرم بر خصیه و زهار ریزند و عنب الثعلب را
بابرگ و بار جوشانیده بر عانه ببندند و آب انرا نیمگرم بخورند و هرگاه بول حرکت کند بر پای ایستند

باشد **غذا** نخوداب مرغ بشیرهٔ تخم کاهو چیره بخورند و کتیرا به روغن کنند و نشادر را با شکر و شیر کشنیز

گرما گرم در شکم مرغ سیاه را شکافته همچنان زنده گرما گرم بر ذکر و خصیه بندند که فور را

نبشته کرده در [illegible] ببندند والله اعلم بحث پنجم **حرقة البول** بدانکه حدوث سوزش از

غلبهٔ خون یا از حرارت مزاج یا زن حایض و وطی غلام بود یا آنکه بوقت صحبت و انزال حرکت

بیجا واقع شده یا بوقت حرکت منفذ بهم رسیده و اندرون قضیب را جراحت کرده سبب آن

علت شده **علامت** خون لونه سرخ رنگ روی [illegible] بود و در آنجا برآمده باشند **علاج** خون

کم کنند و اگر سبب از صفرا و غلطی دیگر باشد شیرهٔ خرفه و شیرهٔ تخم خیارین با قند بخورند و هر روز دو درم

کاکنج در یک پیاله شیرهٔ خرفه حل کرده بخورند و به عوض آب یک [illegible] بخورد و در سه [illegible] آب [illegible]

بخورند **ورم کرده** [illegible] تخم خیارین [illegible] [illegible] همه [illegible] خون سبب آن کنند [illegible]

کلیان گویند کاکنج [illegible] [illegible] دو درم تخم [illegible] دو درم افیون یک درم همه را

کوفته و بیخته [illegible] [illegible] [illegible] دو درم [illegible] حل کرده [illegible] مثقال [illegible]

[illegible] بخورند و **غذا** [illegible] کشنیز تر [illegible] [illegible] بخورند **و من المجربات** کشنیز خشک

کوفته و گل [illegible] از هر یک سه [illegible] آب [illegible] صاف کرده [illegible] بخورند [illegible]

[illegible] را [illegible] کرده [illegible] در میان آن [illegible] [illegible] **واگر**

[illegible] در میان [illegible] آب [illegible] جمع میشود [illegible] خصیه [illegible]

[illegible] کردن [illegible] است [illegible] **واگر** جراحت باشد [illegible] کرده در

[illegible] شیرهٔ [illegible] تخم خیارین [illegible] بخورند [illegible] شیره [illegible]

[illegible] نبات [illegible] کرده بخورند [illegible] و اگر [illegible]

[illegible] [illegible] آب [illegible] بخورند [illegible]

در آب انداخته [illegible] باشند و آب [illegible] صاف کرده بخورند **غذا** ماش [illegible] کشنیز تر

و شیرهٔ [illegible] تخم خیارین مفید بود **سلس البول** بی اختیار آمدن بول علامتش

عدم تشنگی و خروج بول با سوزش باشد **علاج آن** کندر [illegible] از هر یک دو درم سوده صبح ناهار

سفوف کنند [illegible] بول النوم [illegible] **بول النوم** چون از سستی عضو [illegible] غلبه رطوبت

علامت [illegible] [illegible] بود **علاج** کم خوردن غذا و هر روز [illegible]

[illegible] خوردن **صفت آن** [illegible] [illegible] [illegible] درم [illegible] [illegible]

[illegible] ده درم [illegible] سنبل الطیب [illegible] درم زعفران [illegible] همه را کوفته [illegible]

[illegible] عسل بقوام آورده سرشته [illegible] بخورند **در ادرار** [illegible] خوردن [illegible]

[illegible] شربت کرده بخورند [illegible] **و غذا** [illegible] و آب

[illegible] بخورند **آمدن** خون [illegible] بول چون از ضعف جگر [illegible] **علامت** [illegible] **علاج**

شربت [illegible] آب [illegible] خورند [illegible] **ورم [illegible]** آب کشنیز تر [illegible] کرده و آب

[illegible] [illegible] آب کشنیز [illegible] کنند [illegible]

گلاب [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] کنند [illegible] [illegible]

[illegible] **غذا** [illegible] بخورند **[illegible]**

سبب آن [illegible] [illegible] **علاج** اول [illegible] [illegible]

[illegible] بخورند [illegible] [illegible] [illegible] کنند [illegible]

و زلو بر ردی دانخا بند **فتق** سبب ان مرض ادفرود آمدن بعضی

[illegible] بود [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] خوردن چیزهای [illegible] زیاده میشود و [illegible]

[illegible] **علاج** آنست [illegible] بجای خود [illegible]

[illegible] جماع [illegible] خوردن [illegible] کنند [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] **صفت آن** [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] درم [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] عسل بقوام آورده [illegible]

[illegible] مثقال **غذا** نخوداب مرغ جوان بخورند **ورم الخصیه** [illegible]

ورنگ روی وقاروره بود ودر صفراوی زردی رنگ آنها علاج دموی را خون کم کند وصفراوی را
مرداسنگ وتریاک از هر یک نیم مثقال حنا وآب گشنیز سبز هر یک پنج مثقال با روغن کنجد بسایند
وزبان زبان طلا کنند نوعی دیگر پنبه دانه را کوفته ودر ظرف سفال بر سر آتش نهند وکم کم روغن کنجد
بران پاشند تا خوب گرم شود بر خصیه بندند من المجربات مغز پنبه دانه را بر آورده با کنجد سیاه وزنجبیل
مساوی کوفته با روغن بید انجیر حلوا پخته بر خصیه بندند تا ورم بر طرف شود مجربست وهر روز پنجدرم
دارفلفل را سوده بنهار بخورند هم قوت باه بدهد وهم ورم را فرو نشاند واگر قضیب ریش شود
موم کافوری یک ونیم مثقال در هفت مثقال روغن گل سرخ گرم کنند وسه مثقال انار دانه
بریان کرده وچهار مثقال مرداسنگ نرم سوده با قدری آب برگ نیم مرهم ساخته بمالند
واگر قضیب شق شود سفیداب با دانه تمر هندی نرم سوده بران پاشند یا موم در روغن
گل مرهم کرده بران نهند ورم قضیب بدین طریق سه روز روغن بید انجیر بخورد روز دوم اعتماد
وپنجدرم شیر گاو جوش داده با چهار درم روغن بید انجیر بخورند روز سیم یکصد درم شیر را با شش
درم روغن بید انجیر بخورد ورم بر طرف شود باب دوازدهم در ضعف باه وامور مجامعت وسستی
قضیب ضعف باه وسستی قضیب ونقصان شهوة یا از سستی مثانه بود یا از ضعف بدن
واعضاء رئیسه ویا از کم خوردن چیزهای سرد ویا معاجین گرم یا افراط جماع یا با افراط طلا
خوردن علاج چون از لاغری بدن وضعف اعضاء رئیسه که دل ودماغ وجگر وخصیه بود
تقویة دل ودماغ بچیزهای مقوّی باید کرد تا بحال آید چون خوردن معاجین وغذاهای
مقوی مثل کباب وزرده تخم مرغ وقلیه نرگسی مع پیاز ومصالح چون سستی از ضعف
مثانه بود باید چند مدة ترک جماع کرد ودواهای مقوی ومسهل خورد وخواب بآرام کرد
وغذاهای لطیف خوردن تا طبیعة بحال آید وخوردن معجون مقوّی دل ودماغ ومثانه
ومشهی صفة معجون قرفه گاوزبان وبادرنجبویه گل سرخ هر یک پنجدرم خولنجان کبابه
چینی قرنفل سنبل الطیب قاقله کبار وصغار جوزبوا تخم فرنجمشک مصطکی پوست ترنج
لسان العصافیر بسباسه هر یک سه درم اشنه چهار درم مروارید ساذج هندی سعد
کوفی عنبر اشهب هر یک دو درم زنجبیل دارفلفل هر یک یکدرم خصیة الثعلب ده درم
مشک

مشک وورق طلا حل کرده هر یک پنجدرم لعل کهربا یاقوت بسد هر یک یکدرم بهمن سرخ وسفید
ابریشم مقرض ابریشم سوخته هر یک سه درم جز واعظم دوازده درم عسل دو جزو ادویه را کوفته
وبیخته با آن بسرشند شربتی صبح بنهار تا دو مثقال بخورند وغذا کباب وقلیه نرگسی پر پیاز ودارچینی
وقرنفل وفلفل وزیره با چلاو بخورند ویا از کمی مزاج غذاهای مرطب خوردن وحلوای ترنجبین وزرده
با گوشت بط یا بره ومعجون لبوب وزنجبیل پرورده خوردن ومویز منقی وطایفی را تنقل کردن وبدین
طریق فرنه خوردن مغز بادام بنفشه نبات هر یک ده درم نشاسته پنجدرم کوفته ویکصد درم شیر
گاو را بجوشانند تا نیمه آید انگاه داخل کرده لت بزنند ودر رکابی ریخته تا خشک شود وبنهار
بخورند ودیگر غذا نخورند تا شام کباب وقلیه نرگسی وچلاو بخورند تا یکهفته وقلیه نخود ولوبیا وشلغم
وگزر نیز نافع بود واگر سبب سستی قضیب بعد اطریفل بزرگ واطریفل کشنیزی بخورند وهر روز صبح
یکمثقال دارفلفل سوده را با شیر گاو سفوف نمایند غذا کباب وقلیه نرگسی پر پیاز یا قلیه شلغم با نخود
آب ولوبیا وگوشت گنجشک وکبوتر بچه با مغز سر گنجشک با تخم کبوتر بخورند واز ترکیب حکمای هند
ناگ جهکنی گیاهی است که چون ببویند عطسه آورد اگر میسر آید نیم اثار آب آن ودو نیم اثار
دران جو کوب کرده در چهار پنج اثار شیر گاو انداخته بجوشانند تا نیمه آید مایه زده ماست کنند
وروغن انرا گرفته ربع سیر گرم خراطین بجوشانند تا گرهها دران سرخ شود وخشک صاف نموده
در ظرف نگاه دارند وصبح شام در قضیب بمالند وهر روز بنهار دو مثقال از ان روغن بخورند
وبعد یکپاس حاضری بخورند منی می افزاید وقضیب را سخت کند طلائی دیگر که سخت قوة دلده
جماع دهد بگیرد دنبره گاو با آب پیاز نرگسی وعاقرقرحا ومویزج مساوی مثل مرهم سازد وپیش
از صحبة بر قضیب طلا کند وبعد جماع کند نوعی دیگر دارچینی کبابه چینی دانه هل زنجبیل عاقرقرحا
مویزج هر یک جزوی زاج سفید نیم جزو با عسل مرهم کرده بر قضیب طلا کند لذة عجیب یابد
نوعی دیگر از سر مخفی اطبا برای قوة باه اثر عظیم دارد چون در دهان بخایند تا در دهن باشد
انزال نشود واگر خواهند انزال شود از دهان برارند صفة آن بلادر را دانه بر اورده بیندازند
وپوست انرا گرفته خوب بشویند وخوب زد بسایند هفت مثقال وروغن حبة الخضرا کرین
کوبیده دوازده درم ونیم کندر سفید بیست درم این هر سه را خوب نرم کوبیده در دیگ سنگی

یا کل کرده با آتش نرم بجوشانند تا مثل علک شود بر آورده در ظرف چینی یا شیشه کرده نگاه دارند
و بوقت حاجت یکدرم ازان در دهان گرفته بخایند نغوظ آورد و ذکر را سخت کرداند و قوة عجیبی پدید
آید و بعد از صحبت بر آورده نگاه دارند که بهر یکدرم ۳ مرتبه جماع توان کرد فرو نبرند که نقصان دارد دیگر
فرو برد یا از کثرة نغوظ زحمتی برسد روغن کنجد تازه سی درم قند سفید کندر سفید کافور هر یک دو
درم همه را در دیگ کرده با آتش نرم بجوشانند تا منعقد شود بر آورده نگاه دارد و بوقت حاجت یکدرم
ازان چون بخایند نغوظ فرو نشیند و اول آن نیست که این هر دو علک را ساخته نگاه دارند و بوقت
حاجت فرو برند که از اسرار مخفی اطبا است برای قوة باه از جالینوس حکیم مروارید ناسفته مرجان تفاح
اذخر سعد کوفی کرمازج سلیخه دارچینی اسارون مصطکی از هر یک دو مثقال صمغ عربی کتیرا از هر یک
یکمثقال همه را نرم کوفته بیخته با یکچندان عسل بقوام آورده سرشته و هر شب بوقت خواب یکمثقال
ازان بخورند و آب گرم بر سر آن بنوشند اگر ذکر بسیار سست و ناکاره شده باشد یک انار نخود سیاه
یک رنگ و کونجی سفید و تخم داتوره سیاه هر یک دو تولچه جو کوب کرده یک شبانه روز در آب خیسانند
چنانچه آب بر بالای آنها بیاید و روز دیگر یک و نیم انار روغن کنجد داخل آنها کرده در دیگ کنند
و بر آتش نهند و بجوشانند تا آن آب بسوزد و ادویه در آن بریان و خشک گردد انگاه صاف نموده در
ظرف کنند و نگاه دارند و صبح و شام بر قضیب و خصیه مالند اما بر سیاری سر حشفه نمالند و از عقب
حشفه تا بن ذکر و خصیه و مقعد نیز قضیب سخت شود و قوة گیرد چنانچه سستی در آن نماند نوعی
دیگر کرم حوالدوز که از شکم آدم می افتد آنرا بگیرند و با سیاه کرم ساوی سوده مثل جو جا ب زنند و بوقت
حاجت بگیرا در سوراخ احلیل نهند اگر آن کرم را نمالند و آب او بگیرند و زیره را در آن خشک
و یک ازان در احلیل نهند همین عمل کند نوعی دیگر هر صباح زنجبیل پرورده یکمثقال بخورد یا
آنکه هر روز شیره خرما در ماه دی بخورند و معجون عود بخورند صفت آن عود چهار درم سنبل
الطیب ۳ درم مشک خالص چار دانگ سعد کوفی چهار درم همه را کوفته با عسل بقوام
آورده سرشته شربتی یکدرم تا دو درم بخورند یا آنکه بنهار کنجد بریان کرده بخورند با شکر
و دو درم بادیان و یکدرم ابریشم مقرض و چهار درم عسل معجون کرده بخورند که هم فرح آورد
و هم شهوة زیاده کند و دل و دماغ و جگر و خصیه را قوة دهد و قضیب را سخت کند

نوعی دیگر

نوعی دیگر لسان العصافیر و کنجد سیاه هر یک ده درم کوفته چهار سازند و هر صباح بخورند و یک
انار شیر ماده گاو بر سر آن بنوشند تا بیست و یک روز قوة کامل بهم رسد غذا کباب و دو پیازه
بر پیاز و زرده تخم مرغ با نان گندم بخورند نوعی دیگر بیست و پنج درم فلفل دراز را در میان
بادنجان کرده در گل گرفته در آتش نهند تا پخته شود و بر آورده در سایه خشک و کوفته با شش
درم شیر گاو بجوشانند تا بقوام آید انگاه زعفران چهار درم و هیل دارچینی هر یک ۳ درم
و نفل زنجبیل هر یک ده درم نبات پنجاه درم کوفته داخل کنند و شام ازان بخورند روغنی
که قوة عظیم آورد منقول از اهل تجربه مالکنگنی ربع سیر افیون دو تولچه جوز بوا چهار عدد
و نفل چهار عدد پوست و ریشه آک پوست و ریشه بکاین هر یک ربع سیر همه را جو کوب
کرده در شیشه بگل حکمت گرفته کند و تنکیس نماید و روغن را در ظرف شیشه کرده هر روز
یک سرخ تا دو سرخ با پان بخورند عنین را مرد کند و اگر بر خارش اعضا بمالند شفا است
نوعی دیگر قوة باه دهد و قضیب را سخت و محکم آورد بیخ حرزهره سفید را که بهندی
کنیر گویند تخم داتوره سیاه و کرم زلو خراطین و سر بهونی و عاقرقرحا و چرپی شیر و ریشه
بید انجیر و ریشه آک که در فارسی خرک گویند و بیخ موت جنگلی همه را ورق کرده
برابر کوفته بهم سرشته و در بوته کهنه روغن خورده که سرش را محکم نموده تنکیس و آتش
بسیار دهند که تا شش ساعت بسوزد و بگذارند خنک شود و روغن را بر دارند و هر گاه
خواهند اندک پنبه بر سر چوب بپیچیده عقب خصیه کاه بخطی ازان روغن بر پشت
قضیب و یک خطی بزیر پهلو و یک خط بر آن پهلوی قضیب بکشند و در دم سخت شود
و نغوظ آورد و قوة عظیم بگیرد و هر گاه خواهد انزال شود ترشی با آب بخورد انزال
شود دیگر معجون معشری که مخصوص قوة باه است بر قد بخورند زنجبیل دارچینی نفل
مصری شقاقل مصری جوزبوا لسان العصافیر مصطکی زعفران دار فلفل بوزیدان کل
سرخ بهمن سرخ بهمن سفید تخم هلیون تخم گزر هر یک دو مثقال مشک عنبر هر یک یکمثقال
حب القلقل زبدة الافکار بیست و پنج درم عسل بقوام آورده ۳ وزن ادویه
و ادویه را کوفته و بیخته با آن سرشته و عنبر را در آن عسل انداخته و مشک را در گلاب

حل کرده داخل کنند ولت دهند تا ممزوج شود شربتی یکمثقال تا دو مثقال بخورند تجربه امساک حب
معنبری که برای شاه عباس ترتیب داده اند تا در دهن باشد قضیب سخت و انزال نمی شود
چون از دهن براورند انزال شود صفت آن عنبر دو مثقال مشک یکمثقال پنیر مایه بزغاله دو مثقال
نعنع مصری دو مثقال قرنفل یکمثقال همه را کوفته بیخته بمقدار نخودی حب ساخته بوقت حاجت
در دهان گیرند و اگر غنی بود یکرا صبح بخورند و یک اثار شیر گاو بر سر ان بنوشند مرد شود مجرب
نوعی دیگر مصطکی رومی قرنفل مشک زنجبیل مساوی کوفته با عسل حبها سازند و بوقت حاجت
یکرا بخورند نوعی دیگر تریاک اسفند هر یک یکدرم شکر دو درم کوفته حب سازند نوعی دیگر تخم ترب
با جوزبوا مساوی سوده هر روز بر سر زرده تخم مرغ پاشند تا دو درم نیمگرم بخورند برای امساک
و قوة باه زهره مرغ سیاه را با زنجبیل و عسل سوده مساوی بر قضیب طلا کنند نوعی دیگر
پنجعدد گنجشک را گرفته پر انها را پاک کرده و شکم انها را شسته پنجعدد جوزبوا در اخایه
کرده از تریاک پر کنند هر قدر تریاک بگیرد و در شکم ان گنجشک گذاشته و درهم بپیچد و در
روغن ماتوره سیاه چندان بجوشانند که سرخ شوند و خشک گردند بر آورده با استخوان و گوشت
و همه درهم بکوبند که مثل حلوا شود و بقدر نخود حب ساخته بوقت حاجت یکی بخورند صفت
روغن ماتوره چهار اثار شیر بگیرند و نیم اثار تخم ماتوره سیاه را کوفته در ان بریزند و جوش دهند
تا نیمه اید مالت کنند و بزنند و مسکه انرا بگیرند و کنجشکها را مع جوزها در ان سرخ کنند نوعی دیگر
پوست و ریشه دهماک را گرفته در سایه خشک کنند با نبات سائیده تا هفت روز هر روز
دو درم از ان سفوف نمایند قضیب سخت کند و قوة دهد نوعی دیگر تخم تزترک و تخم ترب
مساوی کوفته در روغن گاو بجوشانند تا بسوزد صافنموده هر روز بر قضیب بالند سخت
کند و قوة دهد نوعی دیگر مجرب است روز سه شنبه پیش از طلوع آفتاب ریشه درخت کرنجوه را
بر ارند و در سایه خشک کنند بقدر یک ارزن بوقت صحبت در دهان گرفته نگاه دارند
مادامیکه ان در دهان است انزال نشود نوعی دیگر هر روز یکصد درم شیر گاو را بجوشانند
تا نیمه آید و با شکر نهار بخورند و وقت خواب ربع اثار نخود سیاه را نیمسوخته سفوف
نماید قوة باه دهد اما تا یک هفته بلا فاصله باید خورد نوعی دیگر هر روز صبح نهار یک

فنجان

۵۷

فنجان کوکنار را با یک فنجان مسکه گاو بخورند بجای منی هر چه آید نطفه آید نوعی دیگر یکعدد
زرده تخم مرغ را با سه مثقال افیون مخلوط کرده باز در تخم ریزد و به خمیر گیرد و در اتش پخته
کنند بعد از ان پوست تخم را دور کنند و کوفته بقدر نخود حب سازد و وقت خواب یکی از ان بخورد
امساک عجیبی دهد باید که یکدرم عاقرقرحا و جوزبوا و مصطکی و زعفران هر یک یکدرم با آن
زرده تخم مرغ و افیون کوفته حب سازند نوعی دیگر عود قرنفل جوزبوا کبابه چینی فلفل تخم
بابونه مروارید ناسفته هر یک دو درم کوفته و بیخته با قند بقوام اورند و بسرشند و مقدار
نخود حب سازند و وقت حاجت یکی از ان بخورند بسیار قوة دهد نوعی دیگر کافور را با تخم ترب
و پیه غوک مساوی کوفته بر قضیب طلا کنند سخت شود و اگر سستی جماع از سردی
طبیعت بود با این معجون مداوا کنند معجون عشره منقول است از حضرت امیر المومنین علیه
السلام اگر شخصی از فرزند نا امید باشد از خوردن این باه بیاید و نطفه فرزند بسته شود
صفت آن زنجبیل نارجیل فلفل دار فلفل قرفه قرنفل کبابه چینی هر یک دو درم کوفته با عسل
دو وزن ادویه بقوام اورده بسرشند شربتی یکمثقال بخورند نوعی دیگر برای قوة باه و کسی که
در گرفتن بکاره عاجز باشد صبح و شام از این بخورند اشتها آورد و دل و کرده و دماغ را قوة
دهد و قضیب را سخت کند و منی و شهوه زیاده گردد و در امر مجامعه نظیر ندارد و مجرب است
زنجبیل دارچینی تغلب مصری جوزبوا شقاقل لسان العصافیر مصطکی زعفران دار فلفل بوزیدان
ورق گل سرخ بهمن سرخ بهمن سفید تخم بلیون تخم گزر هر یک یکدرم زنده الافکار بیست
یعنی قاقله کبار
و پنجدرم همه را کوفته بیخته با دو چندان تمام ادویه عسل بقوام آورده بسرشند شربتی یکمثقال
بندگشاد انرا گویند که بمجرد رسیدن زن انزال شود علاج نخود سیاه کشنیز خشک زیره کرمانی
امله هر یک مشتی در یک کاسه آب در شب بخیسانند و صبح صافنموده یکقدح بنهار بخورند
نوعی دیگر نخود سیاه بیست و پنجدرم تخم کرفس پانزده درم دار فلفل ده درم کنجد سیاه ده
درم همه را کوفته با عسل معجون و هر روز ده درم از ان بنهار بخورند علاج پرمیون بدانکه پرمیون
انرا گویند که بی اختیار و بی سبب آب منی از و روان شود علاج زیره کرمانی عود برگ
تنبول هر سه مساوی کوفته هر روز سه مثقال از ان صبح سفوف و یکقدح آب برگ

بان بر سر ان خورند نوع دیگر جادور را بر بریده و جهار پاره نموده بیست درم کجد سیاه و بیست درم ودالمکر
بیست درم حنا سیاه کهنه بیست درم هر جهار را کوفته جمع بهنا ر ناهار متقال بخورند درجشم سبب این مرض از
انجه دسی دستی منشا بود زیره لیمو و زنجبیل در طعام بخورند و گوشت کبوتر بچه را زجیرهای سر اجتناب کنند
و هیج وشام داکی برش عصا بخورند در بیان ابنه مرضی است که مردان را میل زنان خواهش بمرد کنند ان را حکمه
نیز گویند علامت خارش کردن اندرون مقعد از دلنشینی از آنکه شخص دخول کند علاج خوردن حب جبر
صفت آن جبر سقوطری یک درم زنجبیل سفید حب البشر افیون از هر یک نیم درم تخم حنظل نمک سنگ مغل ازرق
کمتر از هر یک نیم درم همه را کوفته و بیخته نیم درم غاریقون بموینه بیخته داخل کرده به آب کرفس با دیان خمیر کرده
حب سازند و در عسل مالیده هیچ بهنار بخورند غذا نخود آب با گوشت مرغ جوان و ماش و هفته یا المقنج بخورند
یا انکه کرهان شتر را نیک هفته کرم کرم مقعد خود را بر ان نهند و دران خون نشینند و تا ن عرق
بران سوار نشینند البته این علت برطرف شود یا انکه بند را نه حب السلاطین بوست آن از جوب دور
کرده یا نیم متقال در بنا حب ها ساخته بهنار بخورند و یکقدح آب گرم بر سر آن بنوشند و چند مجلس
خوب حل کنند در دست ستیم با جهار کرم هم نظر آید و جبر کشند تا افلاق که بر بکنند بعد از ان
ماست را دوغ کرده بخورند و غذا جلاب با ماست بخورند آرام نوشند و از این علت نجات یابند نوشته
الله اعلم قولنج این علت از نیمی عضلات مقعد بود و از کثرت تعززات علاج نشاسته ماز و راحج
ورشت هم مخلوط کنند صفت آن ماز و سبزی که سوراخ نداشته باشد البته رحیت کوبیده با شربت جاه ان حی
که در فی کذشته باشند وقت هفته یک راجح و یک راجح با شیر بوقت خواب حل بکنند و چند روز خود را
از جمیع نمک نگاه دارد و غذا ماش سماق یا غوره با شیر برنج بخورند با جبیرذ هم درد ایراقی پشت و کمر
و سرین و نقرس و مفاصل و عرق النسا و درد و درد در کت زانو را یا مانکه ابراقی پشت و کمر و سرین و دست
یا و هدبه که صاحبش را عفت گویند و خم شدن کمر چون از رطوبت علامت گرانی اعضا و سردی
موضع علت بود علاج قضیب الذریره بگویند و عسل تمکرم طلا کنند و برنمهای گرم بمالند و خود را
بجیده نگاه دارند در دشت چون از بلغم بود خوردن مسهل بلغمات و علاج اگر از یا گرای
بر داشتن بود روغن گل شیر گرم کرده بمالند و خود را گرم بجیده دارند تا عرق بکند
در نقرس بدانکه هدبه را گویند و او را چکک نیز گویند درد مفاصل و عرق النسا و درد

٥٨

و رک آن همه یکی است انجه پیوند انگشتان پا بود آن را نقرس انجه در حقه ران بود آن را رک
گویند و انجه در سرین و ران افتد و سیه قبهای پا فرو ریزد آن را عرق النسا گویند و انجه در مهره پشت
بود از انجه بر گویند و انجه در دست و زانوها بود آن را مفاصل گویند علاج این همه اگر از زیادتی
خون بود اول از فصد خون کنند از جانب مخالف و بعد از آن تخم شبت و تخم زیره کوفته و عسل
سودا درآب جوشانیده صاف نموده بخورند و حقنه کنند که قی آورد و اگر قی نیاید پر مرغ را
بروغن چرب کرده بحلق فرو برند تا قی آورد و بعد از قی کردن حب المنتخبونات و حب جبر و حب
ایارج فیقرا انجه در اوراق های سابق گذشت بخورند و مسهلات المغزاع بدن کنند و درد
درد من بید انجیر و روغن قسط و روغن شبت و روغن بابونه یا مامیثن و حقنهای بنفسج کردن و زنجبیل
در حنظل با روغن کجد گرم کرده بمالیدن و خود را گرم پیچیدن و از باد محافظت کردن غذا نخود آب
با گوشت گنجشک و کبوتر بچه بخورند برای درد مفاصل جلاب غاریقون نوع است صفت آن از زنجبیل
تخم سنقل بنفسه زرد یا کل سرخ بریسه و شاهتره بادیان تخم کاسنی هر یک دو متقال سورنجان
تلخ نیم متقال همه را جو کوب کرده با سی عدد سپستان و نیم عدد زردآلوی بخارا در یک کاسه آب
جوشانیده نیمه آید مالیده صاف نموده یک متقال غاریقون بموینه بیخته و شکر زده متقال
شیرخشت دران حل کرده نیم گرم بخورند و غذا نخود آب با گوشت مرغ جوان و کشنیز و
ماش مقشر بخورند درد الورک علاج آن شب بوقت خواب دو متقال اطریفل کشنیزی حب
کرده بخورند و آب گرم بر سر آن بنوشند داء الفیل رگهای ساق پا غلیظ و گره گره گردد و بر
یکدیگر پیچیده باشد سبب این علت خون بود سوداوی که در رگها منبعث شده و این علت
بیشتر حمالان و خدمتکاران و انکه همیشه برپا ایستاده باشند عارض شود علامت انست
که ساق پا ورم کند شرسیاق فیل سطبر گردد علاج اول رگ باسلیق زنند و مکرر قی کنند و باز
بن ران را تا ساق با رسمان محکم پیچیده رگ صافن زنند و مطبوخ افتیمون بخورند
بعد از ان حب سورنجان و مطبوخ سورنجان بخورند و بعد از ان خاک شیر و سنگ انگور
و تخم جرجیر و تخم ترب و سرگین بز و اره خشک با روغن زیت یا بخیه مرهم کرده ضماد
ضماد کنند و غذا سبزی با ماش و برنج بخورند و نیمکوفته با نمک کنند بخورند صفت مطبوخ

حاشیه:
زعفران اگر این علت از رطوبت بود انیسون و درونج و بهمن و خولنجان و قسط و بقدر عادت سوده
بکار برند و از آن قدری عسل بشوید و نیز گلنار گویند دیگر ترکیب ساق پا و کمر و سرین پا ساق

افتیمون در یرقان گذشت و حب سورنجان صفت آن صبر سقوطری ماهی زهره هر یک یکدرم سورنجان
تربد سفید هر یک یکمثقال کتیرا دانگی تخم حنظل دانگی غاریقون نیم درم همه را کوفته با آب بادیان حب
ساخته بخورند صفت آن مطبوخ سورنجان سنا مکی هفت درم گل سرخ هلیله زرد هر یک چهار درم
سورنجان رازیانه انیسون قنطوریون دقیق از هر یک یکدرم پرسیاوشان گاوزبان بادرنجبویه هر یک
سه درم در یک کاسه آب بجوشانند تا نیمه آید مالیده صاف نموده بیست مثقال ترنجبین و بیست
مثقال گلقند در آن حل کرده نیمگرم بهار بخورند باب چهاردهم تب اقسام بسیار باشد و اجناس
عالیه آن سه است اول حمی یوم دویم حمی دق سیم حمی عفن آن تبی که زمان آن کوتاه باشد
آنرا حمی یوم گویند و سبب آن از گرمی هوا بود در فصل تابستان یا قرب آتش و آفتاب گرم
نشستن یا از غذای بسیار گرم خوردن یا از ریاضت کشیدن یا جماع بسیار کردن علامت بیخوابی
و غم و اندیشه و در چشم سیلان بودن علاج شربتهای سرد چون سکنجبین و تمر هندی در آب
سرد شربت خوردن و آب کاسنی خوردن و برف و یخ و بزر قطونا با قند شربت کرده بخورند غذا
کشکاب جو هر روز با ماش و برنج با تمر هندی بخورد و بعد از زوال تب گوشت بزغاله بخورند و در حمام روند
تب دق سبب آن بیشتر بعد از تبهای عفن بدید آید و مبتدی دق حرارة دل است و گاه باشد
که حرارة جگر و معده بدق کشد و آن حرارة در اعضای اصلی جا کند و آفت رطوبات که در آن
اعضا بود علامت نبض صلب و دقیق بود و ضعیف متواتر باشد و چشمها در گو افتد و بینی باریک
شود و بعد از خوردن غذا تب ظاهر شود علاج خوردن کشک جو و گوشت سرطان [illegible]
و در هوای خنک نشستن و صداهای خوش شنیدن و طبع را از غم و غصه خالی داشتن و آب
لبه با شیرخشت خوردن صفت آن کدوی بزرگی را در خمیر آرد جو گرفته بالای آن را ببرند
بکنند و شب در تنور گرمی یا گلخن حمام بر آتش بگذارند و صبح برآورده از گل و خمیر پاک کرده
بمقدار آب صاف از آن بگیرند و چهار مثقال ترنجبین با شیرخشت در آن حل کرده بنهند
بخورند تا سه روز و باید طریق که هر روز زیر [illegible] رفته در جای خوش هوا نشسته آب فاتر استعمال
نمایند و صداهای خوش باریک شنیدن و روغن بنفشه بادام و تخم کدو بر بدن مالیدن و شیر خر
که تازه زائیده باشد و علف دیگی سبز خورده بدهند و آب انار شیرین و آب خیار و شیره

خشخاش و کاهوی سبز و سیب شیرین و شراب صندل و قرص کافور و قرصهای معتدل خوردن غذا
ماش برنج با گوشت بزغاله و به خوردن و طبع را محافظت نمایند که نرم شود و از غم و غصه
و ملال خاطر خود را نگاه دارد تب عفن اگر سبب عفونت خون باشد آنرا مطبقه گویند و پیوسته
بدن گرم بود تا آنکه منقطع شود علامت سرخی رنگ چشم و روی و شیرینی طعم دهان و سرخی
رنگ قاروره بود علاج آن اول خون بگیرند و طبع را بمطبوخ فواکه و مطبوخ هلیله زرد نرم دارند
و جلاب آلوی بخارا و آلوی سیاه و عناب و تمر هندی با نبات بدهند بعد از آن استفراغ
با آب خیار و آب عنب الثعلب و سکنجبین خورند و آنچه از خلط بیرون از عرق متعفن شود
از آن تب دائره حادث شود یا سبب صفرا در اندرون متعفن گردد و آنرا محرقه گویند علامت
حرارة لازم است و اندرون گرمتر از بیرون بود بدین سبب تشنگی سخت بدید آید و رنگ
و زبان سیاه شود یا زرد و با این تب سرفه و ناقص بود و فرق میان محرقه و مطبقه آنست
که محرقه بنوبت غب اشتداد کند و مطبقه نه چنین بود علاج آن جلاب تخم کاسنی و بنفشه
و آلوی سیاه و تمر هندی و آب انار دین و نبات و ترنجبین باید داد یا استفراغ صفرا
بمطبوخ فواکه که در آن مغز خیار چنبر و شیرخشت و برگ گل سرخ و هلیله زرد باشد بکنند
و بعد از آن استفراغ تمام بدن با آب خیار و کدو و آب تخم عنب الثعلب و سکنجبین و قرص طباشیر
و آب مطبوخ فواکه بدهند غذا کشکاب جو با تخم کاسنی و نیلوفر و عناب با شیره خشخاش بخورند و
خانه را خنک کنند و برگ بید و برگ کدو و برگ خشخاش در جایگه خواب بیمار ریزند و اگر
از صفرا بیرون رگها [illegible] را متعفن کنند آنرا غب گویند و آن دو گونه بود غیر خالصه
و دیگر خالصه و زمان خالصه [illegible] غب بود و زمان خالصه زیاده بر هفت نکشد علامت
آنست که نبض سریع و مختلف و قاروره رقیق و ناری و زعفرانی بود علاج آلوی بخارا سیاه
و آلوی بخارا و گل سرخ و نیلوفر و نبات و ترنجبین باید در آب جوش دهند [illegible]
بخورند و غذا کشکاب جو بخورند و طبع را بمطبوخ فواکه نرم دارند و استفراغ صفرا بکنند و بعد از آن
قرص طباشیر نرم و قرص معتدل بدهند و دار صفراویه سکنجبین بروزی که در او اعراض جگر گذشت بدهند
صفت آن قرص طباشیر سفید چهار درم ترنجبین سه درم سفتر تخم خیارین و مغز تخم کدو

ث بسته و صمغ عربی و خشخاش و کتیرا از هر یک دو درم کوفته و به آب بزرقطونا قرص سازند
و علامت دیگر آنکه در یکنوبت دو بار سه بار سرما غالب شود و بلرزاند **علاج** جلاب بیخ سوسن
تراشیده و تخم کاسنی بهم کوفته و تخم کرفس در یک کاسه آب جوش بدهند و مالیده صاف نموده
و نبات و ترنجبین داخل کرده از هر یک قدری بخورند و آب گرم با سکنجبین خوردن و قی کردن و استفراغ
بلغم و صفرا بمعجون خیارشنبر نمایند و قرص بنفشه و مطبوخ هلیله باید کرد که در آن زبد و تخم رازیانه
باشد بخورند **غب بلغم از** عفونت بلغم بود **علامت** آن است که نبض ضعیف و قاروره ابتدا
سفید تیره آید و در آغاز رنجی بود و در زمان آن سرما و لرزه قوی بود و قی و غثیان بسیار کنند **علاج**
اول علاج قی را سکنجبین و عسل و آب گرم و بعد از آن سکنجبین خوردن نکنند **و غذا** کشکاب جو با نخود
و بادیان بخورند و استفراغ بلغم بمطبوخ تربد و قرص بنفشه و معجون خیارشنبر باید کرد **تب ربع** از عفونت
سودا بود و این تب یک روز دو روز یا سه روز جاید و اگر در اندرون عروق متعفن شود همیشه نوبت
آشند او کنند **علامت** در ابتدا سرما و لرزه بود و بدانکه این تب مرد جوان و بندها بود و سپید سخت
و مدت نکس آن هشت ماه بر ساعت بود و نبض صلب بطی جهد **علاج** اولی آنست که حفظ قوت
بکنند که این تب از امراض مزمنه است تقویت و قی کنند و هر روز نوبت باید که غذا و آب سرد نخورد
و دفع بکنند و جلاب سکنجبین و گلقند بخورد **و غذا** نخود آب با گوشت مرغ جوان بخورند **و بدانکه**
تا نضج کامل نشود مسهل نباید داد و بعد از آنکه نضج داده باشند استفراغ سودا بمطبوخ افتیمون و حب
افتیمون باید کرد و خوردن معجون نجاح **دور معالجه** تب خمس و سدس و سبع نیز همین
دوا باید داد و صفت مطبوخ و معجون نیز در امراض سوداوی گذشت **و صفت** حب
افتیمون ده مثقال فلفل دارچینی زنجبیل کتیرا صمغ عربی هلیله زعفران بسباسه هر یک یک مثقال
حب بلسان قرنفل عاقرقرحا رب السوس زرنباد درونج عقربی جوز ماهم هر یک نیم مثقال
زرنباد تخم کرفس فلفل دراز خنطیانا قرنفل هر یک سه مثقال نمک یک مثقال جند بیدستر
جدوار هر یک نیم مثقال نبات ده مثقال همه را کوفته و بیخته بگلاب بسرشند
بمقدار نخودی حب سازند **باب نوزدهم** در بیان امراض ظاهر اعضا چون نقطه و ذکر
ذکر آن و خارش و داء الفیل و جرب و کلف و قوبا و حصبه و نبات البدر ابلزا

و جوش و بهق و خشکی که بر ظاهر اعضا پدید آید و خیارک و سرطان و خنازیر بدانکه حکه
و گری و خارش معده مزی بود در ظاهر بدن **علاج** آنست فصد باسلیق یا هفت اندام باید
حجامت باید کرد و بعد از آن تنقیه بدن بمطبوخ هلیله زرد و مطبوخ افتیمون باید کرد
و قی نیز کرده حجامت کرده جلاب عناب و نبات و ترنجبین بخورند و روغن بنفشه در بینی
چکانند و موم روغن از روغن بادام و موم سفید بر جای حکه مالند **و غذا** نخود آب خوردن
و روغن تازه با شکر گرم کرده خوردن **گری و خارش** سبب این علت از ماده غلیظ و عفن است
از غلبه خون که در رگها جمع شده و از بطون آن را بظاهر اعضا دفع کرده باشد **علاج** هر
قسم که باشد اول فصد باسلیق آنگاه استفراغ ماده بمطبوخ هلیله زرد و مطبوخ شاهتره بکنند
و جلاب عناب و بنفشه و آلوی سیاه و آلوبخارا و تمرهندی با نبات و ترنجبین بخورند **و غذا**
مزوره ماش و برنج با آلوی بخارا و تمرهندی بخورند و آب با سکنجبین خوردن و در آب
شور نشستن و گوگرد با آب لیمو بر بدن مالیدن و تخم زیره سه دانه زرد آلو و گوگرد و صبر سقوطری
و سیماب مقتول همه را با سرکه با روغن ترشی بید بر بدن طلا کنند و در آفتاب گرم و حمام
نشستن تا عرق کنند و بعد از آن با آب گرم بشویند و خود را از خوردن طعامهای شور و ترش
و جماع کردن نگاه دارند و از خوردن گوشت بسیار اجتناب کنند **علاج** خارشی که در اصطلاح
هندی کاج گویند این مرض اقسام میباشد بعضی آبله زده خارش میکنند و بعد از خاریدن
زرد آب از آن روان میشود و بعضی جوشش آرد و خارش میکند اما زرد آب نمیدهد و بعضی
مثل آبله جوشش و زرد آب دارد اما خارش نمیکند و بعضی خطی بر بدن صفحه
کشیده خارش می کند و آنکه زرد آب روان است آن را داد گویند و آنکه زرد
را سیاهی و ترک بدل کرد آن را تنیه گویند **علاج آن** اول فصد و حجامت
بعد تنقیه **صفت** یک مثقال تمرهندی ... شب در آب خیسانده
صبح بجوشانند و صاف کرده چهار مثقال فلوس خیارشنبر در آن حل کرده
نموده گرم بخورند سه روز **و غذا** آب ماش و برنج بخورند و مطبوخ هلیله
زرد و شاهتره خورند و روغن مسکه ... مجرب است **صفت آن** مسکه

کافور بیست و پنج درم با بیست و یک آب بشویند و پنج درم کوکرد زرد کوفته و دو درم نیل توتیا سوده
با یک و نیم سیماب همه را در طبق کاشی که قلعی نداشته باشد ریخته کف مال کنند تا مثل
مرهم شود بر آورده در ظرفی کرده نگاه دارند و هر روز صبح موضع خارش را با آب گرم بسیار
بشویند و خشک کرده ازان مرهم بران مالند شفا یابد و در این خارشها مکرر بتجربه رسیده
وگاه باشد که جای خارشها جراحت شود علاج آمله و مرداسنگ و کمات هندی هر یک یک مثقال
در آتش بسوزانند و خاکستر آنرا با نیم مثقال نیله توتیا و دوازده درم روغن سرشف
چندان بسایند که مثل مرهم شود و در ظرف کرده لته بر سر چوب پیچیده ازان مرهم زنند
و بران جراحتها بمالند تا برطرف شود و این مرهم برای جراحت آتشک نیز مجربست نوعی
دیگر کوکرد حنا از هر یک یک مثقال هلیله زرد و سیماب و شیطرج هندی هر یک نیم مثقال فلفل
دلتک روغن کنجد بیست مثقال همه را مثل مرهم کرده شب بر بدن بمالند و صبح در حمام رفته
یا خارج با آب گرم بشویند نوعی دیگر زفت رومی شش مثقال مرداسنگ شش مثقال نرم
بکوبند و در دوازده مثقال روغن سرشف یا روغن کنجد بجوشانند و صبح و شام موضع
گرگ کاج را شسته و خشک کرده بمالند مجربست نوعی دیگر حنا و زیره سبز و هلیله زرد با آب
سائیده بمالند ثالکر بدن بثور ابله گره گره غددها بر آورد بگیرد چشم گوسفند و نخ
آنرا گرفته فصل فصل بران بمالند تا برطرف شود ورم اعضا هر عضوی از اعضا که ورم کند
اگر علامت خون ظاهر شود فصد یا حجامت کنند و اگر بسبب اخلاط دیگر بود بطلاها و ضمادات
که دران امراض مذکور شد علاج کنند فلغمونی ورمی بود در غایت سرخی با تب
تیز و درد بسیار و تیرک زدن علاج خوردن شراب نارنج صفت آن قند سفید شش دانک
بقوام آورند و دیگ را از سر آتش برداشته بیست مثقال آب نارنج داخل کرده
لت دهند و در ظرف کرده هر روز یک قاشق ازان را در هفت قاشق آب حل کرده ناشتا
بخورند و ناشسته در که مساوی سائیده بر ورم طلا کنند ورم بناگوش و شقیقه اول آنرا
با سستره تراشند تا خون ازان برآید یا رگ پیشانی بزنند و دستمال در گردن پیچیده
تا خون خوب ازان برآید و ناشسته در که را بر بناگوش و شقیقه طلا کنند سرخ باد

اول

اول مسهل صفرا بخورند و بعد ازان آب کدو چنانکه در مرض دق گذشت بخورند اما ۳ مثقال
سکنجبین داخل کنند ورمی که سببش باد بود علامت آرام یافتن آن باروغ علاج چیزهای
ملین خوردن و از چیزهای نفاخ پرهیز کردن و خوردن شربت زوفا صفت آن زوفا هفت درم
عناب سی دانه انجیر دانه بنفشه چهار درم اصل السوس مخکوک هفت درم سپستان
پنجاه عدد پرسیاوشان هفت درم تخم خبازی از هر یک پنج درم همه را در آب جوشانیده تا آنرا
شود مالیده صاف نموده با یکمن قند بقوام آورده و پنج درم فراسیون سوده داخل کرده هر صبح
نهار دو مثقال بخورند ورمی که نرم بود این علت از بلغم رقیق باشد علاج قی کردن مکرر و بعد
ازان طلاها کردن صفت آنها اطرون بوره ارمنی هر یک پنج مثقال کوفته بدو چندان سرکه
و آب مورد با آب زولانه و قدری عسل دران حل کرده طلا کنند جذام مرضی است که
آنرا سرطان جمیع اعضا گویند علامت سرخی رنگ مایل بسیاهی و بزرگی و تنگی نفس و گرفتگی
آواز و عطسه زدن بسیار و بسته شدن منفذ بینی و ظهور غددها در اعضا بود علاج فصد
بدن و بعد مطبوخ افتیمون و مطبوخ هلیله سیاه و استفراغ سوداوی باید کرد چنانکه
در امراض سوداوی گذشت و روغن بنفشه و کدو و دارچینی چکانیدن و بهر روز بحمام
رفتن و خوردن این سفوف مجربست صفت آن ریشه کبر جنگلی با فلفلمویه مساوی کوفته
هر روز صبح نهار یک مثقال ازان سفوف نمایند شری شرا را اوطه نیز گویند چون از غلبه
خون باشد علامتش پری رگها و سرخی رنگ با سایر علامات خون بود علاج اول خون کم
کردن و بعد ازان ملین را خوردن که بجمیع امراض دموی نافع است صفت آن عناب
سپستان هر یک پنجاه عدد تمر هندی آلوی بخارا هر یک ده مثقال عنب الثعلب تخم
کاسنی کوفته گل نیلوفر دریائی هر یک ۳ درم همه را در یک کاسه آب بجوشانند تا نیمه
آید مالیده صاف نموده چهارده مثقال ترنجبین دران حل کرده و باز صاف نموده نیم گرم بخورند
غذا عدس مقشر با گشنیز تر یا تمر هندی بخورند و هر شب آب لیمو یا آب غوره یا سرکه
یا گلاب و روغن کنجد بمالند و صبح بحمام رفته بشویند در بیان حصف حصف جوشهای
ریزه را گویند که بر ظاهر اعضا پدید آید و بدن را اگر چنانکه گوئی سوزن میزنند و حدوث

این علة از بخار تیز غلیظ بود علامة سوزش عرق بود از سبب ناشستن بدن وحرکة کردن
ودر آفتاب رفتن علاج استفراغ صفرا از بدن کردن بمطبوخ فواکه وورق گل وتمرهندی
وسکنجبین مساوی بخورند وبحمام رفتن وبدن شستن وآب سرد بسیار بر بدن ریختن ودر
جاهای خنک نشستن وغذا مزوره ماش وکدو خوردن وآب انار ترش وشیرین مکیدن
وتخم خرفه با گلاب سائیده طلا کنند بنات اللیل یعنی جوششهای خورد با خارش بر ظاهر
اعضا بدید آید بدانکه حدوث این مرض از خشونة ریشهای سرد وبرودة مواد بود که مسامات را
بسته حرارة محتبس گردیده متحلل نتواند شد علاج گلاب با سرکه در روغن کنجد مالند جوششها
که بر سر پدید آید از آن چرک مثل عسل یا رقیق تر ظاهر شود وقسمی که از آن چرک رقیق آید
خشک بود علاج هر دو قسم زاج سفید با اشنان کوفته وبا سرکه ضماد کنند بجیم این هم از
قسم سعفة است واز ابتدا خوره نیز گویند مثل جائی که پشه گزیده شود دانهای ریزه بر بدن
ظاهر آید وچنین معلوم شود که سوزن بر بدن میزنند علاج اول تنقیه بدن ودماغ وبعد از آن
اشق وصبر را مساوی سائیده بر بدن ضماد کنند وباب گرم بشویند آبله فرنگ علامتش جوشش
اعضا ودرد بندها بود علاج قی کردن بسیار واز طعامهای گوشت واز مقوی پرهیز کردن
وماش وبرنج خوردن وچون بدیر کشد فصد کردن واگر باین تدبیر بر طرف نشود دود سیماب
بدهند صفة آن سر وگردن را خوب بپیچند که دود بسر ودر برسد ودو مثقال سیماب را در ظرف
آهن انداخته آتش زغال بران نهند تا دود آن ببدن برود وملاحظه کنند که دود آن
بدماغ برسد وحب سیماب بخورند صفة آن فلفل چهار مثقال هلیله سیاه ۳ مثقال کوفته
وبیخته وهفت مثقال سیماب داخل آن کرده کف مال کنند تا سیماب دران کشته شود
آنگاه چهارده بخش کنند وهر روز یکبخش از آن حب کرده یکی را صبح نهار ویکی را بوقت
خواب بخورند وغذا نان بی نمک از خمیر برآمده وشیر برنج با قند ونبات بخورند وپاچه بره
یا زغاله یا گوسفند بخورند یا آنکه سفوف سیماب بخورند صفة آن هلیله زرد پوست هلیله
کابلی پوست بلیله فلفل از هریک دو مثقال شکر سفید شانزده مثقال ادویه را کوفته وبیخته
با هفت مثقال سیماب درهم کرده کف مال کنند تا سیماب دران کشته شود آنگاه

چهارده

چهارده بخش نموده هر روز یکبخش را صبح ویکی را شب بوقت خواب سفوف نمایند وگلاب بر سر
آن بنوشند وغذا وپرهیز بدستور سابق آبله مرغان علامة آن آبله بزرگ مثل آبله اطفال
پر آب بر اعضا ظاهر شود اما از آبله اطفال بزرگتر وپر آبتر بود علاج اول خون کم کنند وتا ۳
روز هر روز ۳ مثقال سنای مکی را کوفته با ۳ مثقال تمرهندی در یک پیاله آب بجوشانند
وصاف کرده بخورند ونی را سوزانیده وخاکستر آنرا بر ماستی بر زمین انداخته تا نشسته باشد
مرهم کرده بران مالند شفا یابد درجوشش دهان بنفشه وخطمی وخبازی را مساوی در آب بجوشانیده
غرغره کنند وساعتی در دهان نگیرند وبریزند تا لعاب دهان شسته شود بعد از آن خرفه وطباشیر
وسماق را مساوی کوفته بران پاشند ومرهم نوره را صبح وشام مالند صفة آن موم سفید ۳
مثقال در ده مثقال روغن گل سرخ یا روغن کنجد گداخته وآنرا چهل بار در آب زده ودر سایه
خشک کرده یکمثقال کتیرا اسفیدنرم سوده دو مثقال همه را داخل هم کرده بسایند تا مرهم شود
مالند وگر خیک موی سفید رنگ عضوی از دست یا پا بهم رسد فلفل را بجوشانند وبه بخار آن
بدارند تا خوب عرق کنند وآن آب را بران مالند قوبا چون از مادة رقیق بود علامتش ظهور زرد آب
است علاج خردل پنجمثقال بکوبند وبا سرکه ضماد کنند یا روغن گندم را گرفته بران مالند در حالتی
که بگوشت فرو نرفته باشد صفة روغن گندم ظرف آهنی را گندم دران کنند وبا رشته آهنی را
در آتش گرم کرده بر سر آن نهند تا روغن از آن برآید مالند واگر بگوشت فرو رفته باشد
گوگرد زرد کوفته وسیماب از پارچه گذرانیده از هریک دو مثقال روغن گاو وپیه بز گرد ۳
آب شسته باشند باین طریق که پیه را بگدازند ودر آب سرد بریزند وباز بدستور هر قدر خواهند
از هریک پنجمثقال همه را باهم آمیخته چندان مالند که سیماب دران کشته شود و۳ بخش
کنند وهر روز یکبخش را پیش آتش یا آفتاب گرم بر بدن مالند وتا دو ساعت خوب بگذارند
بعد از آن بحمام یا بیرون بآب گرم بشویند سرطان ورمی است سخت در بدن پیچیده از آنجا
بسیار است وحدوث آن از مادة سودا است که در اعضای ریشه نرم به تحلیل ریزد زنان را
در رحم ومردان را در انثیان وحوالی قضیب بیزد وگاه باشد در بالای گران وبر پا
ولشها یا اطراف در آیند علاج در ابتدا فصد اکحل کنند ونگذارند که زیاده شود ودستفراغ

بیاید بطبوخ افتیمون وحب آن که در باب ربع گذشت بکنند وآنچه در جذام گذشت بکنند وما
الجبن وسکنجبین بخورند **صفت ماء الجبن** بزی صحیح وجوان را که چهل روز [illegible] باشد چند روز
گشنیز تر وکاهو وکاسنی بدهند بعد از آن علف بخورانند و بدوشند [illegible] رطل شیر از او
که [illegible] مثقال بوده باشد در دیگ سنگ [illegible] کرده بجوشانند تا بهم آید [illegible]
مثقال سکنجبین داخل [illegible] کرده در آن اندازند [illegible] تا آنکه
از آتش فرود آورند [illegible] آن بنشینند تمام آب آن را بگیرند
بر آن [illegible] در دیگ کرده بجوشانند وکف آن را گرفته [illegible] هر روز [illegible] رطل با سکنجبین
[illegible] بخورند [illegible] مثقال [illegible] **احیاء الکواکب** حدوث
این مرض از سوء الهضم [illegible] **علاج** در ابتدا این شکل را بر آن
نویسند [illegible] اگر بر طرف نشود [illegible] مثقال [illegible] ده مثقال
زفت [illegible] داخل نموده [illegible] استفراغ بمسهل وحب
[illegible]
[illegible] **غذا** [illegible] **واگر**
زیاده شود مرهم [illegible] **صفت آن** مردار سنگ ده درم [illegible]
روغن زیت [illegible]
[illegible] داخل کرده [illegible]
[illegible] **خنازیر** [illegible]
[illegible] **علاج** در ابتدا [illegible] آن موضع را با آب
[illegible]
[illegible]
می کنند علاج کنند **شقاق** [illegible]
[illegible] **علاج** [illegible]
[illegible]

[illegible]

علاج می‌کنند تمام بر آید و بهتر شود و مجرب است [illegible] آنچه خود تجربه کرده ایم [illegible] که بر وقت
[illegible] سیاه حب کرده بخورند [illegible] بر آید خلاص شود **ثؤلول** زخم که
[illegible] مشهور است در مبحث [illegible] این ورم از علت غلیظ [illegible] سوداوی بود [illegible]
علاج سوزاندن داغ است [illegible] بر طرف شود **باب شانزدهم** در امراض آتشک [illegible]
[illegible]
[illegible] آتشک [illegible] مهلک [illegible]
[illegible]
[illegible]
علامت [illegible]
[illegible] **علامت** [illegible]
[illegible]
[illegible] **علاج** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
صفت [illegible]
[illegible] **من المجربات** [illegible]
[illegible] **غذا**
[illegible] **علاج** [illegible]
[illegible]
[illegible] **مجرب** [illegible]
[illegible] **نوع دیگر** [illegible]

[illegible]

وفکستهٔ آنرا بر زخم بپاشند خشک کند و برطرف شود **نوع دیگر** سوهان را بسوزانند با قدری نمک
توتیا سوده بر زخم بپاشند جلاب گل و مسهل و منضج بخورند **اگر** به تکرار کشیده باشد تا سه روز منضج
رتیلا و خفض را که بزبان هندی انداراین گویند جوکوب کرده شب در آب بخیسانند و صبح
بجوشانند تا نیم آب بماند صاف کرده بخورند **غذا** نان آرد با نمک خورده با روغن بخورند و در
این سه روز از همه چیز پرهیز کنند که ما خود چند کرت همین دوا را بتجربه رسانیده ایم و مردم بسیار را ازین
دوا نجات داده ایم و اگر از خوردن رتیلا و خفض بسیار حرارت کند بعد از آن سه روز هر روز بدهند
رتیلا رگ درخت نیم را بخورد و غذا همان آرد گندم با نمک نان کرده با روغن بسیار بخورند و از
همه چیز پرهیز کنند که شفا است **علاج** دیگر بچه قزغان که انگشت زخمی ده کس را علاج کرده مجرب است روز یکشنبه
قبل از طلوع آفتاب رتیلا درخت اک را بدست سنگ بر ارند که آهن بر او نرسد و در سایه خشک کنند
و خوار باید بود که سایه آدم بر او نرسد و بعد از خشک شدن پوست آنرا گرفته بپزند و وزن آن
بعد از هر روز وزن کرده حب سازند و صبح با آب ناهار بخورند و بعد از چیزی بخورند آن
بخورند **وغذا** اول وقت ... با نمک با روغن تازه هر قدر خواهند بخورند و روز دیگر
اگر ضعیف باشد ... همان دانه تمر هندی را با آب حب کرده
بخورند و غذا همان نان با نمک با روغن تا سه خوراک را در شش روز بخورند ... اگر انگشت
ده کس ... بهم رسد ... و خود مکرر تجربه نموده
و بعد از شفا یافتن انگشت درد استخوان خواهد بود و اکثر پیراهن دیدم که از نقطه افتاده **بهتر است**
که در عین آزار که دوا بخورند سه روز هر روز ... از روغن ... و کش را اگر ... درم
الغوزه در آن حل کرده بخورند که نوبت ... دا ... انگشت ... نخواهد ماند
دوای دیگر خورده شفا یافته اند که خوردن الغوزه برون را از آفت انگشت نگاه
کند و در علاج مرض دوا های بسیار مثل ... سیماب خوردن و رسکپور و غیره
وچیزهای دیگر خود بتجربه رسانیده ام ... و مردم ... نموده ایم و از همه از خوردن سیماب و رسکپور
احتراق کنند که نقصان بدندان و نطفه دارد والله اعلم **اکله** خوره را گویند **علامت** سرخی
باسیاهی ... زنگ آن بود **علاج** ... اطراف ... همیشه طلا کنند که تازه شود و

سرخ ... نیلوفر ... تا ۷ روز ... با روغن
و غذا برنج ... با روغن
و نان ... مجرب است

و فصل بفصل گوشت تازه را بران ببندند و بداروها و مرهمها که متعارف است مداوا کنند **دیگر**
ما بتجربه رسانیده ایم روغن فضلهٔ آدم بود که خوره را شفا دهد و برص را برنگ بدن آورد
و ناسور را شفا دهد **صفت** روغن فضله شیشه را بگل حکمت بگیرند و بیارند فضلهٔ اقسام مردم را
از بقال و عطار و قصاب و اطفال و پیران همه را خشک کرده ریزه ریزه کنند و در آن شیشه
کرده تا پر شود و سرش را بموی دم اسب وتنگیس نموده ظرفی پر آب بزیر دهن شیشه بگذارند تا روغن
در آن بچکد و لته بر سر چوبی پیچیده از آن بر خوره و ناسور بمالند و برای بهق و برص روز دو یک
از آن بخورند و بر ظاهر اعضا نیز بمالند برنگ بدن آید **کلف** آنرا گویند که نقطهای سرخ
یا زرد یا سیاه بر بشره بهم رسد و عوام آنرا لکه گویند **علاج** اول حجامت یا زالو بر زنخ
بچسبانند یا رگ باسلیق زنند بعد از آن حب ایارج لوغاذیا بخورند و مکرر قی کنند
تا دفع شود و بعد از خون کم کردن خولنجان را با شیر خر بسایند و بروی طلا کنند یا تخم کلم را
با شیرهٔ گل بنجد سوده طلا کنند و اگر ازین تدبیرها برطرف نشود از زردچوبه کتیرا با شیر گاو سوده
بروی طلا کنند و یا قاب پای گاو را با کتیرا و زهرهٔ گاو هر یک با هم سوده طلا کنند و مطبوخ
هلیلهٔ زرد و افتیمون استفراغ اخلاط کنند و بعد از آن تخم ترب را با مغز خیار در آب گل
معصفر نرم سوده طلا کنند **طاعون** ورم سیاه رنگ یا خاکستری رنگ یا سرخ یا زرد کبود
که در کشاله ران یا بن گوش یا زیر بغل پدید آید باید دانست که این مرض مهلک است چاره
باید کرد **علاج** سرکه و سیاه دانه را با هم سائیده ضماد کنند مکرر تا برطرف شود **دربهق و برص**
سفید یا سیاه بر ظاهر اعضا پدید آید اول ملاحظه نمایند که بگوشت فرو رود **علامتش**
آنست که چون سوزن بر او فرو برند خون برآید بداند که علاج خواهد شد و اگر نیاید علاج
نخواهد شد و چون تازه بود برص پوست ریشه کوله سرخ را خشک کرده سوده
هر روز سه بار یک مثقال سفوف کنند و از آن پوست پای سائیده بر بدن مالند برنگ صحیح
خواهد آمد **دیگر** علاج منضج و مسهل پی در پی بکنند و تیزاب فاروق بمالند **صفت آن**
زاج سفید صد درم سوده موش دندان پنجاه درم با گردوی تازه بکوبند و با انبیق مثل

عرق گوگرد بکشند و بمالند برگ اصلح خود آید ببه بیان عرق کردن بسیار اگر بد بوش
بود علاج نباید کرد که عفونت ای کثیف است که بعرق دفع شود و اگر بدبو نبود البته
علاج کنند که موجب ضعف و سستی بدن است علاج صندل و عود را با آب برگ یا غوره
سائیده بر بدن بمالند با برطرف شود خوردن قرص که حبس عرق بکند و برای غش و سیلان
منی و سستی اعضا و ضعف معده و دردسری که از سردی بود نافع است صفة آن
گشنیز را با نزده درهم هلیله زرد هشت درهم درهم کوفته حبها سازند و نخودی بیک درم
ناهار بخورند و آب گرم بر سر آن بنوشند کند نیز از تعفن خلطیست که در حوالی دل
بهم رسد علاج اول باید منضج و مسهل خوردن دفع اخلاط کنند و آب سیب و مردار
سنگ و آب نیل توتیا را سائیده بر تن طلا کنند یا بعد کوفته و بیخ بنفشه سوده
بمالند یا آنکه توتیا و مردار سنگ و زاج سفید و صبر سقوطری و مرتبه و سنگ و کافور
از هر یک قدری با گلاب سائیده حبها سازند و خشک کرده نگاه دارند و هر گاه که بخواهند
خواهند یکی از آنها را با گلاب آمیخته بمالند و گاه مسهل خوردن است یا بغیر خود بود
و اگر عضوی با آتش بسوزد کافور و برگ را سوده بمالند داء الحیة و داء الثعلب بهر دو علة
ریختن موی را گویند چنانچه موی بریزد و جایش صاف بماند علامت سرخی رنگ
آن بود و در موی در صفراوی زردی رنگ و در بلغمی سفیدی و در سوداوی
تیرگی رنگ بود علاج اگر مکان موریخته سرخ بود خون بگیرند و اگر رنگ علتهای دیگر
بود منضج و مسهل بخورند و با زعفل با برگ حل کنند و یا پوست حب الملوک طین را دو رگرده
بر سر سنگ نرم سائیده بر آن موضع بمالند البته مو بروید و موجب است و اگر بسیار
تامل کنند است که ورا بر زمین اندازند تا زهرا شراب زمین بکشد و بر آن بمالند فورا
نفع باید و مو بروید موی در جوانی سفید شدن چون از خلط بود علامتش
تشنگی و آب خوردن بسیار بود علاج خوردن انگور و خربزه بسیار بود اگر
موی سر ولیش چون موی انگیمان تر در هم پیچد از گرمی و خونی بود فرنه

و کافور

دکافور علامتش نفع یافتن از چیزهای سرد و تر بود و چرخه و کافور با لعاب بزر قطونا بمالند و بزر
قطونا را با روغن بادام بمالند و عسل و زنجبیل و چیزهای گرم بخورند در شق شدن موی سر و ریش
علامتش رطوبت مزاج بینی و کمی خواب و خشکی دهان بود علاج بزر قطونا و لعاب خطمی با
مسکه گاو صبح و شام بمالند در لاغر شدن بدن خواه سبب کمی خون باشد و خواه غیر آن
که باید خود را از غم و غصه دور دارد و خواب با آرام بکند و غذاهای لطیف بخوردن و خود را بصحبت
مشغول داشتن و بکنار سبزه و آب روان نشستن و اگر فربهی بسیار بود از رطوبت است
خود را بشغل و مهمی مشغول باید داشت و از خواب گران بسیار محترز باید بود بیلچه
گرهی است در اندرون شکم بر نگاف تهی گاه در زیر ناف بهم رسد علامت چون دست بر آن
نهند و نفث زنند حرکتی معلوم شود که گویا تیرک میزند و همیشه مریض را بی آرام دارد علاج
هفت مثقال خولنجان را و سه مثقال نمک سنگ را کوفته در یک قدح آب بجوشانند تا نیم
آید صاف کرده نیمگرم ناهار بخورند تا سه روز بهمین طریق برطرف شود طبله آن گرهی است که بالا
یا زیر ناف بود علاج هفت مثقال خولنجان با سه مثقال در عرق دارچینی نیمگرم بخورند
تا سه روز بهمین طریق شفا یابد باب سیزدهم در علاج امراض چشم بدانکه چشم مرکب است از
هفت طبقه و سه رطوبت ظهور این مرض اکثر از بخار معده و غلبه خون بود و در اقسام امراض
چشم میباشد و اکثر استعدادات از خون بود و اقل از بخار معده چون سرخی و اماس چشم زیاده
بود رگ باسلیق یا قیفال زنند و اولی آن است که حجامت پس سر کنند و خون زیاده بگیرند
و بعد از آن مداوا کنند بردی علامت آن بردانه بود در اندرون چشم در موضعی که مژه
میروید علاج سکبینج و حلتیت و کندر از هر یک قدری سائیده بر چشم طلا کنند شعر منقلب
و شعر زاید بدانکه کج شدن و برآمدن مژه و زیادتی که برآید اول باید تنقیه دماغ بکند اگر
دانه در اندرون پلک باشد برگردانند و بکف دریا بمالند تا هموار شود و بعد از آن زنگ
و نبات بمالند تا خون بسیاری از آن برآید غذا شوربای چوب با شیر و گوشت بخورند
و اگر موی زاید باشد بمقاش بکند و خون خروس سفید در آن چکانند با آب سی که مجرب

دیگر بنویسد در علاج درد های چشم اب لیمو را در ظرف کرده بر سر اتش نهند تا بجوش اید و زاج
سفید سرخ رنگ را سوده دران اندازند و بر اطراف چشم بمالند و جها ساخته تا خشک شود
انگاه باب دهان سوده بر اطراف چشم بمالند درد ساکن شود سلاق غلظة و حمرة کرانه
پلک و ریخته شدن مژه را گویند و این مرض از رطوبة معده بود علاج سفیده تخم مرغ و برگ خرفه را
با روغن گل سرخ کوفته بران ضماد کنند شرناق یعنی زیادهٔ پیه چشم و پلک باید ان پلک را
برگردانند و کف دریا را با هیچ بران بمالند تا خون بسیاری ازان براید بعد ازان کتیرا را
با شیر دختران مرهم کرده بر پشت چشم بندند و بعد از سه روز این دارو را مثل غبار سوده در چشم
اندازند صفران چشمیزج را در میان پیاز سفید کرده در اتش کنند تا پخته شود بر آورده از پیاز
پاک کنند در سایه خشک نمایند و کتیرا سفید و نبات و انزروت همه را مساوی سوده واز
پارچه گذرانیده در چشم اندازند تا به شود غرب ریشی بود که در کنج چشم بهم رسد و در جانب
دماغ و چون دست بران فشارند چرک برآید علاج زنگار و اقلیمیا و نقره و سفیداب ارزیز
و صمغ عربی از هر یک دو درم در اب سداب که دو درم اشق دران حل کرده باشند بسایند
و شیاف کرده و خشک نموده بگاه حاجة باب دهان سائیده و بر میل گرفته در چشم کشند
سبل پرده بود مثل رگهای درهم بافته بر سفیدی چشم علاج ان شاه دانج مغسول شش
درم صمغ عربی پنج درم مس سوخته و زاج سفید سوخته هر یک دو درم زنگار دو نیم درم زعفران
مرمکی هر یک دانگ صبر سقوطری افیون هر یک نیم دانگ همه را سوده با میل در چشم کشند
و اگر سبل و جرب هر دو با هم باشند بد بود و اغبر عمل نمایند صفران توتیای شسته در منه
ترکی سوخته هر یک دو درم نبات سفید پنج درم همه را مثل غبار سائیده در چشم کشند درد چشم
علاج ان نبات و چشمیزج در پیاز پخته و مامیران مساوی مثل غبار سوده در چشم اندازند
طرفه نقطه سرخ یا کبود یا سفید که در چشم بهم رسد علاج کنندر را بر اتش اندازند و دود انرا
بر چشم بگیرند تا برطرف شود ظفره یعنی ناخنک رگهای سرخی بود که از کنج چشم بطرف مردمک
کشیده شود علاج مس سوخته و شادنج مغسول هر یک دو درم فلفل دار فلفل زعفران
تخم حنظل

تخم حنظل هر یک یک و نیم دانگ اقلیمیای طلا یکدانگ همه را مثل غبار سوده بر میل آب
دهن تر کرده گرفته در کنج چشم نهند مجرب است و خون سیاوشان را سوده و سر میل را باب دهن
تر کرده بان غلطانند و در کنج چشم نهند تا تمام رگها را برطرف کند دمعه اب رفتن از چشم چون
از گرمی بود علامة سرخی چشم و چون از سردی بود سفیدی رنگ چشم باشد علاج انکه از گرمی
بود صبح و شام جواهر سرمه در چشم کشند صفة آن در نسخة جلبی سرمه اصفهانی از هر یک ده
درم مروارید ناسفته سه درم یاقوت دو درم موم کافوری ده درم تمام ادویه را کوفته در ظرف
از اهن کرده بر سر اتش نهاده موم را دران اندازند و اتش را تند کنند تا در میان ان افتد و دود کش
شود و بگذارند تا موم سوخته شود انگاه بر اورده در هاون انداخته یکمثقال ورق نقره داخل
کرده بسایند تا مثل غبار شود و بمیل نقره صبح شام در چشم کشند نوعی دیگر مس سوخته پانزده
درم کف دریا اقلیمیای طلا نمک سنگ شادنج مغسول جند بیدستر سرمه اصفهانی سنبل
الطیب هر یک ده درم قرنفل اشنه هر یک یکدرم صبر سقوطری ماهیا هر یک پنج درم ترنگ
ناشسته زرد چوبه هر یک سه درم پوست هلیله کابلی چهار درم همه را مثل غبار سوده با میل
طلا صبح و شام در چشم کشند قرحه چشم ریش شدن چشم علامتش رفتن چرک از چشم
با درد بسیار و زردی رنگ ریم بود علاج انزروت را یکشبانه روز در شیر خر خیسانیده در سایه
خشک کرده زاک و کتیرا سفید هر یک یکدرم کندر دو دانگ سه درم سفیداب پوست تخم مرغ
هر یک شش درم صمغ عربی چهار درم همه را کوفته مثل غبار سوده با سفیده تخم مرغ شیاف
سازند و باب دهان بمیل در چشم کشند بیاض سفیدی که بر سیاهی چشم افتد آب گل شقایق
با عسل در چشم کشند تا برطرف شود انتشار گشاده شدن نقبه عنبیه که موضع روشنائی چشم
است چون از کثرت رطوبة نقبه بود علامتش نفع یافتن از ارسیخ و بافته بود علاج تنقیه دماغ
کنند بحب صبر صفة آن صبر سقوطری تربد سفید پوست هلیله زرد هر یک یکدرم تخم حنظل یکدانگ
برگ شنگ یک و نیم دانگ مقل ازرق یکدرم و نیم مصطکی کتیرا هر یک یکدانگ همه را کوفته
نیم درم غاریقون از موینه گذرانیده داخل کرده باب بادیان حب سازند و بعسل غلظ کرده
بنهار بخورند ضیق الحدقه یعنی تنگ شدن چشم چون از رطوبة بود علامتش عدم ظهور رگهای

چشم بود علاج چون از رطوبت بود علامتش عدم ظهور ... شیاف زعفران در چشم کشند صفت آن
زعفران زنگار هریک درمی مامیثا کف دریا صبر سقوطری کتیرا نشاسته صمغ عربی از هریک دانگی و نیم
درم همه را نرم ساییده بپیاله که دو درم آب شیافش را در آن حل کرده باشند بسرشند و شیاف ساخته به آب
دهان تمیس در چشم کشند رمد آن که چشم سرخ شود و درد کند و تشنه باشد چون از بخار معده بود
علامتش زیاده شدن از امتلای معده و نقصان بعد از هضم بود علاج مسهل بدهند تا معده از اخلاط پاک
شود صفت آن صبر سقوطری کوفته و بیخته یک درم غاریقون تربد بیخته ده درم اطریفل کشنیزی
چهار درم با هم سرشته و حب ساخته در شربت بنفشه حل کرده فرو برند نزول الماء فی العین فرود
آمدن آب در چشم اگر رقیق بود از مرواریدگون چنانچه تمام عالم سفید نماید ابتدا بود
دوا کرده علاج توان کرد و انتها بدست کاری داروی آب سیاه و آب کبود و آب سبز بود
هیچ علاج نشود مگر بجستن دارو صفت آن صبر سقوطری نیم مثقال پوست هلیله زرد
کرم محموده زعفران هریک دانگ گل سرخ دو دانگ همه را کوفته و بیخته با آب خمیر نموده حب کنند و در
شربت بنفشه غلیظ ساییده فرو برند شربت بنفشه گل بنفشه بیست درم شب در دیگ گرم
آب بخیسانند و صبح بجوشانند تا نیمه آید بپالایند و صاف نموده با یک من قند سفید بقوام آورده
اگر در چشم گل سفید بهم رسد آب کشنیز را در آفتاب رکابی برنج اندازند و با کودک چندان
بسایند که غلیظ شود در همان رکابی بمانند تا خشک شود آنگاه برگ شیر او را آتش ریخته رکابی را
بدان بخار دهند تا خوب دم بگیرد و هر روز قدری شیر دختران در آن ساییده بر انگشت
حل کرده بمیل در چشم کشند تا برطرف شود سفید شدن چشم را بدون درد و بی سبب ماده بود
در زمین شوری که ماری کشته در آن زمین دفن کنند هر که بآن زمین بول کند بخار از آن
متصاعد شده بچشم رسد سفید شود علاج بیا ورد جعل کوکلان را و میل سرمه را در مقعدش کرده
بگردانند تا بسیار آغشته شود در چشم کنند و روشن شود عشا یعنی شبکوری این علت بیشتر
مردم را حادث گردد و چشم آنها سیاه شود علاج با زبان را کوبیده در عسل جوش داده در چشم کشند
و یا میل سرمه را در مقعد جعل کوکلان گردانیده در چشم کنند و یا آب پیاز با گل نرگس کاملا در
چشم بکشند و قدری دار فلفل با قدری کج سیاه ... نرم نموده و جگر سفید گوسفند را کار دی
کشیده

کشیده
در سر آتش نهند تا بخار آید آن آب را از غلیظه با کج سرمه را بر آن کف باشد و بمیل گرفته در چشم کشند یا جگر
کوکی او را با عسل مخلوط کرده بمیل گرفته در چشم کشند تا برطرف شود جهر روز کوری انمرض اکثر مردم را
حادث شود و چشمان تیره بود علاج هریسه با گوشت گاو بخورند تن را به ضعف باصره از رطوبت
بلغم بود علامت سفیدی رنگ روی و چشم بود علاج مسهلات بلغم و در امراض بلغمی گذشت بکنند
و صبح و شام در چشم بکشند صفت آن مروارید ناسفته یک مثقال مامیران یک مثقال بوره ارمنی ... نیم
مثقال فرا هم را مثل غبار سوده بمیل در چشم کشند روشنایی بیفزاید رمدی که با اختیار آب
از چشم فرو ریزد سبب آن مرض یا از بریدن رگ یا ضعف یا از داروی تیز در چشم کشیدن بود
که منفذ چشم را از اطراف بینی که آنجا است به اختیار آب فرو ریزد علاج پوست چینی باب غوره
پرورش داده در چشم کشند یا ده درم توتیا را با ده درم دانه مقشر و ده درم پوست هلیله کابلی
نرم ساییده با گلاب سرشته شیاف سازند و هر روز یکبار بگلاب حل نموده بمیل در چشم کشند ناخنه
پرده ایست بر آن چشم که بطرف مردمک فرو آید علاج کف دریا دو دانگ تجرقی و توتیای
سفید و توتیای سبز و جاکسو همه را سوده در چشم کشند شعره دانه بود که در چشم پدید آید در بن
مژه بهم رسد علاج موم را گرم کرده بر آن بچسبانند یا به تحلیل رود یا آنکه عسل را گرم کرده
بر آن را دو دو کرده و بر آن مالند و چشم را بخار پختن گرم مدارند یا جویی که در میان سرکه
اب یا بیدسته بر آن حل کنند اگر بدین تدبیر علاج نشود مواقف ادرا کنید تا خون
از آن برآید و برطرف شود و بعد از آن کراث زاج سفید بسوده آب سوده بر آن طلا کنند بهق
شدن مردمک چشم چون بسبب ضربتی بود که بآن رسیده باشد آرد و تخم را با گلاب داغ
کنند و بر پشت چشم طلا کنند تا بحال آید ناسور چشم ورمی بود که از گوشه چشم طرف
بینی بهم رسد چون انگشت بر آن نهند چرک از آن برآید و زرد آب روان شود علاج آن
رزو جو به بگدازند یا کاه جو نرم سوده در آن سوراخ کنند یا آنکه صبر سقوطری دارو و
اسکندر و خون سیاوشان و زاج سفید و مردارسنگ هریک قدری کهنه موافق آن منفذ فتیله
را در آن غلط بیده در آن سوراخ نهند جرب علامت آن بود که چون از خواب بیدار شود
چشمها خشک باشند و بدشواری از هم جدا شوند علاج آن حجامت ...

بسیار کردن و چشم را به بخار آن داشتن و عرق بکنند و آب گرم بسیار بر سر ریختن و آب کشنیز قدری
خوردن و قدری گرم کرده بر پشت چشم مالند **چون** چشم تیره کنند انجبیل و فلفل و دار فلفل و نمک
سنگ و هلیله زرد و هلیله آمله و کف دریا و زنگ کابلی زرنیخ سرخ و پوست تخم مرغ همه را مساوی سوده
هر شام در چشم کشند **علاج** ضعف چشم انواع است اگر از رطوبت غلیظ بود در چشم [illegible]
و سفیدی کارزنگ بود و از آب گرم راحت بیند و بعد از خوردن طعام زیاده شود و خواب و سستی
و کاهلی بود و فکر کردن بسیار بود و آب از چشم برود **علاج** اول منقیه بدن بکنند [illegible]
متعارف و از ترشی پرهیز کنند و شلغم پخته [illegible] جوز و صبر و توتیا و دار فلفل را در آب مرزنجوش
سوده حب سازند و با آب [illegible] سوده در چشم کشند و با زهره آهو بره و زهره کلنگ و زهره
گاو سیاه را در چشم روشنائی بیفزاید و روغن چوب [illegible] روغن بید انجیر [illegible]
و دار [illegible] و دار فلفل و آمله و دار چینی و سنگ بصری و رب السوس مساوی سوده در چشم
کشند روشنائی بیفزاید و قوت تمام بگیرد **و اگر** از بخار معده بود علامت آن است که [illegible]
هر گاه معده ضعیف زیاده شود و در خالی معده کم شود **علاج** جوز قی دو درم نمک سنگ یک
درم [illegible] سوده حب سازند و هیچ ناهار با آب گرم فرو برند معده صاف کنند **و اگر** چشم
سرخ و بول [illegible] اول خون کم کنند و بعد از آن هلیله زرد [illegible]
و صاف کرده بقدر [illegible] خیار چنبر [illegible] گرم کرده [illegible] تا دفع اخلاط
از معده بکنند **باب چهارم** در فنون جراحی و دملها و جوششها و زخمها و علاج آن بدانکه
سبب دملها از کثافت و غلظت خلطهای مختلف بود و غلبه خون که از اندرون به جلد
[illegible] بیرون آید بعضی از طلاها و ضمادها
فرو نشیند و بعضی سر گشوده اخلاط مجتمعه را دفع کند **علاج** چون ابتدا در [illegible] ظاهر شود
بیرون آید بفصد و حجامت دفع خون کند بعد از آن [illegible]
آنکه از حرارت بود فرو نشیند و اگر [illegible] غلیظ بود [illegible] **صفت طلا و ضماد**
[illegible] سوده طلا کنند و اگر ماده ورم بود [illegible] اول بر روغن گنجد [illegible]
کنند و بعد از آن [illegible] سوده بر آن [illegible] کنند [illegible]

جوز قی که [illegible] کوفته بیخته با آب طلا کنند و انگور [illegible] با نمک در آب سوده طلا کنند
و اگر بدین تدبیرها [illegible] نشود [illegible] ضمادها [illegible]
صفت ضمادها [illegible] را با گنجد روغن سوده ضماد کنند و انگه [illegible] برگ و تخم [illegible] سوده ضماد
کنند و انکه [illegible] در آب سوده ضماد کنند و ریشه حنظل را با آب سوده ضماد کنند [illegible]
[illegible] چوب [illegible] در آب سوده ضماد کنند و تخم [illegible] جوز [illegible]
[illegible] در آب جوش داده گرم گرم بر آن بندند [illegible]
را با [illegible] کبوتر و [illegible] مرهم کرده بر آن نهند فورا درد ساکن شود و اگر از این تدبیرها [illegible]
درد و بسیار [illegible] برگ درخت [illegible] را با نمک سوده و گرم کرده بر آن بندند فورا درد
ساکن شود و فرو نشیند [illegible]
[illegible] سوده بقدری که خواهند بر آن بندند [illegible] و اگر [illegible]
بر آن بندند هم [illegible] **و بعد از آنکه** گشوده شود این مرهمها علاج کند [illegible] موم [illegible]
[illegible] و روغن گنجد چهار درم مرهم کرده بر آن نهند [illegible] **مرهم دیگر** روغن گنجد و موم سفید
[illegible] ۳ درم در آن روغنها انداخته
[illegible] موم را در آن اندازند و اگر [illegible]
درم [illegible] ده درم آب برگ [illegible] همه را در آن روغنها انداخته [illegible]
[illegible] مرهم [illegible] **مرهم** ترکیب [illegible]
[illegible] موم [illegible] ۳ [illegible]
[illegible] **مرهم دیگر** [illegible]
[illegible]
[illegible] سوده
[illegible]
[illegible]
[illegible] **مرهم [illegible]** برای زخم [illegible]

یکدرم زردچوبه ال هر یک یک درم و نیم درم روغن ...ک که بهندی السی گویند پنج درم و پیه
گرده گاو صاف کرده ده درم موم سفید دو درم اول پیه و موم در روغن و رال را جوش
داده تا آب شود از سر آتش بر داشته باقی ادویه را کوفته بیخته داخل نمایند و لت دهند
تا مرهم شود **مرهمی** که جراحتها را خشک کند و حرارة از ان بنشاند و گوشت برویاند سفیداب
ارزیز و موم سفید هر یک ده درم روغن گل سرخ ده درم مرهم کرده بر زخم یا دمّل نهند به شود **امّا**
باید دانست که منجمد شده در میان دمّل یا زخم هیچ مرهم علاج ان نمی شود پس باید اوّل علاج
ان چرک سفید را کنند علاج زاج سفید سوخته را سوده بر میان دمّل بریزند و مرهم بر سر آن نهند
و تا روز دیگر بگذارند تا ان چرک سفید بر اید و آب شود یا آنکه نیله توتیا را با قدری مرهم بر ان
سوراخ نهاده و مرهم بر سر ان نهند **و چون** دمّل از ان چرک سفید پاک شود و این مرهم را
بران نهند برگ درخت پنبه را نرم سوده مثل مرهم نهند یا موی سر آدمی را سوخته خاکستر از ابر
جراحت پاشند **مرهمی** که برای سوختگی آتش نافع است مرداسنگ و قاب طلا سفیده تخم مرغ
باهم سائیده بمالند **مرهم** دیگر برای سوختن و ترقیدن لب و مقعد نافع بود مرداسنگ سفیداب
ارزیز و موم سفید هر یک ده درم روغن گل سرخ پنجدرم موم را در روغن بگدازد و دواها را کوفته
بران لت دهند تا مرهم شود **مرهمی** که گوشت مرده را بخورد و جراحة کهنه را با صلاح آورد زنگار
سوده ده درم موم علک البطم با دیان هر یک پنجدرم در بیست درم روغن گاو با دو درم از روغن
در دهان لب بیند تا مرهم شود **مرهم** سیاهی که گوشت مرده را بخورد و جراحة را با صلاح آورد مرکشک
دو درم زفت رومی یکدرم علک البطم نیمدرم روغن کنجد چهار درم موم یکدرم مرداسنگ را سوده
و باقی را بر سر آتش گداخته دران ریزند و لت دهند تا مرهم شود **و من المجربات** پارچه نیله را بسوزانند
و خاکستر از ان بروغن بید انجیر مرهم کرده بر زخمی که نهند سه روز به شود **اگر** خواهند که زخم یا دمّل را
خشک کند فلفل زاج سفید فوفل سوخته کات هندی نیل توتیا را همه مساوی سائیده بر دمّل
نهند زود شفا یابد **مرهمی** که علاج سرطان و اورام صلب را نرم کند پوست درسبزی اقاقیا هر یک
دو درم صندل سفید یکدرم شیاف مامیثا چهار درم روغن گل بوزن همه سائیده مرهم کنند **مرهم**
برای سرطان و خنازیر نافع است مرداسنگ پنجدرم کندر انزروت موم از هر یک ده درم علک البطم

سرخ

بجهت منع دمل [illegible] ده مثقال [illegible] روغن [illegible] داخل کرده [illegible] دمل [illegible]

69

سرخ هر یک بیست درم آنچه که احتیاج بود به روغن جدا زنند و کوفتنی را کوفته و داروها بسته
بر بندند تا مرهم شود **در علاج** نصور شب یا نها را بعسل و روغن کنجد مساوی سوده بر ان بندند
یا آنکه مس سوخته نمک و موم و روغن کنجد بهم سوده بر آن بندند یا آنکه چوز از از زیر آتش پخته
با روغن گاو بر آن نهند که مجرب است یا آنکه مرهم سفیداب را بر ان نهند تا به صلاح آید و اگر
کاغذ را با آب جاری تر کرده بر آن نهند به شود یا آنکه روغن گاو را با چند آب شسته با سفیده
تخم مرغ بر آن نهند **من المجربات** سیر کوفته را بر آتش نهند تا پخته گردد و بر آن بندند هر روزه
سیر و شود و پارچه نو دیگر همچنین بربندند تا شفا یابد **علاج** جای زخمی که سفید شده باشد هلیله
بلیله آمله را با آب سرد حل کنند با روغن گاو را بصد آب شسته با خاکستر نا حی کنند **در علاج**
زخم شمشیر و خنجر و امثال آنها زرده تخم مرغ را بر پارچه کرباس آب ندیده گذشته زخم
را بر آن پوشیده جای ضرب ببندند تا شفا یابد یا پارچه دیگر هم چهار ته کرده بر آن بندند و محکم
بر بندند **و اگر** شخصی بزیر دیوار یا جای زمانده باشد یا از ضرب چوب استخوان او در هم شکسته
باشد مقل ازرق مومیائی را در روغن گاو حل کرده بخورد او دهند **و اگر** آن میسر نشود چند عدد
بادنجان را بزرگ باشد در پارچه پیچیده در زیر آتش کنند تا پخته شود فشرده آب آن را
یک قدح بگیرند و نیم درم قند سفید کهنه را در آب حل کرده نیم گرم بخورانند **علاج زخمی** که
تازه باشد اگر کاری نباشد سرگین گاو را یا کاغذ سوخته یا پر مرغ یا پر زاغ سوخته بر آن
پاشند و خشک بند کنند و اگر خون روان باشد و چند نشود سرگین تازه اسب بر ان بندند
و برگ خوار روان گونه بر آن بندند تا به شود **و اگر** زخم لب را شکافته باشد اوّل ان زخم را
بعرق شراب بشویند و بعد از ان بخیه کنند بر ریسمان ... و سوزن سه پهلو و اندک
عقب تر بخیه زنند که نگسلد و سرهای ریسمان را گره نزنند که وا نشود و ... صد هر
بخیه ... ده برگ انگشت ... **و اگر** زخم کارد و خنجر و غیر او از انگشت با عرق
شراب اوّل ... و را بشویند و بعد از ان بعسل و بارود بر کنند و به بندند **و اگر**
زخم بر شکم رسیده باشد و مرده و نقصانی نرسیده باشد اگر ... را بکنند و با روت
و عسل بر آن بندند و ضرب شمشیر و غیره و ... هر یک ... شرح الفتا بکنند

در عسل و باروت پر کرده بر بندند و اگر زخم تنگ باشد دهن از ا شکافته و بخیه کرده
و بعد از سه روز پنبه بروغن کنجد تر کرده با عسل بران نهند تا به شود قاعده آن است
که هر زخمی را که بخیه کنند پیاز ادر روغن گاو مرهم کنند و بران بندند بعد از آن بمرهمها
پردازند یا بیارد آرد میده و زردچوبه با قدری آب برگ نیم و بروغن گاو مرهم کرده بران
نهند و نیز پیاز و زردچوبه با روغن گاو و بخیه مرهم کنند و بر زخم تازه بندند زود بهتر گرداند
آرد بعد از آنکه بحرکت آمد این مرهم را بران بندند صفت آن کندر و دریلغ که لادن گویند
و خاکستر سرگین آهوی نر از هر یک پنج درم سیماب دو درم روغن گاو بیست
درم اول لادن را در هاون سنگ با سیماب بسایند تا مثل سرمه شود بعد از آن
خاکستر و روغن را داخل کرده بسایند تا مرهم شود که برای جمیع جراحتها مجرب است
و مجرب ترین تمام روغنها و مرهمها چنانکه مکرر خود بتجربه رسانیده ایم که در یک روز
هر قسم زخمی که باشد باصلاح آورد روغن زاغ آبی است بگیرد زاغ آبی را که مرغ
آبی سیاه را گویند و همیشه در ته آب میباشد و گاه بر آمده بکنار آب بر شاخهای
درختان بر می نشینند و تمام پر و بال او سیاه است یک از آن مرغابی سیاه را گرفته
پرهای او را دور کنند و بار سر و پا و تمام آلایش شکم همچنان درست از آن در میان
پنج آثار روغن کنجد در مرتبان شیشه انداخته و سرش را محکم کرده تا چهل روز در آفتاب
نهند و بعد از آن آن روغن را بهر زخم بندند بامر الله تعالی بروز سیم باصلاح آورد بکرات
تجربه شده زخمی که آب برده و تشنج کند مرهم هو چوبه را که در دملها گذشته بران بندند
و برای زخمها و جراحتها در مرهمها و روغنها اقسام است مثل روغن شیخ صنعان و روغن
چرم و امثال اینها اما آنچه با خود تجربه نمودیم بکرات درج نمودیم باب نوزدهم در فصد
و شناختن مکان رگ بدانکه در بدن آدمی هفده رگ است که بسی درد و آزار
میگشایند اول قیفال است که جا و مکان او در میان پیوند بازو طرف اندرون آرنج
بجانب بالا برابر سر کتف که انگشت ابهام باشد در هر دو دست این رگ
بود خاصیت گشادن آن برای سرد چشم و غیره امراض که در جای خود مذکور است

اما قاعده

اما قاعده آنست که گشاده بزنند تا با دیگر رد دفع مواد غلیظه تواند کرد و فصد
بفصل انگشت بر دهن او بگیرند تا مواد فاسده غلیظه جمع و درست بردارند
تا بر دو دیگر دهن تنگ گردانیدن بر بندند که ضعف غالب نشود دویم رگ باسلیق است
جا و مکان او نیز در میان پیوند بازو طرف اندرون بجانب پایین برابر انگشت
کوچک بود و خاصیت گشادن آن برای اندامهای اندرون و زیر چشم و زیر سر و بدن
و جگر و شش و سپرز و گرده و پاها و زانوها بود و این رگ را نیز گشاده باید زد
تا اخلاط فاسده را دفع تواند کرد سیم رگ هفت البدن است که هفت اندام و اکحل
نیز گویند جا و مکان او در میان پیوند بازوی هر دو دست بود در میان رگ قیفال
و رگ باسلیق فاصله هر یک بیک انگشت و خاصیت گشودن این برای تمام بدن نافع
بود و برای خارشها و دملها و غلبه خون و این رگ را نیز گشاده باید زد و زمان
انگشت بر دهن او باید گرفت و باز گذاشت تا خون فاسده جمع شود بواسطه آنکه
خون رو حاملا رقیق است و زود بر می آید و خون فاسد غلیظ و بعد از آنها قدری خون
برآید بقدح آب بزنند تا در عروق دویده اخراج خون فاسد و غلیظ کند چهارم
حبل الذراع است و مکان او نیز در پیوند بازو بود اما بر انگشت فاصله بطرف نشست
از پیوند و این رگ را وقتی گشایند که رگهای دیگر بنظر نیاید و آدم مرطوب باشد است
اما بوقت بستن رگ اما اندکی روغن بر دهن رگ بندند تا جراحت نکند پنجم رگی است که
اسلیم نیز گویند و مکان او در پشت هر دو دست در میان انگشتان کوچک بود از دست
راست راست را برای درد جگر گشایند و از دست چپ را برای سپرز و قاعده گشادن
آن آنست که دست را در میان آب گرم نهند و بوقت بستن روغن و نمک را بر دهن آن
بندند ششم رگ نسا است که صافن نیز گویند و مکان آن در پشت انگشت برابر انگشت
پاها بود و این رگ را برای آن گشایند که خون سوخته را و کسی را که نقطه در پا آید
و کهنه شود و بیماریهای گرده و جگر و رحم زنان و بسته شدن حیض باید گشود و قاعده
آنست که از پس را نهاده تا قدم بر ایشان محکم به پیچند و تنگ بزیر پا نهند و بگشایند اما

بسیار باریک و نه بسیار گشاد و موافق باید کرد و بوقت خون بر آمدن بر پا ایستاده باید
ایستاد **هفتم** رگ عرق النسا است و مکان او در پس شتالنگ از طرف بیرون است
از زیر پاشنه بچهار انگشت و قاعده آنست که از بیخ ران تا شتالنگ محکم به پیچند
که این رگ بسیار دشوار بنظر می آید تا خوب نه پیچند بنظر نمی آید **هشتم** رگ ف
زیر زانو است که برای درد زانو کشایند **نهم** رگ بیخ بینی است و مکان او در
سجده گاه است و گشودن این رگ بر چشم فائده دهد **دهم** رگ صداعی است و مکان
آن بر دنباله چشم بطرف گوش بود چون از چشم چرک بسیار رود بزنند الا برای
آب سودا بدین رگ را بزنند و فورا داغ کنند که منفذ او کشاده نشود **یازدهم**
رگ چشم است و مکان او در کرانه چشم از هر دو طرف بینی بود و این رگ را لذا
گویند دشوار بنظر آید و قاعده زدن آن انست که اول زردمالی در گلو انداخته
به پیچند تا آن رگ برخاسته بنظر آید و این رگ را برای ناخنه و بیخ مژه کسی که
چشمش بسیار گرفته باشد و علاج در چشمش نکنند باید بزنند **دوازدهم** رگ بینی بود و مکان
آن در میان هر دو پرده بینی بود چون انگشت بر آن نهند جایی معلوم شود او دو چیز
بهم چسپیده و چرک میکند و این را برای ناسور و رشهای بینی زنند **سیزدهم** رگ
اوداج است و مکان او میان گردن و حلق از هر دو جانب برابر گوشها که
رگهای بزرگ بنظر آید که در پهلوی آنها رگهای خورد است نزدیک بحلقوم و
دو رگ دیگر هم هستند که آنها را رگ جان گویند علامت آنها انست که رگ جان است
بجهد و رگ گلو رسیده است **چهاردهم** رگ چهار بند است و مکان او بر گوشت دندانها
و چهار رگ مشهور است برای درد دندان و بینی کشایند **پانزدهم** رگ لب است
و مکان آن در میان لب زیر است و این رگ را برای ورم لب و شقاق لب بزنند
شانزدهم رگ کیاست و مکان او دو انگشت از ابرو بالاتر است و آن را برای
سبوسه سر و ریش کشایند **هفدهم** رگ پشت گوش است که بعد مالیدن بسیار بنظر
آید آن را برای خارش کشایند **باب پنجم** در خوردن سمیات و اصلاح آنها ۷۰

بدانکه چون شخصی چیزی سمی خورده باشد باید که شبت را در آب جوش داده و مالیده صاف نموده
یکقدح و بوره ارمنی نه درم و روغن کنجد چهار درم در آن حل کرده بخورانند و قی کنند یا انکه شیر گاو
و کشکاب جو با لعاب بزرکتان بخورانند و قی فرمایند یا دو درم تخم ترنج را سوده با تریاق
اربعه یا فاروق بدهند که دفع جمیع سمیات میکند اما بعد از قی کردن بخورانند **تریاق** اربعه
جنطیانا و حب الغار و زراوند طویل و مر که مساوی یکدیگر کوفته با عسل سرشته شربتی یکمثقال با آب
گرم بخورانند **خوردن** شوکران و بیخ مقتی نیز گویند علامتش خناق سخت آورد و اطراف بدن را
سرد کند و چشمها تاریک شود **علاج** قی متواتر و حقنه تیز باید کرد و شیر گاو با افسنتین و فلفل
زمان زمان باید داد و اگر چشم سرخ و زبان سیاه و اندام سست شود روغن گاو و شیر گاو زمان
زمان باید داد و قی فرمایند و چند بیدستر را متواتر ببویند و غذا چیزهای چرب بخورانند و نخوابند
که اگر بخوابند رودها مجروح شود و خناق آورد و دست و پا بلرزه در آید و اگر این علامتها
بدید آید آب گرم با روغن بادام بدهند و قی فرمایند و چیزهای نرم بخورانند و روغن
گل بادام را با شکر بخورانند **صفت** روغن مزبور یکمشت گل سرخ را در یک کاسه بزرگ آب
بجوشانند تا به ثلث آید بعد یکنیم آن روغن بادام در آن ریخته بجوشانند تا گلاب بسوزد
و روغن بماند صاف نموده و شکر در آن حل کرده بخورانند و مسکه تازه گاو و لعاب بهدانه
و لعاب بنگو و خورده زر رشک بخورانند **علاج تریاک** خورده علامت آن سستی بدن و خناق
و تنگی نفس بود علاج روغن گاو و آب نیمگرم یا بوره ارمنی یا شیر بدهند و قی کنند و اصل
السوس را در آب جوش داده صاف نموده بخورانند و گرم به پیچند تا عرق کند و اگر کار بهلاکت
رسد تا یکمثقال چند روز بخورانند تا دفع آن بکند و بعد از آن اگر حرارت بسیار شود قدری کافور را
در آب سوده بدهند تا دفع حرارت شود **علاج تاتوره** خورده بیخ نی را با پنبه دانه کوفته
در آب بجوشانند صاف نموده باو بخورانند **علاج** موی شیر یا ناخن شیر خورده جگر زغاله را پاره
پاره کرده خام بدهند تا فرو برد و بعد از ساعتی جوز قی را در آب جوش داده مالیده صاف
کرده یکپیاله باو بخورانند تا قی کند و اگر قی نیاید شاخی از بیخ انجیر را با روغن چرب کرده
بحلق فرو برند تا قی کند **و اگر** ناخن شیر خورانده باشند ترتیب باریک باو بخورانند تا هضم شود

یا برگ شیطرج هندی را با زیره کرمانی و دو دانه بزرگ و خون خروس با هم سوده با و بخورانند در
گزیدن مار یا افعی البته آن موضع را باید برید و اگر جائی باشد که نتوان برید شاخ حجامت را بران
موضع نهاده بمکند و در وقت فرفیون و جاوشیر و قند و پیاز عنصل بر موضع گزیده طلا کنند
و مرغ یا خروس جایک را شکم شکافته بران ببندند مکرر این عمل بکنند تا زهر را بکشد و زهره گاو
و خاکستر چوب انجیر و زهره بز بران طلا کنند و دو دانگ جدوار سوده را بخورانند و اگر اسفند
سبز را شیره گرفته و اسفند خشک را کوبیده دران شیره حل و صاف نموده بخورانند البته نجات دهد
و مار گزیده را خواب نگذارند بکنند و حرکت دهند و تریاق فاروق با شراب یکمثقال بدهند و او را
بحمام گرم برند تا عرق کند و اگر مهره مار بهم رسد بر زخم چسبانند تا زهر را بخود کشیده بر آید
و مهره مار را با خود نگاه دارد و کف بندق هندی که بزبان هندی ریتنه گویند با و بخورانند
و یکدانه حب السلاطین را مقشر کرده با و بخورانند و خون بسیاری بشاخ حجامت از آن
بمکند و ریشه عنب الثعلب را سوده بران طلا کنند یا شکم غوک را اگر یا کرم شکافته بر چسبانند
یا یکدرم تخم عنب الثعلب را سوده با و بخورانند یا کترا یا انغوزه مساوی در روغن زیت
حل کرده بخورانند شفا یابد و یا اکمه حب النیل را با آب سوده یکپیاله بخورانند یا پوست نارجیل
دریائی را چهار درم سوده با دیاین بخورانند یا اکمه بول آدم را با نمک در ظرف آهن بجوشانند
و بخورانند مجربست **وعلامة** نا امیدی در مار گزیده خنده زدن یا گریه کردن و فریاد زدن
یا فراغ شدن مقعد و تیغ کشیدن بینی بود چون این علامات ظاهر شود قطع امید از او
باید کرد **در گزیدن** عقرب چون عقرب بگزد اول زهر او را باید مکید و جاورس کوفته با نمک
گرم کرده بران ببندند یا عاقرقرحا را با شیر سوده بران طلا کنند یا جدوار را با آب سوده طلا
کنند و دو دانگ جدوار سوده را بخورانند **اگر قضیب را** عقرب بگزد با زن یا الاغی صحبت کند فورا
درد ساکن شود **در گزیدن** سگ دیوانه چون سگ بگزد و خواهد معلوم کند که آن سگ دیوانه
بوده یا نه پاره خمیر بر گزیده آن ببندند و بعد از ساعتی بگشایند و پیش سگ دیگر اندازند
اگر بخورد آن سگ دیوانه نبوده و اگر نخورد بدانند که آن سگ دیوانه بوده آن موضع را
بشاخ حجامت بمکند تا زهرش کم شود تا چهل روز آن موضع را گشاده دارند و آن سگ را
کشته

کشته از نانهای آن بیندازند و دل و جگر او را کباب کرده بخورانند و آن نمک را در خمیر کرده بر بز
[illegible] کنند که آب بران برسد و تریاق فاروق بجای گزیدن آن طلا کنند و مقداری تریاق
در بجوشانند و سیر و پیاز و جوز [illegible] بهم کوفته بر زخم ضماد کنند و انگه [illegible] و انغوزه و نمک بهم
طلا کنند **و اگر** شدت کند علامت جنون ظاهر شود و [illegible] خروس سیاه را ذبح کنند
و بگیرند [illegible] را [illegible] بعد از آن
[illegible] ملاحظه کنند
[illegible] خون برآید آنگاه [illegible] دل و جگر او را
کباب کرده [illegible] بخورانند [illegible] باذن الله تعالی **در گزیدن عنکبوت** [illegible]
[illegible] **علاج** [illegible] گزیده عمل کنند [illegible]
و سداب را با شراب سوده ضماد کنند **در گزیدن براز پا** که بزبان هندی کنکوره گویند [illegible]
علاج [illegible] بران طلا کنند و موضع گزیده را [illegible] و سوراخ کنند در روغن داغ کرده بران ریزند [illegible]
[illegible] بخورانند [illegible] **در گزیدن رتیل** [illegible]
[illegible] **در گزیدن زنبور** اگر [illegible]
[illegible] **علاج** [illegible]
و [illegible] بر موضع گزیده طلا کنند [illegible] آتش گرم کرده [illegible] **و در علاج** [illegible]
[illegible] سه نوع است **معدنی** [illegible] **حیوانی** **معدنی** [illegible] سم الفار [illegible]
[illegible] زرنیخ [illegible] سفید **نباتی** [illegible]
[illegible] **حیوانی** [illegible]
٩٠ **معجون** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **و بوتیه** [illegible]
[illegible]

تازه آن میسر نشود از تخم آن بکفچه بشیر بکشند و بخورند دفعه دیگر و بخورند قدر صباح نرگس خوار قضیب خر مرده
را هفت پاره کرده پاره از او را در پوست میش گرفته در گردن طفل بر بندند فورا الهوش آید و مجرب است
باب بیست و ششم در شناختن آب منی مرد و زن بدانکه آب منی مرد را علامتها میباشد در شت
و کره بچه دانست که آب منی مردان سفید است بوقت جهیدن و طرفها می افتد و منی زنان زرد
بود و بوقت انزال گرم می افتد باید دانست که چون آب منی مرد و زن شود نطفه بخواهد بستن باید
از معقولات و مسمنات و چیزها مکرر قوت ضعف ... که دل و دماغ را کرده و جگر ضعیف است
بدهند و مداومت این قسم دوا نمایند صفت آنها معجون مقوی بجهت زیادتی کرده بعضی
مرغ دهنی سفید ماده را کوفته بشکر و صباح معقول نموده بخیل پرورده بسیار آن خوردن
و هر روز مرغی را کوکنار بعضی را روغن سکه خوردن و هر روز زنجبیل آمله پرورده را الکبلا
شسته ... چهار درم مصطکی سوده مخلوط نموده خوردن و صبح و شام داکی از ... خوردن و
هر روز نیم بند مغز بادام و پسته و پسته هر یک نیم درم نبات ده درم همه را کوفته یکصد درم
شیره گاو را جوش داده نیم آثار اجزای کوفته را در آن انداخته بدهند و مرغ بچه
پرورده با نان بخورند و از چیزها بخورند و ... شام کباب قلیه پر پیاز و کره و شلغم
پر ... بعد و بخورند هر روزه تخم مرغ نیم برشت و تخم ترب و زنجبیل سوده بشیره القدر
بخورند که ... بخورند ... قلیه نرگسی ... زردک و ... و هیچ ... ل
مقوی باه مداومت نمایند تا منی قوت بگیرد و بحال خود آید باب بیست و چهارم در صاف
کردن روی و دراز کردن موی زنان و ... بعضی ... در بیان چیزها که
رنگ رو را صاف و براق گرداند زیره کرمانی را در ... آب بجوشانند تا نیم آید
مالیده صاف نموده شب بر روی مالیده صبح ... بسیار و نخود ... بالند
... خشک کرده سفیده تخم مرغ بجه را بر روی بمالند که صاف شود نوع دیگر
... و برگ ... و ... پوست انار و برگ ... و چوبه را نرم ساییده
با روغن ... شب بمالند و صبح بشویند نوع دیگر مغز بادام و کتیرا و ... قلم کوه دو
دانه ... همه را سوده شب بر روی بمالند و صبح آب گرم بشویند ...

وصف ... کرده ... در بیان دواها که موی را دراز کند و ... دفع کند چیت ...
برادر ... دفع ... روغن بجوشانند ... صاف ... صبح و شام بر موی
مالند هم موی را دراز و هم شپش را دفع کند نوع دیگر آب برگ گل بجه سیر را گرفته بر موی بمالند
دراز کند نوع دیگر آب چغندر ... بر روز موی را بشویند و روغن ... تخم مرغ ...
بکند ... موی ... قوی و دراز شوند دفع شپش چون در شب ... بسیار را ... کند تمام شپش
ها بمیرند دوا ... بشویند ... دوا ... تخم ...
و بند ... و صبح بشویند دوا ... ساییده بر ... مالند تمام شپش ها بمیرند دوا
... آب ... روغن بجوشانند ... روغن ... موی را
قوت دهد و دراز کند دوا ... را بسوده شب ... بشویند و ...
شپش ها دفع شوند در شناختن محل حیض ... چون دختر نه ساله شود ...
موضع مخصوص ... حیض او ...
بسیار است بعضی ... حیض میشوند و بعضی ... سیزده و چهارده ... نه ساله ...
... حیض است ... که حیض ...
رسد و حمل بگیرد علامت حمل زنان چون ... گرمی مزاج ...
... دارد ... خواب بسیار کند و ...
و چیزهای ترش و شور ... از این علامات معلوم باید کرد که حامله است
در منع ... چون زن حایض شد از چیزهای ترش و ...
و چیزهای سرد خوردن و آب خنک بسیار خوردن و غم و غصه و ...
بطهارت خانه رفتن و غسل کردن و روغن ... سر مالیدن و بوی خوش شنیدن و ...
باد و هوا دراز ... باید اگر احتراز نکنند ...
چنانچه ... مخصوص ... آب ... و درد پشت و کمر ...
... و ... از فرزند ... این همه
از ... پرهیزی در حیض واقع میشود و مرد را لازم است که در حالت حیض از زن اجتناب کند

و جماع نکنند که حکما بمرض سوزاک مبتلا گردد **غذای** زن حایضه ماش و برنج با شبت و روغن و شکر
بسیار با زیره سبز بود و بعد از پاک شدن از حیض غسل کرده رخت بپوشند باید اول نظر بروی
شوهر خود بکنند و روی او را ببینند و اگر شوهر نباشد نظر بر پسر صاحب جمال خود کنند اگر انهم
نباشد آینه بدست گرفته نظر در آینه کنند و روی خود را ببینند و مرد را باید در همان شب
بوصال زن برسد قاعده آنست که مرد از جانب راست زن در آید و اول بار است
او را اگر فته بوصال برسد تا نطفه پسر شود و اگر بروز دوم برسد نطفه دختر خواهد شد و تا ده
روز امید دارد و شب سیم و پنجم و هفتم و نهم و یازدهم نطفه اگر بسته پسر شود و در باقی
شبها دختر خواهد شد و چون از ده روز بگذرد در راه نطفه سد شود تا حیض دیگر **باب بیست**
پنجم در علاج زنانیکه در حیض علت بهم برسانند اگر خون زرد رنگ بود یا تیره رنگ علامت بارد
بود یا بلغم **علاج** هر دو نوع تا هفت روز هر روز یکدرم [illegible] با بیست درم نبات سوده صبح نهار
سفوف کنند و برنگ اصلی خود باز خواهد آمد **و اگر** خون حیض بسیار آید چون از غلبه خون بود
علامت سرخی رنگ روی و چشم و پرش رگها و گرمی اندام و تیزی خون بود **علاج** اول
فصد باسلیق و بعد طبع را بحب اصطمخیقون نرم گردانند و شیره تخم عنب الثعلب با لعاب
بزرقطونا و گل ارمنی و گلنار از هر یک قدری بخورند و قرص کهربا و قرص طباشیر و قرص
بسد با شراب به یا شراب مورد بخورند **غذا** مزوره ماق و آب غوره با زرشک باید داد
بسته شدن خون حیض بسبب بسته شدن یا از فربهی بافراط و یا لاغری بافراط بود و یا لاغری
بافراط بود در فربهی رگها و منفذها بسته میشود در لاغری منفذها خشک و باریک میشود **علاج**
آنکه از فربهی بود فصد صافن و حجامت ساق و خوردن جلاب بر سیاوشان و بر داشتن
فرزجه مرو اسفند و تخم مرزنگوش با عسل جوشانیده هر روزه نهار بخورند البته او را حیض کند
با انکه ۵ درهم تخم ترب را کوفته با قند کهنه سیاه حب کرده شب بوقت خواب بخورند و آب
گرم بر ران بریزند البته حیض گشاده شود **داروی دیگر** حیض براند خواه فربه بود و خواه لاغر
برکنه بانس را در آب بجوشانند و صاف کرده نهار بخورند یا گل پنبه را در وقتی که زوج
بر بیخ کرده باشد بپنجه دان را با حب مساوی کوفته در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه

آید صاف

آید صاف کرده صبح نهار بخورند و بکفچه روغن کنجد بر سر آن بنوشند یا دارچینی کلرم بخورند
تا سه روز باین طریق کنند البته حیض بگشاید **غذا** نخود آب یا دارچینی بسیار بخورند **علاج** اگر
از لاغری بود اول ترتیب بدن بکنند هر روز سکنجبین بخورند و غذا ماهیکه زود هضم شوند
بخورند و متواتر بحمام معتدل بروند و روغن بنفشه در بدن بمالند و خواب بارام بکنند و
خود را از غم و غصه خالی دارند **خروج رحم** یعنی پیش آمدن زهدان آن علامتش درد عظیم در عانه
و پشت و کمر و لرزیدن اعضا بود **علاج** باید که بیمار را [illegible] و غالیه را [illegible]
و آتش [illegible] البته نشستن آن زهدان را بجای خود بردن [illegible]
بنند نگاه دارد و بعد از آن که جای گیرد غالیه را از [illegible] کنند و پارچه به [illegible] **صفت**
غالیه عنبر نیم مثقال مشک نیم مثقال پسته [illegible] مثقال و روغن پسته [illegible] روغن بادام بگیرند
و عنبر را در قند بگذارند بعد از آن روغن پسته و مشک را داخل کرده [illegible] ممزوج شود و اگر روغن
پسته نباشد در روغن بلوط داخل کنند **صفت آن** که بلوط در [illegible] در هند کل کنترل گویند
بگیرند آن را در یک پیاله آب بجوشانند تا نیمه آید البته صاف نموده و بکفچه روغن کنجد
داخل کرده بجوشانند تا آب بسوزد و روغن بماند **رجا** بدانکه رجا مرضی است که صاحبش بنظر
زن حامله باشد چنانکه شکمش بر آید و حیض بسته شود و چون [illegible] غلیظ بود **علامت** نفخ یعنی
[illegible] و فشردن بود **علاج** خوردن [illegible] الاصول است **اختناق الرحم** یعنی صرع رحم
هر کسیکه روز بخورد درد و چون از حیض [illegible] **علامت** راحت پیش از سیلان [illegible] رطوبت رحم بود
و در وقت ظهور فرق میان این و صرع مشهور آن است که درین علت عقل بکلی زایل نمی
شود و کف بر دهان نمی آید **علاج** خوردن آب گشنیز و دوا [illegible] دفع شهوت او بکنند یا
کردد و جماع سبب کردن انفع از دوا گردد فاش **نفخ الرحم** چون رحم را باد بگیرد **علامت**
درد زیر ناف و متنفر شدن از چیزها [illegible] و تقبع یعنی از چیزها [illegible] و شکن
چون [illegible] و افتیمون **علاج** [illegible] و افتیمون و تخم کرفس و نانخواه
و صعتر همه را مساوی سوده عسل سرشته [illegible]

نتو الرحم

بر سینه انداخته باشند تا بر طرف شود **حرارت رحم** عارضش رحم و زهدان چون به سبب صفرا بود **علامتش**
گرمی رحم و زردی رنگ قاروره و تلخی دهان بود **علاج** به قدر قوت مسهل بخورند بعد از آنکه
ده درم بادیان در دیگ کاسه آب بجوشانند تا نیمه آید و قدری قند سیاه کهنه را
در آن حل کرده صاف نموده گرم صبح ناشتا بخورند تا سه روز بر طرف شود **سردی رحم** چون
دانها بر دهن رحم پدید آید **علاج** او فصد کنند بعد از آن دانه شفتالو ده دانه زرد آلو را
بر آتش انداخته تا بریان شود و مغز او را برآورده بسایند و با پشم فرزجه کنند از آن
روغن کشیده طلا کنند **تنگ شدن رحم** علامتش در دخول [illegible] و بجوش آلت شدن ذکر و بوقت
جماع یا انگشتی که در آن نهند **علاج** چیزهایی که ملین بود بخورند **صفت ملین** بنفشه تخم
خطمی خبازی هر یک سه درم سپستان سی عدد همه را در دیگ پیاله آب بجوشانند تا پخته
شود آلیوه صاف نموده و شکر ترنجبین [illegible] نیم گرم بخورند ناشتا **غذا** اگر با به
بط یا پیه مرغ اسفناج بخورند نافع است **بسته شدن** رحم و زخم(?) شدن آن علامتش
درد و خروج چرک زرد بود **علاج** [illegible] آثار گلنار هر یک مثقال
کوفته و بیخته با آب فرزجه سازند یا پشم بردارند **ورم رحم** علامتش در جمیع اقسام ثقل است
و در دموی تب و سرخی قاروره و در صفراوی تب تیز و زردی قاروره و در بلغمی
آماس و سفیدی رنگ قاروره و در سوداوی گلگی و تیرگی قاروره بود **علاج** دموی را خون
گیرند از ساق یا رگ کلیه و اخلاط را مسهلات مطابق آنها عمل نمایند و در آب
عنب الثعلب را بار گوشانه در آب ریخته گرم گرم بر قطن ربندند و تخم عنب الثعلب را
با تند کهنه سوده فرزجه نمایند **باب بیست ششم** در باب حمل زنان و علامت حمل و علاج
بدانکه حق سبحانه و تعالی هیچ مخلوقی را بی ولد نگردانیده چه انسان و چه حیوان و هر ذی حیوان است
که ولد ندارد خواه از علتی و مرضی نیست خصوص انسان که به سبب پیدا [illegible] بهم رسانیدن
گوناگون همیشه مبتلا می‌شوند و اصلا با حال خود [illegible] اکثر بی ولد و معیوب می‌شوند
محض لله فقیر تلاش نمود چه از نسخه حکما و چه از اهل تجربه در این مرض ادویه و علاج

نوشتم

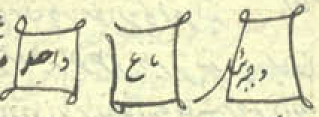
جمع شود براداران مومن و خواهران مومنه هر یک انتفاع حاصل نمایند **بدانکه** زنانیکه
حامله نمی‌شوند خالی از عیبی و علتی نمی‌باشند اول شش کار را با علاج بیان نمایم چون زنان
حامله نشود از این حالت ها بر قوه حامله نخواهد بود **اول** چون از مباشرت نزد او درد
سر بگیرد بدانکه او را سودا غالب است **علاج** بعد از طهر زهره ها ده گاو سیاه و زهره
مرغابی و زهره بط این هر چهار را باهم ممزوج کرده با پشم تا شش [illegible] فرزجه سازد تا
روز بر دارد حامله شود **دوم** آنکه بعد از مباشرت درد [illegible] دیگر بهم رسد زنهار [illegible]
فاسد شده ضبط نطفه نتواند کرد **علاج** همان چهار زهره اول را با زهره زاغ و قرنفل
فرزجه نماید یا آنکه زهره زاغ آبی و قرنفل فرزجه نماید برای درد **سیم** آنکه بعد از مباشرت
درد پهلوی بهم رسد صفرا غالب است یا زرد آب در طبیعت جمع آمده **علاج** هلیله زرد
و بلیله و آمله و صمغ عربی ۱۱ زهره گاو زرد به سه کرده هر شش را [illegible] فرزجه سازند
چهارم آنکه بعد از مباشرت درد زیر ناف بهم رسد گوشت زیاده در رحم بهم رسد نطفه
بند نتواند شد **علاج** زهره [illegible] سعد اظفار الطیب بعد از طهر سه روز [illegible] کند
یا آنکه زهره گاو و زهره گنجشک و زهره کرکس و زهره ماهی و زهره مرغ خانگی هم
بهم آورده فرزجه سازد **پنجم** آنکه بعد از مباشرت درد سینه بهم رسد بدانکه خون حیض
او بسته شده **علاج** زهره روباه و زهره کلاغ سیاه و زهره گنجشک هر سه را فرزجه سازد
تا [illegible] شود و امید وار شود **ششم** آنکه بعد از مباشرت کف پا ها درد کند بدانکه
که دهن رحمش مسدود شده **علاج** سیاه دانه با نفت بسته بعد از طهر تا سه روز
فرزجه سازد تا بگشاید **هفتم** آنکه بعد از مباشرت درد ساق پا ها بهم رسد
گرمی در رحمش بهم رسیده **علاج** هلیله بلیله قلیاب و آهک هر یک قدری کوفته با
فرزجه سازد و هر روز یکدام گوشت خام را با زهره گاو و [illegible] باشند تا سه روز
بخورد یا آنکه زهره کلنک را خشکاند و با شکر در عفران تا سه روز بخورد **دهم**

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] ازاراد(?) [illegible]
و فرزجه کنند

انزال که بعد از مباشرت دل شوره بهم رسد چنانکه دلش بهم می آید چون حیض او رقیق شده و در آخر حیض
رطوبتی ظاهر می شود **علاج** عسل کهنه را با بول خود تا سه روز فرزجه سازد و با زهره ابر قرق
سر خود طلا کنند و بعد از آن پیش مرد رفته بمراد رسد **اشاره** بدارو ها آنکه چون زن بعد از
طهر بدارو آبستن نشود اگر زن در آخر حیض هر روز یکدرم عنب الثعلب کوفته با شیر گاو کنند
بخورد و غسل کند نزد مرد رود و حمل گیرد **و اگر** هر روز سه بار زعفران را با شکر کوفته بیخته دو درم
بخورد و حمل گیرد هر روز دو درم کابلی انجیر با روغن گاو تا ده ماه اگر عقیمه خورد آبستن شود
و اگر بوقت انزال تاب عرق خود را بر سینه و پستان زن بچسبانند و بعد از آن جدا کنند
البته حمل بگیرد اما بعد از طهر و غسل **و اگر** تخم خار مقیلان دو درم با آب نیم گرم زن بخورد حمل بگیرد
و اگر شاسفرم را با مغز پسته شقاقل و زهره خرگوش ساده فرزجه سازد آبستن
شود **و اگر** مغز سر گنجشک و چشم سرطان و قضیب [...] و شکر هر چهار را فرزجه سازد و
بعد از حیض بدارو حامله شود **و اگر** پشم [...] خرگوش با زعفران را با عسل فرزجه سازد
بعد از طهر مراد او حاصل است **و اگر** [...] را فرزجه سازد **و اگر** در سه روز آخر حیض
که هنوز غسل نکرده باشد [...] زردی [...] تخم [...] خشک [...] زیره سبز چهار درم این هر
سه را جوشانده داده صاف نموده [...] تا سه روز بخورند و غسل کند و بمرد رسد مراد
حاصل است **اگر** زهره سوسمار را با [...] ساده [...] بعد از طهر فرزجه نماید
حمل گیرد **و اگر** شکر سفید با موم ساده در روغن [...] فرزجه نماید همین عمل کند **و اگر**
سرگین [...] ساده [...] روغن [...] فرزجه کند بمراد رسد **و اگر** جوز بوا و سیاه دانه
و [...] هر یک یکدرم کوفته و در اول حیض [...] روز [...] غسل کند همین بخورد حامله شود
و اگر تخم حماض که بزبان هند [...] گویند از ابتدای حیض تا روز یکه غسل کند هر روز
یکدرم با شیر بز بخورد مراد حاصل است در بیان داروهای که آبستن نشود

وانداختن

وانداختن جنین و آسانی وضع حمل اگر این شکل را بنویسند بر بازوی زن ببندند حمل بگیرد

و آنکه پیخته سرگین فیل را گرفته با عسل بعد از
طهر زن بخورانند حمل نگیرد **دیگر** جوهر [...]
دندان فیل بخور دهد زن دهند بعد از طهر
عقیمه بگردد **و اگر** دو عدد کرم قرمز را [...] بخورد تا یکسال حمل نگیرد **و اگر** بوقت
انزال بکارت نیم [...] گلاب بزن بخورانند عقیمه شود **و اگر** بوقت وصال مرد روغن
کنجد را با قطران بر قضیب [...] نطفه بسته نشود **و اگر** زن سرگین خرگوش بخورد عقیمه شود
و اگر دندان از اول طفل با فندان گرفته بر خود آویزد تا با او باشد حمل نگیرد **و اگر** انگشتری
از آهن [...] که [...] عقیمی آن نقش کند و زن در انگشت کند تا با او باشد
حمل نگیرد **در بیان اسقاط حمل** جنین مرده در شکم تخم ترنج را با فلفل سفید مساوی
سوده بخورد زن نهار بدهند بچه بیندازد **اگر** انقوزه را با [...] سنگ ساوی در یک
پیاله سرکه جوش دهند و زن نهار بیاشامد و بخورد بچه را فرود آورد **اگر** سر [...]
[...] بخورد [...] بگیرد همین حکم دارد **اگر** پوست مار را بزیر خود دود کند حمل بیفکند **اگر** مغز
دانه قهوه با [...] عدد [...] دانه [...] و زن تا سه روز [...]
بخورد بگیرد حمل افتد **و اگر** کسی حیض او بسته باشد بخورد دیگر حیض او بیاید **بجهة**
آسانی وضع حمل چون زن دشوار زاید ریشه [...] بر پای چپ او ببندند با [...]
بر نهند **و اگر** سرگین [...] بر زیر او دود کنند یا موی سر آدمی را [...] نهد یا یک
پیاله لعاب [...] پخته را با [...] بخورانند **یا** این آیه بر یک پیاله آب بخوانند و
[...] دمد بسم الله الرحمن الرحیم ان کل نفس لما علیها حافظ فلینظر الانسان مم
خلق خلق من ماء دافق یخرج من بین الصلب والترائب **چون** ظاهر شود
[...] طفل در شکم مرده است پوست مار سیاه را بزیر او دود کنند [...]

سنک از هریک قدری در یک پیاله کاشی جوشش داده یکدرم بزن بخورانند یا سه درم
ریشه آنکه را در آب جوشش داده صاف نموده بزن بخورانند البته بچه فرود آید علاج اسقاط
حمل زنان زنند که بچه بیفتد و حملش برآرد زنند صبر سقوطری را بر کمر بندد یا ریسمان
پنبه را بمعصفر رنگ کرده سوره قل یا ایها الکافرون را بران خوانده هفت گره بران زنند
و بر کمر زن بندد حملش برآید رسد در شناخت زنان حامله چون خواهی که بدانی زن حمل
دارد یا نه دو درم عسل را در آب شربت کرده بدو بخورانند اگر در دل او [illegible] گرفت یا ناف
او صدای کرد حامله است والا فلا در تدبیر حمل که پسر شود قبل از آنکه بچهار ماه برسد این آیه را
نوشته بر پهلوی راست زن بندند اگر دختر باشد ببرکت این آیه البته پسر شود رب هب لی
من لدنک ذریة طیبة انک انت السمیع العلیم الذی [illegible]
برحمتک یا ارحم الراحمین در شناخت زن عقیمه و مرد عقیم دو ظرف سفالی را بر خاک کنه
در یکی جو بکارند و در یکی گندم در آنکه جو است زن بول کند و در آنکه گندم است مرد اگر
هر دو سبز نشد از آن زن و مرد هیچکدام عقیم نباشند و از هر که نشد آن عقیم خواهد بود در شناخت
سره مرضیت [illegible] همیشه چون از عورت جاری بود علاج تا سه روز یا نزده درم تخم
سرپهی را بهار [illegible] نماید یا [illegible] در شناخت
حمل پسر است یا دختر چون دو ماه از عده زن گذشت صبح پیش از آنکه
زن بول کند او را بر پشت بخوابانند و دست بر هر دو پهلوی گاه او بالای ناف نهند
اگر در طرف راست مثل ماهی چیزی بدست معلوم شد پسر است و اگر در طرف چپ
کرهی بزرگ بدست آید دختر است یا آنکه کاسه را پر آب کرده حامله دو چند قطره شیر در آن
دوشد اگر بر سر آب ایستاد دختر است و اگر ته آب رفت پسر بود یا آنکه زن حامله را
بگویند که چند قطره شیر خود را بر دیوار [illegible] بدوشد اگر علامت آن بر دیوار بماند پسر است
و اگر نه دختر است یا آنکه بوقت برخاستن زن ملاحظه نمایند اگر اول پای راست را

بیش نهد

پیش نهد پسر است و اگر پای چپ را پیش نهد دختر است و همچنین در رفتن از عقب
او صدا بزنند اگر از طرف راست نگاه کند پسر است و اگر از طرف چپ نگاه کند دختر است
و اگر طفل در شکم زن معلوم نشود بنظر آید خنثی بود یا دو طفل باشند در تنگ ٢٧
کردن فرج زنان چون فرج فراخ گردد زعفران و شکر هریک یک مثقال در آب ریحان
چندان بجوش کنند که غلیظ شود و پارچه را بآن آغشته در سایه خشک کنند و در
وقت حاجت پاره از آن در فرج نهد و بعد از ساعتی بوصال رسد تنگ شود دیگر
پنبه را بشراب ترکرده آن بخود برگیرد مثل باکره شود دیگر تخم گل گلاب و سنبل الطیب هر یک
یک درم نرم کرده انگشت خود را با آب دهن تر کرده بآن بیالاید و در فرج نهد چون غنچه شود
دیگر مازوی سبز کوبیده و عاقرقرحا و لحیة التیس هریک یکدرم در سه من شراب بجوش کنند
و زن در میان آن بنشیند گرم و نرم و تنگ شود یا آنکه مازوی سبز با پوست انار مساوی بکوبد
در شراب بجوش کنند تا غلیظ شود و با پشم گرفته فرزجه سازد یا آنکه زهره [illegible] را با روغن
فرزجه سازد یا آنکه مغز [illegible] و سعد کوفی و برگ سوسن هر یک جزوی در آب جوشانیده
تا غلیظ شود پارچه بآن آلوده در سایه خشک کنند چون از آن پارچه زن بخود برگیرد مثل باکره
شود یا آنکه پوست درخت انار کوفته در آب جوشش دهند تا غلیظ شود آن زنان
پارچه را بآن ترکرده خشک نمایند اگر قدری زاج سفید هم بخود داخل کنند بهتر باشد چون زن
بخود برگیرد تنگ شود یا [illegible] کف دریا و [illegible] در [illegible] بخود بردارد یا [illegible]
که هندی [illegible] گویند با شیر گاو فرزجه سازد [illegible] علاج بدبوی فرج زن
سنبل الطیب [illegible] تخم گل گلاب [illegible] با شیر گاو فرزجه سازد [illegible] خوشبو شود
در چیزهای که لذت جماع بدهد دارچینی را [illegible] نیده و آبش را بگاه صحبت ٢٨
بقضیب مالند و یا دارچینی و کبابه [illegible] شیره زنجبیل پرورده بقضیب مالند یا آنکه
ذکر گاو [illegible] را در سایه [illegible] زن [illegible] خشک کرده [illegible] کوبیده با عسل
بر قضیب مالند لذت تمام بدهد در [illegible] فرج زنان [illegible] باشد ٢٩
اگر اوقات [illegible] شود که بعد از حمل وضع شدن [illegible] زنان [illegible] یا آنکه

وقتی که طفل مرده را قابله بیرون آرد باید بکنند که را رد آسیبی بجز دخول نرسد و بخواهند بدار و ها باصلاح
آورند بدتر با لمره مسدود می شود علاج باید کیسه از آستر نازک بدوزند چنانچه نخود بالای هم
دران جا گنجد بدارزی انگشتی و زن دران بنهد و روز دیگر کیسه بدوزند که دو نخود در پهلوی
هم جا گیرند و کیسه اول را بر آورده کیسه ثانی را بگذارند و همچنین روز بروز کیسه را بزرگتر و نخود را
بیشتر نمایند تا مساوی قطر ذکر رسد بعد از ان انگاه مرد بوصال برسد و باز اعاده کنند
تا بحال خود بیاید داگر زن در قبل راه مخصوص او باریک باشد علاج کنند لسنک با موم کافوری
شیاف ساخته در راه او نهند و روز بروز بزرگتر کنند تا بقطر ذکر رسد داگر زن سزدن
باشد بکار رو طلا باید برید و اگر استخوان داشته باشد براورده و موم و نمک و لسنک را
بمثل ذکر بران نهند تا بر شود انگاه مرد بوصال رسد

در بستن زن اگر خواهی
که سوای تو دیگری بزنی که در حباله تو باشد تا جماع نکند ... بگیرد مرغ ترکی را ساعت اول
روز یکشنبه ذبح کنند و زهره او را با کرم ... مثل مرهم باید و بوقت مباشرت از سر ذکر
گرفته بمالند تا بن ذکر و با زن دخول کند عقد شود که دیگری نتواند دخول نمود داگر
خواهد که بگشاید مرهم مزبور را از بن ذکر گرفته بمالد تا سر ذکر و با زن دخول کند
گشاده گردد دیگر زهره مرغ مزبور را با مردار سنگ ... عقد و حل به دستور سابق
بمالد دیگر چوب ... را ... در ... خشک کنم با ... همین عمل دارد دیگر
بروزی که آفتاب در شرف باشد ... که ... زنی را که بجا عقد شود
دیگر این شکل بر کف نویسد و بزن برسد عقد شود و چون خواهد
بگشاید بدین دستور معکوس بنویسد گشاده گردد دیگر چون

ا	ب	ه	ح
ح	د	ط	ل

ناخن فرو ... از ذکر مالیده بزن دخول کند دیگری که در بر او نتواند شد

در ایستاده کردن پستان زنان و امراض وی و علاج ان چون پستان زنان نرم افتاده باشد
و خواهی که سخت شود پوست انار را سوده با روغن ... بر پستان بمالد و بار ... با آب
مازو ترکرده بان بر بندند تا پستان گرد و سخت شود باد نگم چوز بوا و ... قرنفل

ابن نکم

دار چینی یا هر سه را ... زن ... انجا بکذر ... باعسل معجون کرده هر روز نهار بخورد
که ... کوچک گردد دیگر کندر ... با ... و ... مثل مرهم کرده بر پستانها
بمالند و سخت بر بندند دیگر اسکنه با برگ ... در ... نرم ساییده با شیر زنی که پسر
شیر دهد خمیر کرده بر پستان بر بندند و سخت بر بندند کوچک شود امراض پستان زنان و کم شدن
شیر پستان بدانکه اورام پستان دردموی و صفراوی سرخ و زردی رنگ و در بلغمی
و سوداوی سفید و تیرگی رنگ بود علاج خون را از ... البدن فصد یا حجامت کنند و اخلاط دیگر را
به مسهلات و طلاها و ضمادات که گذشت مطابق هر ماده علاج وارد با ... سکنجبین متواتر
ضماد ... و برگ ... اگر شیر کم شود پرهیز کنند و آب جو با شربت نیلوفر بخورانند و زیره سبز را
شب در آب خیسانده صبح کوفته یک پیاله آب آن را گرفته نهار بخورانند تا شیر بسیار شود
در عمل محبت زنان اگر شخصی ... ناخن از دستها و ... ناخن از پاهای خود
گرفته بسوزانند و خاکستر آن را با آب منی خود سرشته در میان شیرینی بزنی بخوراند مبتلا گردد
اگر شخصی شاخ ... را بر دارد ... بکشد ... را از عقب او بیاید اگر قرنفل را در آب
منی خود ترکرده بزنی بخوراند مبتلا گردد و بیقرار شود اگر قند را با آب منی خود شربت
کرده بزنی بخوراند مبتلا گردد داگر ریشه ... را با آب منی خود بساید و در حلوا یا شیرینی
بخورد زن دهد مبتلا گردد واگر در یکشنبه ... هم جفت شوند چوبی از بید انجیر بگیرند
و بر سنگ ... بزده باشند تا از هم جدا شوند و ان چوب را بسوزانیده خاکستر ان را با قند
با آب منی خود ... زنند و نگاه دارند و بوقت احتیاج یکی از ان حب در حلوا یا طعام
بزنی دهد مبتلا گردد داگر بروز یکشنبه مرده را که بسوزند چوبی بر ان اطراف مرده هم
بالا اندازند و بروند اگر کسی بوقت ... هر شب تنها برود و ان چوب را بر داشته نگاه به عقب
نکند و بیارد تا خوانده ... از ان ... هر زنی ... بکشد ... را ... نگاه دارند
به عقب او بیاید در بغض و عداوت چون دو خروس با هم جنگ کنند چنانچه خون از آن ها روان
شود بگیرند خون هر دو را در سایه خشک کنند و سوده قدری از ان در طعام یا حلوا بخورد
دو کس که با هم محبت داشته باشند بدهند چنان عداوت در میان ایشان پیدا شود که تا زنده

باشند روی یک دیگر را نه بینند   در مقامات علامات آب منی مردان چون مردی نه زده سالگی
شود او بحد کمال رسد و هر گاه بزن برسد نطفه بسته نشود اگر منی ضعیف است تولدش ضعیف شود
در این صورت لازم است که علاج خود کند بمقویات تا نطفه قوت بگیرد و از عرضه هم خجالت
نکشد بدانکه منی بسه مکان خیزد اول دماغ دوم دل سیم ذکر و علامت هر یک بیان کنم
اول اگر آب منی از دماغ خیزد علامتش آن است که بوقت انزال سر و روی گرم شود و رنگ
رخ گگون گردد بدانکه بهترین منیها است و از قوت روحانیت و همیشه بکام خود عیش کند
دوم اگر منی از دل خیزد علامتش آنست که بوقت صحبت ذکر سخت شود و آب منی
زود بجهد و بکام دل صحبت نتواند کرد علاج همیشه بخاطر جایی مقویات دل نگاه داشت
نماید مثل مصطکی و نبات سفوف کرده یا ملغه بر روده با مصطکی خوردن و شربت
تخم ای ن با نبات و گلاب خوردن و تخم بالنگو و بید مشک و امثال اینها خوردن
غذا کباب و قلیه کدو و شلغم نخود و لوبیا و پیاز بسیار و هریسه خوردن دان
که آب منی از ذکر خیزد و برکتی در منی او نباشد زود و از صحبت زنان دل سرد شود
باید همیشه بطلاها شیئی که ذکر را سخت کند و دواها و معجون‌ها که ذکر را قوت دهد مداومت
نماید در بستن مردان زنان اگر زن خون سعوه را بگیرد بوقت وصال بر فرج خود مالد شوهرش
چنان بسته شود که بسوای زن خود به دیگری ذکرش بر نخیزد دیگر سنگ دانه جو بابهر
دانه یکبار سوره انا اعطینا بخواند و باد بر دهد و بگوید بستم ذکر و شهوت فلان ابن
فلان بجز فرج فلان زن یا از تمام زنان که بسوای فرج فلان ابن فلان که زنش
باشد بر نخیزد یا آنکه بگوید بستم ذکر فلان را بر فرج غیر حلال خویش و و پارچه از پیراهن
یا جامه او بسته در زیر زمین دفن کند هرگز آن مرد بزن دیگر قادر نتواند شد
بسوای حلال خویش بدانکه اگر زنان بیمروت باشند که مردان بیچاره عداوت
و آب منی مرد را گرفته بسوزانند یا آنکه در آب ریزند یا آنکه بجای دیگر ریزند یا به
تدبیرها مرد را عقد که از حلال خود نطفه نشود بهر قسم مرد را بسته باشند بیاورد هفت

بکشد

بعضی مرغ دو را آب بجوش کنند و بدست ازان‌ها دو کشد سیم که بیضه را بر هر بیضه هفت
انگشت بنوشتن و هر روز یکی بچسبانند و هر چهار بخورند چهارم در هر بیضه هفت انگشتش بنویسد
و بخورد و بعد چند روز زن بگوید بهشت گشته و شدن مردی و شهوت بخورم و این ...
قصد بخورد و الله گشته ده شود دیگر بزعفران سوره قل یا ایها الکافرون را نوشته بر بازو
راست بندد و قل هو الله احد را نوشته بر بازوی چپ بندد و سوره قل اعوذ برب الفلق را
بران راست و قل اعوذ برب الناس را نوشته بر ران چپ بندد گشته ده کرده دیگر
بوقت نکاح کردن بسته باشند و گرنه خدا شوند که به گرد زن را طلاق بگوید زن
ازان مهر چیزی ببخشد و باز بجهت عقد نکاح بگویند گشته ده شود باب بیست و نهم
در بطور کردن قضیب بدانکه قضیب سه قسم مخلوق شده اول شش انگشت بوده و محبت
زنان که اهل و بکراه بوصال رسند بر سینه و بدیره از محبت بهره دوم نه انگشت ...
و از محبت بهره و در سینه سیم دوازده انگشت اربعه وصال زنان حریص بوده و تا
بوقت صحبت برود و انزال شود دیگر قضیبش چه بوده حظی به زن برسد حیله ازو
پیدا کند و سوده را ذکر طلا کنند عسل قوی و دراز گردد دیگر کرم در ازان
شکم آدم برون آید آن را بجهت که زرگری سی روز سوده عسل را به چو
سفید کرده و بوقت جماع یکی ازان‌ها در احلیل نهند و بعد از ساعتی بوصال
برسد بطور شود و دراز دیگر آب ازان کرم گرفته سوده به زیره کرمانی را
دران بخیسانند و در سایه خشک کرده بوقت در احلیل نهند هر چه بکند دیگر
دیگر خون شپره را گرفته بر قضیب طلا کنند قوی و دراز گردد در قضیب سخت شدن
و موی و لیمه کردن و لیمه جفت از هر یک قدری بر نرم سوده به روغن کنجد
کرده با آب آمله سرشته خضاب کنند دیگر خطمی بهر ... و بهم جوش ...
روغن کنجد جوش ... ده ... آب ... ضعف
نموده در روغن کنجد کنجد آب بسوزد و در روغن بماند آنگاه
خطمی را داخل کرده و جوش دهند ... گرده ... ادرار

وبر موی مالد سیاه شود **دیگر** که شش ماه موی سیاه ماند هلیله سیاه امله مقشر هر یک
بیست و پنج درم شیر ماده گاو و سرکه هر یک پنجاه درم پوست انار ترش ده درم همه را نیکو کوب
کرده با یکصد درم اب امله در دیگ کرده بجوشانند تا خوب مهرا شود در ظرفی کرده تا چهل
روز در زیر زمین دفن کنند بعد از ان براورده حمام برند و دهان را پر از برنج کرده خضاب
کرده و بنشینند هر گاه برنج در دهان سیاه شد بشویند که تا شش ماه موی را سیاه نگاه
دارد **دیگر** گل شقایق ده درم امله مقشر و پوست باقلا تازه از هر یک پنج درم سرکه
یک انار دادویه را کوفته با سرکه در شیشه کرده تا بیست روز بگذارند بعد از ان خضاب کنند
باب نوادر مجربه از برای حبس البول بقدر ربع سیر تنباکو که چوب داخل نداشته باشد
در دیگ کوچک ریخته بقدر پنج شش مثقال نمک خورده اضافه و با قدری آب بجوشانند
که تنباکو خوب نرم شود بگذارند که اندک سرد شود و بر بالای مثانه بگذارند بعد از نیم
ساعت بول کشاده شود **ایضاً** از برای درد دندان بسیار شدید هر گاه در طرف راست باشد
رگ باریک پائین خنصر و بنصر دست چپ را با سر چوب الدوز گرم و سرخ کرده در آتش
داغ نماید دفعه درد ساکن شود و اگر درد در طرف چپ باشد رگ مزبور دست راست را
بان نهج داغ نماید **از برای** دردی شدیدی که در چشم عارض میشود که عسر العلاج است
عقب بره گوشها را اندک تیغ کشیده خونی که بر می آید خون گوش راست را با میل
سرمه دان بکمیل در چشم راست و خون گوش چپ را یک میل در چشم چپ بهمان طریق
بکشند و هر گاه خار شتری که در بعضی بلاد عاقول گویند موجود باشد قدری کوبیده آب
انرا بقدر دو فنجان یا بیشتر یا کمتر بخورند و اگر تازه نباشد خشک اورا خیسانیده اب
گرفته بخورند و اگر نباشد ماهی ریزه بسیار را در ظرف اب ریخته جمع و مریض نظر بانها
نماید هیچ ما هیان رزد و مرده و مریض صحه یابد **از برای** دردن بدون نقبی شروع
برگ تنباکوی پهن را در اب گذاشته تا نرم شود براورده بر خصیتین پیچیده که نصفی
بالای ان به پیچد همینکه تنباکو گرم شد از حرارت خصیه شروع بقی میشود تا هر چه خواهد
دیگر ازکارده ببالا هر عضوی که سوزشی یا دردی ظاهر شود باید طرف مخالف انرا

درکله

٨٩

درکله سر دید هر جا که اثر جوششی یافت بهمان جوشش را و حوالی انرا چند تیغ ولایک کشیده
که قدری خون آید و قدری لیمو یا سرکه یا هر ترشی که حاضر باشد با قلیل نمک مخلوط و اندک
بقعه بران جوشش و مکان تیغ مالد دفعه درد طرف مخالف ساکن شود **مار و زهر هر حیوان نیکا**
بث خاری کوچک که سفید و از شاخ بزرگ گاو کوهی میروید و در هند بهار سنگه گویند هر گاه
اورا با آب سائیده بر موضع گزیده هر زن زهری بمالند دفعی درد ساکن و آرام میگردد
شربت صندل خلاف مشهور که بجهة تقویت معده و تسکین حرارت و تفتیح و غیره
بسیار خوب است گلاب چهار سیر نبات ده سیر صندل سفید برده ربع سیر سرکه
انگوری یک سیر همه را با هم در دیگ سفید ریخته بجوشانند تا بقوام عسل آید بعد از
سرد شدن ناشتا سر انگشت و بعد از جماع سر انگشت و از خواب سر انگشت بسیار
مقوی است **اگر** کسی که از جماع کفرت سست و عاجز شده باشد بقدر یکمثقال یا بیشتر
تخم کرفس را بالای آتش در ظرف سفال و غیره اندک بوی داده و کف مال
نموده پوست اورا دور و مغز را داخل یکقرص خمیر نان گندم مخلوط و نان پخته با روغن
بخورد و قدرت مشاهده کند بشرط انکه حرارت مزاج غالب نباشد و هر روز
نخورد که مضر است **نوع دیگر** نیم تولچه تخم زردک تازه بسیار کهنه نباشد یا بیشتر
کف مال و پوست اورا دور کنند و پنج شش عدد زرده تخم مرغ را نیم دبار و روغن و تخم
زردک را بر روی تخمها بپاشد و بخورد بسیار تقویت میکنند **هر گاه** بر از حبس نفخ
قدری روغن گاو خالص تازه را اندک نمک داخل و حمول نماید گشاده گردد **از برای**
بواسیر خار شتر را که در بعضی بلاد عاقول گویند با خارهای ان دانهای بواسیر المجروح
و خوناب زردی از ان می اید بعد از ان خیار کبز کوچک نارسیده را گویند بر مکان
دانهای بپاشند دیگر را در بعضی بلاد عرب نفخ گویند **گیاهی است** در بحرین مرکه حاشی
گویند هر گاه ۳ ورق ان را با قلیل ملح طعام و اب جوش نیده صاف نموده فنجانی بصاحب
فواق بدهند فواق ساکن شود و رم بخورانند ورم بالمره از بدن او منفرقت و خلط
نکند **دوای** مرضی که در میان عرب بسقم مشهور است که لقمه غذا نتواند خورد

و فرد و برد و کرا اغلب آب بالای آن بنوشند لقوه و خدر و [illegible] در چهره و ملکه معظم
که از شام [illegible] و نهایت دفور دارد معجون الحب العزیز بقدر یک نخود دانه از ورا
کف مال منفع بخورند بعد از آن عصیده با روغن بخورند تا ده سه روز ناشتا رفع آن مرض
می شود مجرب است **بواسیر الکی** هلیله سیاه بقدری که خواهد در روغن گاو خالص جوشانیده
زرد میشود بعد صلایه نموده مغز را با آب گرم نگهدارند و بقدر خمیر شدن با هلیله ممزوج و بقدر نخود بزرگ
حب بندد و هر روز صبح ناشتا دو یا سه دانه فرو برد و بعد از سه چهار روز قرار و قرار شکم
پیدا میشود و خون منجمد می کند بسیاری اطلاق میکند اکل هلیله را موقوف و قدری پوست
انار و علف بنگ را سحق و در کهنه کرده در مقعد تحمل نماید بالمره بواسیر قطع و دیگر
عود نکند و در غیر بادی نیز مفید است **فایده** در باب بکار بردن داروهای قوی که حاجت
نباشد و کی باشد بدانکه [illegible] کرده اند که داروی قوی بایشان نباید داد **اول** مردمان
شهرهای گرم را در شهرهای گرم چرا که فضول در شهرهای گرم در تن ایشان بسبب گرمی هوا به تحلیل
خرج میشود بدین سبب باستفراغ قوی حاجت نباشد و ایشان را بداروهای نرم
چون نقوع و شیرخشت و شراب آلو اسهال اولی تر باشد و از داروهای خشک **سیم**
کسی را که دارو خوردن عادت نباشد او را داروی قوی نباید داد **دویم** کودکی که
بداروی قوی تحمل چند **یک** مردم شهرهای سرد در شهرهای ایشان به جهت آنکه قوت
کما قوت دارو را ضعیف کند و از کار باز دارد **چهارم** کسانیکه آبهای ایستاده خورند
چرا که احشای ایشان غلیظ باشند و اخلاط بد در تن ایشان بسیار باشند **پنجم** صاحبان
[illegible] را داروی قوی باید داد از برای همین معنی **فایده** انار ترش و شیرین با لعاب صمغ
با تخم [illegible] بکوبند و [illegible] و قدری شکر داخل کرده بخورند سهل لطیف است [illegible]
حلق و سینه درشت نباشد **صفت** [illegible] در تبهای صفراوی توان داد گل سرخ طباشیر
هر یکی نیم درم عصاره زرشک [illegible] تخم کاهو [illegible] دانگ صندل سفید دانگ
کافور اگر حاجت باشد [illegible] چون با آب صندل سفید و [illegible] کنند جمله

بدان ازین

بگذرد [illegible] بنهد **حب سهل** تنقیه خشک سوده ده درم ترب الستونس یک درم خیار شنبر چندانکه
هر دو را بدان بتوان سرشت حب کرده ازین یک شربت باشد **صفت** سفوفی که از
برای حفظ صحت خورند و علت البطن که سفوف نامند [illegible] درم [illegible] مقدار [illegible]
بوره ارمنی [illegible] روانک [illegible] بخورند طبیخ را نرم کند **نوع دیگر** مغز تخم [illegible]
افیون نیم درم مغز بادام [illegible] **در بیماریها** که [illegible]
کرده و سبب زوال بیماریها [illegible] و دیگر کرده چون نقرس است و داء الفیل و وجع
المفاصل [illegible] هر که مصروع را یکی ازین بیماریها ظاهر شود سبب صرع زایل گردد [illegible]
[illegible] بیماری دماغ باشد [illegible] ازین علل [illegible] از دماغ فرود آید [illegible]
زایل شود و هر علتی که ماده آن انتقال کند هم برین قیاس باشد مثل درد چشم [illegible]
[illegible] زایل شود زیرا که [illegible] از پس [illegible] ماده نیز انتقال کند
[illegible] و دوا [illegible] ظاهر شود [illegible] زیرا که [illegible]
[illegible] آن [illegible] ماده آن [illegible] هر که
[illegible] و دوا [illegible] کنند و [illegible] صاحب اسهال صفرا
[illegible] کرد و هر که اسهال صفراوی ظاهر شود [illegible]
زایل شود و سبب آن هم استفراغ ماده و هم انتقال ماده باشد و اگر کسی را صداع صعب
باشد و از [illegible] آید [illegible] زایل شود و هم [illegible] و سبب [illegible]
و اگر صاحب اسهال [illegible] را [illegible] اسهال او زایل شود بسبب انتقال ماده
[illegible] و جنون [illegible] زایل شود زیرا که [illegible] فقط سودا بود و در
دماغ پس چون [illegible] سودا از دماغ [illegible]
[illegible] ماده زایل شود [illegible] نقرس [illegible] صرع شود
و زنان را نقرس نباشد مگر وقت حیض [illegible] غذاهای [illegible] ترتیب [illegible]
ایشان بسبب حیض آنست که مزاج [illegible] زنان [illegible] نقرس [illegible] بسبب
لیکن اگر [illegible] غذاهای [illegible] خورند هم [illegible] شود و نقرس [illegible]

ضعیف بود و بختی که صرع عشر است که به سبب ضعف دماغ بود لیکن اگر صرع با دماغ ضعیف شد
تا ماده درین کم دفع نشود و در رگ روان نشود و بجانب پای تا بجانب دماغ رها نشود صرع نکند
و نه نقرس و جالینوس گوید انکه خصی را نقرس ندیدیم که بود که بولس نکرد ندیدیم و اگر بود یکی را
نقرس عارض شد نقرس او از جملهٔ وجع المفاصل باشد و در زانو و دیگر جایها باشد و سبب
آن غذای بد است یا کوار بیرون طعام و چون معلوم شد که کودک و خصی را نقرس نباشد
و اگر باشد نادر باشد کودکان در تن معلوم می‌شود که وجع [illegible] در نقرس اثری قوی است و در حکم صعب تب را
زایل کند و در دیگر اماس گرم شده یا از باد غلیظ یا از سته اما انچه از سته باشد درد آن صعب نباشد
و گرانی فرود از در بود و انچه از اماس گرم باشد درد صعب باشد و انچه از ماده غلیظ باشد درد آن صعب
و علت آن باشد و آن باد بحرارت تب گرم شکسته شود و اگر کسی را زیر بهوا درد کنند و اماس نباشد آن
درد و تب گرم زایل شود و نقرس و درد [illegible] وجع المفاصل و گری و خنده [illegible] تب ربع را زایل شود و تشنج امتلائی
و تب گرم زایل شود و نقرس و وجع المفاصل از رطوبتهای خام و از خلط غلیظ سوداوی باشد و گری و خارش
یا از رطوبت [illegible] باشد یا از خلط سودا انچه از رطوبت خام باشد بحرارت تبهای گرم پخته شود و اگر از خلط سودا
باشد به تبهای ربع تحلیل پذیرد و تشنج امتلائی هم چنین باشد بجهت انکه ماده تشنج بحرارت تب گرم [illegible]
و تشنج زایل شود و هرگاه که بحران [illegible] ظاهر شود [illegible] تبهای گرم صفراوی زایل شود زیرا که صفرا [illegible]
تن بیرون آید و فواق امتلائی [illegible] زایل شود زیرا که فواق هم از امتلا باشد و هم از استفراغ انچه از
امتلا باشد در معده [illegible] از حرکتی قوی باید تا آن رطوبت را حرکت دهد و بکند و حرکت عطسه حرکتی قوی است
و هرکه را از دماغ ترشح بسیار باشد و بر اعتقاد ذات الجنب [illegible] نباشد زیرا که ماده ذات الجنب ماده گرم
و تیز باشد و در معده کسی که از دماغ ترشح بسیار آید خلط گرم و تیز کمتر تولد کند پس در تن او
ماده بدان گرمی و تیزی کمتر باشد و این سبب [illegible] ذات الجنب [illegible] هیچ نشود فایده [illegible] هرگاه
اسهال استفراغ تمام کند و از شدت استفراغ فواق ظاهر شود اسبغول در روغن گل و آب سرد زنند
و بر [illegible] و اطراف را به بندند و [illegible] که عطسه آرد [illegible] کنند تا عطسه آرد و هرگاه که [illegible] حرارت
بدید آید لعاب اسبغول یا لعاب بهدانه یا روغن گل یا روغن بادام یا روغن تخم کدو بهم زنند
و [illegible] بخورند و هرگاه [illegible] تولد کند تمام این لعابها و روغنها و [illegible] و شیر تازه

و دهن الحل

۸۴

و دهن الحل تسکین کنند و بعد از آنکه چند مرتبه این لعابها و روغنها خورده شود اندکی سرکه با آب [illegible]
داروهای گرم مثل فرفیون و غیره یا خوشی ظاهر شود و روغن کاهو و [illegible] و این لعابها و روغنها و [illegible]
با روغن بادام و صمغ عربی باید داد و آب انار و آب [illegible] و آب [illegible] مرغ سمین باید داد و صندل
و کافور و [illegible] ببوید و هرگاه بعد از دارو قی خون برآید شراب انگوری با شیر تازه [illegible]
تر باشد و [illegible] کشتن که از دارو تولد کند باز دارد فایده در [illegible]
عمل دارو [illegible] و هرگاه اسهال [illegible] افراط کند [illegible] ران [illegible]
باریک [illegible] ازین ران [illegible] آغاز کرده فرود آید تا [illegible] قدم و [illegible] بزرگ [illegible]
باید داد و اگر [illegible] تا عرق کند [illegible]
تا [illegible] جمع [illegible] و اگر عرق [illegible] شراب [illegible] شراب [illegible]
[illegible]
اسهال [illegible] و آب [illegible] و غیره [illegible]
[illegible]
[illegible]
کرده [illegible]
آب [illegible]
[illegible]
کرده [illegible] روغن گل [illegible] کرده [illegible] شراب [illegible]
و در [illegible] دارد [illegible] روغن کاهو [illegible] باشد فایده هرگاه [illegible] بخورند و [illegible]
و دوار و صداع و [illegible] عارض شود [illegible] باید [illegible] استفراغ [illegible]
[illegible] گرم [illegible] معده را قوت دهد و [illegible] دفع کند و [illegible]
[illegible] مثل [illegible] که بخورند معده را قوی کند که دارو را [illegible] معده فرود آرد و [illegible] کند و [illegible]
آنست که دارو [illegible] معده [illegible] قوی گشت [illegible]
[illegible] دفع [illegible] دارو و حرکت [illegible] کند

وچیزی بر نیاید بغیر آنکه فصد کنند دیگر تدبیری نمی‌شد چون این حال بهم نماید چون دارو کار نکند فصد کنند اگرچه
دو روز یا سه روز بعد از دوا خوردن باشد زیرا که بیم آن باشد که اخلاط حرکت کنند و بعضی از اعضا و المفاصل
ریزد و بسیار باشد که داروی مسهل دیر در کار آید تشنگی که دارو را قی تحریک کند یا اخلاط را چون ماءالعسل
گرم یا آب نمک گرم دارو را در کار آرد و هرگاه دارو از معده بگذرد و در رودها بماند واجب شکند هم
بچنین شربت نفع باید کرد و نشان گذشتن از معده آنست که در معده هیچ گرانی نماند و آروغ که بوی
دوا بدهد بر نیاید و هرگاه ماءالعسل و آب نوش کار بر نیاید حقنه و شیاف باید کرد و هرگاه مسهل از معده
فرو نرود و دوا در آن تدبیر آماده نکند در کم خاطر شود تدبیر قی باید کرد و از پس قی جلاب و آب ... باید خورد
فائده بدانکه قوتهای دارو مختلف است قوت بعضی آنست که خلط را از خون جدا کند و از عضوی بکشد و بیرون
آرد چون تربد بلغم را و سقمونیا صفرا را و حجر ارمنی سودا را و قوت بعضی آنست که در خلط را حرکت دهد چون صبر
صفرا و بلغم را و قوت بعضی آنست خلط را حرکت دهد چون تخم حنظل بلغم و صفرا و سودا را و از دماغ استفراغ بیشتر کند
و دوری آن از مفاصل استفراغ بیشتر کند و بدانکه سقمونیا جگر را زیان دارد و سورنجان معده را و تخم حنظل روده
پس باید با مصلح استعمال نموده فائده بدانکه بادها چهارند چنانکه ناحیه‌های زمین نیز چهارند مشرق و مغرب
جنوب و شمال و باد اول که صبا است و از ناحیه مشرق آید دوم دبور است و از ناحیه مغرب آید سیم
جنوب است و از ناحیه جنوب آید از دست مشرق چهارم شمال است و از دست چپ مشرق آید و باد جنوب
در بیشتر شهرها گرم و تر باشد اما گرمی چون حرارت جنوب است نزدیکی آفتاب گرم است اما تری سبب آنکه
دریای بزرگ در جانب جنوب است هرگاه که آفتاب بجانب جنوبی را گرم کرده رطوبت از دریا تحلیل یابد و کند
و بخارهای بسیار بر انگیزد و آن بخارها با باد آمیخته گردد و باد آمیخته گرم و تر باشد و باد شمال سرد و خشک است سبب سردی
آنست که بر کوهها و برفها و هواهای سرد می‌گذرد و جانب شمال بسبب دوری آفتاب از سمت الراس سرد است
و خشک و اما خشکی آنست که گذر او بر دریا و آبهای روان نیست و مادام بخارها آمیخته و هرگاه که باد جنوب
آمده باشد و بعد از آن شمال آید اخلاطی که بحرارت باد جنوب گداخته باشد از باد شمال منجمد گردد
و حلق و سینه و عصب درد آورد و آبله فرود آید و بیمار بهار زیاد گردد و باد مشرقی در سردی و گرمی و خشکی معتدل است
صفت مجربه للسعال زرنیخ زرد بقدر دو مثقال و یک عدد تخم زرده و سفیده مخلوط کنند بعد از آن
قطعات کوچک پنبه را با آن آلوده نموده و عود بقدر فندق کوچک نمایند و در شمس خشک نموده بگذارند تا خشک شود

بعد ازخشکی

بعد از خشکی برداشته در حقه قدری آتش زغال بگذارد و ظرف سوراخ کرده و از گون بالای حقه بگذارد و
و اطراف او را بسته بعد از آن انبوبه در سوراخ ظرف مزبور نصب کنند و تنبه را در آتش اندازند و از
راه سوراخ انبوبه طرف دیگر انبوبه را بگیرد که دود به دهن برود و باز اعاده کنند و بعد از آن اندکی دراز
شود و از حرکت احتراز کنند و اشیاء مناسبه سعال غذا نماید و در ششم روز این عمل کنند صبح و عصر و روز
دیگر صبح ان شاء الله تعالی المرض دفع سعال شود مرهم مجرب است جرب و قروح صالحه و فاسده و گوشت نو بالا می‌آرد
و رطوبات فاسده را دفع کند ... مثل کل ... و اوصاف سقوطری ... دوق
و چون روغن گاو ... رقت ... نماید و استعمال نماید و هرگاه رطوبات فاسده بسیار باشد قدری
سرکه شراب اضافه نموده و ممزوج مرهم شود استعمال نمایند داء الثعلب و داء الحیة یبدأ اولا بالمسهل ثم
ثم یحک الموضع ... لذا ... بالشعر ... ثم یطلی ... ایضا ...
الفار ... ایضا ... حتی ... فان لم ... ثم
... فان ... ثم ... ایضا اظلاف المعز یحرق ... بالخل
الثقیف ... ایضا بزر الفجل اذا سحق ... بالخل ... وطلی ... ابرا ...
وانبت فیه الشعر ایضا بعر المعز اذا احرق وخلط بالخل وطلی به ابراه ... الزفت ...
الشعر ایضا الکبریت اذا سحق بخل ... وطلی به ابراه ایضا الجندبیدستر اذا خلط بخل ... وطلی
به نفعه ایضا خرء الفار اذا خلط بالخل وطلی به ابراه ... المقویة للشعر المانعة من
السقوط ... الرصاص اذا ... وضعت ... حتی یسود ... الی
قوی وکثر شعره ... ایضا الدهن ... الذی یطفی فیه الحدید اذا غسل به الراس ...
... اذا طلی به الشعر تقویه وتقوی اصله ... اذا ... بالخل ...
... ینفع من تناثر ... ادویة الشقاق للشعر من ذلک غسل
الراس ... ایضا ... ورق ... الرطب ... ویعصره ... ویغسل
به الشعر وکذلک ... اذا ... احد ... ایضا ...
نفعه ... ذلک الشعر ... یطول الشعر وکذلک غسل الراس ...
وورق ... ادویة المزیلة للحزاز والنخالة ... اذا ... بالخل ... الراس ... من النخالة

بداهی

اللبان السحري اذا غسل به الرأس بماء نفعه ونقى من الحزاز الملح اذا درف في الخل وغسل به الرأس نقى من النخالة
الثوم اذا خلط بالعسل ولطخ به الرأس بعد حلقه ابرد النخالة منه **ادوية المنقية** دهن الكبريت او
بجلي الماش بالخل يمنع الشعر **ادوية المسودة للشعر** العفص اذا نقع في الخل سود الشعر الخطمي اذا فورت
راس الواحدة وجعلت فيها زيت ولطخ عليها بالطين او بالعجين ووضعت على رماد حتى
يغلي الزيت غليا جيدا ثم يدهن به الشعر ليسوده ويطلى الشيب **ايضا** العفص اذا دق وخلط بالحناء وخضب
به الشعر سوده عظيما واذا طلي الشعر بالقطران ويصبر عليه اربع ساعات ثم غسل يسود الشعر بالخضاب **ينفع**
انبات الشعر ويطبخه فيطلى بالبنج بالخل او يشف ويطلى بخرقة ويدخل مرارا كثيرة او ينتف
ويطلى بالبنج والمفصول بالخل والبنج المنبج المعروف عند العامة بحسد بل الارنب بالبلوم الزرنيخ الاصفر اذا
سحق وعجن بالبنج الاخضر وطلي به تحت الابط بعد ان ينتف فانه لا ينبت مرارة العنز اذا
طلي بها نبت ورده ينتف الشعر من اي مكان من البدن وطلي بها لم ينبت البتة **ادوية**
قروح الرأس دهن الورد ... قروح الرأس الرطبة اذا دهن به الرأس اذا وضع على
قروح الرأس بالمحوق بعد ان يطلي الرأس بالعسل وتعودي على ذلك ابرا ما وان اضعف اليه
[illegible] كان ابلغ البصر اذا احل في الخل وطلي به قروح رؤس الصبيان الرطبة بعضها الكمون اذا خلط
بالزفت ووضع على قروح الرأس خففها وان خلط به مر وعجن بالسمن وطلي به قروح الرأس
الرطبة واليابسة وبرا بالمراد اذا وصع على القروح التي في الرأس ادملها **السعفة** وهو
قروح تخرج في الرأس للصبيان او وجوههم وربما كانت يابسة وربما كانت رطبة يسيل منها صديد
وقد عدمن علل التي يعسر برؤها اذا كانت في الرأس يطلى بالمرداسنج يعني الخبث في الخل او التوتيا
والخل [illegible] والد نطلي بالزاج والخل وكذا اذا طبخت الزاج الاحمر [illegible] بعضها
مجرب مما ينفع لذلك ان يؤخذ الورس ويسحق [illegible] ورد ويطلى به عليها
مرارا فانه نافع مجرب **ادوية** القمل والقشاش البصل اذا خلط الملح وسحق ويطلى به يقتل القمل
والقشاش خلع لحم الثوم يقتل القمل والقشاش الزرنيخ الاحمر اذا خلط بالزيت ودهن به الرأس
نفع الخل اذا خلط بماء البحر وغسل به الرأس قتل القمل **لحفة الرأس** وهو ان يحس الانسان
يبسا في دماغه ووجهه وعينيه وثقل في راسه وربما هذا الكلام وهو لا يشعره علاجه غسل منزوع الراس عنه

دلص

٨٤

ودهن منقص وجلاب اجزاء سواء يجعل الجميع على النار بينه ويحركه جيدا حتى ينعقد مثل الحلوى ويستعمل كل ليلة عند
النوم فانه يزيل رونته ويلين الدماغ ويزيد في جوهره ويقوي الباه ويشد الاعضاء صحيح مجرب
وان ضربت صفرة البيض في شانها سمن وشيئا من سكر وطبخت واستعمل فانها تفعل كذلك **ودهنية الرأس**
يسلق البيض ويؤخذ صفرته ويجعل في صفرة كل حبة من البيض نصف اوقية قند فيجعل على خمس بيضات او بيضتين
ونصف على التبع ثلاث اواق ونصف من القند ويصب القند مع الصفرة ويوضع في القدر
ويوضع عليه قدر يعلقه سمن ويحرك على النار بالقشرة حتى يتلاذ ويؤكل مع الغروب ويكون قد اكل وقت
الظهر فهي نافعة مجربة **صفة مرودش** نافع لخفة الرأس يؤخذ سكر ويرش بالماء ويطبخ ثم يطرح
عليه سمن ثم يصب عليه سمن وسيط وان طرح فيه جوزه ولوزة فهو جيد فاذا نضج ينزل ويستعمل **نوع اخر**
يقلى ثمنة ارطال سكر او عسل رطب رقيق ورطل سيط ويجعل في قدر ويضاعف اليه قليل سمن
وبيض وحنطة السود ويغلي ويقرب حتى ينضج ثم ينزل ويستعمل منه قرطاس على الرأس كالكوفية ويؤكل
وذلك بان يدهن الرأس او لا من دهن المرودش ستنقى على خفة واذا كانت خفة الرأس
قوية او خلل العقل ... الدماغ تركت كوفية المرودش على راسه سبعة ايام ملفوفة بورقة وخرقة ولا يأكل
في هذه الايام الا المرودش ويزداد فيها سمن عوض الطعام ويكون مع ذلك محتميا فانه يصح الرأس ويجود
العقل ويرطب الدماغ **صفة لخفة الرأس** والتعدد مجربة جيدة ونافعة لمن يغير شم كالتراب والطعام وغيره
ولمن يكثر فيه العطاس من غير سبب موجب وهو ان يؤخذ حبة بيض ذو قشر ويلقى في قدر ماء حتى
ويصغر بها ويطبخ نزيدحتى يستحكم وذلك بان يجعل القدر على الجمر في سقف وتروح عليه مروحة ثم تصفى
الشيء ويبرد ويسعط به الدهن ويأكل الحبة جميعها ويفعل ذلك مرة واحدة وكذلك دهن البيض
ينفع له وللطنين ولتسويد الشعر **للتخيلات** شقال سكر وشقال كمثرة يستف سبعة ايام على الريق
جيد للبول النسيان نافع للماء مجرب **للفواق** لا شيء كالقيء وحبس النفس عنه فان لم ينفع
فيؤخذ سداب ويغلى على النار حتى ينزل خاصيته في الماء ثم يؤخذ منه مثل سكرجة ويطرح فيها اوقية
عسل ويشرب نافع مجرب يشربه الماء البارد جدا نافع لكثرة الفواق فقعد ان عليك فقعد ان يبس يبرد نافع
ويطلى بقليل عسل زيت كل نافع مجرب وانفع امرقة الفريج الذي وضع فيه المصطكي مسحوقة
لوجع الطحال اطراف الطرفا وهو نوع من الاثل يخرج كل جانب وينقع على النار ويصفى ويشرب على

الريق سبعة ايام مجرب **ومن الضمادات الجيدة** لعرق النسا الخل ومن ادوية المسهلة منضج ثلث قطع من كرش
كبش بصغيرها على الريق وما اجتمع من الترياق رماه ثم عقبه خلاصا واما امكنه واذا امكنه ان يأكل الخبز والخل
غذاء او عدس او في احد الوقتين فهو جيد ويجتنب الحلويات كلها ايضا يسف سبعة ايام كل يوم ربع
قفلة صعتر مدقوقا وشده سكر ابيض على الريق ويعقب عنه ليشرب خلا حاذقا ايضا يؤخذ بزر البقلة يدق مجرب
ناعما وتشرب منه ثلث ايام كل يوم نصف اوقية بثلث اواق خل ايضا اذا داوم على الدبر
من تحت قذة التي فيه الطحال عشرة ايام فانه يبرا ايضا يؤخذ طحال معز ويعلق في بيت الذي
فيه المطحول حتى يكف ولا يبقى منه شيء ايضا يستف اوقية مصطكي في ثلثة ايام على الريق ويشرب
فوقه قليل ماء ايضا بعر المعز يحلل الاورام الخبيثة في الطحال والركبة وغيرها اذا وضع عليها مع
دقيق الشعير والخل كثف ينفع من غلظ الطحال اذا ضمد به مع العسل **الاستسقاء** ينفع الكزبرة
في اكل يوم وليلة ويصفى ويشرب على الريق ويطلي جميع البدن به ويتغدى بالمزورات ثلثة
ايام ثم يسهل بمسهل البلغم والغذاء الجيد المخصفة الناعم ومرق الفراريج ولحمها فانه نافع مجرب
الوباء هو ان يغلظ البطن ويرم ورما شديدا مع رقة جلدة ويكون له بريق وفيه عروق خضر
يشرب لبن الدش مع بولها من تحت الضرع ويشمه كل يوم ويترك ما سواه نافع مجرب
وقليل القرسك والمطفى فيه الحديد مرارا اهراوه من هذه العلة **جرب قطط** يؤخذ من السيف الحبشي قبضه
كبيرة اي خمسه وعشرون اوقيه ويغمر بخل خمر ويترك يوما وليلة ويصفى في النهار على شيء نصف يعرش
عليه بعود ونحوه ولا يمس باليد واذا جف دق ناعما ثم يؤخذ من عود القرح نصف ان يدق ويذر
بعيه ويكنط بعود حتى يختلط ويستف منه كل يوم نسبة تقدل ما ينضج ثلث وبالعطش تمشا ويشمه بجرعة ماء
ويكون غذاءه ارزا وخبزا على لبن غنم مطبوخ بالنار او قطيف يعني زبده غنم قد طبخ حليب في اناء ويترك
فيه يعلقه فاشق حتى يبرد ولا يبرد حفته ينفع له يشمه يعني كف نيف بها ولا يحتقه اذا اشرب
ايام فيه خروج الريح واطلاق البطن ومنهم من لا ياتيه الا بعد نصف شهر او عشرين يوما فانه لا ينفع الفوف
الا وقد حصل العافية ان شاء الله **والمغص** وبين القرع نافع اذا كان من برد التماع وثاني المنع
نافع ووضع الرجلين في الماء والى رعيب الغنم وشم المرة والهندبا بكعيب الغنم سريعا ثم الزعفران نافع
علاج الشرق وهو من اوجاع الحلق في اللغة شرق بالماء اي غص بسببه ضعف شهوة الطعام ووجع

الجري

الجري وسده بسبب حرارة وضعف قوة الى ذلك الطعام من الفم وسعة منافذ الى ثم وضعيفها والكلام حال
الاكل والاهتمام بالكلام وامر فرغ من خروج وتعظيم اللقمة وسرعة ازدراد ما قبل المضغ والنفس عن تلك
او ضعف العزم على الابتلاع وقد يحدث من استعمال اشياء اللطيفة كالطين عزره اما اذا انحدر لا يلقى
فيه الحل الموزون السكر الابيض وكذا ينفع حب البرباريس اي نوع كان من انواع السكر وقد يحدث
الشرق في حال النوم فيحترز من النوم على القفا **باب در جواهر شراب** اوفس كويد كه شراب حرارت
غريزي ميفزايد وطعام را هضم نيكو كند وخلطهاي تن را معتدل كند كه خون را پاكيزه كند ورنگ
وروي را نيكو كند وفاقهاي را قوي كند وصفراي كه با خون آميخته باشد بدرار بيارد وبلغم خام
را از رو قوة روح مردم زياده كند وخون را ازو گوشت گرداند وقوت شده پستي تف بدارد و
اخلطهاي بدسوزيده وشهوت طلبي ببرد وقولنج بگشايد وغذا را از رودها اطراف تن رسانه وسده
بگشايد **وجالينوس** ميگويد كه وسده را بشكند ورگها فراخ كند وغذا بهمه تن رسانه وسده بگشايد
وكارهاي نيك لطيف كند وعرق بيرون آرد **وبقراط** ميگويد كه شراب از بهر خلم وشرده ورگ
مردم دست بازندارد تا كه ببد وبيرون بياورد ونفس را شادي دهد وروح را تازه كند ودل را
قوي كند ودماغ را از بخارهاي وشهواي گرم پر نيكو بايد كه بد بهند **واسقوريدس** ميگويد تا ان اشهر ميانع
كسي را كه زهر داده باشند سود دارد وخاصه زهرهاي سرد چون افيون وشوكران وشراب قوي
كژدم را سود دهد وطبيبان حداونده قولنج وخداونده سختي را ابجو ما بهند **ودكسي** كه شراب
اگر ترك كند اند لشهوتهاي فاسد وشهواي بي سبب پديد آيد وهضم تباه گردد ومزاج سرد گردد
ودل لاغر شود وحرارت غريزي اندك شود وهمه قوتها ضعيف شود وخلطها بجمله بسبب شراب
خوردن بعرق وادرار ونرم شدن طبع وقي كردن از تن بيرون مي شد اندر تن بماند وبسيار
گردد وبيماريهاي گوناگون تولد كنند پس بيايد كه افراط كنند ونه ترك كلي **در بيان آنكه** شراب
كه بايد خورد بداند كه طبع شراب گرم وتر است وشراب خوار يا كودك باشد يا جوان يا كهل
يا پير اما كودك در ستر احوال طبع او گرم وتر است وترو گرمي شراب را گرمي وتري مزاج او زياد
كند يا ان سبب مزاج او را از اعتدال بيرون كند وهمچنين اگر كودكي باشد كه مزاج او بسردي
مايل باشد او را اندكي شراب زيان دارد اگرچه جالينوس ميگويد هيچ حال كودك را شراب نشايد

خوردن و افلاطون گوید که حرام است شراب مر کودکان را چون آتش است مر درخت را و هم افلاطون گوید
که کودک را تا چهل سال شراب نباید داد و تا چهل سال نباید که نکرده اند و اگر نه آتش مر آتش دیگر افزوده شود و
که سبب سوختن وی گردد پس باندازه زران باید خورد و اگر مزاج گرم بود ممزوج باید کرد و از مستی
دور بودن و بجاهای بزرگ احتراز باید کرد اما مردم جوان طبع ایشان گرم و خشک است و بیشتر احوال
صفرا بر وی غلبه دارد و بیماری صفراوی تولد کند و مردم کهل اگر شراب خورند موافق باشد
زیرا که شراب مزاج ایشان را معتدل باشد و مردم کهل [illegible] مثل جوان آنکه گرم باشد
و اگر کهل باشد که مزاج او بسردی مایل شده باشد [illegible] و مردم پیر طبع سرد و خشک باشد و طبع
شراب گرم و تر پس موافق ایشان باشد اگر باندازه خورند باید دانست که [illegible]
[illegible] مر طبع دیگر است و طباع [illegible] زیان [illegible] پس شراب [illegible] پیر را اول
بهتر [illegible] خوردن شراب [illegible] باشد [illegible]
و اگر [illegible] مزاج [illegible] زیان دارد پس اگر خورده شود ممزوج باید
[illegible] باید خورد و از مستی تمام پرهیز باید کرد در
فصل [illegible] و اخلاطی که در تن جمع شده باشد لطیف [illegible]
دفع کند و [illegible] زیان دارد و [illegible] شراب [illegible] باید [illegible] و هر که [illegible] شراب
[illegible] هر گاه که خورند اگر [illegible] صداع [illegible] آورد و اگر [illegible] قی آورد
و [illegible] زیرا که شراب غذا [illegible] است که [illegible] در معده [illegible]
[illegible] قوت [illegible] غلبه کند پس قوت تن [illegible] هضم کند و چون [illegible] خواهد کرد باید که
طعام خورده شده [illegible] تا گرانی از معده فرو [illegible] شود و باندکی
خوردن باید که [illegible] شراب
[illegible] خوردن تا [illegible] کند تا طعم شراب [illegible] معده [illegible]
و اندک اندک خوردن [illegible] شراب [illegible] و اگر [illegible] باشد اندک اندک از آن [illegible]
و به تدریج [illegible] کند و شراب را زیاده کند تا معتدل شود [illegible] شراب خوردن [illegible]
و [illegible] تا از مستی بیرون نیاید تمام [illegible] شراب [illegible] **باب در [illegible]** که

در شراب

در شراب خوردن [illegible] چون نشاط [illegible] و [illegible] سبب نشاط [illegible] نفس
و [illegible] اما آنچه از نفس بوده است که سبب شراب قوت خرد را بپوشاند و قوت عقل کمتر کند و قوة
عقل کمتر کند و قوة شهوت بیفزاید و چون عقل پوشیده شد هر چه کند باک ندارد و از عواقب امور غافل
و هر گاه قوت شهوت قوی شود خود را [illegible] کارهای خویش باز دارد تا طبع بهایم کرده **و علامت**
نشاط ترا اول [illegible] زدن و شعر خواندن و [illegible] کردن و کودکی کردن است و زیاده و کمی آن موافق
زیاده و کم خوردن شراب است **و آنچه** از تن باشد آنست که شراب [illegible] چون [illegible] دل
شود و دل را گرم کند و گرمی [illegible] اطراف تن [illegible] که مردم در حال شراب خوردن [illegible]
گوی شوند و دلیر گردند و بیشتر خندند و حرکت کنند **اما** سبب [illegible] آنست که حرارت شراب
و [illegible] از معده [illegible] و طبع [illegible] آنست که [illegible] کند هر گاه که راه یابد بدماغ میل
کند و در سر گردان شود و [illegible] بخار [illegible] از معده بدماغ میرود [illegible] سبب [illegible]
[illegible] چون چشم احول [illegible] سبب [illegible]
[illegible] که در سر گردان شود [illegible] آن گردان شود چشم [illegible]
[illegible] گردان [illegible] اگر [illegible]
شود [illegible] نقطه خیال [illegible] خطی است [illegible] آن [illegible] هر گاه نقطه را
خطی [illegible] بسیار [illegible] شد و سبب آنکه زبان [illegible] است که [illegible]
را [illegible] گردد [illegible] شراب [illegible] بپوشاند و حرکت [illegible] از [illegible]
[illegible] عصب [illegible] پس چون دماغ [illegible] پوشیده شود و عصب [illegible] اند گرمی و تری شراب
[illegible] شود و قوت [illegible] ضعیف شود و اگر چه مردم سخن [illegible]
[illegible] زبان تمام شود و زبان عضو [illegible] و بخار [illegible] بدین سبب سخن نتوان
گفت یکی از ضعف زبان و دیگر از ضعف قوة ناطقه که نتوانند الفاظ زبان را [illegible]
[illegible] **و سبب آنکه** [illegible] جماع نتوانند کرد آنست که وقت جماع حرارت [illegible] جماع
[illegible] اندام [illegible] و حرارت [illegible] پراکنده شده باشد و در همه اطراف
تن و دیگر آنکه همه اندامها [illegible] شده و دیگر آنکه باید که در وقت جماع [illegible] از غذا [illegible]

و بانت لیته ممتلی باشد و حال بستر خلاف این باشد زیرا که رگهای بیست از شراب غذاهای
ناگوارنده پر باشد **باب** اندر مستی که جماع زنان دارد دانست که حرارت او برانگنده
شده است و اندامها و بشره متخلخل باشد از حرارت شراب و هر گاه جماع کند حرکت بسیار
باید کرد و بیم آن باشد که حرارت از تن بیرون شود و محی خطره باشد که سکته کند خصوصاً اگر
تن فضول بسیار جمع شده باشد و فرزندی که از مست شود کند زشت روی یا غمناک یا زشت
خوی و کم عقل باشد که اکنون آن نطفه رقیق باشد و نا پخته با فضول آمیخته **باب** اندر شناختن آنکه
بعضی مردمان را بضرورت شراب باید داد و خوردن آنست که هر شخصی را که معده او سرد باشد
طعام نگوارد و شهوت طعام نباشد و از دوغ ترش بجاید و هر گاه آب خورد فم معده و شکم
باد گیرد و قراقر کند و طعام اندر معده گرانی کند و بر هم نماند او را بضرورت شراب باید داد و از
بیماری برخواستن را از بهر قوت بضرورت بود **سبب** مردم بسیار شراب خورند و ناگاه مست بخوابند
و وقت بر خواستن مرده باشند دانسته که شراب چیزی لطیف بر زود اندر رگها جهد علتی
انگیزد و خون گرده رگها اندر وی پر شود و هوا اندر رگها جای نماند و رگها شده ای
خورش شراب باز گذارد و بیرون شود و آن شخص بمیرد و باشد که نشستن او بر شود تا آنکه
نتواند نفس زدن و هر گاه نتواند نفس زد و هوا نتواند فرو رود و بیرون نتواند آمد همچنانکه
خفه باشد بمیرد **سبب** چهار بسبب جماع بعد از شراب آنست که هر گاه حرارت غریزی و
قوت هاضمه ضعیفه باشد طعام و شراب را تمام هضم نتواند کرد و نفخه ناگوار در معده ماند
از نفخه شراب ابخره گوینده و این سبب قیح است یکی ضعف حرارت هاضمه دوم ضعف قوه
غاذیه بود المزاج که قوة بدنی بسبب ضعیف شود چهارم قوت شراب هم قوام شراب
ابخره اینست ناگوار بدن طعام و شراب در بدن خفقان ذات باشد و چون نفخه شراب در معده
باشد و با رطوبت آمیخته بود گرانی سردی آرد و هر گاه با صفرا آمیخته شود تا سر اورد و اگر
با خون آمیخته شود تب طاری آرد چون سبب چهار نفخه ناگوار است علاج به دو چیز باشد
یکی استفراغ این نفخه و دیگری قوی کردن قوت هاضمه تا آنکه از این نفخه ماند و
بعضی مدت چهار سال یک عشق بیش نباشد و باشد که هر روز باشد تا سه روز و هر که از

دماغ

۸۷

دماغ ضعیف تر باشد خمار او دیرتر آرد و شخصی که مزاج او سرد تر باشد خمار او دیرتر کشد و شخصی
که خمار او از مستی بر روز کند روی با جمیع چیزی دیگر آمیخته باشد و اگر با بعداد نخست شراب نستیق خورد و آن
باشد و خمار زیکتر باشد و باید که شراب چیزهای قابض محض باشد زیرا که چون قابض شراب را اندر معده
دیر بدارد و دیر نبارد شود و طبع سخت شود و آدرار باز آورد و کسی که خواهد که مست شود طبع
را نرم کند و ادرار خیز لس اول شراب سفید با آبهای چرب بیاید که اندر روغن گاو یا در زیر قوت
و قوت شراب را از معده و جگر باز دارد و دفع کند و چیزهایی که در وی توابل بسیار باشد نبایسته
خورد و چیزهای ترش مزه پر کهن را و بویهای گرم نشاید بوئید و از بویهای ناخوش
حذر باید کرد و قبل از شراب نخوردن دائم تلخ خوردن باعث دیر مستی شدن می شود
زیرا که معده را دباغت کند **اگر خواهد** که شراب او دشمن دارد و یا خواهد زود مست
هشیار گردد دیگر طلا آب زرنگ کسی را دهند و بگویند آب چیست شراب را دشمن شود
و اگر چند بار بر کرسنگی نان در شراب اغشته کرده بخورد دشمن شراب شود و اگر مگس بگیرند
خشک کنند و نان بیند و در شراب می‌ اندازند دشمن شراب شوند و اگر شپش را بیرون که او آب بیندازند
و معده اندر مستی ... شود و همچنان دوغ ترش را بکشند و بخورند و بوی شراب را کشتن خشک شود
و زر نباید و گم با دیبان تیند میرد **باب** اندر شناختن شراب از روشنی و احوال آنکه باید که
شراب رقیق غذا کمتر دهد و زود از معده بگذرد و از جگر بیرون رود و ادرار بیشتر کند
و زود اندر رگهای بگذرد و بدماغ رسد و زود نشاط آورد و زود بار گردد و شراب غلیظ
غذا بیشتر دهد و دیر گذرد و دیر از معده بیرون آید و بدماغ دیر رسد و نشاط دیرتر آرد و شراب [illegible]
دیرتر باز گذارد و شراب معتدل فعل او اندرین هر دو باب باعتدال باشد و شراب سفید سخت کرم
نباشد و مثانه و گرده را بول را پاک کند و خون رقیق رسته باشد و شراب زرد گرم تر از
سفید باشد و شراب لعل گرم تر از شراب سفید باشد هر چند که بسرخی بیشتر گراید گرمتر باشد
و کسی را که اندر ماه سودا و بلغم باشد او را سود دارد و شراب آتشی رنگ گرمتر از همه شرابها
باشد و شراب سیاه غذا بیشتر دهد و گرمی او کمتر از گرمی آتشی رنگ باشد و شراب
خوشبوی ریحانی صاحب خفقان و غشی و ورد معده را سود دارد و شراب ناخوش بوی

دماغ را زیان دارد و خلطهای بد در تن آرد و شیری که مردمان را غذا باشد ضعیف باشد و مخمور را نشاید
و شراب شیرین مزاج را گرم کند و دیر از معده بگذرد و جگر را سود دارد و سپرز را بزرگ کند و مردم
لاغر را فربه کند و سینه نرم کند و شراب تلخ گرم باشد و طعام بگوارد و اخلاط غلیظ لطیف کند
و از تن بیرون آرد و تشنگی بیفزاید و تن گرم کند و مخمور را درد سر آرد و مرطوب را شاید
شراب قوی تر از تلخ باشد و دماغ را بشکند و شراب خوش طعم سخت نیکو بود و همه مزاجها را
زیان دارد و خلطهای بد در تن جمع کند و شراب بکوکیر معده را قوی کند و طبع خشک کند و بول
بسیار کند و غذا اندک دهد و شرابی که بول او سرخ باشد و سطبر بود قوتش سطبر غذا بسیار
دهد و زود خون گردد و فربه کند و شراب سیاه سطبرهایی فعل کند و شرابی که از انگور گرمسیری
بود گرمتر و قوی تر باشد از شراب انگوری سردسیری و شرابی که از انگور کوه یا از انگور زمین
سنگلاخ بود قوی تر و خشک تر باشد از شرابهای انگور زمین نرم و شراب انگور زمینهای نم
بسیار آب دهند تری بسیار دهد و قوتش بشد مزاجهای گرم و خشک را شاید و چون
طبع شراب مختلف حال هوا باشد و شراب تو بهتر باشد و شاید که خم شراب را در
زمین کنند و نه در جایی نمناک و نه در جایی که آفتاب در رسد زیرا که بکار آید زمانی هوای
می امیزد و کار شراب از وی حد شود و این شراب خوش بوی باشد و خون را عفن
کند و سبب بیماریها گردد و شراب خام زودتر مست کند و زود بگذرد از دو ماه پس
و تشنگی بیشتر آرد و غذا معتدل دهد و خون را صافی کند و دل و تن را قوی کند
و ... که از پوست جوز دان او تولد کند زودتر دفع توان کرد و لیکن دماغ را گران کند
و لوی دماغ را ناخوش کند و شراب جوشیده دو گونه یکی شیرین دیگر تلخ و اخیر گرم و خشک
تر از خام است و لطیفتر و زودتر با طراف بدن رسد و خوشبوی خوشبوی تر از خام
باشد و دیرتر مست کند و دیرتر بگوارد و دماغ را گران تر باشد و در زمستان و [illegible]
چون نه مطبوخ خام باشد و در زمستان و کسانی را که در شهر سردی و تری ... بلغم
دارد و پیران را موافق باشد و این شراب بوی دماغ ناخوش کند چنانکه شراب
خام کند اما شراب جوشیده شیرین دیرتر بگوارد و مزاج را گرم کند و غذا بسیار دهد و چون

را زیاد

زیاد کند و سطبر کند و سینه را ... معده را ... و طبع را نرم کند و در جگر سده آرد
و سپرز بزرگ کند و باشد که استسقا کند و باشد که اندر گرده و مثانه سنگ ریگ تولد کند و بسیار خوردن
... سیاه آید و شراب ... تری در وی بیشتر باشد از گرمی و در معده نفخ آرد و دیرتر بگوارد و دماغ
تر کند و خوابها را شوریده کند و طبع را نرم کند و رطوبتها در تن جمع کند و صاحبان مزاج گرم و خشک
و سودا را سود دهد و شراب کهن گرم و خشک باشد به درجه سیوم و به دارو نزدیک بود و دماغ را
خشک کند و حواس را تیره کند و امعا را بد باشد و معده را سود دارد و طعام بگوارد و مرطوب را
سود دارد و ... و بلغم خام و فسرده را بگدازد و ... طبع بیرون آرد و فربه کند
و شراب صرف پیران را و صاحبان فالج و انواع قولنج و ... که در معده و امعا افتد سود دارد
و مخمور لاغر را زیان دارد و شراب ممزوج کسی را که دماغ ضعیف و خون غالب و ...
او را رنج رسد و صاحبان صداع و سل و دق و ناقهان را سود دارد و در تابستان ممزوج
بیشتر مزاجها را موافق بود از صرف و شراب مویزی خشک تر از انگوری باشد و گرمی کمتر دهد
و غذا کمتر از آن دهد اما مویز رسیده باید کسی را که مزاج سرد ... خشکی میل بود ... و در معده
نفخ کند و زود سودا ... و اگر شراب مویزی را ... کند یا بجوشانند قوی تر و گرم تر گردد
و اگر ... مویز بار ... طبع را زود نرم کند و نفخ زیاده کند و کسی را که در معده ...
باشد ... و دیگری جوشیده و ... گرمتر باشد و ادرار بیشتر کند و گرده و مثانه گرم
کند و سرد سینه را بهتر باشد و اگر آب کمتر با مویز ... بار کنند بهتر بود لیکن نفخ آرد و ...
باه را یاری دهد لیکن باشد که ... آرد و دیرتر گوارد و ... افاویه در وی کرده باشد
زودتر گوارد و لیکن ... بیشتر کند و شراب ... گرم و تر باشد طبع را نرم کند و ثقل از معده
و امعا بیرون کند و سینه را نیک کند لیکن تشنگی آرد و در جگر سده آرد و سودا ... و خواب
را سیاه و سبز کند و تن را غذای قوی دهد و فربه کند و ... در پوست حاصل کند و شرابهای
سواحل کم فایده باشد و ... شراب ... بر طریق معالجه قولنج را سود دارد و شرابهای
برنج و کاورس و مانند آن از شراب بگویند و ... منفعت شراب نیابد مگر تری دماغ
و گرانی سر شربتی که از لطف و ... خون بنماید و در جمیع ...

خصوصا صداع غب بکر گل کشنیز خشک یکوقیه بیست مثقال عدس مقشر یکوقیه انار مثقال پوست بیخ کاسنی
هفت مثقال مجموع را سه روز در سرکه خیسانیده بعد از آن کوفته و صاف نموده با قند سفید بقدر احتیاج
بقوام آورند شربتی هفت مثقال تا بیست مثقال با آب نقیع زرشک بیاشامند و بالجمله آنچه بتعدیل
سوء المزاج حار رطب که بعد از اخراج خون باقی ماند استعمال مبردات قابضه است از اشربه طبیعیه
مثل شربت گل سرخ که در گلاب یا در آب طبیخ گل نیلوفر مکرر طبخ نموده باشند و همچنین است شربت
تمر هندی و شربت غوره و آنچه مانند آن باشند و از اشربه قابضه مثل شربت مورد و شربت به و شربت
زرشک و شربت حماض و شربت ریباس و مانند اینها و از اغذیه مثل زرشک باج و انارباج و غوره باج
یا طفیلی که از جو مقشر و عدس مقشر یا ارزن کاهو و کاسنی و برگ خرفه ترتیب داده باشند و اگر قوت ضعیف
باشد جوجه مرغ خانگی و خروس بچه نیز نافعست و اگر سرفه یا ضعفی در اعصاب و ریه و امثال آن باشد
از ترشیها پرهیز کنند نقل من فوائد الصلیبیه صفت مطبوخی که منقی و مقوی معده و دافع قذف [illegible]
قشور هلیلجات تمر هندی زبیب منقی هریک ده درم قشر بلیلج و املج هریک دو درم نعناع یکدرم سنبل
مصطکی پوست بیرون پسته سعد هریک یکدرم در دو رطل آب بجوشانند تا بربع رسد صاف نموده بکار برند
مطبوخی که اسهال صفرا و بلغم و سودای محترقه کند و جهت جذام و جنون و وسواس و امراض سوداویه نافعست
صفت آن سناء مکی بمقدار ده درم بنفشه نیلوفر تخم کاسنی اصل السوس هریک چهار درم بادرنجبویه گاوزبان هریک
چهار درم تربد سفید دو درم مویز منقی ده درم پوست هلیله سیاه و هلیله زرد و کابلی و هلیله بسفایج
هریک یکدرم تخم کشوث گل سرخ اسطوخودوس هریک چهار درم شاهتره تازه یکدسته عناب سپستان
آلوی بخارا هریک بیست دانه در آن قدر آب که محتاج باشد جوشانیده تا بنصف آید افتیمون هشت درم
در لته کتان بسته در دیگ انداخته بعد از دو سه جوش فرو گرفته فلوس ترنجبین هریک بیست درم
در آن مالیده صاف نموده بنوشند تنقیحی که این حقیر تالیف نموده و کرات به تجربه در آورده در
اخراج صفرا و بلغم و تنقیه و تقویه معده و دماغ و جگر و تفتیح سده و تحلیل ریاح بی نظیر است صفت آن پوست
هلیله کابلی پوست هلیله زرد هریک شش مثقال ریوند چینی کشنیز خشک رازیانه هریک یک و نیم مثقال گل سرخ
یک مثقال مجموع را یکوقیه مویز منقی طایفی یا کشمش سبز نرم کوفته ده مثقال و نیم شکر گلاب یکدرم
شب خیسانیده صبح صاف نموده مصطکی صلابه کرده نیم مثقال اضافه کرده بکار برند ایارج که از اخص قابل

لبی

لبی منفعت بر آن نوشته از آنجمله آنکه منقی معده و امعا و دماغ و اعصاب از فضول و محلل ریاح
و تفتیح سده و کبد و طحال و کلی و تقویت شهوت غذا و هاضمه و تصفیه ذهن و ابطاء شیب خصوصا
خصوصا در کسی که بلغم در طبع او غالب باشد مینماید پس کسیکه بلغم را و غالب شد که از دو درم تا سه
درم با آب ورق ازرج معجون نموده بنوشند و کسیکه صفرا در بدن او غالب شد مع سکنجبین حل
کنند و کسیکه صفرا مع ذلک سودا نیز غالب بوده یکدرم افتیمون را اجزای آن افزوده با آب رطب
یا آب عود و بیخ بهری معجون نموده بنوشند و کسیکه در معده او مثل بو زهر آفتی باشد از دو دانگ تا یکدرم
سقل نرق در آن انداخته کو رحل نموده ایارج را با آن خمر کنند که لبی عجیب المنفعه باشد حب صبر خصوصا
صحت صفت آن تخم کرفس اصل السوس هریک چهار درم رازیانه انیسون افسنتین رومی هریک سه درم مصطکی
سنبل الطیب هریک دو درم اصل السوس سه درم صبر سقوطری سه درم کوفته بیخته دانکه نگاه دارند
طلایی که چون بر معده بمالند ثقل طبیعت کند زبیب الجبل بورق زهره گاو و ... با عسل سرشته
طلا کنند ضمادی که شکم براند شونیز مویزج مساوی سحق نموده با زهره گاو آغشته بر ناف ضماد کنند و چون
خواهد که حبس کرده ضماد را بر دارند غذا میل نمایند ضمادی دیگر مثل او دیگر بند مویز دانه مپرول کرده با زهره
گاو سحق نموده تا مثل معجون شود بر ناف گذارند ضمادی دیگر ترمس شونیز حب الغار مساوی کوفته
و بیخته با زهره گاو معجون نموده بر ناف بندند فایده در استفراغ بطلا محمد زکریا گوید که طلایی که شکم نرم کند
و طبع را نرم کند موم روغن باشد که از روغن بید انجیر موم زرد و دردی روغن زیت حنظل
ملکس عسل ... عصاره قثاء الحمار یا شبرم و یا سقمونیا تخم حنظل با زهره گاو و آن جمله با یکی از آن
یا دو یا بیشتر در آن موم روغن حل شده و طلا کنند استفراغی تمام کنند و هرگاه محموم را طبع خشک
شود یا در اندرون شکم اماسی سخت باشد و طبع بدان سبب قبض شود روغن تازه یا آب گرم
بیاشامند و یا بسیکی بر ناف و شکم و پهلوها بمالند طبع گشاده شود فایده که جهت حبس البول اسهال
شدید قدری حنا را آب خیسانیده یا شوره ممزوج و در بیت ریاه بر بندند فی الفور گشاده شود
بجهت درد کمر که خواهند دور کنند قدری فلفل را آب خیسانیده تا گرد شود یا کلاب ممزوج و مرهمی از
اول در حمام پیش خزینه حنا بیاشامند تا عرق کند بعد از آن بر وضع مالیده و دست و پای او را
محکم گرفته آن دوا را تا دو ساعت بجوشی بر موضع وجع بمالند و بعد در رهر ... دل امداد از زکام

قطیفه بر کمر پیچیده بعد رخت پوشند و اگر ضرورت شد یک دفعه یا دو دفعه دیگر بهمان دستور عمل دارد رفع شود و مجرب است
دیگر افیون را فتیله و شیاف نموده قدری زحل گرم کرده در خرقه بسته بالای آن گذارند رفع می شود
کهنه صداع بسیار شدید افیون را در آب سائیده با مغز بادام آمیخته شود بر تمام سر تا پیشانی حاجب [illegible]
و سر را مو تراشیده ساکن شود در بیان احوال مختلفه و مزاج و نفع او اول آنکه بعضی گفته اند که
مختلفه انواع دارد و یکنوع آن شاخهای بسیار دارد و برگ آن بمقدار برگ کرفس است اما از او کم
تر است و هر برگ او را اشتوق بسیار است و هر چند شاخها بلندتر و بزرگتر می شود برگها باریکتر می شود
و بشکل برگ کتان می شود و شاخها سبز و نرم اندام باشد و در ابتدا اگر ماکول شود سبز نکو و بشکل [illegible]
نوع دیگر از آن بهمه صفات مانند نوع مذکور است اما گل سیاه او بسرخی و کبودی مایل است و [illegible]
صفت دیگر مانند آن دو نوع است اما کوچک و در میان آن یک رویه گل آن سفید است و در آن زردی
هست و شاخهای باریک سیاهی مایل باشد و مذاق مجموع این اصناف بسیار تلخ باشد و مالقی
گفته که این نوع سیم در اسکندریه راس الهدهد گویند و در آنجا روید و تمیمی در مقاله خود گوید
در تریاق آورده که آن درختی است که ساق دراز دارد و نه شاخ و نه برگ بر آن ساق است
و ساق بسیار باریک و بعضی از آن دو وجب سبز رنگ و مستدیر باشد و چون خریزان و اول
تموز شود شاخهای آن که از سر ساق او بیرون آمده شکمی بیرون کند با آن پیچیده و گل آن
بصورت عقرب خمیش دار باشد برنگ آسمان گونی و وقت چیدن او اول وقت است و گوید که
شخصی که من اعتقاد تمام بعقل و قول او دارم گفت که من این نبات را بجوانی چند دادم
و فرمود که افعی و حیات را بدست گیرند و افعی ایشان را نگزد چنان کردند و بعضی از ایشان
یکسال تعرض افعی نمیکردند و ایشان را می گزیدند و عقرب نیز ایشان مطلق گزیدن ایشان از
ضرر نمیکرد از آن گیاه که خورده بودند پس چون سال تمام شد پس از آن می یافتند که زهر در
بدن ایشان کار میکرد و چون بسرحد میرسید نزدیک من می آمدند دیگر از آن گیاه
میدادم خلاص میشدند پس بتجربه دانستم که اثر این نبات در جسم و بدن آدمی بسیار زمانی باقی
می ماند که بسبب آن از ضرر سموم تا یکسال تمام محفوظ می شد مالقی گوید که گیاه دیگر است که
در گزیدن جانوران گزنده همان اثر می کند که تمیمی در وصف مختلفه ذکر کرده و اول بوتی که داشته

انزا

انزا او شهرت پیوست و رسم بود در شهر حما که مرد غریبی از دیار مشرق آمد و انزا امید است پس در نواحی شهر
حما گذر کرد بر موضعی افتاد که این گیاه رسته بود آنرا چیده و هر کس را شربتی داد و دو سه روزی مشهور گرفت
و ایشان را فرمود که مار افعی گرفتند و از گزیدن افعی ایشان را مطلق المی و تشویشی نمیرسید و اهل
دران دیار را سبب آن [illegible] گویند که این گیاهی است که در فصل ربیع روید و ساق مربع دارد
و برگی دارد دراز و تشریفهای بسیار مایل شده و بر دور تشریف دیده و بر مانند بود برگ گیاهی که
آن را اسپاریش می نامند بجزویه و آن ترنجان باشد اما بوی آن ندارد و طعم آن تلخ است و بیخ او در منفعتی معلوم
نیست و در کرده تا حمص و عراق در بلاد شام باشد و شخصی از اکابر که معتمد القول بود گفت از آن
گیاه بیخ مار گزیده را اندادند که خلاص شد و مقدار خوردن آن مقدار یک درهم است تا یک مثقال زیت
و در آن امر مجرب است مالقی گوید که گیاه دیگر است که آن را در بلاد مشرق شناسند و آن را نشفه
گویند و مردم از آن می رسانند جهت دفع مضرت گزیدن عقرب و از آن الم مطلقا نمیباشد
تا یک سال تمام چنانچه تمیمی ذکر کرده در مختلفه و آن گیاهی است که چون آب در [illegible] پراکنده
نیست بصلابت مایل بود و برنگ اغبر باشد و طعم آن بسیار تلخ است و برگ آن اندک است و با
اندک مایل بدرازی و تنگی باشد و بر اطراف شاخهای او گلها باشد که در راه منفعتی بود و بسیر
ما بوده منقش رنگ شده اما برگها ندارد و بیخ او در منفعتی نیست و علی بن ربن العطار در ضیاءات
میگوید مختلفه را [illegible] خوانند و بفارسی [illegible] و یکنوع کشنیز دیگر [illegible] ترباک کوهی و در سمر
نوع تخم آن مشابه بیکدیگر بود اما در نبات ایشان و جای رستن اندک تفاوتی بود
و گیاه کاذریک درشت و زرد بود و تخم وی نیست تلخ بود و گل وی بسرخی زند و ارزق بود و در
کوه و سنگلاخها روید و نبات کشنیز کوهی املس و نرم بود و بقدر بزرگتر بود و هم تلخ بود و در مزارع
روید که در دامن کوه بود و گل وی بسرخی زند و بیخ سیم در رمل روید و گیاه وی کوچکتر
بود و گل آن سفید بود و بزردی و سیاهی آمیخته بود و مشهورترین [illegible] بود و خواص وی است
که مذکور شد و گوید که شخصی در نزول آفتاب بحمل سه روز تا هر روز یک مثقال مختلفه را با آب داده بود
و در آن سال چند نوبت او را زهر دادند کارگر نشد مثل دو دانگ [illegible] الماس بوی دادند و
یکنوبت بیش از افعی و چند سمیات دیگر بوی دادند هیچ عمل نکرد و چون تفحص کردند در اول سال

محلله خورده بود و این مجربست و گوید که حجر التیس که فادزهر خوانند چون بشکنند در میان آن دانه یا قدری حبوب
باشد و این گیاه محلله بود و غذای این جانور بغیر مار و محلله نیست دیگر شریف نقل کند از صاحب [illegible]
منطبه از ادم که اگر تخم رازیانه را بکوبند و بمثقال از آن با مثل آن شکر جامع بزنند و سفوف کنند از اول روزی
که آفتاب ببرج حمل نزول کرده و بر آن مداومت نماید هر روز تا آنکه حلول ببرج سرطان کند هر سال
چنان کند البته مریض نشود تا بعمر طبیعی رسد و حواس و ارکان او صحیح باشد تا آخر عمر حکیمی از حکمای فرس
مرویست که پوشیدن و نظاره کردن در زریون دل را فرح دهد خاصه روزی که آفتاب ببرج سرطان
و ببرج میزان و ببرج جدی نزول کند و گویند که جمعی از قدما برگ زیتون و ثمره آن را وقتی که
آفتاب ببرج سرطان و میزان و جدی نزول میکرد در منازل خود میکندند و منازل را از آن
خالی نمیگذاشتند و بآن تبرک می جستند و [illegible] این طول عمر و صحت مزاج می بود
معالجات انواع جرب و حکه که محمد بن زکریا و صاحب کامل شده بر بعضی تجویز نموده اند منقول از فواید الفصه
زنی را حکه و لهیبی در بدن عارض شد بفصد باسلیق بعد از آن بسیار روز مطبوخ هلیله و ماء الجبن با
بزر قطونا شکر و اغتذا بالبقول و بعد از آن بشربت آب اجاص بسیار امر فرمود دیگری از حکه
بدن بدون ظهور چیزی شکایت کرد بتناول هر روز قدحی از ماء الرمان مع دو درم طباشیر و بعد او
حمام و احتراز از دخول بیت [illegible] ان و تمریخ بدن بدهن ورد و ماء و کرفس و خل [illegible] تر بدن
و اغتذا بکوشت امر نمود دیگری نیز چنان شکایت کرد بتعلیق حجامه بعد از تدلیک یک ماه احمر در بدن
در حمام یا در شمس [illegible] مرجحه درم کندش تراب [illegible] فضه [illegible] درم [illegible] دوام
خل [illegible] بعد از آن غسل بدن [illegible] بعد از آن [illegible] و اغتذا بمرق [illegible]
با حل [illegible] و اجتناب از ملوحات امر نمود مردی از حکه قدیمی شکایت کرد بفصد باسلیق
و غسل موضع [illegible] آن بدهن ورد و کافور امر نمود مردی از حدوث حکه بدن در لیالی شکایت
کرد باسهال در هر اسبوعی یک مرتبه [illegible] الاجاص و بعد از آن [illegible] و سایر ایام بشرب [illegible]
[illegible] و اگر سعالی باشد شراب [illegible] نموده صبیه از حکه و جرب اعالی بدن شکایت نمود و عادت
حیض بحال طبیعی بود بطبیخ هلیله و لزوم ماء الرمان امر نمود مردی [illegible] از جرب یابس شکایت
کرد باخراج دم قیفال و دخول حمام و تدهین بدهن ورد و خل ماء الکرفس در حمام امر نمود مردی از جرب

ویتور

نقل از فوائد الصفیه

91

وبثور رطب شکایت کرد بفصد و مطبوخ هلیله و شراب از حمام و از اغذیه حاره امر نمود مردی
از جرب ... و وقوع غشی در پای فصد شکایت کرد بتناول لقمه از خبز منقوع در ماء
الرمان المز و شرب ماء الرمان و ماء الشعیر بسویق بعد از آن فصد امر نمود صبیه [illegible]
جرب رطب منفی بود [illegible] علاج تا انکه در یک موضع جمع نکرد [illegible] و شرب ماء الرمان
[illegible] و اسفیداج و تقلیل کافور بر موضع [illegible] امر نمود صبیه دیگر از جرب یابس و
سعال بود ماء الجبن [illegible] امر نمود صبی دیگر از جرب احمر در [illegible] شکایت کرد و فرمود
که از نفس احتراق [illegible] بمعجون [illegible] و تبرید موضع کل [illegible] و کافور امر نمود صبی دیگر
از جرب شکایت کرد و فرمود که جرب را دوائی بهتر از شرب هلیله و سنا و مکی [illegible]
در هر اسبوع بعد از آنکه [illegible] فصد [illegible] یک مرتبه یا دو مرتبه اگر حاجت باشد غلامی از جرب
متقرح شکایت کرد بفصد [illegible] و شرب هلیله و سنا [illegible] در هر [illegible] و تطلیه
موضع رطبه بدهن ورد و تقلیل [illegible] از کافور بعد از جفاف [illegible] تطلیه
[illegible] که مردارسنج و زیبق و دهن ورد و شمع [illegible] باشد و مداومت دخول حمام و بعد
از سکون علته و فترت حرارت [illegible] خبز منقوع در ماء [illegible] اکثر اوقات
[illegible] طبیعت و ایراث و [illegible] امر فرمود و نه بعد که [illegible] جرب [illegible] شد مکرر
بعد از تکرار فصد و شرب نقیع هلیله و سنا و [illegible] بعد از هر فصد و فرمود که جلوس در
شمس جرب را مضر بود زیرا که [illegible] و [illegible] میکردد و فرمود که [illegible]
مضر است زیرا که مستعمل بعفونت میکردد صبیه را در فوق حاجب [illegible] چیزی که از حکه آن
خون دید است عارض شده فرمود که این [illegible] از [illegible] بعد از آن [illegible] و تطلیه بکافور
[illegible] امر نمود مردی را از [illegible] بدن و وجدان حرارت در [illegible] شکایت کرد
بفصد و [illegible] بدهن [illegible] و جلوس در ماء [illegible] دو مرتبه امر نمود مردی از حکه [illegible]
شکایت کرد [illegible] آن در طبیخ [illegible] امر نمود مردی از حکه ذکر شکایت کرد [illegible] طلا امر نمود
صفحه ۵۱ [illegible] یکدرم صندل احمر [illegible] سنا [illegible] یکدرم بعد از دق و نخل مع خل
و دهن الورد سرشته در حمام طلا نماید زنی از حکه [illegible] و دیگری از قبیل شکایت کردند [illegible]

وشب مثقوله یکدرم با جرعه امر نمود وفرمود دوائی شدید النفع جهة رطب و یابس ارشاد داد و دارم صفت آن
نفط ابیض زرنیخ اصفر مکه درم نشاسته نصف درم موم هندی یا معدنی تا اندازه ای هر کدام یک شد سه ربع درم
مجموع را سحق و نخل نموده مع دوازده درم شیرج خالص ممزوج نموده بر بدن تا معصم و الکریان زایل گردد
تا مرفقین بطوخ نماید که باذن الله که از جمیع اعضا زایل گردد و اگر لبید رقی و مزمن باشد بر
جمیع اعضا طلا کنند و این از اسرار طب است مرهمی از جرب رطب شکایت نمود و بآن
طلا امر نمود و مجرب است [illegible] نقاح القوطم مکه ده درم مع طعام زر الرباس مکه سه درم
دق و نخل مع را [illegible] سرشته در حمام طلا کنند شخصی از حکه غیر جرب شکایت کرد شرب طبیخ ورق
العناب مع یوم هر یوم نیم رطل محلی بسکر امر نمود شخصی از حکه بدن بی جرب شکایت کرد [illegible]
[illegible] خیار شنبر [illegible] درهم [illegible] منقوع [illegible] امر نمود نقل آن
[illegible] رابآب [illegible] کف دست [illegible] شده [illegible] حرارة [illegible]
[illegible] ممزوج نموده طلا کنند شخصی طلائی جهة انواع جرب [illegible] نمود [illegible] نوشت در
امر فرمود صفت آن نوشت در [illegible] که ده درم صمغ عربی [illegible] زیبق مقتول [illegible]
درم مجموع را سحق و داخل [illegible] نموده طلا کنند و از آن الم شدیدی عارض گشته تاثیر و نفع [illegible]
و اگر بقیه از جرب باقی باشد چند روز متوالی [illegible] شیرج [illegible] مرهمی دوائی که نفع آن
شامل انواع جرب رطب و یابس و غیر [illegible] بوده باشد [illegible] نمودند دوائی کبریت امر نمود
صفت آن کبریتی که آتش بآن نرسیده باشد ده درم [illegible] سه درم [illegible] مثقول [illegible]
[illegible] درم [illegible] هر روز بعد از تنقیه بدن بفصد و اسهال [illegible] اصلاح غذا و این دوا
[illegible] کثیر المنفعه باشد در معالجه شقاق روغن [illegible] کثیرا [illegible]
[illegible] روغن [illegible] کافوری که [illegible] خشک شود بعد از آن [illegible]
اضافه نمایند و در موضع شقاق [illegible] نوعی دیگر [illegible]
در حمام [illegible] کشیده باشند [illegible] موضع شقاق [illegible] بمالند علاج شقاق
اگر در دست راست باشد رگ بدین باید زد و اگر در دست چپ باشد رگ اسیلم باید زد و اگر ماده
قوی باشد رگ بدین باید زد از دست چپ نیز که نفع عظیم دارد و بعد چوب [illegible]

خودرا

دیگری [illegible] با باریج امر نمود [illegible]
شخصی [illegible] معالجه
[illegible] شکایت نمود [illegible] امر فرمود
[illegible] دیگری از [illegible]
[illegible] شکایت نمود [illegible] صفت آن
[illegible] امر نمود [illegible]
[illegible] محرق [illegible] مقلو [illegible]
[illegible] سحق نموده [illegible]
[illegible] مع [illegible]
مثل [illegible]
[illegible]
معده [illegible]
[illegible]

٩٢

بدو دادن [illegible] کنند که شقاق برطرف شود نوعی دیگر جهة شقاق کف دست بحمام رفته
بمحلی که شقاق و خشکی دارد کیسه بمالند و بعد از آنکه از حمام بیرون آید روغن بید دیگر بمالند نوعی
دیگر یکمثقال روغن دنبه را با ده مثقال زفت رومی [illegible] یکمثقال موم اضافه کرده باشند نرم کوبیده
و برگیرند و وقت احتیاج بمحلی که شقاق و خشکی دارد طلا نمایند و اگر اندکی زنگار اضافه نمایند بهتر است
نوعی دیگر زاج سیاه را با هم داخل کرده بمحلی که شقاق و خشکی باپوست کنده شده بمحکم کرده بمالند
باید [illegible] باشد نوعی دیگر دارچینی را کوفته در سرکه خیسانیده بر موضع بمالند جهة شقاق
دست و پا صبر سیاه زاج سفید نفط سیاه بقدری که اجزا را نرم کند بر موضع شقاق بمالند جهة جرب [illegible]
مردار سنگ زاج سفید [illegible] یکدیگر در سرکه خیسانیده لحظه [illegible] بگذارند بعد از آن بر بدن
بمالند نوعی دیگر جهة شقاق [illegible] کثیرا صمغ عربی [illegible] سیاه با سرکه طلا نمایند دیگر [illegible]
تخم هندوانه [illegible] بمالند نوعی دیگر دارچینی و سرکه بهم [illegible] طلا نمایند نوعی دیگر جهة شقاق که بر
دست و پای آدمی [illegible] آب [illegible] کشنیز تر صبر سقوطری با هم سرشته طلا نمایند که مجرب است
در بیان مضار فصد و تدارک آن فصد [illegible] نزدیک بضرر [illegible] جماع مفرط است ضرر فصد وقتی که
صفرا غالب باشد اشتداد و ازدیاد صفرا و صعود آن بدماغ و احداث سرسام است و گاه موروث
[illegible] میگردد تدارک آن تبرید و تلطیف بادویه باید کرد که خالی از تقویت دماغ و قلب [illegible]
و قلیلی از قوت [illegible] نبوده باشد مثل شربت صندل و سیب و شیره تخم خرفه و کشنیز خشک و قلیلی از
لعاب [illegible] کافور و بعد از سه چهار روز اگر طبیعت قبض باشد [illegible] خفیف ملینات غذا [illegible]
مثل ماء الشعیر مع شیر [illegible] موافقه باید کرد ضرر فصد وقتی که بلغم غالب باشد گردیدن
مزاج به نهایت برودت و بلغمیه و گاه باشد که احداث سکته و ضعف نماید و [illegible] استسقا
گردد تدارک آن تقویت [illegible] مزاج [illegible] بعد از آن باسهال بلغم [illegible] مسهلات
خفیفه و [illegible] قیاس است ضرر فصد [illegible] زیادتی بود و تدارک آن ضرر فصد [illegible] حدوث
اسهالات [illegible] باشد که کبدی گردد تدارک آن [illegible] خفیفه اسهال [illegible] و کبدی مع تقویة
مزاج معده و جگر ضرر فصد از شرب [illegible] مع الدم با عوارض اعضا [illegible] خوف
استسقا بود تدارک آن [illegible] بود [illegible]

قویه و شراب صرف عز فصد برا شیاء مهیجه اخلاط اکه ایت بعروق تدارک آن قبل از وقوع بربوب فواکه
حامضه است و مجرور و به طیبات تقلیل الحرارت در مبرود مثل معجون خیار شنبر و اما بعد از وقوع
مبادرت اثبات بعروق بعد از شرب مواقع عفونه و حرکت اخلاط اما در مجرور بربوب فواکه و در مبرود
بشرو دیطوس پس قدالی غذیه موافقه مضاده اخلاط که کسر بود ثبت با کری سهمانی بعروق تواند کرد
اما تدارک اعراضی که مفصودین را عارض میگردد بدانکه هرگاه در حین فصد
ضعف و غشی عارض گردد میباید که همان لحظه محل فصد را محکم بستن تا دیگر
خون دفع نشود و گلاب و آب سرد بر روی و سینه او فاغل پاشیدن و بوهای
خوشبو مقوی مثل سیب و به و امرود بو یانیدن و مکانیدن و پنجهای ران را محکم
گرفتن و بستن و مالیدن و اگر تواند پری تلبیذ بحلق فرستند چنانکه بهم معده را رسد و
قی کند بهترین تدابیر باشد و اگر مفصود از شدة غشی قادر نباشد در فی دهان
او را لعقف یک بیند و بر حلقش فرستند و سعی کنند تا قی کند و نافه مشک بو یانند

۱۹۴

۹۶ بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد واله اجمعین سیما الائمة المعصومین سلام الله علیهم اجمعین
چنین گوید اقل عباد الله المعین محمد امین ابن محمد حسن قزوینی که این رساله ایست مشتمل بر بعضی
از امور نافعه و مرغوبه طب که منتخب معتمد علیها مشتمل بر [illegible] و ذکا من الفضلا عند [illegible] الاعیان الاجل
[illegible] فضلیت پناه تقوی شعار مولانا محمد حسن [illegible] ولد اعز [illegible] ابراهیم [illegible] الله تعالی فی تحصیل العلوم
سیما در تعلیم این رشته [illegible] منفعت [illegible] مشهور [illegible] علمای [illegible] علوم و حصول استعداد
فهم مقصود [illegible] مشتمل بر اکثر ما یحتاج الیه الطب از کلام منفعه [illegible] مشتمل [illegible]
منفعت [illegible] که در انچه [illegible] واحد [illegible] و آن [illegible] امراض [illegible]
منفعت [illegible] در کیفیت معالجه [illegible] منفعت [illegible] و [illegible] استفراغ [illegible]
ان در استفراغات [illegible] منفعت [illegible] در اسباب [illegible] و علامات [illegible]
انواع ان و انچه متعلق [illegible] امراض [illegible] مخصوص [illegible]
[illegible] تعلق دارد و کیفیت [illegible] از انواع [illegible]
[illegible] منفعت [illegible] و انچه [illegible] در علامات [illegible]
[illegible] منفعت [illegible] در اسباب [illegible] و علامات [illegible] استفراغ ان [illegible]
[illegible] استفراغ [illegible] منفعت [illegible] از انواع [illegible]
[illegible] منفعت [illegible] در اسباب [illegible] و علامات [illegible] استفراغ [illegible]
[illegible] مقام [illegible]
[illegible] منفعت [illegible] در اسباب [illegible]
علامات کثرة ان [illegible] مفرده و مرکبه [illegible]
[illegible] منفعت [illegible]
[illegible] منفعت [illegible] استفراغ [illegible]
از مفرده و مرکبه [illegible] منفعت [illegible] کثرة المنفعه [illegible]
[illegible] مصطکی [illegible]

ایرج خیار شنبر و معجون لوزی و دو نسخه حب مسهل نافع و حقنه لینه و مسهله و اطلیه و احتمال مسهل
منفعت هشتم در قتل و اخراج انواع دیدان منفعت نهم در تدارک عوارضی که بعضی شاربان
مسهل را عارض میشود منفعت دهم در کیفیت اختیار و استعمال ماء الجبن و انواع
آن نادر بهر و اقسام و معجونی در کیفیت استعمال جدوار و تریاق فاروق و شمه از
امتحان تریاق و ایارجات کبار و ترتیب خوردن حب سیماب و تمریخ قیروطی زیبق و بیان
نسخ مرکبات مشهوره مجربه و اکثر مذکورات منفعت یازدهم در اسباب تولد سنگ و
مذکور میکردد منفعت دوازدهم در اسباب تولد سنگ و علامات حدوث منضجات
اسهال در مفرقه بیان کبدی و معوی و بیان ادویه حابسه مفرده و مرکبه مثل
سفوف اسهال الصبیان جوارش سماق و قرص طباشیر قابض و قرص کهربا و
سفوف مقلیاثا و سفوف بزر الخطمی و جوارش ناخواه قابض و صفت ماء الجبن
قابض و ضماد و زرب و چند نوع قابض مجرب و مانند آن منفعت سیزدهم
در ادرار بول و حیض و نفاس و خون بواسیر از مشروبات و مراهم مفرده
و مرکبه و نسخه قرص مر و بخورات بدده منفعت چهاردهم در حبس بول
و حیض و خون بواسیر از مفرده و مرکبه مثل ماسک البول بارد و ماسک
البول حار منفعت پانزدهم در مسکنات اوجاع عموما و خصوصا از فرق
تا قدم از مفرده و مرکبه مثل خلاصه اکسیر و اطریفل کشنیزی و روغن مشتمل
النفخ جهت دردهای کوش و شافها و حقنها و مسهلاتی که قولنج بکشاید
و قرص بنفشه و جوارش کمونی و اقتیمونی و ماء العسل فلونیا طرسوسی و سفوف
ناخواه و حب لوبیا و ضماد حلبت و بیان ادویه نافعه در قولنج و نفخ و قرصی که
درد از الدوع بحال جزئیت و سفوف سورنجان دو نسخه و قرص سلیمانی خاتمه در بیان
بعضی از فواید متفرقه مشتمل بر سه مطلب اول در بیان بعضی از تحللهای مزمنه و تدابیر
آنها دویم در بیان تغیرات نبض ناموره و احوال طبیعیه و تدابیر آنها سیم در ذکر
اعراض و امراضی که مقدمات امراض صعبه ...

و آن پانزده امر است اول آنکه چون متوجه مریض شود در ابتدا الرحمن الرحیم و سوره فاتحة الکتاب
بنیت شفای مریض بخواند و بشاشت و انبساط تمام نماید و تفحص احوال نماید دویم آنکه تحقیق
جنس مرض کند مثل آنکه بداند که مرض حمی است پس از آن تحقیق نوع مرض نماید مثل آنکه صفرا
و دموی یا سودایی پس از تحقیق نوع مرض نماید پس آنکه نوعی در بیان نفرع کند از جمله مثل آنکه
حمی صفراوی تحقیق کند که غب خالص است یا غیر خالص است و قس علی هذا سیم آنکه در تحقیق
سبب سعی بلیغ بجا آورد تا آنکه مشخص نماید که از اسباب بدنیه مثل اقسام سوء مزاج ساذجه
و مادیه و آن بدنیه مثل تاثیر هوا بحرارت یا برودت یا تاثیر عوارض نفسانیه مثل غضب و
فرح یا تناول لعتنا ولی از اغذیه و ادویه یا وقوع مصادمه مثل سقطه و ضربه کدام یک موجب
حدوث مرض کردیده پس در دفع و ازاله آن کوشد چهارم آنکه تفحص قوت مریض نماید از قوت
نبض و حرکات تام و قعود و قوت تکلم و اشتها و شرم که از حالت صحت بسیار متغیر بجانب الاردی
نرهدی شده باشد و مانند اینها اگر چنین باشد ضعف مستولی باشد با طمینان طلب و تانی
بمعالجه مشغول شود پس اگر علامت غلبه خلطی از اخلاط اربعه ظاهر باشد استفراغ آن بفصد یا
مسهل قوی توان نمود و اگر نبض ضعیف باشد و علامت مذکوره بفصد نبوده باشد از جملت
مذکورات عمل باید کرد و در تقویت بغایت باید کوشید و رعایت میل مرض تا بیند حفظ قوه
از واجبات است پنجم تفحص مزاج ایام صحت مریض باید نمود اگر آنکه در ایام صحت مزاج مریض
کرم بوده و مرضی که عارض کردیده نیز کرم است باید تبرید اکتفا باید نمود زیرا که مزاج
طبیعی خود اندکی دورتر کردیده و معالجه از مزاج طبیعی است قلیلی زیادتی نموده و اگر آنکه معالجه مرض
حار بر صاحب مزاج باردی عارض کشته احتیاج تبرید در غایت تبرید حار دریرا که مزاج
مزاج طبیعی خود بسیار دور کردیده و قس علی هذا احدیث سایر امراض بسایر امزجه و لکن
تلطیف تبرید بمزاج حار بعدم نکهداشته و الحاج است و قوت آن در مزاج بمعنی الحاح و ...
و الا کیفیت بر ضد در مرض حار مجرور ... باید زیرا که اعراض حاره باشد ...
و شرح و تفصیل آن مسئله در کتاب کامل الصناعه بضبط تمام مذکور است ششم آنکه اگر بیند
مریض از جنس ذکور است بداند که مزاج او نسبت بجنس اناث کرم تر است و خشک تر بینه او

قوی تر پس احتمال تبرید و معالجات قویه بیشتر دارد بخلاف جنس اناث و نزدیک به اناث
است خنثی و خنثی هفتم انکه تحقیق سن مریض نماید مثلا اگر در سن حد اثبت
حرارت و رطوبت و خون بر او غلبه میباشد و اکثر امراض دموی برو حادث میگردد
و همچنین در سن شباب صفرا و در کهولت و شیخوخه سودا و امراض ان الا انکه رطوبت
غریبه بر مشایخ غالب میگردد و رعایت این نیز باید نمود هشتم تحقیق عادت مریض باید
نمود از چند جهت یکی انکه بعضی معتاد هستند بتناول اغذیه و ادویه که معتاد است برودت
و یبوست بر مزاج طبیعی او غالب گردیده از تبرید مفرط و تقلیل قوی احتراز باید
کرد که در مزاج وی تخویف است و اگر شرابی معتاد است حرارت و رطوبت و خون
بر مزاج بیشتر غالب و امراض دموی او را بیشتر عارض میگردد و همچنین معتادین
بمکیفات و ثنیه را مثل قیشت و نبید البنج و جوز بوا و فلفل بنا و مانند اینها … نهایت الاشیا
دیگر انکه بعضی معتاد بفصد و بعضی بسهل و بعضی بقی و مانند اینها میباشند و اگر ترک اینها
اکثر امراض ایشان عارض میگردد و اگر بسببی دیگر عارض گردیده باشد که بان استفراغ معتاد دفع
میگردد و دیگر انکه مردم هر ولایت بنوعی از غذا و لات معتاد میباشند مثلا مردم صحرا
نشین اکثر ماکول ایشان دوغ و ماست و مانند اینها از لبنیات میباشد و مردم دار المرز
بجلد و خشک و اهل خراسان بر اشیاء ای آمد و مردم هند به نخود و ماش و روغن و ادویه
حارة و مردم ما وراء النهر بگوشت خصوصا گوشت اسب و شیر اسب و مردم فارس و اکثر
عربان بخرما و عرب بادیه بگوشت و شیر شتر و ملخ و مردم کرجی و زنگی و امثال ان بشراب و عرق و
گوشت خوک و مانند اینها معتاد میباشند پس اگر غذای ایشان در امراض صعبه و مضمنه
بمعتاد ایشان میباشد و حقیر بسیاری را باین طریق علاج کرده ام و دیگر انکه اکثر مردم معتاد
بمرض معینی میباشند که هر چند وقت بان مبتلا میگردند و هرگاه او را در حکم
با احتباس طبیعت و این دو عرض در سنگ کرده نیز میباشد پس هرگاه اعتیاد بعضی
بقولنج ظاهر گردیده اشتباه مرتفع میگردد و دیگر بعضی مردم را عادت چنانست که
اندکی بتب جزئی در حمیات یومیه هدیان میگویند اگر چه در ایام صحت اکثر

نیز هدیان میگویند حاصل انکه بمحض ان حکم بصعوبت مزاج بر سرسام نباید کرد و همچنین
جمعی که باندک مرضی نهایت نحافت و ضعف و تغیر بشره در ایشان بهم میرسد پس
صعوبت امراض ایشان نباید کرد و قیاس بر این عکس نهم تحقیق صناعت
مریض است چه مباشر هر صنعتی کیفیت بر مزاج او غالب میباشد مثلا ایشان که در
اغلب اوقات مقاربت آتش مینمایند مانند حدادان و غیره مزاج ایشان بخشکی
و گرمی میگراید و مزاج کارنران و ملاحان ابهای شیرین بسردی و تری میگراید و
اسباب فلاحت و کل کاران بسردی و خشکی و هکذا علی هذا اساس صناعات و همچنین
اصحاب ریاضت و حرکت قلیل الفضول و ارباب راحت و سکون کثیر الفضول
میباشند دهم رعایت مسکن مریض است چه بلاد حاره کثیر التحلیل و موجب شدت …
مزاج میگردد و لهذا اعتیاد در بلاد بعضی بلاد حاره معالجه حمی نماید و امراض
بارده بلغمیه مثل فالج و استرخا کمتر عارض میگردد و بلاد بارده ما الفصل لهذا
قوة هاضمه در بلاد بارده نهایت میباشد و در اکثر جزایر و سواحل دریا مزاج
برطوبت مایل میگردد و در ریگستانها و بیابانها خشک و سنگستانها بیبوست که اهل
یازدهم ملاحظه فصل سال است چه در هر فصلی امراض که مناسب کیفیت ان
فصل است بیشتر حادث میگردد مثلا در بهار امراض دموی و در تابستان صفراوی و در
پاییز سوداوی و در زمستان بلغمی و امراض نزله بیشتر حادث میگردد و معرفت
فصول دیگر نیز نافع است چه در تابستان قضا و دواء بارد بالفعل و در
طوبی رونق که محل برودت هواست انسب است و در زمستان حار و بعد از
انکار برودت هوا اوله و در زمستان استفراغ بقی و در تابستان باسهال
ممنوع است و قیاس بر   های هوا در حرارت و برودت که بغیر عادت
بوده باشد و ان تغیرات و ماهیت که هوا را حادث میشود موجب بعضی
از امراض هم میان خلایق شایع بنا بر بود دوازدهم معرفت اوقات اربعه
مرض است که ان عبارت از ابتدای که محل ظهور مرض است و تزید که محل

اشتداد وقوة مرض است وانتها که زمان وقوف مرض است واختلاط قوای مرض وقت
در استعمال غذا ودوا هر چون اصعب است اما در غذا مثلا در ابتدا که اعراض مرض با کی
است غذا مایل بغلظ انسب است غالبا و هر چند که مرض واعراض اشتداد پذیر بود در تلطیف
غذا باید کشید تا چون با منتها رسد غذا در نهایت لطافت بوده باشد بمنزله ترک
غذا یا اکتفا بشربت نبات یا شربت بنفشه باید نمود تا طبیعت بنابر هضم غذا از
مجاهده ومقاومت با ماده باز نماند پس چند مرض مدتی با اختلاط او بر دستغلیظ غذا وتلطیف
تا جمیع مشغول شوند واما در دوا مثلا در ابتدا لحمیات مشغول بتفتیح وترقیق
قلیل شوند واز مسددات مانند حلویات احتراز نمایند ودر تزاید تیرهان تزید تکثر چند
وحرارت تب اشتعال نمایند ودر منتها مبادرت بمستفرغات جویند ودر انحطاط
مشغول بحفظ قوة وتدارک ضعف کردند سیر دلم دانستن طبیعت مرض را
در حدت وازمان مثلا اگر مرض در نهایت حدتست که غایت انتهای آن
پنج روز تجاوز نمیکند پس در غایت تلطیف غذا باید کوشید مثل انکه اکتفا بآب خالص
یا ممزوج بجلاب یا ممزوج بسکنجبین باید نمود واگر حدت مرض کمتر از ان حد بود که گفت
بلکه انقضای ان از هفت روز تجاوز نمیکند پس شیرا وماء الشعیر تقویت
که بقلیلی از نبات یا شربت بنفشه شیرین کرده باشند واگر مرض از قبیل انست
که در ده یا چهارده منقضی خواهد شد ماء الشعیر باثقل یکدفعه یا دو دفعه
یا شوربای مزوره بیخ وماش مقشر وکدو واسفناج مناسب است وقس علی هذا
هر چند مرض حاد نبود ومدت ان کم احتیاج بتلطیف غذا بیشتر واما امراض مزمنه
مطلقا مثل غب خالص وتبهای بلغمی وربع ومانند انها را مناسب تغلیظ وازدیاد
غذا است تا طاقت احتمال مدت طول مرض داشته باشند ودر محل انتهای تلطیف
غذا انسب است که طبیعت فی الجمله بدفع مرض نداشته باشد پس حفظ قوة ودفع مرض
در امراض بحسب قصر وطول بمثابه حفظ توشه است در اسفار بحسب
قرب وبعد را انچنانکه قلیلی از توشه مسافر را بمقصد قریب می رساند ومقصد

بعید

٥٩

بعید نارسیده باتمام برسد همچنین قلیلی از غذا در امراض حاده مریض را با انتهای قریب مرض
قریب می رساند ودر امراض مزمنه با انتها نارسیده ساقط میکرد پس در مرض بعید
ومرض طویل احتیاج بتوشه وقوت بیشتر است وعلامات امراض حاده ومزمنه را
مفصل در کتب معتبره مسطور است چنانکه دیده بمعرفت مقادیر انتها امراض را
مثلا در حمی یا صداع اگر مرض مقارن باشد از استعمال ترشیها وآب شیر
ما نفست واگر طبیعت زیاده نرم باشد ادویه لینه ممنوعست واگر با صداع
نزله مقارن باشد ترک ادهان ومرطبات اولی واگر بحوالی باشد از مفتحه
در خالج احتراز انسب است وانجمله انچه بحقیق آن واجبست انست که
در مدة عمر مرض شیرین با آنکه کثیف باشد باید از چند جهت تاب آن واجب
اول انکه هر چند علامت غلبه حرارت ترا فراطر باشد اکثر انست که تزاید قوی مرض
میکند وضعفه از این معنی غافل نباید بود ودر تدبیرات ایشان اعتدال مرعی
باید داشت ودیگر آنکه هر چند علامات امراض ایشان ظاهر گردد وضعف
نباید نمود که اکثر بسهولة منتقل میگردد دیگر آنکه اکثر امراض ایشان مزمن میگردد
وبدان حتی که تریاق آن مرض است بنحوی که توجه باشد زایل میگردد
سیما است انفع قریب مانند جمیع احتیاط است میان امراض متشابهه
واین نهایت ضرورت زیرا که اکثر خطا یا که بمعالجات واقع میشود از عدم تفرقه
میان متشابهین است وامراض متشابهه بسیار است واین نسخه را گنجایش
تمام متشابهات ندارد لاجرم بعضی از امراض متشابهه وتحریر
اختصار آنکه از جمله امراض انچه بیشتر مشتبه میگردد سکته و
غشی است وفرق میانه آنها از چند جهت است اول انکه تنفس در
مغشی علیه بیشتر از میباشد بخلاف سکته دوم آنکه غشی
علیه میباید شبیه بموت بخلاف سکته سوم انکه و

اطراف در مغشی علیه سرد میشود بخلاف سکته چهارم آنکه هرگاه مغشی علیه را فریاد کنند
چنان میشود که گویا از مکان دور است بخلاف سکته که مطلقا نمی شنود پنجم آنکه
در غشی ندا و تعرق بار ظاهر میشود ششم آنکه اکثر اوقات قبل از حدوث
سکته بعضی از امراض دماغیه مثل دوار و سدر و صداع و ثقل سر عارض میگردد
اما فرق میان سکته و میت از واجبات است زیرا که بسیار واقع میشود که
مسکوت را میت تصور میکنند و دفن میکنند پس واجب است بر طبیب که هرگاه
واقع گردد که شخصی را گاه بی سابقه مرضی مهلک حس و حرکت بالکلیه باطل گردد
مانع دفن او گشته در تفتیش علامات وجود حیوة غایة سعی و نهایة اهتمام بجای
آورد و لهذا احتیاطا للنفس فرموده تا هفتاد و دو ساعت بر مسکوت نگذرد دفن
نکنند و علامات وجود حیوة که با آنها مسکوت از میت متمیز میشود نه است
اول آنکه چشم بر هم نهند و بینی او بگیرند و تفحص نفس کنند اگر
آن چشم حرکت کند زنده است والا نه دوم ظرفی را از آب مملو نموده بر سینه او
بگذارند اگر حیوة هست حرکت میکند سیم آنکه دست یا پای خصیتین یا پای او
و احلیل یا پی بر زبان او بگذارند یا آنکه انگشت بر روی سینه خود کنند و بر
جانب چپ تفحص کنند اگر در مواضع مذکوره احساس حرکت شریانی کرده شود زنده
باشد چهارم آنکه در مکان روشن نظر با آن عینین او کنند اگر با رونق و اشراق باشد
حیوة دارد پنجم در مکان تاریکی در برابر چشم او چراغی نگاه دارند اگر مثال چراغ
در مردمک چشم او ظاهر شود زنده است ششم آنکه در مکان روشنی مردمک چشم او نگرند
اگر شبح ناظر ظاهر شود ذو حیوة است هفتم آنکه دستهای او را باز کرده اند اگر کفهای
دست او بیرنگ زرد و باطن را حب سبز شود و ناخنها تیره نماید زنده است هشتم
سوزن بر بن ناخنهای او فرو کنند اگر حیوة دارد حرکت کند نهم آنکه یا او را
بر پشت خوابانند چنانکه سر او و عارض او اسفل باشد بینی قطره سرکه کنند یا آب بجبیل
مالش کنند اگر ذی حیوة است حرکت میکند والله اعلم اما فرق میان

خیالاتی

خیالاتی که بسبب نزول آب و خیالاتی که بسبب صعود ابخره معده در پیش چشم
می آید آنست که خیالات نزول آب در هر دو چشم مساوی میباشد و بسبب امتلا و خلای
معده زیاد و کم میشود و تا چند ماه امتداد میابد بعد از تنقیه بدن زایل میگردد
و در همه حرکات و حدوث دوار و سدر و تیزی حواس شدت میدارد بخلاف خیالاتی
که بسبب نزول آب عارض میگردد اما فرق میان ذات الکبد و ذات الجنب با اشتراک
انها در اکثر عوارض مثل حالت حمی و ضیق النفس و تمدد در پهلو آنست که نبض در ذات الجنب الکبد
موجی و وجع ناخس و منشاری ... مایل بسیاهی و بول غلیظ
استسقائی در ذات الکبد و احساس وجع در محل جگر میباشد و مانند که اسهال آنها
نیز مقارن اشد بخلاف ذات الجنب و فرق میان نفث و غیرها از اخلاطی که سرفه
کنند میشود در امراض صدر آنست که نفث سل حرکت ... و صافی ... خشونت و را
یحه آن عفن میباشد بخصوص چون بر آتش اندازند بخلاف ... چون در آب اندازند تا سه
چهار ساعت بقعر آب نشیند و فرق میان جرم کبد که در اسهال کبدی با براز مندفع میگردد
و میان آنچه مشابه آنست مثل خون منعقد آنست که جرم کبد را چون بر آتش اندازند کباب
شود و خون در آتش گرم بر انحلال شود و از جمله متشابهاتی که فرق میان آنها لازم است
اسهال کبدی و معدیست و آن در بحث اسهال انشاء الله مذکور میگردد تا آنکه در حین
معالجه اسهال از آن تفرقه غافل نشوند و باقی متشابهات و فرق میان آنها در کتب
معتبره بسیار است   منفعت اول در کیفیت معالجه بدانکه مرضی اند که حال ایشان
نیست با آنست که بعد از عمل با ترقیه مذکوره و تحقیق و سایر علامات تشخیص میکرد که در
آن شبه نباشد مثل آنکه ... بجزم توان گفت که ... خالص است یا ذات الجنب
خالص یا قولنج ثفلی یا آنکه چنین نیست بلکه علامات مختلط و مرض مشتبه است اگر
قسم اول است بمعالجه که در بحث هر مرضی در کتب معتبر مسطور است عمل باید نمود
و تا ممکن بوده باشد از اخف معالجات بتدریج با قوی ترقی باید نمود و معالجه هر کتابی
عمل باید نمود بلکه بکتب معتمد علیها رجوع باید نمود مثل قانون که در حیثیت معمول بها

فهمی که از خرابی متقدمین و متأخرین الخان جوهری انتخاب نموده با آنچه از نزد شریفه
در حفظ کرده خزانه عقل کامل خود محقق داشته و شل کامل الصناعة که من حیث المداد
تصنیفی چنان نکرده کسی حق آنکه مشهور است که چون شیخ الرئیس کامل الصناعة را دیدا ز
روی انصاف فرموده که اگر قبل از تصنیف قانون میدیدم قانون را تصنیف نمیکردم
و علی بن عباس نیز بعد از دیدن قانون گفته که شفا بهمین است اکثر تصانیف فاضل محمد
زکریا و از کتب ادویه مفرده مثل ما لا یسع الطبیب جهله که مصنف او نهایة سعی و غایة
اهتمام در تحقیق کیفیت و بیان منفعت و مضرت ادویه نموده و از مختصرات
بشرح اسباب و علامات و ما ما فی حمسه طبی و معالجات ایلاقی و غنا و تدویح
الارواح و از کتب فارسی بخلاصة التجارب و ذخیره خوارزمشاهی و موفق تمام عمل
میتوان نمود و اگر مرض از قسم دوم است که محقق نکردید با آنست که علامات
کیفیتی از کیفیات یا خلطی از اخلاط ظاهر است مثلا توان گفت که حرارت یا صفرا
و یا برودت و بلغم بر این شخص غالب است یا آنکه ظاهر نیست پس اگر ظاهر باشد
بتعدیل کیفیت و دفع خلط غالب باید کوشید و در استفراغات رعایت امور
شتی که را که دلالت بر وجوب استفراغ مینماید لازم باید دانست و آن ده امر است
اول امتلاء دوم قوه طبیعه سیم مزاج حار و رطب چهارم اعراض ملایمه مثل آنکه علیل
در قرب الوقت اسهالی عارض شده باشد پنجم سحنه معتدل و فربهی ششم سنی که
کمتر از حد بلوغ و متجاوز از حد کهولت باشد هفتم فصل معتدل هشتم بلد
معتدل نهم عادت استفراغ دهم صناعتی که کثیر التحلیل نبوده باشد نیز
که عدم امتلاء و ضعف قوه و افراط حرارت و یبس و برودت مزاج و اعتیاد
دم اسهال و سحج را و افراط فربهی یا لاغری و سن طفولیت و غایة پیری و
فصل و بلد شدید الحرارة او البرودة و صناعت شدید التحلیل و معتاد
نبودن باستفراغ تمامی مذکورات مانع استفراغ و موجب اضرار میکردد
و همچنین رعایت پنج امر دیگر که از واجبات است اول آنکه خلطی دیگر سوای آن خلط

که غالب

١٠٩

که غالب و موجب مرض است استفراغ ننماید زیرا که اگر صفرا غالب باشد مثلا و اخراج
بلغم نماید بهر آینه موجب اشتداد ماده زیاد صفرا و استیلای مرض خواهد گردید
دوم آنکه ماده را از طریقی که طبیعت مایل است دفع نماید مثلا اگر غثیان بوده
باشد بداند که طبیعت بدفع ماده بطریق قی و اگر پیچش و قراقر در شکم باشد
دلالت بر میل طبیعت بطریق اسهال میکند پس متابعت میل طبیعت نموده بجهة
مخالفة تحریک ماده ننمایند سیم آنکه ماده هر عضوی را از مخرج طبیعی آن عضو اخراج
نماید مثل آنکه در علل ادویه کبد اخراج آن بفصد باسلیق از دست راست
کنند نه از دست چپ و نه از قیفال دست راست و دیگر آنکه شرط است که عضو
مخرج اخس از عضو مستفرغ بوده باشد چهارم آنکه استفراغ بقدر احتمال قوه
علیل و اقتضای کمیت ماده بوده باشد پنجم آنکه استفراغ بعد از نضج بوده باشد
خصوصا در امراض حصبة الزوال و اگر در امراض حاده سریعة الزوال ماده در غایة
حدة و احتیاج مفرط باشد و مهلت نضج نبوده باشد در این حال بی انضاج ماده
اولی خواهد بود و چون مقصود در این رساله بجز ایما بعض مسایل ضروریه
نیست لهذا از بسط و تطویل کلام احتراز نموده و اما آنکه علامات کیفیتی یا
خلطی ظاهر نیست مرض را طبیعت علی الاطلاق جهت تدبیر و کیفیت خدائی بدن خلق
کرده باید گذاشت که طبیعت غلط نمیکند و باذن خالق جل ذکره کافیست
در شفای امراض بقدر استطاعت و کیفیت این تخلیه را با فواید دیگر در کتاب
دیگر بیان داشته منفعت و تدبیر در اسباب تولد خون و علامت استیلای
آن و طریق اخراج آن و آنچه متعلق بفصد و تعدیل مزاج جسد بعد از اخراج
خون بداند که رساله مقصوری در قوتهای طبیعی نموده و از موالیه اغذیه کثیر الغذا
مستحیل بخون نمود اعم از آنکه صالح باشد یا فاسد مثل شراب و گوشتها و تخم مرغ
و بعضی از حلواها و نان سفید و امثال آنها آید و از بعضی میوه و بعضی دیگر خون
زیاد متولد شود و هر کاه خون زیاده بر حد طبیعی متولد گردید فا از ان مواد

که حکیم صح

بلغ

وکیفیتی که سزاوار است غالباً آمده موجب ظهور بعضی اعراض میکردد خواه مرض حادث کرده
باشد یا آنکه در طریق حدوث باشد مثل سرخی رنگ و گرانی بدن و کاهلی و کری بدن و
کشیدگی رگها و پری آن و کثرت خمیازه و خواب و گرانی سر و تیرگی حواس و امتلا
وقوة و عظم و سرعت نبض و سرخی و غلیظی و تیرگی بول و کمی اشتها و احساس گرمی
که مشابه باشد بماندگی و آمدن خون از بعضی مواضع مثل بینی و بن دندان و مقعده
از ادنی سببی و شیرینی طعم دهن و سرخی زبان و ظهور بثورها و دملها و خارش
در محل حجامت و فصد و دیدن بعضی خوابها که دلالت بر غلبه خون میکند مثل
چنان بینند که قادر بحرکت و سرعت و حرف زدن نیست و اکثر چیزهای سرخ بینند
و چنان مشاهده نماید که فصد یا حجامت میکند و دست بخون می آلاید و در خون
غوطه میزند یا جراحتی میشود یا دیگری ملاحظه کند شخصی نزد من آمد که
چند شب است که چنان در خواب می بینم که در حوض مملو از خون افتاده ام و قوة
بیرون آمدن ندارم اگر از علم تعبیر وقوفی داری مرا خبر ده نبض او را اگر
ملاحظه کردم در او عظم و قوة یافتم گفتم تعبیر خواب تو آنست که الحال فصد
کنی همان [illegible] فصد کرد دیگر آن خواب را ندید و از آن ده امر مذکور
نیز استدلال بر کثرة خون می توان نمود اما اخراج خون بدانکه خون اگر چه غذا
و مادهٔ روح و حرارت غریزیست و لیکن هرگاه کمیت [کیفیت] آن از مجرای طبیعی که اعتدال
آنست تغیر یابد موجب حدوث امراض بمرتبه حد که اگر ابتدا ایشان بمبادرت
بفصد یا حجامت [نکنند] بهلاکت می انجامد و تا مانعی قوی از فصد نبوده باشد اختیار
حجامت و زلو نکنند و معالجات دیگر را بفصد مقدم ندانند که بدون اخراج
اصلاح نمی پذیرد چنانچه شاعر در معنی فرموده چو خون را ندانی خود بیش گردد
سزای گوشمال نیش گردد «چراغ ارچه زروغن نور گیرد» بسی باشد که از روغن بمیرد
و عمده در مبادرت بفصد عظم و قوة و سرعت نبض است خصوصاً وقتی که با او
حمره و غلظت بول بوده باشد و اکثر امراض دموی خالی از ندارت و عرقی

نمی باشد

نمی باشد و چون فصد استفراغ کلیست اگر اخلاط دیگر در داخل عروق غالب
و فاسد بوده باشد با خون دفع میگردد و اکثر امراض حاده و مستعدان صرع و سکته و مالیخولیا و آکله
خون و جمعی که سیلان خونی که معتاد از ایشان منقطع گردیده باشد مثل خون بواسیر و حیض و مفاصل
و عرق النسا و اغلب حمیات حاده که ماده آن در داخل عروق متعفن شده باشد و بثور و
جوششها و دردهای صعب و ضربه و سقطه محتاج بتقلیل خون میباشد و بدون فصد معالجات
از معالجات نافع منتفع نمیگردند و در بعضی امراض و احوال که اکثر اوقات از اخراج
خون منتفع میگردند مثل تخمه و اکثر امراض معده و اکثر انواع قولنج و استسقاء و جمیع زنان نفسا
و حایض و تبهائی که در آنها تب متعفنه و حرارت بوده باشد و اکثر انواع تبهای نایبه که ماده تبها در
خارج عروق متعفن شده باشد و طاعون و اکثر بعضی از [illegible] اگر چه اندیس
طبیب الاثم است که از مراعات آنها غافل گردد و هرگاه فصد واجب شود که معده
یا امعاء از فضول ممتلی باشد حقنه یا ایارج بکند بعد از آن بفصد مبادرت نماید و هرگاه
صاحبان معده صفراوی و ضعف فم معده و ذکاوت حس فم معده محتاج بفصد گردند
بعد از تامل تام و وجود علامات دالّه اقل باید که لقمه نان با رب سیب ترش یا رب
به ترش یا شربت لیمو یا رب ریباس معطر از گلاب بخورند بعد از آن فصد کنند
و اگر ضعف فم معده از برودت بوده باشد نان را با شربت سیب یا شربت نارنج یا
با شربت نعناع بخورند و صاحب معده صفراوی میباید که اول با آب نیم گرم و سکنجبین شکری
قی نموده معده را پاک کرده بعد از آسایش معده از حرکت قی نان را با رب مذکور بخورد
و بعد از آن [illegible] فصد کند و هم چنین کرده را بعد از فصد خوردن تدبیر
کباب تدارک بدل ما یتحلل از خون صالح نماید و اگر مانعی از ضعف حاضر نبوده باشد
[illegible] از خوردن اولی باشد [illegible] اگر ضعف غالب بوده باشد محتاج بفصد شود
با پیشتر اخراج خون فاسد نمودن مناسب تر است و بالجمله زیادتی در هر فصد
زیادتی در اخراج خون است اما [illegible] که مقصود زیادتی را عارض گردد بدانکه هرگاه
حین فصد یا بعد از آن ضعف و غشی عارض گردد میباید که معالجه محل فصد را محکم

تا دیگر چون دفع نشود گلاب بسر و روی و سینه او زند و پاشیدن و بوهای خوشبو مقوی شل بسته
و امر و عود بو باینند و دستهای او را محکم گرفتن و بستن و مالیدن و اگر تواند بوی بیضه مخلوق فرستد چنانکه
بفم معده رسیده قی کند بهترین تدابیر باشد و اگر مقصود از شدة غشی نادر نباشد در قی
دهان او را بسفنج بمالند و مقری اندوال شد بعرق بید مشک و گلاب بحلقش بریزند
تا بهوش آید و اگر محل فصد ورم کند و خون بیرون نیاید پس واجب است دیگر فصد کنند و
مرهم اسفیداج بر محل فصد گذارند و بر حوالی آن ضمادات قویه طلا کنند و اگر خون بعد
احتیاج بیرون آید بعد از آن ورم کند باید که تنقیه بدن از مواد ردیه با اسهال
دفع کنند بسا باشد که خون بیرون نیامده ورم پیدا آید و نا برشتة فساد خون
و خوف سرایت بر قلب و سایر اعضای شریفه از دست دیگر فصد شود که دو اجتناب
قرشی در شرح قانون حکایت کند که در دمشق شایع شد که مقصود را ورمی
سرخ و گرم پدید آمد و اطبا امر بفصد از دست دیگر فرمودند که بیان علل
عمل ننمود و هلاک شد پس در این هنگام باید از همان رگ مقصود را رگ
دیگر از همان دست فصد کنند و اگر نیشتر بشریان رسد و خون شریانی سیلان
گیرد و آن خونی بود مایل بزردی و جسته جسته بطریق حرکت نبض بیرون می آید و نبض
صغیر و ضعیف و منخفض میشود و این خطا اکثر در فصد باسلیق واقع می شود
پس باید در ساعت تدارک آن نمایند که مرکب است از کندر و دم الاخوین و صبر
و مر با قلیلی از قلقطار و زاج بمحل فصد باشد و قطعه از پشم زیر بغل خرگوش بدوا
ی مذکور آغشته بر محل فصد گذاشتن و استعمال [illegible] بروجه بوان پاشیدن و محکم
بستن و حوالی فصد را بقوابض مبرده ضماد کردن و بالاتر از محل فصد را بغایت
محکم بستن چنانچه شریان منضغط سازد و تا سه روز آنچه بسته اند نباید گشود
بعد از آن نیز احتیاط تمام بکار برند و از معالجات مجربه این عارضه که قطب
المحققین علامه شیرازی در شرح کلیات قانون فرموده است که دوای کندر
و اقاقیا را بغایت نرم کوفته و بیخته با سفیده تخم مرغ آغشته بر محل فصد بمالند

وپاره

وپاره از نسج عنکبوت بر بالای آن بچسبانند و محکم بربندند و چند روز نگشایند
و محکم ببندند خصوصا در زمستان و چنین محل مختوم بغایت
کند و زرق کبوتر بغایت نرم کرده پاشیدن و محکم بستن بسی نافع است و حکیم علی
در شرح قانون نقل نموده که هلاکو خان را فصد کردند و نشتر بشریان رسید
اطبا مضطرب شدند یکی از اطبای حبشه که خالی از فطانت نبود نفر بود نادرست
او را در بیحله کمان بنزدیک پشه کمان گذاشته و حلقه را بعنف تمام محکم کرده
دادند تا بقوت تمام بر محل فصد فرود آمد که بر چنین کرد تا آن موضع ورم کرد و خون
بایستاد و بعد از هفته آثار نفخ و جمع در آن ورم پدید آمد و حکیم از تفجیر
آن ورم اندیشه ناک شدند که مبادا محل فصد منفتح گردد آخر الامر خواجه
نصیر علیه الرحمه حاضر آمد و موضع مناسب را فرمود شکافتند و ریم را
بیرون کردند و به مرهم مناسب ملتحم گردید و زایل شد بدانکه این فقیر
قرار داده ام که غایة اختصار در تالیف این رساله نمایم و این بیانات مذکوره
مناسب این مختصر نیست ولیکن چون سمند خوش خرام خامه از اسپانی وسیع
مشاهده افتاد و شوق بر او غالب گشته تا جولانی چند ننماید با نعطاف عنان
منعطف نمیگردد پس شروع در بقیه از ضروریات این منتخب نمایم بدانکه
از عروق مقصوده بیست آنچه فصد او شایع و مناسب بیست و سه است
باسلیق که محاذی انگشت خنصر است بحیثیتی که اگر خطی راست از طول بنصر
بطول ساعد بکشند در اکثر مردم بر رگ باسلیق برسد و فصد این رگ
استفراغ از شرایین و اعضای سافله میکند دوم اکحل است که محاذی
انگشت وسطی است و آن متوسط الحکم است در استفراغ میان باسلیق
و قیفال و چون علامات غلبه خون در جمیع بدن ظاهر گردد اکحل انسب است
سوم قیفال است که محاذی انگشت ابهام است و این رگ را اختلاف خلقت
مختلف نیز میباشد و فصد او استفراغ از گردن کند و حکم او نیز [illegible]

حکم بحاو نکند واما عرق مقصود پای باید اکثر اوقات فصد ان میکنند عرفا
کرده جانب وحشی از کعبست ونفع بهمدان در علت عرق النسا خبیث
وبجنبه در نقرس وسودا الی وداء الفیل نافعست ودیگر صافن است که در جانب
انسی از کعب موضع است وان نمایان تر از عرق النسا میباشد وفصد ان
از جهت استفراغ خون از اعضای پایین تر از حکمها است واز جهت امالة خون
بواسیر میکنند وبالجمله فصد پا نافعست امراضی را که از تصاعد مواد
بسر حادث گردیده باشد وهمچنین از جهت امراض سوداویه منقلب
وفصد رگهای پا ضعف بیشتر از رگهای دست می اورد ورگهای که در
فصد میکنند مثل رگ جبهه [illegible] وبرکینی وامثال انها امراض سر وچشم
ومواضع قریبه را نافعست چون این مقدمات دانسته شد بدانکه از
فصد ناقص اجتناب باید نمود مگر انکه در بدن اخلاط فاسده
غالب گردیده باشد وفصد صحیح تا فصد ناقص موجب لوازم اخلاط
وجریان ان گردیده اعراض مرض اشتداد پذیرد وبعد از فصد دیگر
اصلاح نباید وحد اخراج خون که زیاده وکم ان ووقت حبس ان معلوم
گردد از سه چیز ظاهر میشود اول از قوة حبس خون وسستی ان پس مادام
که بقوت تمام بجهد طبیعت محتاج وسستی بدفع انست وخون نیاید
انجه [illegible] بعضی را بعضی [illegible] بیرون می اید
هرگاه از ان حبس اول سست گردید تحمل قطعیت دوم از رنگ
خون پس مادامی که سیاه وغلیظ است واجب الدفعست [illegible]
اولیست وبالا شد که در اول کم تند رقیق بیرون آید ودر اخر
غلیظ وتیره شود ودر اورام اکثر اوقات چنین می باشد پس اعتماد بر
علامات واستلاء وغلبه خون باید نمود وفصد را کامل گرد سیوم
از نبض وباید که از ابتدای فصد نبض در دست طبیب باشد تا دانسته

معلوم میگردد

۱۰۴

ونبض عظم در ازدیاد بوده باشد باید دفع شود وبجنبش [illegible] وفواق وغشیان روی
دهد قطع باید کرد اما حجامت بدانکه دو شرط مهمست اول حجامت شرط [illegible]
متعارفست که نیشتر زنند دوم حجامت بی شرط که نشتر نزنند وبان مکیدن
اکتفا نمایند سیم حجامت اتشی که قدری از پنبه در میان شیشه افروخته
در وی اشتعال بر عضو نهند تا بقوت حرارت اتش جذب کند وحجامت
بشرط استفراغ خون رقیق از نواحی جلد عضو محجوم میکند وان عضو دیگر
استفراغ [illegible] میکند وانرا از اعضاء رئیسه [illegible] وحجامت
مراد از ان جذب ماده است از عضوی بعضوی دیگر ودر حجامت اتشی مقصود
جذب مواد غلیظه است بقوت تمام بدانکه حجامت یا ضروریست ومحل ان وقت
احتیاجست یا اختیاری واختیاری دوازده شرطست اول انکه در وسط ماه که
محل هیجان اخلاطاست واقع شود دوم انکه در فصول واوقاتی که مایل بحرارت
بوده باشد واقع شود تا مواد بسهولت مندفع گردد سیم انکه معده خالی بوده باشد
تا صفرا بمعده نریزد چهارم انکه محجوم صاحب سمنی وشحمی نباشد از جهت کمی خون انها
پنجم انکه محجوم رقیق الدم یا غلیظ الدم یا ضعیف القوة نباشد زیرا که اضعاف
حجامت زیاده بر فصد میباشد هرگاه اخراج خون در هر دو متساوی باشد
ششم انکه بعد از حمام نبوده باشد مگر کسی که خونش غلیظ باشد هفتم انکه بعد
از حجامت جماع نکند هشتم انکه قبل از حجامت بعد از ان اخذ تخم مرغ احتراز
کنند زیرا که تجربه چنان کرده اند که موجب لقوه است نهم قبل از دو سال وبعد از
شصت سال واقع نشود از جهت کمی خون در اطفال وغلظت وکمی خون در پیران دهم
انکه صفراوی بعد از حجامت نان نخورد وشیره تخم کاسنی با سکنجبین ویا کاهو
باسکه بخورد یازدهم انکه تا ممکن باشد در روز [illegible] وسه شنبه حجامت
واقع شود که [illegible] در احادیث صحیحه مرخص وباقی ایام هفته ممنوعست
وهمچنین وارد است که حجامت در هفدهم ونوزدهم وبیست ویکم مستحب است

دوازدهم آنکه اگر ممکن باشد در محل حجامت بعد از آنکه کاسه نهند بخور دهند و آیة الکرسی بخوانند
که تا یکسال از امراض معاف خواهد بود و علی ما ورد الحدیث اما اگر لو قوة جذب او
زیاده بر حجامت است و خون فاسد میکشد و ضعف و غشی و توحش و قی باد
و حمره و احتراق را که در موضع عارض شود بغایت نافعست و لیکن جایز نیست
که بعد از تنقیه بدن بفصد یا مسهل زیرا که مبادا در بدن ماده فاسد
نبوده باشد و یا موضع نخجذب گردد بلکه قوی تر گردد و اگر سیلان خون آن
منقطع نگردد دارویی سوخته یا سفال صلایه نموده یا خاکستر پاشند چون
این مقدمات دانسته شد بدانکه بعد از اخراج خون در تجوید و تجمید و تقلیل
غذا بحسب اقتضای حال باید کوشید و از لحوم مواشی و حلوا خصوصاً آنچه
مستعد باشد احتراز باید نمود تا آنکه طبیعت تولید مواد محموده نموده قایم مقام
مواد ردیه منصبه کرده اند و از اغذیه بمثل لحوم فراریج و طیاهیج و مانند آن
با ابغوره و زبان گنجشک و عدس و از فواکه انار و سیب و به و امرود اقتصار
باید کرد و بر همین قیاس تا وقتی که اعراض زایل گردیده بدن بحالت طبیعیه
رجوع نماید و بعد از آن اگر سوء المزاجی در بدن باقی ماند یا آنکه بنابر ضعف
قوة تمامی ماده را بفصد دفع نکرده باشند یا آنکه بنابر خطا یا غفلت خون نا
واجب الدفع را دفع نموده باشد باید اگر فساد خون باختلاط صفرا یا
بجهة تغیر آن مایل بحدة و صفراویة بوده باشد در تبرید و تغلیظ خون بکوشند
و اگر مایل بغلظت و سوداویت بوده باشد در تلطیف و تصفیه آن بکوشند
و بالجمله اگر بسببی از اسباب مثل ضعف قوة یا ضعف معده و جگر و مانند آن بعمل
جرئت بفصد نتوانند کرد پس تقلیل و تلطیف غذا الحب احتمال وقوع آن واجب
گردد تا آنکه طبیعت مستعد اصلاح و نضج فاسد گردد و از جمله تدابیر آنچه
مبرد و مجفف باشد اختیار باید نمود مثل اسفاناخ و شربت غوره و سیب ترش
ریباس و حماض اترج و مزورات باربه و اگر بنا بر ضعف قوة احتمال مزورات تیز ندا

باشد

و از تعریض گرم و ضعف احتراز باید نمود اگر علامات امتلاء و دموی
یا بعض از آن علامات موجود باشد و در قوة ضعفی مانع نبوده باشد تکرار
فصد یا مسهل نمودن جایز است و بعضی تقلیل نمودند

باشد از لحوم خفیفه مثل الوان الاضام داخل کنند و در مواضع بارده و مهب شمال مسکن سازند
و استشمام روایح طیبه بارده نمایند تا آنکه خون کماً و کیفاً بصلاح آید و اگر لکن خون در حده
بغایت رسیده باشد که مستحیل بسمیت شده باشد یا اکثر آن بغایت جلد بیرون نکرده باشد
و مانعی بغایت شوده باشد دست از اخراج آن باز نداشته و الا در کم حدة و سوره
و ابواز آن بغایت بکوشند اعضای رئیسه را از ضرر آن محفوظ دارند و این بکینه بعضی از
ادویه که مختص افعال مخصوص آن بوده باشد بیان میکنیم اما آنچه خون را صاف میکند و
حرارت و لهیب را ایضاً از ندامنها است ترشی ترنج خون و روح را صاف میکند و حرارت
را می نشاند بر خطوط حدة خون را ساکن میکند غلیان خون را تسکین نیز همان فعل میکند ترشی
سبب ترش غلیان و حدة می نشاند انار ترش و میخوش نیز همان فعل میکند و همچنین آ
ب غوره و رواب که دو ترشی ایها اطفای حدة خون مینماید و تسکین حرکت و غلیان
خون میدهد شاطره خون را صاف و رفع احتراق آن میکند و همچنین آلو بخارا و گشنیز خشک
نیز در فعل نزدیک بآنست و اما لیمو نافع تر است و اقوی در اطفای حدت خون میکند و اهلیله
سیاه خون را از کدورت و سوداویت پاک میکند کاسنی اطفای حرارت خون مینماید و اما
آنچه تغلیظ خون و تقویت جاه میکند از آنها است عناب در کم حدة و حرارة خون و تغلیظ
آن بی نظیر است و آنچه عوام گمان میبرند که خون را صاف میکند خطا است عدس خصوصاً
وقتی که در جیفوی ترش پخته باشند و اما آنچه خون فاسد سمی را از داخل بخارج بدن
بیرون میفرماید تا آنکه مضرت و سمیت آن باعضای رئیسه نرسد و در تبهای مطبقه
و حصبه بسیار نافع است و بعضی از اوقات استعمال آنها واجب میباشد خصوصاً
وقتی که از اخراج خون غافل گردیده فصد نکرده باشند آنها است عنب الثعلب عدس
کل سرخ کتیرا اسفید عقیق سوده انار یا آنکه تخم کرفس نبات آنچه در حلق معمول گفت
للعرب از قند کو اسب مفرحه یا مرکب بعضی را با بعضی از روی حد و قیاس حب
شانیده و آب انار با بدهات اندک اندک داده بیرون میفرماید و لیکن وقتی که
حرارت غالب باشد از آنچه حار است کمتر باید و بعضی از اطبا متاخرین را اعتقاد ا

که هر چند بیرون کنند است زود تر بیرون می برد اینوبنده چنانکه المحجوب را فصد نکرده بودند
و بغایت قلق و اضطراب داشت نیم مثقال جدوار خطائی با دوغ گاو سائیده دادم
در همان روز بهبود ساکن گردید و با انضمام دیگر تدابیر صحت یافت و شنیدم بعضی
تریاق فاروق نیز مجرب یافته اند در حالتی که رعایت جانب جگر نیز باید کرد و داخل
کردن لک مغسول نافع است خصوصاً وقتی که تلیین طبیعت مانع نبوده باشد و هر جائیکه
که سرفه و علتی در سینه باشد کتیرا و شعیر داخل نمودن نهایت مناسبت و انجیر را در
ابرار حصبه دخلی تمام هست حتی آنکه در اکثر کتب معتمد در تدبیر ... انجیر نموده اند و
اگر بعد از فصد احتیاج تلیین طبیعت بوده باشد این علاج مناسب است و در
جمیع امراض دمویه شربت انار ترش و شیرین با پیه فشرده و صاف نموده باشند بقدر یک رطل
شربت گل که ... شیر خشت هفت ... تخمینی ده ... که هر سه را در نیم رطل گلاب حل
نموده و صاف کرده باشند یا اسباناخ ممزوج نموده بناشتا بنوشند نفع عظیم که
در صداع و اکثر امراض دمویه نافع است عناب ۲۰ عدد ... تخم
کاسنی نیم کوب یک ... چینی نیم کوب یک ... تخم کشوث نیم کوب یک ... تمر
هندی هفت ... گل سرخ دو ... مجموع را ... خیسانیده و صاف نموده
شیر خشت ... تخمینی چهار ده ... در میان آن حل کرده مکرر صاف نموده
بناشتا بنوشند شربتی که اطفاء و تسکین هیجان خون مینماید و در جمیع
امراض دمویه نافع است خصوصاً صداع عناب ... گشنیز خشک نیم کوب
... عدس مقشر ... پوست بیخ کاسنی ... المجموع را ... شب در ...
خیسانیده بعد از آن بجوشانند آنگاه صاف نموده ... سفید بقدر
احتیاج بقوام آورند ... آب تمر ... شربت بیاشامند
و بالجمله آنچه بتعدیل سوء المزاج حار رطبی که بعد از اخراج خون باقی ماند
استعمال مبردات ... است از اشربه ملینه مثل شربت گل ...
یا در آب طبیخ گل ... از طبیخ گل نموده باشند و همچنین است شربت ترهندی

و اگر

و شربت عناب و آنچه مانند اینها بوده باشد و از اشربه نافعه شربت ... و شربت نیشکر
و شربت حماض و شربت ریباس و مانند اینها بوده باشد و از شربت و اغذیه مثل ...
ماج و اماج و ... ماج یا طبیخی که از جو مقشر یا عدس مقشر یا از ... کدو کاسنی و برگ خرفه
ترتیب داده باشند و اگر قوت ضعیف بوده باشد مغ ... و خروس بچه نیز جائز است و اگر
سرفه یا ضعفی در اعصاب و ... بوده باشد از ترشیها احتراز کنند منفعت مسهله
در آنچه دانستنی و رعایت آن در ضعف مسهلات و ترتیب ادویه مسهله واجبست
و آن چهارده امر است اول آنکه ملاحظه نمایند که آن مسهلی که اختیار نموده اند بعضی
تن و معده دارد پس از ادویه طیبه یا آنچه که مقوی قلب و معده بوده باشد مخلوط سازند
دویم آنکه از ادویه مذکوره با ادویه مسهله بسیار مخلوط ننمایند سیم آنکه مسهل را بسیار شیرین
نکنند چهارم آنکه اکثری از ادویه مسهله بدون اخلاط با ادویه دیگر که معین قوت مسهل اند
عمل نیکو نمیکند ... غافل نباید شد پنجم ... مثل هلیله ... تقدیم
مقدم ندارند ششم آنکه آنچه از ادویه که جهة اصلاح بعضی مسهلات داخل مسهل
میکنند اگر موافق مزاج شخص است چیزی از آن ناقص نکنند و اگر موافق نبوده باشد ربع وزن
آن داخل کنند هفتم آنکه آنچه از ادویه مسهله که آن جرم و ثقلی ... نصف مقدار او ...
ثقلی که از آب باقی بماند بیفزایند و اگر دوا بحیثیتی که تمامی آب ... گداخته میشود و مثل ...
مقدار آن ... هشتم آنکه اگر دوا مفرد استعمال کنند مقدار آن کم نکنند و اگر
با ادویه دیگر ترکیب نمایند بعدد ادویه کم کنند مثلاً اگر مرکب از دو دواست از هر کدام
نصف شربت کنند و اگر سه دواست و چهار دواست از هر کدام ربع شربت مفرد آن
داخل یکدیگر کنند نهم آنکه آنچه از ادویه مسهله که جرم آن سست و لطیف بوده
باشد مانند گلها و برگها مثل بنفشه و سنا و تخمها که طاقت کثرت طبخ ندارند در اواخر
طبخ داخل کنند که زیاده بر یک دو جوش نزنند و آنچه جرم آن صلب و کثیف بوده باشد در
اول جوش داخل کنند مثل تخمها و مانند آن دهم آنکه مقدار آب مطبوخات بقدری
بوده باشد که چون سه ربع آن در جوش تحلیل رود و آن ربعی که باقی ماند زیاده بر

مطبوخات ع

[illegible]

قدر ابنه لالی کند چنین عطش صادق در وقت صحت معده احتمال ان داشته
باشد نبوده باشد و صاحب شفاء الاسقام میکوید که مقدار شربت مطبوخات
زیاده کشید بعد از آن دیکر فرو کیرند و صاف کنند دوم انکه حبوب مسهله
انچه بجهت تنقیه معده و اعضای راس بوده باشد بزرکتر باید ساخت و انچه بجهة
تنقیه اقاصی اعضا مثل مفاصل و جلد بوده باشد کوچکتر باید ترتیب داد سوم
انکه در انچه امراض و بلاد و اوقات شدیدة الحرارة کثیرة التحلیل مسهلات ادویه
مسهله را استعمال باید کرد زیرا که نسبت با اجرام ضعیف تر است و ابدان قلیلة
الفضول ضعیفة القوی والحرارة انکه در اکافی و وافی است چهارم انکه تا ممکن باشد و
تخفیف نماید در ادویه مسهله غیر انفع مثل حبوب و معاجین کرده در معده توقف
مینماید سعی باید نمود زیرا که هر چند در مقدار کمتر است احتمال ان و اقبال
ان مرض طبیعت را آسانتر است لهذا اطباء هند ادویه مسهله را از
سمیات قویه تالیف مینمایند و مقدار قلیل میخورانند مطلقا مضرت نمیکنند
بلکه منافع عجیبه بزودی ظاهر میکردد و مثل حب جیپال و نسخ اکثری از مسهلات
ایشان در کتب ایشان است که این رساله کنجایش بیان ان ندارد منفعت
چهارم در اسباب تولد صفرا و علامات غلبه آن و نضج و استفراغ ان و تبدیل
مزاج بعد از استفراغ بدانکه از جمیع اغذیه کرم و خشک مثل عسل و شراب کهنه
و اذا کثر چیزهای چرب شیرین و تند و لطیف صفرا متولد می شود و هر کاه از
مقدار طبیعی زیاده آید بعضی اعراض غیر طبیعیه حادث میکردد مثل زردی رنک
چشمها و تلخی دهان و خشکی و درشتی و زردی زبان و لذت یافتن از
ترشیها و یافتن تلخی در حلق که شما کوارت و خشکی بینی و لذت یافتن از هوای
سرد و شدت تشنکی و سرعت نفس و غایت و رقت بول و کمی اشتهاها و وجود عطش و
قی صفراوی و حدة کین یکی سد نوع و وجود قشعریره و بعضی تدابیر
نیز دلالت بکثرت صفرا میکند و همچنین از سن و مزاج و عادت و بلد و وقت

صناعة

١١٧

و صناعة استدلال میتوان نمود و خوابهائی که دلالت بر غلبه صفرا دارد مثل دیدن آتشها
و برق و درخشیدنها و چیزهای زرد و کرم خانه حمام و افتاب و مانند اینها اما کیفیة
اخراج و اسهال صفرا چنانست که اکر زمان تابستان بوده باشد و علیل احساس تعفّن
و لذع معده نماید پس قی بسکنجبین و اب نیم کرم و مانند اینها از مقیآت صفرا اولی
و انسب است و اکر زمان تابستان نبوده باشد اسهال اوفق است و از جمله شرائط
اسهال آنست که اول چند روز منضجات صفرا بدهند و نضج عبارت از دو چیز است
که قوام ماده را معتدل کرداند یعنی اکر غلیظ است ترقیق ان کنند و اکر رقیق است
تغلیظ ان کنند و اکر لزج است تقطیع ان کنند و قس علی هذا تا انکه مستعد سهولة
دفع کردد تا رسوب محمود که دلالت بر نضج تمام نماید در قاروره ظاهر نکردد با استفراغ
مبادرت نباید نمود و از جمله منضجات صفرا ماء الشعیر است که با قند سفید
اندکی شیرین کرده باشند و همچنین اکثر اشربه سرد و تر مثل شراب شربت حاجی
شربت نیلوفر و نقوعاتی که شدید الحموضه نبوده باشد نضج صفرا میدهند صفت
نضجی که در انضاج صفرا معتمد و مجرب است بنفشه کبود و کل سرخ و تخم کاسنی نیم کوفته
از هر یک دو درم الو بخارا پنج عدد سپستان بیست عدد مجموع را در یک پیاله اب بجوشانند
تا نصف شود انکاه صاف نموده شربت نیلوفر یا قند سفید شیرین کنند
اکر فصل تابستان باشد بعد از طلوع افتاب نیم کرم بیاشامند و این قاعده را در
شربت مسهلات صفرا نیز مرعی دارند اما مسهلات صفرا هلیله زرد و شربتی
از جرم ان از دو مثقال تا پنج مثقال است و در مطبوخات و نقوعات از پنج
مثقال تا ده مثقال باشد بنفشه شربتی از دو مثقال تا پنج مثقال بوده افسنتین در مسهلات
صفراوی مزاجان نافع بوده و غیر ایشان را نشاید شربتی از یک درم تا دو
درم و در مطبوخات تا چهار درم بوده ترنجبین شربتی از هفت مثقال تا بیست مثقال
باشد تمر هندی نیز در شربت موافق ترنجبین باشد خیار داب ان شربتی
از سی مثقال تا چهل مثقال یا هفتاد با قند سفید باشد خیار شنبر چون با تمر هندی

هندی باشد بهترین مسهلات صفراست ولیکن میگویند که بمعده بد است
و مصلح وی مصطکی و انیسون باشد شربتی از پنج تا پانزده درم باشد سقمونیا مسهل
صفرا بود از جمیع بدن و باید که بسیار نرم نسازند و با روغن بادام چرب کرده استعمال کنند شربت از ربع تا دو دانگ باشد
شیرخشت نیز در حکم شربت مثل ترنجبین است و در فعل اقوی از آنست ماء الشعیر مسهل اخلاط محترقه است مشمش و آب تقتیع
و طبیخ آن مسهل صفرا بود و بهترین آنست اجاص و لعاب بزرقطونا با ترنجبین و آب هندوانه با شیرخشت و ماء
الرمان با شیرخشت و آب تقتیع عناب و آب کدوی تازه و مقدار شربت هر یک از مذکورات
از سر تا پنجاه … باشد و آب خیار و کدو و هندوانه را چنین بگیرند که آنها را در خمیر بگیرند و در زیر آتش کرده
تا پخته شود و از آن بیرون آورند و بفشرند و آب آنها را بگیرند و صاف نموده استعمال نمایند صفت مطبوخی
که اخراج صفرا و تسکین حرارت نماید پوست هلیله زرد نیم کوب … ترنج ده … عناب ۲ دانه …
در سه پیاله آب بجوشانند بالقدر که پیاله … ماند صاف نموده اول پاره … سقمونیا …
حب نموده بخورند و جوشیده را بر بالای آن بنوشند ایضا مسهلی که همان منفعت دارد پوست هلیله زرد
نیم کوب از … تا پانزده … بنظر ضعف و قوت طبیعت علیل در سه رطل آب بجوشانند تا یک رطل
آید پس صاف نموده قند سفید یا ترنجبین سفید یا جلاب هر کدام که حاضر باشد … داخل نموده
بنوشند و بعضی تمر هندی منقی … میکنند انفع میباشد ایضا مسهلی که همان منفعت
دارد و معتدله اسهال صفرا میکند و موافق اکثر طبایع است و اکثر … ضعف … آن
گل بنفشه کبود قند سفید از هر یک … بایج الجنب ضعف و قوة علیل … در تابستان
با آب سرد و در زمستان با آب نیم گرم بنوشند ایضا همان منفعت دارد … خیار شنبر … تا
پانزده … در جلاب که ممزوج با آب … باشد حل کرده صاف نموده بنوشند ایضا
… اول قند سفید … در یک رطل و نیم آب … دفعه …
بنوشند صفت مسهلی که اسهال صفرا میکند و خشونت … و اکثر امراض سینه را نافع است بنفشه کبود
… تراشیده نیم کوب … در چهار رطل آب بجوشانند تا
یک رطل آید پس صاف نموده قند سفید یا ترنجبین پانزده … در آن حل کرده … صاف نموده
نیم گرم بنوشند و اگر خواهند که قوی تر باشد … خیار شنبر نیز از پنج … اضافه نمایند در

مطبوخ ماء الورد که مسهل صفرا بود و گلاب … درم … بنفشه خوش … درم و در آن … بگذارند
بعد از آن بجوشانند چنانکه خوب جوش زیاده نزند پس صاف نموده تا ده درم قند … بنوشند صفت
نقوعی که مسهل صفرا بود و در اکثر امراض صفراویه نافع باشد سنا مکی پنج … پوست هلیله زرد نیم کوب …
تخم کاسنی نیم کوب … تمر هندی ده … عدد … در آن قدر آب که بر بالای
اجزا باشد خیسانیده و سحر صاف نموده شیرخشت … در آن داخل نمایند و مکرر صاف نموده بنوشند
صفت مسهلی که در خراسان بکار شربت معروفست و در اسهال صفرا … در کودکان …
بی نظیر است … تمر هندی … در آب … خیسانیده و سحر صاف نموده شیرخشت …
در آن حل نمایند باید … در گلاب … صاف کرده داخل کنند … و اگر …
سنامکی نیز با شیرخشت در گلاب … در اسهال صفرا قوی تر باشد صفت … که …
معده و امعا کند از صفرا و رطوبات … پیاله … ترنجبین پانزده … در آن حل کرده
و صاف نموده بنوشند صفت مطبوخ … صفراوی و تبها … در حمیات … که
الحرارت … باشد … گل سرخ … عناب اجاص از هر کدام ۳۰ دانه در … رطل
آب بجوشانند تا یک رطل آید و صاف نموده شیرخشت ده … در آن حل کرده بنوشند … بعد
از فراغ از عمل مسهلات صفرا شربت … بزرقطونا … و …
باب غوره … ترنج … و مانند آن … و اجتناب از … تند …
و شورها و از جمیع اغذیه … و … از حرکات و غم و غضب لازم باید دانست صفت
حقنه … که مسهل صفرا و تسکین حرارت … طبیعت باشد و در سرسام و حمیات حاره نافع
گل بنفشه کبود و گل نیلوفر و تخم خطمی … گندم … از هر یک کف در … رطل آب بجوشانند
تا یک رطل … بعد از آن قند سفید … درم حل کرده روغن بنفشه … نموده … حقنه
کنند … که تقویه … کنند عناب … و اکثر … مطبوخ
… تبدیل
مزاج صفراوی و قطع تسکین صفرا و حرارت … و آب لیمو و سیب ترش و آب غوره
و رب ریباس و سرکه … و رب سیب ترش و رب غوره ترنج و رب لیمو و رب توت و

و زعرور و بهدانه و خیار و کدو و شاخهای تازه که سبز باشد ترش و شفتالو و ماش مقشر و شیره تخم کاسنی و آب
نقیع پوست بیخ کاسنی و آب برگ کاسنی تازه و شیره تخم خرفه و جمیع ترشیها و اگر آنچه بالطبع سرد و تر باشد
تسکین صفرا نکند و اگر علت حرارت و التهاب تمام در درون خود حس کند حقنها کردن بچیزهای
سرد و تر مثل آب بهدانه و شیره جو و لعاب بزرقطونا نفع تمام کند صفت حقنه که در اطفاء
حرارت مثل سرسام مفید است شیره جو مقشر ده اوقیه لعاب بزرقطونا یک اوقیه سفیده تخم مرغ یک عدد روغن
بنفشه و شیرین یا روغن بادام هر کدام حاضر باشد یک اوقیه مجموع را با یکدیگر ممزوج نموده عمل نمایند منفعت بخشد
در اسباب تولد بلغم و علامات غلبه و تنقیه و استفراغ آن و تبدیل و تعدیل مزاج بعد از آن بدانکه از جمیع
اغذیه سرد و تر مثل ماست و شیرهای تازه بی نمک و از اکثر میوهای تر که شیرینی او غالب باشد بلغم متولد
می شود و اکثار اوقات خوردن اطعمه غلیظ و تواتر تخمه و امتلاء سبب بلغم می شود اما علامات استیلای بلغم
زیادتی سفیدی رنگ و زبان و سستی و نرمی و سردی ملمس و بسیاری و لزوجت آب دهن و ترشی و شیرینی و
شوری طعم دهن و لذت یافتن از چیزهای تند و تیز و کمی تشنگی مگر آنکه بلغم شور باشد و دیگر ضعف قوه
هاضمه و کثرت آروغ ترش و سفیدی بول و کثرت خواب و گاهی سستی اعصاب و کندی حواس
و نرمی و سستی و تفاوت حرکات نبض و دیدن انهار و برف و یخ و باران در خوابها است و از
سن و عادت و شغل و صناعت و فضا نیز استدلال بر غلبه بلغم می توان نمود پس هرگاه غلبه
بلغم اگر زمان زمستان و یا شیخ بوده باشد قی کردن بعد مسهلات بلغم اولیست و در عضوی دیگر استعمال
انسب است و اکثر بیرون قیاس است اخراج بود صفت منضج بلغم برسیاوشان اصل السوس
تراشیده قنطوریون رازیانه مکوب از هر یک دو مثقال کوفته نمایند در دو رطل آب بجوشانند تا یک رطل
آید آنگاه صاف نموده بسکنجبین نوشند ایضا منضج دیگر رازیانه مکوب انیسون مکوب بادیان
برسیاوشان از هر یک دو درم انجیر زرد ده عدد در دو پیاله آب بجوشانند تا نصف آید
آنگاه صاف نموده گل قند عسلی ده درم در آن حل کنند بعد صاف نموده بسکنجبین بنوشند
اما مسهلات بلغم اشق باید که مسهل بلغم غلیظ بود شربتی از نیم درم تا یک درم باشد
حب شبیار یک درم از آن با سه اوقیه آب گرم مسهل بلغم بود تربد مسهل بلغم بود شربتی
از نیم درم تا دو درم باشد تربد شربتی از نیم درم تا یک درم بوده اگر تنها استعمال کنند مسهل بلغم

رقیق

۱۰۹

رقیق بود و اگر با سقمونیا استعمال کنند مسهل بلغم غلیظ بود و لهذا اخراج بلغم خام از مفاصل
و مواضع بعیده بی نظیر است و در مقول مسهل بلغم و رطوبت مائیه باشد شربتی از یک درم
تا یک درم بوده و تورنگان شربتی از مثقال تا یک درم و اگر با چیزهای دیگر ترکیب کنند
نیم درم بود و در اخراج بلغم خام از مفاصل و مواضع بعیده بی نظیر است و در مقول
مسهل بلغم لزج از نیم درم و در کمی شربتی از یک قیراط تا یک دانگ دانند که اهل هند
خیال کنند در اسهال اخلاط غلیظه خام و بلغمی که در مفاصل بود در غایت
قوت است و لیکن باید احتراز کنند شبیه زبان گنجشک در جوف مغز آنست بیرون آرند
استعمال نمایند و شربتی در ابدان قویه که طاقت افراط اسهال داشته باشد
از یک دانگ تا نصف درم است و نوشته اند که در اوقات و بلاد حاره استعمال کنند
و واجبست که او را با تقلیل از آن سه و گل سرخ و اندکی از زعفران که مصلح آنست
بکوبند و استعمال کنند اگر بیدانی که معالج اعلاج است ترکیب نمایند بهتر دانند
و منافع او تربد و عصاره غافت و عصاره افسنتین است اسارون و ابهل گاه
هفت مثقال از آن کوفته و بیخته با ماء العسل ساخته ماءالعسل بسفید مسهل
کند ربوند چینی مسهل اخلاط غلیظه خام و اخلاط رقیقه باشد شربتی از نیم
درم تا یک درم و طفل و ضعیف القوه و اصحاب تبهای گرم و مزاجهای گرم را از ربوند
منع نموده اند ربوند طویل اگر مکرر کوفته و بیخته با ماءالعسل بنوشند بطریق شحم الحنظل اسهال
کند در صبح دیگر از نیات نافع باشد و ضعف حس که از اخلاط حاصل شده باشد
زایل کند ترنجبین ده درم از آن با آب گرم اسهال اخلاط لزجه لعابیه و رطوباتی که از
افراط اکل فواکه حاصل شده باشد نماید تربد با خشک طبیخ آن با شحم حنظل مسهل بلغم غلیظ
بود شربتی از ده تا بیست و اگر در طبیخ آن قرمدانه با وایرسا داخل کنند در اسهال بلغم
بلغم مسهل اخلاط لزجه بود خصوصا از مفاصل شربتی یک درم بوده حصیه هرگاه در ماء
العسل بزنند و بیاشامند اخلاط ردیه از زرد و کهنه شربتی از ده تا بیست مقل مسهل
بلغم بود شربتی تا دو ... با ماءالعسل لسان ورق ان مسهل بلغم بود شربتی از یک ... تا دو ...

صفت ایارج فیقرا که نافعست در امراض سر و معده که از رطوبت بوده باشد و بجهت نافعست در مفاصل
و پشت و قولنج را و منع قی کند و فالج و لقوه و استرخاء اعضا و ثقل زبان را سود دهد مصطکی عود
سنبل هندی حب بلسان اسارون سلیخه دارچینی یکدرم و صبر سقوطری دو برابر مجموع اجزا و ادویه
اصل ایارج فیقرا است و بعضی از اطبا عود بلسان نیز و بعضی دیگر فقاح اذخر که اضافه نموده اند
و مجموع ادویه را کوفته و بیخته با آبی که کرفس و مقل ازرق در آن داخل کرده باشند خمیر کرده قرص نمایند
و در سایه خشک کنند شربتی از یک تا دو درم کوفته با عسل آتش ندیده باشد غشیه(?)
در خلای معده بلع کنند و در عقب آن نیم گرم بالای آن بنوشند صفت حبی که نام شیخ مقدم ایارج
کبار است از تالیفات محمد زکریا نافعست در جمیع علل بارده غلیظه مثل سکته و فالج و خدر(?)
و رعشه و تشنج و صرع و فوت ذکر و سبات و مانند آن تربد سفید مجوف مجلوک بادام چرب
کنند پانزده درم شحم حنظل ده درم اسقمونیا پنج درم نمک هندی ثلث درم خربق سیاه سه درم
سکبینج مقل ازرق هر یک دو درم دو ثلث درم فرفیون یک درم شربتی از یک درم و نیم تا دو درم
حب نموده با آب نیم گرم بخورند صفت حبی که صاحب کامل در استفراغ و تنقیه بلغم از بدن
وصف نموده است تربد جید یکدرم و نیم حب النیل غاریقون یکدرم شحم حنظل دو دانگ انیسون
یکدانگ نیم کثیرا یک دانگ مرد کوفته یکدانگ و نیم سکبینج محلول در آب حب کرده مثل فلفل
نمایند صفت سفوفی که مسهل اخلاط لزجه بلغمیه است تربد سفید زنجبیل قند سفید یکدرم
گرفته و کوفته شربتی از دو درم تا دو درم بنوشند انقص(?) سفوفی که اطفال کنند تربد سفید نخود نمک
بکوبند نیم کوفته از یک تا دو درم با شربت(?) دهند بنوشند و آب گرم قطع عمل او نمایند انقص(?) نوعی
دیگر که دوالملوک گویند تربد سفید ده درم سقطی زنجبیل یکدرم لک(?) قند سفید بقدر نیم شربت از یک
تا دو درم و این مسهل مصنف نافعست حتی آنکه اطفال را نیز میتوان داد صفت مسهل که در حکیم
و راجه ان کراهتی نیست تربد سفید بقدر قند سفید اجزا را آب داده کوفته و بیخته شربتی
از دو تا سه درم با آب نیم گرم بنوشند و در آن استفراغ بلغم و بعد از فراغ عمل مسهل شربت
قند با تخم ریحان و اغذیه با مرافق طبیعت و سفید با جامع زبد(?) معمول بودن مناسبت دارد
تنقیه [illegible] بعد از آن اغذیه مودن(?) است بقلهای تر خشک که از گوشتهای طیور جلیه [illegible]

ودوارضی

و دوا رضی و مفصل بخته باشند با نخود آبی که از گوشت بره و نخود و دوا ادویه مذکور طبخ نموده باشند
و قبل از استفراغ و ریاضت بعد از آن تضمیم(?) غذا شراب عتیق احمر یا اصفر بعد از حصول شفا تا به
استحکام یابد تکرار نافعست و از مولدات بلغم مثل گوشت بره و ماهی تازه و شیر و مانند میوهای
رطب و از اکثار غذا احتراز باید نمود زیرا که معده در اصلاح اخلاط بلغمیه تقلیل تلطیف غذا است
باشد که استعمال مسهلات نیز مستغنی گرداند صفت حقنه که اخراج بلغم کند و درد پشت را
نافع بود سنا مکی بسفایج قنطوریون رقیق هر یک شش درم و در صد درم آب بجوشانند تا نیمه
بالنصف کم شود و از آن صاف نموده پانزده درم شیرخشت خیارشنبر ده درم عسل یکدرم بوره ارمنی
با نمک یک ربع درم مجموع را در آن حل نموده و صاف کرده و روغن بادام دو درم ضم کرده نیم گرم
حقنه نمایند و اما آنچه تبدیل و تسخین مزاج بلغمی میکند مداومت به تدبیر ادویه مسخنه نموده است
و در احادیث شریفه تعریف [illegible] نموده اند شربتی از یک تا دو درم و قدر آنست که اندکی بریان
نموده با عسل یک کرده بخورند و دیگر [illegible] و حکمای هند [illegible] معتقدند شربتی
از یک درم [illegible] که بوست [illegible] جدا شود بطریق سفوف [illegible] بخورند و دیگر [illegible]
و جمهور اطبا او را در تسخین مزاج و هضم طعام بهترین ادویه دانسته اند شربتی از نیم تا یک [illegible]
و دیگر صعتر است شربتی از یک تا دو درم و دیگر عنزروت و آن در تسخین و تقویه از جمیع [illegible]
بی نظیر است شربتی از نیم تا یک [illegible] و دیگر جندبیدستر است و تاثیر او در تسخین مزاج و تقویه
اعضا و اعصاب نزد خواص و عوام زیاده بر آنست که محتاج به بیان باشد شربتی از نیم تا یک [illegible]
و دیگر [illegible] جمیع ادویه مذکوره در تسخین و تقویه اعضای [illegible] و در دیگر [illegible] که [illegible]
[illegible] ندارد [illegible] بلکه در جمیع مرکبات [illegible] منفعت [illegible] آنکه
اکثر اطبا بر آنند که آنچه از فواید که در تریاق فاروق است در آن [illegible] و دوای [illegible] نیز [illegible]
و مقدار شربت و کیفیت خوردن آن در صفت [illegible] مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی و دیگر [illegible]
[illegible] و فواید آن مشهور است و معروف طریق خوردن آن [illegible] و [illegible] مذکور میگردد
و دیگر سیر است و اگر کراهت رایحه آن [illegible] و قوی ترین [illegible] از جمیع [illegible]
[illegible] آنکه حرارت [illegible] به حرارت غریزی [illegible] و حکمای هند [illegible] معتقدند

[illegible]

وازمعجونهای که نافع ومناسب امراض بارده بلغمیه است وازاکثر انرا مادة الحیاة میگویند

صفت او بلفل دار بلفل زنجبیل دارچینی پوست هلیله اهلیله بتقشر شیطرج هندی زراوند مدحرج
زرنباد بوزیدان خصیة الثعلب مغز جلغوزه مغز نارجیل ازهر یک ده درم تخم بادیان بیخ ... مویز منقی
سی درم وبعضی ازسقنقور ... را زیاده نموده اند مجموع را کوفته وبیخته با سه وزن عسل
کف گرفته بقوام آورند ومعجون کنند شربتی دو درم پیش ازغذا وبعد ازغذا ابلع کنند جوارش
جالینوس که نفع آن درامراض وامراض بارده زیاده ازحد وحصر است صفت او سنبل هندی
قاقله صغار مصطکی دارچینی خولنجان قرنفل اسارون زنجبیل بلفل سفید دارفلفل قسط بحری عود بلسان
اسارون حب الاس قصب الذریره زعفران حبط ماحب الفقار ده ده درم مصطکی ده درم قند سفید
مساوی مجموع عسل دو وزن ادویه علی الرسم معجون کنند شربتی درخلا یا امتلای معده
دو درم تا سه درم ودراکثر نسخ حبط ماحب الفقار را اضافه نوشته اند انافع ... طاهر
نمیگردد وبعضی بدل قصب الذریره ضعف آن کل سرخ میکنند ودیگر ازجمله ترکیبی که نفعت
مناسب امراض بارده بلغمیه است جوارشیست که این فقیر تالیف کرده ام وحرارت آن
تیز ... افراطیست ودر تقویه معده وهضم طعام وکسر ریاح وتفتیح سدد وتقویه اعضای
رئیسه ومنع ... عدا ... وازاله نسیان تقویه حواس بی نظیر است ومکرر دراکثر اشخاص تجربه شده
وکروهی جمعی اشتهای بسیار دارند ... اشان از ... تا دل ... بسیار ... آید ...
موافقت صفت آن ... اصفر ... ده ... بازده ... پوست هلیله کابلی پوست
هلیله اهلیله بتقشر ده ده درم ... ده ... زیره کرمانی هلیله بتقشر زرنباد
انیسون مصطکی عود قماری ... نیز طالیفی منقی سی ... با عسل کف گرفته بقوام آورند ومعجون
کنند شربتی از دو تا سه درم منفعت ششم در اسباب تولد سودا وعلامات کثرة
آن وبعضی ... مسهلات آن از سوداء ... ومعدلات مزاجی که بعد ازتنقیه نافع
باشند بدانکه از ... اکثر اغذیه سرد وخشک واغذیه غلیظ ... الله ...
وازبعضی اغذیه گرم وخشک ... سیر ... که شود ... خشک ...
خشکار ... که وازاکثر چیزهای ترش وشور ... سودا ... علامات غلبه آن خشکی ...
بدن

بدن وتیرگی وسیاهی رنگ باشد وکثرت خوف ووحشت وتنهائی وبسیاری خوف وناامیدی از امور
وشورش فم معده واشتهای کاذب ودراستلذاذ ازجلدوت وتیره کی وسیاهی وسرخی ...
قاروره وصلابت وبطو ... سبل بدن بسیاهی وکثرت تولد ... بهق سیاه وقروح
ردیه وعلل طحال ودیدن خوابهای موحش ازتاریکیها وچیزهای سیاه وکلهای مخوف هایله
وخوابها ... ودرمانها ... ربیع وفصل ... وتدابیر سابقه نیز استدلال برغلبه
میتوان نمود صفت منضج سودا اسطوخودوس بادرنجبویه کاوزبان پرسیاوشان ازهر یک
اصل السوس مقشر ... ده ده درم درده پیاله آب بجوشانند تا بنصف آید پس صاف نموده
با قند سفید شیرین کرده گرم کرده بنوشند ماء الاصول که در نضج سودا وتلطیف آن نهایت نافع
ومفید است صفت آن پوست بیخ کاسنی پوست بیخ رازیانه بسفایج فستقی کاوزبان یکیک
دو درم اصل السوس مقشر یک ... بادرنجبویه ... پوست هلیله کابلی ... علی الرسم جوش
داده صاف نموده با ترنجبین بقدر ... نوشند وبعد از ... زرد افتیمون نیز در
آن میان انداخته تا ... منضج باشد ... منفعتی که مواد سودا ... درجمیع بدن منضج
تخم خطمی تخم خبازی تخم کرفس ... بسفایج فستقی ... ده ده کاوزبان ...
شاهترج یک ... اسطوخودوس ده ده اکثر زرد ... مویز منقی ... کل سرخ بادرنجبویه
اصل السوس مقشر ... منقی ... ده ده دانه
مجموع را ... سفید ... وصاف نموده قند سفید شیرین کرده بنوشند اما مسهلات
سودا ... مسهل سودا بود شربتی ازحجر آن ازسه درم تا یکدرم ودرمطبوخ از یکدرم تا
ده درم باشد حجر ارمنی مسهل قوی بود سودا را اقطع واقوی ازحجر لاجورد وشربتی باشد شربتی آن
یکدرم تا سه درم مانند کثیرای سفید استعمال کنند افتیمون آن دو درم تا سه درم ازروی
اب پنیر تازه بنوشند چند روز متواتره سودا را انجند ... ونشاید که بسیار گرم
... وقی باید که بروغن بادام چرب کرده استعمال نمایند خواه درمطبوخات وخواه
لاجورد درعمل مثل حجر ارمنی است ودرقوت ضعیفتر از آن باشد شربتی از دو تا یکدرم
کثیرای سفید باشد بدانکه از ادویه ... آنکه ... کند بسیار ... باشد واکثر ...

سودا اسهال دهند بمقدار مکنند و بیان آنها در فصلی مذکور میگردد و مطبوخی که مسهل سودا است و اکثر امراض
سوداویه را نافعست هلیله سیاه بمقدار چهار ده عدد مویز دانه بیرون کرده در ده رطل آب خوابانیده و در دیگ
آب بجوش دهند تا بنصف آید بعد از آن از میان آب صاف کشیده صاف نموده بنوشند و گاه قوت
او را بقدری مناسب زیاده کنند اقراص ... که مسهل سودا بود و شربتی سفید یک درم افتیمون
افریطی نمک هندی از هر یک نیم درم کوفته و بیخته با آب گرم بنوشند صفت ماء الجبن
که مسهل سودا بود و در ازاله صداع و امراض رأس بغایت نافع باشد پوست هلیله
کابلی هلیله سیاه ... مویز دانه بیرون کرده ده ... در دو رطل آب بجوشانند
تا یک رطل آید صاف نموده افتیمون اقریطی ... در لفافه در آن میان مالند و ...
غاریقون سفید از موشه گذرانیده بنوشند اقراص ... که جذب مواد سوداویه از اقاصی
اعضا نموده دفع میکند و اکثر امراض مزمنه و علل دماغیه و توحش را نافعست نافعست
افتیمون اقریطی دو وقیه مویز منقی دانه دو وقیه در یک رطل آب ... بجوش دهند تا ... عانه
که چون صاف کنند ... ایارج ... بار رسیده اعلاء ... حل کرده
بنوشند اقراص ... که در فعل مثل ... ایارج فیقرا افتیمون یک درم اسطوخودوس
بسفایج غاریقون یک درم ... حنظل ربع درم سقمونیا ... نمک هندی از هر یک ...
نموده بنوشند صفت معجون نجاح که در نفع امراض امزجه سودا معروف است هلیله سیاه ...
سقمونیا ... بسفایج افتیمون ترید اسطوخودوس ... کوفته و بیخته با ... عسل
... بسرشند شربتی ... تا چهار ... با ... گاوزبان بخورند
و اگر ... مواد سوداویه بوده باشد ... اسفراغ کنند
افتیمون هلیله کابلی ... از هر یک ... ایارج فیقرا ... اسطوخودوس ... جزو ...
سیاه ... بسفایج ... جزو ... حنظل ...
... کوفته و بیخته ... سیب شیرین ... یک درم تا ... در وقت
خواب بخورند ... صباح ... که ... باشند ... غرغره کنند
و بعد از فراغ از عمل مسهل شربت نبات که عرق گاوزبان و بید مشک و ... تخم بالنگو

(margin:) ... بجزو ... افتیمون ... ثلث جزو ... صحیح

داخل

۱۱۴

داخل نموده بنوشند و ما بیرون ... مثل گوشت بره و ... اغذیه نمایند و آنچه در تعدیل مزاج سوداوی
مذکور میگردد بعمل آورند صفت حقنه که اخراج سودا کند ... بسفایج نیم کوب ... دو مثقال
رازیانه نیم کوب ... گاوزبان ... بسپستان سی دانه ... در دیگ
بجوش دهند تا بنصف آید ... شکر سرخ ... خیار شنبر ... در آب ... حل کرده
و ... نموده روغن بادام ... بابونه ... حقنه نمایند اما آنچه تعدیل
مزاج سوداوی میکند اکثر ادویه و اغذیه گرم باشد و ... اکثری از آنچه ... اکثر اغذیه
... شیرین و بیشتر ... و گوشتهای بره و ... و زرده تخم مرغ نیم برشت و شیر تازه
... شیر ... و اگر حلوا ... بشود و ... بادام ... آن و ...
... و ... بوده ... و ... موافقت اکثری از مذکورات
بقوت معده ... و از میوه‌های ترآنچه شیرین و آبدار بوده باشد مثل خربزه شیرین
و انگور ... و از میوه‌های خشک مثل انجیر و مویز ... رطب ... از ...
... صفت شربتی که در امزجه سوداویه بغایت نافعست و مقوی
عرق گاوزبان ... برگ آن گرفته باشند ... وقیه عرق بید مشک دو وقیه ...
نیم وقیه قند سفید ... شیرین شود زعفران ... تخم بالنگو ... تخم ریحان ...
... نموده بنوشند ... نفع دارد ... عرق گاوزبان ... بجوش دهند
تا بنصف آید صاف نموده ... شیرین شود تخم بالنگو ... تخم ریحان ...
نموده بنوشند ... گاوزبان ... بهمان طریق مذکور ...
صاف نموده تخم ... داخل کرده بنوشند و شربت سیب و شربت ... از مربیات
هلیله پرورده و از ... اکثری از آنچه در مقویات ...
اشتها ... صفت ... که صاحب کامل ... امزجه سوداویه و تقویه
... دماغ و ... مفرح ... نموده ... رطل آب ...
دو رطل ... بعد از آن قرنفل ... عود هندی ... و ...
و گاوزبان ... درم ... در ... و ... بجوشانند

اصلاح

تا ثلث آید کم شود پس صاف نموده با شراب ریحانی متوسط در صلابت و رقت قند دو رطل قند سفید کرده ظلام برگ
ترنج تازه پنج ورق گل سرخ دو درم کاذربان سه درم در ظرف چینی کرده سر او را محکم ببندند و بیست
روز در آفتاب گذارند بعد از آن بردارند و استعمال کنند منفعت هفتم در منضجات و مسهلاتی که زیاده
بر یک خلط استفراغ کنند هرگاه ماده مرض مرکب از دو خلط یا بیشتر باشد منضجات و مسهلات
او را از آنچه مذکور گردید ترکیب کنند مثلا اگر ماده مرکب باشد از صفرا و بلغم منضج او را از
ادویه منضج صفرا و منضج بلغم ترکیب کنند و همچنین مسهل او را از ادویه مسهله صفرا و مسهله
بلغم ترکیب کنند با رعایت قواعد و ضوابط کلی زیرا که ادویه منضجه و مسهله بحسب شخص و فصل و
طبیعت مختلف و زیاده و کم می‌شود صفت منضج که اخلاط غلیظ مثل بلغم و سودا را
نضج دهد و سده بگشاید و مجاری پاک کند و باد را تحلیل دهد تخم کرفس رازیانه اصل
السوس بنفشه مجموع را مکوب ملد یکدرم مویز میدانه انجیر زرد از هر یک ده درم منقی کرده تخم
خطمی خبازی از هر کدام سه درم پرسیاوشان یک درم و گاه باشد اسطوخودوس و عود الصلیب
ملد یکدرم در امراض دماغیه و عصبیه می افزایند مجموع را غیر از سم جوشانیده و صاف نموده گلقند
افتیمونی پنج درم داخل کرده مکرر صاف نموده و نیم گرم بنوشند ماء الاصول که منضج بلغم و سوداست
و درد اوجاع مفاصل و نقرس را نافعست پوست بیخ رازیانه و پوست بیخ کاسنی پوست
بیخ کرفس اصل السوس بنفشه خطمی کاسنی مکوب ملد ده درم رازیانه زیره کرمانی نانخواه مجموع را
مکوب ملد پنج درم انجیر زرد مویز منقی هشت درم مجموع را در سه رطل آب بجوشانند تا بنصف
آید صاف نموده هر روز سی درم با ده درم گلقند افتیمونی بنوشند صفت منضج که صفرا و سودا
و اخلاط محترقه را دفع کند منقه کبود گل نیلوفر گاوزبان اسفناج منقی تا در کوبیده پوست
بیخ کاسنی پوست بیخ رازیانه ترنجبین ملد ده درم گل سرخ تخم کاسنی اصل السوس بنفشه ملد
یکدرم عناب سپستان انجیر زرد آلو بخارا ملد هشت عدد مجموع را جوشانیده و صاف نموده ملول خیار
شنبر ده درم در آن حل نموده روغن بادام دو درم اضافه کرده نیم گرم بنوشند در بیان
مسهلات اخلاط متعدده افتیمون مسهل سودا و بلغم بود شربتی از جرم آن دو درم تا چهار درم
و در مطبوخ از پنج درم تا هفت درم باشد هلیله زرد مسهل صفرا بود و با قلیلی از بلغم شربتی از جرم آن از سه

درم تا شش درم و در نقوع و مطبوخ از پنج درم تا ده درم باشد هلیله کابلی مسهل اخلاط
غلیظ از بلغم و سودا مع قلیلی از صفرا بود و مقدار شربت این هلیله نیز مثل هلیله زرد
است ایرج هفت درم از روی با ماء الجبن بلغم غلیظ و مره صفرا بر آید شربت آن
سه درم از روی دارچینی سودا و بلغم بود بسفایج مسهل بلغم و سودا بود شربتی از سه درم
تا پنج درم باشد حب النیل مسهل بلغم و اخلاط غلیظ سودا بود شربتی مفرد از نیم درم
تا یکدرم و دیگر ادویه از یکدانگ تا نیم درم و می‌باید که نرم کوبیده و با روغن بادام
چرب کرده استعمال کنند و مفرد آن بغایت مختلف العمل است و هرگاه محرقی مثل تخم حنا
یا زنجفر انند صفرا و بلغم زود بر آید و هلیله عاریه آنرا اسکنند مقل بس خیار شنبر حول
سماوی آن ده تا پانزده از آن یا روغن بادام چرب کرده در کتان تخم شیده
و صاف نموده با ترنجبین سفید از نیم درم تا یکدرم بخورند مسهل بلغم و رطوبت و مره
محترقه بود اگر خواهند که صفرا نیز بر آید تمر هندی تا آن اضافه کنند شاهترج عصاره
آن مسهل مره محترقه بود و خاصه استفراغ مواد امراض جلدیه مثل حکه و جرب کند که از خلط
صفرا و بلغم مالح عارض گردیده باشد بغایت نافعست شربتی از آن در مطبوخات
از پنج درم تا ده درم و از عصاره آن از چهار دانگ تا یک درم باشد با قند نقیه ...
قلیل و بسیار او را رست که با هلیله زرد که مصلح او است و منع ضرر او از کمال استعمال
کنند تخم حنظل مسهل برازات صفرا و سودا و خلط خام از مفاصل و مواضع بعیده شربتی
دوازده قیراط یا یکی از مصلحات مثل کتیرا صمغ عربی یا قلیلی کتیرا با مقل با
زنجبیل است و گاهی باید که او را در سرکه و گلاب یا شدید استعمال کنند و همچنین
که در عادت نرمی آب بند و اگر خواهند که در حقنه کنند حنظل درست با پوست آن را
با دیگر ادویه بجوشانند سنا مکی مسهل جمیع اخلاط بود و در اخراج اخلاط محترقه تمر هندی
و امراض عصبی نکوست و شراب آن در مطبوخات اولی از جرم او است شربتی از جرم
آن مسحوق از دو درم تا سه درم و در مطبوخات از سه درم تا هفت درم باشد
و مصلح آن آب خوا که منقیه است صبر مسهل صفرا و بلغم بود شربتی مفرد از نیم درم تا دو درم

و هر کس از دو دانگ تا یک درم باشد یا یکی از مصطکی است او مثل مصطکی و گل سرخ و هلیله زرد
و مقل و کتیرا و می باید که بنفشه نرم کنند غاریقون مسهل بلغم و سودای غلیظ باشد
و مسهل نهایت نافع است شربتی خوردنی یک لک و مولف تا یک درم گفته از [illegible]
کند زانه قنطوریون مسهل صفرا و بلغم خام و آب زرد باشد شربتی یک لک بود
صفت مطبوخ که اسهال سودا و بلغم و صفرای سوخته کند و جهة جرب و جذام و قولنج و وسواس
و امراض سوداویه نافع است [illegible] هفت درم [illegible] بسفایج تخم کاسنی اصل السوس هر یک چهار
درم بادرنجبویه گاوزبان هر یک سه درم تربد سفید دو درم مویز منقی ده درم پوست
هلیله زرد و هلیله کابلی و هلیله سیاه بسفایج هر یک پنج درم تخم کشوث گل سرخ افتیمون
هر یک چهار درم شاهتره تازه یک دسته عناب سپستان آلو بخارا هر یک بیست دانه در آن قدر آب
که محتاج باشد جوش دهند تا ثلث آید افتیمون پنج درم در لته کتان بسته و در دیگ
انداخته بعد از دو سه جوش فرو گرفته فلوس خیار شنبر ترنجبین هر یک بیست درم در آن
میان مالیده و صاف نموده روغن [illegible] بیاشامند صفت مطبوخی که نافع است در تبهای
امراض حاره و حمیات عفونی را پاک کند آلو بخارا سی عدد مویز بیدانه فراسیون
بیست درم عناب بیست دانه [illegible] سی دانه تمر هندی منقی از [illegible] سنا [illegible] درم تخم
کاسنی [illegible] تخم کشوث [illegible] هر یک چهار درم [illegible] خشک سه درم مجموع را در [illegible]
آب [illegible] کنند که [illegible] بر بالای آن [illegible] و [illegible] روز [illegible]
روز [illegible] در [illegible] گرم [illegible] و بعد از آن صاف نموده شربتی [illegible]
ده درم ترنجبین یا قند سفید در آن کرده باشند [illegible]
[illegible] صفت مطبوخی که این فقیر [illegible] نموده و مکرر تجربه کرده
در اخراج صفرا و بلغم و [illegible] و تقویه معده و دماغ و جگر و تفتیح سده و تحلیل ریاح [illegible]
پوست هلیله کابلی پوست هلیله زرد هر یک شش [illegible]
[illegible] با [illegible] نرم کرده [illegible]
[illegible] نموده [illegible] کرده [illegible] صفت

[illegible]

صفت حب جمال که در اخراج بلغم شور [illegible] و صفرا [illegible] و بلغی از سودا و رطوبات
غلیظ از اقاصی اعضا و قلع مواد انها [illegible] اسهال [illegible] و نظیر ندارد [illegible] تربد معده [illegible]
[illegible] هلیله [illegible] نرم کوفته [illegible] از [illegible] اضافه نموده [illegible]
کرده و جمعه را با آب لیمو یا عصیر غوره خمیر کرده [illegible] بکوبند و بقدر [illegible]
[illegible] ساخته در سایه خشک کنند شربتی [illegible] نرم کوفته [illegible] حل کرده بر بالای
[illegible] بخورند که عمل [illegible] و اگر بعد از [illegible] که در معده [illegible]
باشد و شروع در عمل نموده [illegible] نافع خواهد بود انشاء الله
حب ایارج که نافع است در علل راس و معده و [illegible] فضول [illegible] ایارج فیقرا [illegible] درم
تربد سفید چهار درم نمک هندی دو درم [illegible] حب نموده شربتی از دو درم [illegible] درم
حب [illegible] معده و دماغ و اسهال [illegible] صبر سقوطری دو درم مصطکی [illegible]
[illegible] حب کرده مجموع [illegible] بخورند و آب [illegible] بر بالای آن [illegible]
[illegible] صبر سقوطری سه درم مصطکی گل سرخ هر یک دو درم [illegible] حب نموده [illegible]
کنند و [illegible] تربد [illegible] هلیله زرد [illegible] اضافه [illegible] شربتی [illegible] حب [illegible]
که نافع است [illegible] رطوبت [illegible] آن [illegible]
[illegible] کنند و حب نموده [illegible] بخورند و اگر [illegible]
[illegible] نافع باشد حبی که اسهال صفرا و بلغم [illegible]
کند بنفشه [illegible] دو درم تربد سفید [illegible] حب نموده [illegible] گرم بخورند سفوفی
که طبیعت نرم کند و [illegible] و [illegible] و اگر از فضول نافع است و در [illegible]
معده [illegible] و اگر سه روز متوالی بنوشند نفع کند صفت [illegible] مصطکی [illegible] قند سفید
[illegible] کوفته و بیخته شربتی [illegible] درم باشد سفوف مسهل که [illegible] گرم بنوشند تربد یک درم نمک
هندی یک درم [illegible] کوفته و بیخته [illegible] و [illegible] و اگر [illegible]
[illegible] خوردن نافع است و اگر [illegible] گرم [illegible] قطع کند [illegible] مسهل [illegible]
[illegible] و مسهل [illegible] و تحلیل ریاح و تقوی معده و دماغ و جگر است

صفت پوست بلیله کابلی بلیله الاهلیله زرد و بلیله سیاه تربد سفید مجوف شاهی بکمیز له غاریقون حب النیل
افتیمون ده درم اسطوخودوس ده درم ریوند چینی [illegible] عسل سه وزن ادویه الرسم معجون سازند
شربتی از ده درم تا پنج درم باشد اطریفل اشیری که قایم مقام [illegible] کرده است و حفظ بدن
نماید مانند تریاق فاروق و نافعست ریح و درد [illegible] بخصوص ریح بواسیر
و وجع معده را و اسهال بلغم و تحلیل [illegible] و تقویت شهوت جماع و ترقیق خون و تقویت [illegible]
و منع سده و تقویت جگر و [illegible] زایل کند و عطش [illegible] گرداند تقویت [illegible]
حصول [illegible] را صفت آن پوست بلیله کابلی پوست بلیله [illegible] مقشر بلیله سیاه [illegible]
زنجبیل دارچینی [illegible] سنبل هندی [illegible] هندی [illegible] سفید [illegible]
[illegible] سفید [illegible] از هر یک سه جزو مغز بادام شیرین مغز [illegible]
انیسون مصطکی [illegible] تربد سفید تراشیده روغن بادام [illegible]
[illegible] کوفته و بیخته و موزون نموده با قند سفید [illegible] سه جزو [illegible]
[illegible] نمایند بعد از آن بروغن بادام چرب کرده [illegible] الرسم [illegible] سازند شربتی
از ده درم تا بیست باشد معجون [illegible] از [illegible] الله تعالی [illegible] اسهال
صفرا و بلغم و منفعت [illegible] باشد [illegible] صفت آن تربد سفید
[illegible] بروغن بادام چرب کرده چهل درم [illegible] درم [illegible] هندی [illegible]
دارچینی انیسون مصطکی [illegible] ده درم [illegible]
با [illegible] درم عسل قند سفید از هر یک صد درم روغن بادام چهل درم طریق [illegible]
معجون [illegible] که [illegible] را [illegible] بپزند و [illegible]
و بیخته و اوزان مذکوره در اوزده [illegible] با روغن بادام چرب کنند [illegible]
[illegible] باشد [illegible] بعد از آن قند و عسل [illegible] بقوام آورده و ادویه
را داخل کرده برهم زنند تا معجون شود شربتی [illegible] باشد معجون [illegible]
که اسهال صفرا و بلغم بود [illegible] خالص [illegible]
[illegible] صفت آن [illegible] ده درم [illegible] ده درم مغز بادام [illegible] درم [illegible]

سفیدیت بقدر ده درم زعفران یک درم علی الرسم معجون کنند شربتی [illegible] باشد صفت حبی که
اسهال بلغم و صفرا و رطوبات [illegible] کند [illegible] دو جزو صبر سقوطری [illegible] کوفته و بیخته با آب [illegible] کنند
بمقدار نخود شربتی بعد از خروج از حمام از سه عدد تا شش عدد [illegible] بالای آن [illegible]
با کاسه [illegible] سهولت [illegible] حبی که معده را نافع بود صبر سقوطری [illegible]
مصطکی [illegible] کرده شربتی از سه عدد تا هفت عدد باشد حقنه [illegible]
[illegible] صفت آن [illegible] تخم خطمی تخم [illegible] از هر یک [illegible]
[illegible] اصل السوس [illegible] عدد [illegible]
[illegible] تا نصف آید پس صاف نموده [illegible] ده درم شکر سرخ [illegible]
[illegible] ارمنی با نمک [illegible] و در آن آب حل کرده [illegible] و روغن بادام [illegible]
نموده نیم گرم حقنه کنند حقنه که جهت امراض [illegible] باشد [illegible]
[illegible] از هر یک [illegible] درم اصل السوس ده درم [illegible]
[illegible] درم [illegible] خطمی [illegible] سبوس گندم یک کف [illegible]
[illegible] درم [illegible] و روغن بادام
[illegible] و شکر سرخ [illegible] بطریق [illegible] اضافه نموده
بمقداری که زیاده و کم نباشد عمل کنند صفت [illegible] حقنه [illegible] کنند [illegible]
[illegible] زهره گاو [illegible] با عسل [illegible] نموده [illegible] کنند [illegible]
[illegible] نموده با زهره گاو [illegible] کنند [illegible]
[illegible] صفت [illegible]
[illegible] با زهره گاو [illegible] منفعت [illegible]
[illegible] حیوانات [illegible] از [illegible] بالطبع [illegible]
[illegible] تناول [illegible] که [illegible]
[illegible] نموده [illegible] تناول [illegible] که [illegible] روز [illegible]
[illegible] روز [illegible] شیر تازه [illegible] و اگر با قند سفید [illegible] کند [illegible]

بعد از آن بخود آب با شیره خشخاش و اندکی از حبی و صعتر بخورند و روز نخم ناهار باشند تا خوب گرسنه
شوند بعد از آن اندکی گوشت بگیرند و در تابه برشته کنند یا آنکه کباب کنند و باید نمک و ادویه حاره
باشد و آن گوشت را بخورند و بعد از دو ساعت قطور آب انار افزوده بخورند و چند از ند بعد از آن ادویه دو دو به را در
که بوی پلپل برسد با شیره تازه بیک نفس بخورند تا یک ساعت آهسته بگردد و اگر با نخ [illegible] کرم منقید ده درم
سرکه کنند با کاسه کرم آنچه بخورند و در آخر روز غذای شیره با کشک آنچه بخورند یا خود آب کشک [illegible] ادویه که قتل و
اخراج دود کند ابهل اگر سه درم در روی سقوف کنند کرمها را مجموع بکشد برنگ کابلی در اخراج و بیدال
خصوصا حب القرع بدان ادویه [illegible] کرم را دفع کند شربتی تا سه درم کوفته و بیخته با شیر تازه نوشند
ترمس چون سه درم از آن با عسل آمیخته لعوق کنند بعد با سرکه بیاشامند کرم را بکشد و ضماد کردن بر ناف
اطفال نیز همان عمل کند حلتیت نیم درم در روی گرفته با آب کرم حب القرع دفع کند و [illegible] قتل
کند شربتی نیم درم حمص چون ترشی در سرکه بپزند و بجای ناهار بخورند حب القرع را دفع کند کرم کشته شود
سقوفنا [illegible] با شیر خوردن کرمها بکشد سعد کوفی کرمها و حب القرع بکشد چون شراب بپزند
و ده درم از آن شراب بیاشامند و بخورد از آن [illegible] با شیر تازه نوشیدن کرم بزرگ
و کوچک را بیرون کند حرف سکبینج کرم بزرگ و کوچک را بکشد شربتی سه [illegible] درم
شونیز چون بکوبند و با آب حنظل طبیخ خشک آن با آب در خمیری برشته بر ناف طلا کنند
جمیع کرمها بیرون آید ضماد [illegible] چون یک [illegible] بخورند و بعد از آن حب القرع بیرون آورد حرف
صعتر چون با آب طبیخ آن بیاشامند کرم بکشد و حب القرع بیرون کند قسط چون آش بخورند حب
القرع و کرمها بیرون کند شربتی نیم درم قنبیل حب القرع و مجموع کرمها بکشد و بیرون کند
شربتی نیم درم [illegible] خشک اگر [illegible] روز بروز ده درم کوفته با دوشاب بخورند کرم رشته بخورند هم
دراز بیرون آید [illegible] ده درم کرم بکشد [illegible] حب القرع و کرمها بیرون آورد
شربتی یک [illegible] عصاره آن چون با سرکه بیاشامند کرم دراز بیرون آورد و دوشاب
[illegible] خشک کرده با [illegible] و لیکن از آن کند حب القرع اخراج کند و ورق [illegible]
بر ناف طلا کنند کرم بکشد و همچنین خوردن عصاره آن همان عمل کند و گفته اند که
اگر [illegible] که تواند بخورد کرمها را بکشد و بیرون کند [illegible]

بخورند تا بکشد

116

بخورند کرم بکشد پنج درهم [illegible] اگر بجوشانند و آب آن
بخورند کرم بکشد و اگر [illegible] در دو هم باشد عصاره [illegible] تازه سفوف [illegible]
و شیره [illegible] در آب [illegible] کوفته باشند [illegible] و میگویند که [illegible] قاتل و
مخرج [illegible] یک [illegible] شربتی از چون از سه درم تا چهار درم [illegible]
کرم [illegible] کرم دراز [illegible] حب القرع را بکشد و بیرون کند صفت آن [illegible] که انواع
کرم [illegible] شربتی [illegible] درم [illegible] و ترمس [illegible]
کوفته با عسل [illegible] سه درم با سرکه [illegible] با آب [illegible] صفت آن [illegible]
که در اخراج حب القرع [illegible] برنگ کابلی [illegible]
[illegible] وقت خواب [illegible] و بخورانند [illegible] که قتل و اخراج [illegible]
حب القرع نماید [illegible] نیم درم [illegible]
[illegible] دوازده درم [illegible] و آب کرم حل کرده و ادویه را [illegible]
[illegible] شربتی [illegible] و با آب کرم بیاشامند منفعت
[illegible] که [illegible] اگر مسهل
از [illegible] که در روز قتل [illegible] مسهل [illegible]
[illegible] طبیخ [illegible] و نمک و [illegible] از [illegible] کنند
و روز [illegible] از آن سفوف [illegible] ناهار بخورند و در غذا [illegible]
داخل کنند و وقت خواب [illegible] سفوف [illegible] بخورند و بخوابند صفت آن [illegible]
[illegible] خشک [illegible] مقشر [illegible] اسماق [illegible]
[illegible] سه [illegible] استعمال کنند و اگر در [illegible]
[illegible] روز چهارم مسهل
[illegible] نمایند و [illegible] خود [illegible]
[illegible] طبیخ [illegible] کنند [illegible]
[illegible] مسهل [illegible] سفوف [illegible]
[illegible] باشند [illegible] کنند [illegible]

چنانکه درد کند و نفخ و بیاز جوید و [illegible] و جند از دو پوشیدن سرکه و زیره و [illegible] کرده و طلا
کرده و [illegible] کوفته و همچنین پوشیدن [illegible] سداب نیز نافع عطش ان می‌شود
و اگر اسهال حیث باشد بعض با شکر غلیظ القوام یا بموم روغنی یا تخم [illegible] ضماد کرده یا سفوف [illegible] کرده
[illegible] قدف اسهال [illegible] شده [illegible] تا طعم [illegible] نشود و بعد از خوردن مسهل تا قریب
[illegible] معده و اطراف را گرم نگاه دارد و حرکت نکند و اگر مسهل در عمل کاهلی کند و در [illegible] آنکه
باید که پاره‌ای [illegible] آشتگی [illegible] و اگر مسهل [illegible] بوده باشد قلیلی از آب گرم [illegible] بوده تنقیه
یا [illegible] نموده [illegible] شده و همچنین [illegible] بعضی [illegible] و [illegible] قدم را [illegible] کنند
شروع در عمل کند [illegible] اشتغال کنند و [illegible] ضماد نموده با آب گرم [illegible] شده و [illegible]
که مکمل آن [illegible] که مسهل کرده و اگر [illegible] ضعف قوت مسهل [illegible] در عمل کاهلی
[illegible] باید که [illegible] در آب [illegible] کرده
که مسهل است و از جمله [illegible] از ادویه [illegible] بوده [illegible] و از [illegible] عمل [illegible]
[illegible] از معده [illegible] قی کنند [illegible] کند با معده پاک شود و بعد از
قی و [illegible] از [illegible] ساخته [illegible] و اگر [illegible] نافع [illegible]
اعراض [illegible] و [illegible] اعضا و تواتر [illegible]
یا عدم قی حادث شود [illegible] باید کرد که انفع تدبیرات
و [illegible] آنکه هرگاه مسهل [illegible] عمل نکند [illegible] باید کرد [illegible] بعد از
دو روز یا سه روز بوده باشد و اگر مسهل قوی بوده باشد تعدیل [illegible]
[illegible] و اما اگر عمل مسهل [illegible] و ضعف [illegible] شود [illegible] اطراف
[illegible] ابتدا از [illegible] نموده [illegible] و اگر [illegible]
[illegible] گرم [illegible] کنند و اعضای او را [illegible]
کنند [illegible] که از [illegible] و [illegible]
[illegible] معده [illegible] قوی [illegible] در [illegible] معتدل [illegible]
[illegible] دارند [illegible] خوردن [illegible] شده و از جمله

و [illegible]

اسهال ضعیف [illegible] در [illegible] بود [illegible]

خواص

خواص محموده [illegible] که [illegible] در اندکی بریان کرده در روغن [illegible] با سفوف
شود و [illegible] که [illegible] نافع باشد و همچنین اگر [illegible]
و بریان کرده قلیلی سفوف [illegible] و همچنین قلیلی [illegible] سفوف [illegible]
تا [illegible] از جمله آنکه [illegible] اسهال است [illegible] قی [illegible]
و [illegible] اطراف در آب گرم و همچنین [illegible] و جرب [illegible] طبیب
سفوفات [illegible] شده [illegible] سفوف [illegible] و [illegible] و از جمله
[illegible] تا [illegible] مثل [illegible] و همچنین [illegible]
[illegible] سرد خوردن [illegible] که [illegible] کرده [illegible]
و [illegible] سرد خوردن [illegible] و [illegible]
[illegible] نموده [illegible] که اسهال [illegible] مثل [illegible] نموده [illegible]
[illegible] و تقویت نموده [illegible] گرم [illegible] که [illegible]
[illegible] کردن [illegible] و [illegible] وقت [illegible]
حرارت [illegible] و اضطراب [illegible] شده [illegible]
خفقان [illegible] نموده [illegible] در [illegible] جمیع اعراض
[illegible] و در [illegible] که [illegible]
[illegible] و [illegible] عمل کند [illegible] و همچنین [illegible]
[illegible] و اگر [illegible]
[illegible] اطراف [illegible]
[illegible] و [illegible] و اگر [illegible] گردد در روغن [illegible]
[illegible] نموده [illegible] نافع بود و اگر مسهل [illegible]
[illegible] بوده [illegible] که بوده و [illegible] باید نمود
[illegible] و [illegible] تازه و [illegible]
مقویه و اگر [illegible] مسهل [illegible] عارض گردد باید [illegible] با روغن [illegible]

بعرق بادرنگ بخورد و حقنهای سویقیه که حصص خوش بکنند استعمال کنند و اگر از افراط عمل حدت تب
عارض گردد بزر قطونا و لعاب تخم ریحانی و صمغ عربی بروغن بادام یا روغن گل چرب کرده با شربت
سیب یا بیه یا مورد بخورند و استبرو و مزعفات کنند [illegible] مقالت دهم بلغ
در کیفیت اختیار و استعمال مخ جبنی ماء الجبن و انواع آن و استعمال مخ جبنی و انواع آن
وطریق استعمال آن فادزهر و اقسام آن در جهان در کیفیت استعمال جدوار و تریاق فاروق و ایارجات
کبار و تریاق حبوب حب سیماب و نیم پخت قیروطی بریق و بیان نسخ مرکبات مشهوره مجربه اکثر مذکورات
اما ماء الجبن باید دانست که او از چند جهت بهترین جمیع ادویه مسهله است اول آنکه با برقه قوام و لطافت قبل از
آنکه قوت بتحلیل رود باطل شود بعضو محصود برسد دوم آنکه هم رطوبت دارد و هم حدت پس بواسطه
تلیین و ارخاء مجاری و تعدیل از لاق اخلاط [illegible] ره می نماید و بحدت تقطیع مواد لزجه میکند سیم
آنکه چون صفیه شیر جدا شود مائیه و جبنیه باقی مانند مائیه آن مسهل و ملطف و جبنیه آن منضج و ملین
چهارم آنکه فضله که در بدن باقی ماند مضرت نرساند بلکه غذای بدل ما یتحلل می شود بخلاف سایر ادویه
مسهله پنجم آنکه چون شیر غذا است مالوف طبیعت با آن بیشتر اقبال و تصرف میکند و قوت آن
و آنکه با آن ممزوج است زودتر منفعل می آید ششم آنکه در تابستان و هوای گرم منفعت آن خوب و در
خلاف سایر مسهلات و چون این مقدمات دانسته شد باید دانست که صفت ماء الجبن چند نوع است
و هر نوعی در بعضی حالات انسب است پس اگر حرارات صفراویه و سایر امراض که از صفرا
و حرارت آن عارض می شود و اما از جهت تبرید بدن و تنقیح سدهای جگر و طحال و ازاله
یرقان و یا کاهت [illegible] بحسب [illegible] جرب و قروح و بثرها و مانند اینها خواهند برای صحت
تناسب تغییر [illegible] جوان صحیح که شیر خوب و فربه و [illegible] بوده باشد و از زرا شیر [illegible] ازو
یا بیشتر گذشته باشد و چند روز او را علفهای موافق بدهند مثل قصیل جو و کشنیز تازه و برگ
کاسنی و برگ بزر قطونا و کاهو و چغندر و امثال اینها و شبها از جو نیم کوفته تر کرده قدری بدهند چند
بعد از آن شیر او بدوشند و ده رطل [illegible] دیگ سنگی کرده با آتش ملایم گرم کنند و در اثنای
جوشش با چوب بید مشک بر هم زنند و پارچه از پوست آن چوب بریزند [illegible] دیگ می کند
و بعد از چند جوش در وقتی جوش شدن شیر دیگ را فرود آورند و سه اوقیه سکنجبین با یخ سرد
کرده

کرده تا آن باشند و سر دیگ را پوشیده در میان آب یخ یا برف بگذارند تا اجزای جبنی او بسته
شود و گرمی او برطرف شود و بعد از آن از کرباس تنگ دو نوبت صاف کنند و صافی او را
با یک [illegible] نمک اندرانی ضمادیه کرده مکرر در دیگ کرده اندکی جوش دهند و کف او را گرفته صاف نموده بید شوری
که بعد از بیان اقسام صفت آن مذکور خواهد شد بنوشند و از مسهلاتی که با این نوع مذکور باید نوشید
آنست که [illegible] پوست هلیله زرد را کوفته و بیخته با روغن بادام چرب کرده باشند [illegible] سفید کوفته
نموده سخته قبل از شربت ماء الجبن بخورند و ماء الجبن بر بالای آن بنوشند و هر چند روز بعضی هلیله آن
سفوف بخورد صفت آن پوست هلیله زرد دو درم صبر سقوطری یکدرم گل سرخ کتیرا هر یک ربع درم
و اگر مسهل قوی خواهند سقمونیا یکطسوج افتیمون [illegible] اضافه نموده و سفوف ساخته استعمال کنند
ماء الجبن را جهت تعدیل مزاج حاره و التهاب حرارت احشا و جمیع بدن که تمام [illegible] شدید
بدین طریق [illegible] زنند که شیر را در دیگ سنگی کرده با چوب بید بر هم زنند و با آتش ملایم بجوش آید
آورند و هر یک رطل شیر را دو اوقیه سکنجبین ساده که با یخ و برف بسیار سرد کرده باشند و دیگر آن دو
آب غوره بران پاشیده و دیگ را فرود آورده بطریقی که در نوع اول مذکور شد مهیا نمایند و این سفوف
بخورند صفت آن گل سرخ [illegible] نیم درم [illegible] تخم خرفه [illegible] دو درم و اگر ماء الجبن جهت ازاله جرب
حار و خارش و جوششها مثل تری و جراحتها و تاریکی چشم از صفرا و حرارت حادث شده
باشد و اگر این قسم ظلمت بعقب امراض حاره عارض می شود و کاهته رفع حدت و حرارت معده
که از انصباب صفرا متولد شده باشد خواهند بهمان طریق نوع دویم بعمل آورند الا آنکه بجای سکنجبین را
شربتهای آب غوره داخل کنند و با این سفوف بخورند صفت آن پوست هلیله زرد و کابلی و هلیله سیاه از
هر یک یک درم افتیمون یکدرم بسفایج یکدرم صبر [illegible] از هر یک نیم درم نمک اندرانی ربع
درم [illegible] از ضعف [illegible] قوه طبیعت باشد و اگر آنکه جهت ادفاع حاره جگر خواهند
مناسبت و اگر ماء الجبن جهت اعراض سوداویه کهنه مثل کلف و قوبا و داء الثعلب و جرب کهنه و جذام [illegible]
ظهور علامات جذام خواهند بدین کیفیت [illegible] زنند صفت آن [illegible] دو رطل شیر و یکدانگ [illegible]
ما به ترش تازه در آن میان بجوشانند و سر او را پوشیده بگذارند تا بسته شود و بعد از آن با کارد
خطوط کشیده قطعه قطعه کنند و در دانگ نمک اندرانی ضمادیه کرده بر روی خطوط بپاشند

ودرصافی بگذرانند چند بار و بزنند تا صاف آید و بعد از آن سه اوقیه سکنجبین با آب صافی آن ممزوج
نمایند با آتش ملایم بجوش آرند و با چوب انجیر تر که پوست آنرا کنده سر او را بطریق سر مسواک ریشه
ریشه کرده باشند بر هم زنند چون بجوش آید و قوام گرفته صاف نموده با آب گرم بخورند
صفت آن پوست هلیله زرد و کابلی و هلیله سیاه و مقل و افتیمون اسطوخودوس سنا گاوزبان
از هر یک نیم جزو نمک سیاه ربع جزو کوفته و بیخته شربتی از نیم درم تا ده درم بخورند و اگر علت ضعیف تر
بوده باشد ایارج ارکاغانیس یا ایارج لوغاذیا از یک مثقال تا دو مثقال با مطبوخ افتیمون بخورند و اگر ماء الجبن
اخراج فضول بلغمیه و سوداویه مزاج که از گوشت منعم بوده باشد و از جهت سده ای جگر خون
با آن بکوب زنند صفت آن بگیرند شیر تازه ده رطل و نیم رطل سکنجبین شیر مایه و نمک سوده و یک اوقیه
سقمونیا تخم کاسنی کوفته و بیخته در میان شیر بسیار بمالند و سر آن را پوشیده تا بر بندد و بعد از آن
بطریق مذکور قطعه قطعه نموده نیم درم نمک سیاه حل کرده بر آن پاشند و درصافی نموده بیا و بزنند
و آب را اگر فته باشد سه اوقیه سکنجبین عسلی ممزوج نموده بجوش نیم گرم صاف نموده با این مطبوخ
بخورند صفت آن هلیله سیاه بسفایج افتیمون تخم کرفس از هر یک نمک سیاه بقدر حاجت شربتی از سه تا
تا پنج بخورند و این مطبوخ نیز نسبت صفت آن ایارج فیقرا چهار دانگ نمک سیاه دو دانگ
شربت باشد و چون انواع ماء الجبن الشه شد مانند اکثر شیر قطعی کرده باشد بزند کور رشته
بعضی مفقود باشد موقوف ندارند اما واجب است که بطریق و تیز آن را باید شد و باید
که گوشت امراض سوداویه بر منه اگر سکنجبین افتیمونی باشد بغایت بهتر است و این نسخه مسهل الاخلاط
النافع است صفت آن بگیرند هلیله سیاه و نمک هندی و افتیمون در سرکه خیسانیده و صاف نموده
با سرکه سکنجبین بسازند و اگر اسطوخودوس و تخم کاسنی بیفزایند بسیار بهتر از این نسخه است و دیگر آنکه گوشت
امراض سوداوی را و حمل از شیر شتر بسازند بهتر است و کیفیت خوردن آن چنان است که تا چند
روز بقدر سهولت و صعوبت مرض و اقتضای مزاج الجبن را خالص باید نوشید یعنی بی آنکه مطبوخ
یا دوای مسهل ممزوج سازند روز بروز زیاده سازند تا به ده اوقیه رسانند و هر مقدار که نوشند
خواه کم و خواه بسیار باید که به سه قسم کرده سه دفعه بنوشند و هر دفعه تا دفعه دیگر نیم ساعت فاصله
و بعد از هر دفعه چند گام بروند و چون با دویه مسهله بنوشند از مقدار آن کم کنند که بعضی از حاشت

افراط

افراط در اسهال نکند و بعد از فراغ از عمل آن اشربه و اغذیه بدستور بر مسهلات است اما
کیفیت استعمال بیخ چینی بدانکه بیخ چینی دوای کثیر الفایده است و این مختصر گنجایش تعداد منافع آن
ندارد خصوصاً در ازاله امراض مزمنه که مرض مشهور بآتشک کشیده باشد اینست و بیخ چینی هرچند
کهنه و متخلخل باشد بهر نوع که بخورند انتفاع مییابند حتی آنکه جمعی را دیده‌ام که هر روز پاره را
با وزن معتنی نخاییدند و از بسی امراض نجات یافته ولیکن بهترین طرق از طریق تعریق
خصوصاً در امراض منعقده مزمنه و بعد از آن تنقیه بنوعی که حکمای ... مقرر نموده اند و بعد
از آن طریقه که مشهور است بیا بوده و در جمیع اقسام اولی آنست که بعد از تنقیه بدن از ماده
فاعل مرض بوده باشد و رعایت پرهیز نمودن خصوصاً از اغذیه غلیظه مضر است از دود و از ترشیها
و لبنیات و از هوای شدید البرودة و از جماع و اعراض نفسانی و اغذیه مبخره و نفاخ و در
امراض سوداویه از نمک بقدر امکان موجب زیادتی ظهور منفعت است و حقیر بیخ چینی را
در این رساله بیان میکنم اما طریق تعریق چنانست که بگیرند هر روز یک مثقال بیخ چینی را که او را برند
یا کارد تراشیده ریزه ریزه کرده باشند آنکه مکوب کنند با یکمن نیم تبریز آب در دیگ سنگی یا سفالی
با مس تازه قلعی کرده بپزند و سر او را پوشیده منافذ او را بخمیر محکم کنند چنانچه بخار از او مطلقاً بیرون
نرود و با آتش ملایم بجوش آرند تا نصف آید بعد از آن بیمار لحافی بزرگ بر سر خود گرفته و دیگ را
سر بسته در زیر لحاف پیش خود نگه دارند و بیمار با مشلی دیگ را گشوده سر را به بخار آن بدارند و لحاف
در رو یا بخم را به بخار آن بدارند و تا تواند صبر کند بعد از آن در وقتی که از آب گرم بنوشند و لحاف
را بر خود پیچیده بیک کنار بخوابند تا عرق خشک شده بنشینند چنان کنند که مطلقاً هوا بعضوی
گرم و نرم شده او نرسد که مفسده عظیمه مترتب میگردد و از آن آب جوشیده بیخ چینی را صرف
نموده قدری در دیگ طعام و نخود آب او کنند و قدری در آفتابه و وضو و طهارت او کنند و تتمه را
نگاه دارند که اثر گرمی آن باقی باشد و در محل تشنگی بجوش آب با ده بنوشند و در شربتی که گاهی میل کنند
داخل کنند و ثفل جوشیده را در آب خشک کرده و بعد از آن بجهت ثقل هر روز با دو مثقال تر آب مانند آن
دستور بجوش آرند تا بخار یک تبریز آید و همان طریق استعمال کنند و اگر مریض مرطوب بوده باشد
و بسیار ضعیف القوه نباشد ناشتا شروع کند و الا غذای لطیف زود هضم که مسدد نباشد مثل

ازآن

زرده تخم نیم برشت و شوربای گوشت دهانند اما هنگام نقل از شروع الی چهار روز کنند و آن نقلهای
دو بار جوشیده را نگاه دارند تا بعد از اتمام بیست روز تا پنج روز مجموع از آن قدر آب که چون بر
آید بخیز اکتفا شد جوشانیده دهانموده که تمام رده و حوضی کوچک ریخته انقدر که تواند بنشیند
و بدن را بشوید و دیگر بند زمیر فرنگی که این طریق متعلق است منفعت ظاهر است و احتیاج زیاد
ندارد اما طریق مصطفی حکیمای هندی این نوع اعتقاد بسیار دارند الحق که در بسی امراض از منه
آزموده ام و نافع بوده چنانست که هر روز چهار دانگ چوب چینی نیم کوب کنند و در یکمن تبریز آب یا کشمش
ملایم بجوشانند تا به ده وقیه آید صاف نموده گرم گرم بخورد و خود را بپوشند و وقت خواب اگر حیز
آن چوب چینی که صبح جوشانیده اند چه آن و صفت سنخ دیگر و غیر مصفع و غیر مستحیل بوده است
همان ثقل را در یکمن نیم تبریز بجوشانند تا به دو وقیه آید و بهمان طریق صبح بخورند و اگر متصف
بصفات مذکوره نباشد وقت خواب نیز همان رطل از همان قسم صبح جوشانیده مستعمل آورد
اما طریق استعمال معاجینی آن بدانکه اگر نظر بجمیع عوارض عمل کرده از ادویه موافقه نافعه بقوای ادوی
که در ترکیب ادویه مقرر نموده معجون تالیف کنند و جزو اعظم آن را چوب چینی کنند اما است
واللازم معاجینی مجربه کثیر الاستعمال که در اشخاص مختلفه نفع آن ظاهر شده است استعمال کنند
و از آنجمله سه نسخه است که بفقیر فواید عجیبه و منافع غریبه در اکثر اشخاص و امراض از آنها مشاهده
نموده ام صفت اول چوب چینی هشت دانگ دار چینی تودری از هر یک سه دانگ گاو زبان بادرنجبویه
صندل مشتق [illegible] قرنفل [illegible] زعفران درونج مصطکی یکدانه سه ورق عسل
علی الرسم معجون کنند شربتی هر صبح و شام دو دانگ بعد از ان آب طبیخ چوب چینی صفت دویم
و تالیف اطبای روم و فرنگ است اکثر امراض مواد دیه و بلغمیه و امراض عصبیه و امراض باحسه
و مفاصل را نافع است چوب چینی سی دانگ دار چینی [illegible] جوز بوا کبابه ریوند چینی شاهی کندر
مصطکی [illegible] زعفران یکدانه [illegible] عسل علی الرسم معجون کنند شربتی هر صبح و شام دو دانگ بعد از ان
آب طبیخ چوب چینی بخورد صفت سیم انکه مستعمل اطبای اکثر بلاد است چوب چینی ده دانگ ریوند
چینی سه دانگ [illegible] دار چینی سه دانگ قند سفید ده دانگ علی الرسم معجون کرده هر صبح و شام یک دانگ
بخورد اما سفوف نسخه است که [illegible] چوب چینی یازده دانگ کوفته و بیخته هر صبح

و شام

هر صبح و هر شام سه دانگ بخورد دویم چوب چینی بیست دانگ نبات سفید سی دانگ شربتی هر صبح و شام سه دانگ
سیم این را شیخ محمد حکیم کاشی مرتب ساخته اند یکسالی که ضعف اعضا شده خصوصا حفظ صحت
مداومت میکند و نفع زیاد [illegible] باشد چوب چینی نبات و سوای کوفته و بیخته شربتی هر صبح و شام یکدانگ
و از ان دو قسم است [illegible] آب طبیخ چوب چینی باید و اما نبوده و صفت نوعی که اکثر
اشخاص را در خمیه نفع آن ظاهر شده است که بگیرند هر روز چوب چینی شش دانگ کوبند و خمیر کنند و دو وقیه
مثقال عرق [illegible] بعد از آن آتش ملایم القدر بجوشانند که [illegible] عرق
کم شود و زیاده [illegible] و از کرم گرم بخورند و جمیع انواع خوردن چوب چینی اقل
آن مدت [illegible] است و اکثر آن چهل روز است اما کیفیت استعمال در زهر بدانکه [illegible]
حیوانی خصوص [illegible] بغایت [illegible] زیرا که تقویت [illegible]
و حفظ حرارت غریزی میکند و دفع ضرر سموم [illegible] استعمال آن بغایت حفظ
صحت [illegible] شیخ [illegible] طرق استعمال آن دو طریق است اول
در آن [illegible] از اکثر اطبا [illegible] است انکه در اول سال یک دانگ [illegible] الی
[illegible] دانگ [illegible] در سال دویم دو دانگ [illegible] هر سال یکدانگ
می افزایند تا که زیاده [illegible] صفت [illegible]
[illegible] که در سال [illegible] زهر حیوانی و هندی [illegible] بخورد [illegible]
و صفت حب [illegible] که هر یک دانگ [illegible] زهر [illegible] ورق طلا [illegible]
[illegible] مصطکی [illegible] چوب چینی [illegible]
[illegible] اما بقیه [illegible]
[illegible] در سال اول [illegible]
حب کرده [illegible] که [illegible]
[illegible] هر [illegible] صبح [illegible] سال دویم [illegible] حب کرده دو روز بخورد
و در سال سیم [illegible] سه روز [illegible] سه حب
جمع کنند و [illegible] گاو زبان که [illegible] سفید

با شربت سیب شیرین کرده باشند در بالای آن بنوشند طریق دوم استعمال پادزهر معروف
چنانکه شاه بهاء الدوله نوربخشی در خلاصة التجارب ذکر کرده در مفرح شاهی
و مفرح شاهی موسوم ساخته گویند که حضرت امیر سلطان حسین [illegible] این مفرح را تالیف
نموده او دعا کرد که اثر خوبش در بدن تا یکسال ماند و استعمال مفرح بدین طریق
استعمال پادزهر است و این معنی افلاطون حکیم عماد الدین محمود در رساله [illegible] بنده ام دهنده [illegible]
الکه موفق التجربه [illegible] تاریخ شیخی نموده و او در رساله [illegible] پادزهر طریق متعارف [illegible]
و نفع [illegible] یافت باستعمال مفرح شاهی قرار داده اند و در رساله [illegible] در ایران [illegible]
سه روز [illegible] صفت آن [illegible] حیوانی ده درم جدوار خطائی پانزده درم
زعفران پنجدرم ابریشم محرق [illegible] درم [illegible] شده درم [illegible] درم [illegible]
[illegible] درم صندل سفید [illegible] عقرقرحا [illegible] درم [illegible] کل سرخ [illegible] درم [illegible] کوفته [illegible] حل
[illegible] کرده [illegible] خشک کرده شربت [illegible] کنند [illegible]
باشد طریق دیگر که اکثر عوام [illegible] استعمال میکنند آنست که [illegible] که در طریق اول
مذکور شد [illegible] سماق خلاصه نموده [illegible] حل کرده [illegible] تا آنکه [illegible]
[illegible] منفعت این طریق [illegible] طریق اول [illegible] روز قبل از خوردن پادزهر
و بعد از آن [illegible] در تشریح [illegible] مذکور شد [illegible] مستعمل [illegible]
تا [illegible] اما طریق استعمال جدوار خطائی [illegible]
[illegible] جدوار زیاده [illegible] که [illegible] فایده [illegible] چند [illegible]
[illegible] که [illegible] خرق عادت [illegible] و اکثر تجربه نموده ام [illegible] استعمال این [illegible]
حفظ صحت است [illegible] مرض اما تجربه حفظ صحت آنست که [illegible] که اطباء خطا
النهر قرار داده اند که [illegible] که در این [illegible] پادزهر [illegible] ولایت جدوار [illegible]
منتفع می شوند و میگویند که [illegible] که [illegible] پادزهر [illegible] در جدوار [illegible]
پادزهر را در امراض حاره و امراض حاره [illegible] استعمال [illegible] کرده [illegible] استعمال جدوار
[illegible] آنست که اکثر [illegible] اما طریقی که اطباء طبقی

ایشان

ایشان مقرر نموده اند چنانست که در اول [illegible] روز دوم [illegible] روز چهارم
چهار دانگ روز پنجم [illegible] روز ششم دو دانگ روز هفتم یک دانگ [illegible] عمل [illegible] روز
این مقدار [illegible] را [illegible] نرم [illegible] عرق [illegible]
گاوزبان خالص ده [illegible] زعفران نیم دانگ [illegible]
خلاصه نموده اضافه کنند و [illegible] افزوده [illegible] ناهار بنوشند [illegible]
پرهیزی که در پادزهر مذکور شد رعایت کنند [illegible] ولیکن جدوار باید که خطائی
[illegible] که کرم [illegible] نبوده باشد تا آنکه [illegible] مطلوبه [illegible] و اما طریق
واعتقاد [illegible] قسم است [illegible] هر روز [illegible] دانگ [illegible] نموده
نمایند با آنکه با ادویه [illegible] از افیون [illegible] مطابق [illegible]
ادویه ترکیب نموده [illegible] بعد [illegible] کیفیت [illegible] نسخه
جدوار [illegible] این نسخه است که موافق اکثر امزجه است صفته آن جدوار خطائی [illegible]
صندل سفید [illegible] خطائی [illegible] مقدار [illegible] نوره مطلش
یاقوت [illegible] افیون [illegible] عرق [illegible]
[illegible] سماق [illegible] نموده [illegible] عرق [illegible] خشک [illegible] نموده [illegible]
حل کنند و این نسخه [illegible] اطباء ما وراء النهر است [illegible]
جدوار خطائی [illegible] عود [illegible] زعفران [illegible] افیون [illegible] مشک [illegible]
[illegible] نموده استعمال کنند اما استعمال آن [illegible] ازاله امراض [illegible]
که در تقویت اعضای رئیسه خصوصاً قلب و دفع سموم مشروبه [illegible] و تفتیح سده
کبده [illegible] و دفع عفونت اخلاط و حفظ بدن از [illegible] ادویه [illegible] استعمال آن
[illegible] اسهال و [illegible] در تحلیل اورام حاره و بارده و [illegible]
الدم [illegible] استعمال [illegible] باشد [illegible] نظیر ندارد
فقیر در جمیع [illegible] مذکوره مکرر تجربه نموده ام و تفصیل کیفیات استعمال در جمیع امراض
داخلی و خارجی در کتابهای دیگر مذکور است اما کیفیة استعمال تریاق فاروق [illegible]

مستغنی از تعریف است و طرا اینکه مجرب و متحقق بوده باشد و امتحان آن است طریق که در قانون کامل
و اکثر کتب معتمده از قدما مشهور است اگرچه اعتماد بر آن طریق بیشتر است و لیکن در اکثر اوقات
ممکن نیست یا میسر نمی شود و آنکه در همه وقت همه کس را میسر است نقل نموده اند یکی آنست که اول
قدری سیر خام بخورند و بعد از آن قدری از تریاق فاروق بخورند اگر تعطیش را که سیر آورده تسکین بکند خوب است و فاروق
والله اعلم دیگر آنکه اندکی از تریاق را با ربع از شیر گوسفند بیامیزند و بعد از یک شب اگر رایحه سیر معلوم شود
خوب است دیگر نقل کرده که تریاق فاروق را در خون خوک هر گاه منعقد شده باشد خون تیزید انید
اگر در ساعت کند حقیقت شود خوب است والله اعلم و چون تریاق فاروق ممتحن بدست آمد باید در خوردن
کردن تریاق باید که ضعیف القوه نباشد و در کند طول اوقات وی نباشد و در خوردن
کردن او از اخلاط فاسده پاک شده و هوای زمان نیز معتدل شده و بهترین اوقات
وقتی است که شمس در حمل یا میزان باشد و بدترین آنکه در اسد یا جدی بوده باشد و از اعظم
شرائط تناول تریاق است که در هر علتی مقدار شربتی که مخصوص آن علت است ناهار
بلع کنند و شربتی که مناسب مرض بوده باشد بر بالای آن بنوشند و بعد ساعت ملعقه
چیزی از ماکول و مشروب بخورند تا آنکه جوع اشتداد یابد بعد از آن یک کاسه از آب
طبخ شبیت که با عسل و نمک شیرین و شور کرده باشند هم گرم بنوشند و جهد نمایند تا قی کنند
که اگر باین طریق عمل کنند اخلاط از معده زود دفع می شود که از غایت غلظت اگرچه در اوقات دیگر تناول
موجب تنقیه نمی گردد و اعتقاد طبیب است که برای این دو قسم مذکور سنیعیقی قسم دیگر
استعمال کرد زیرا که چون تریاق به معده رسد قوه آن به عروق نفوذ نموده فضول فاسده را با معده
برمیگرداند پس اگر تقی دفع نکنند بعد از تحلل کرده به دیده آفت در آن بکنند و با عصاره غذا که
نفوذ کرده آفت و خطر متصاعد و صلاحیت غذای بدن در آن نمی باشد و این فایده باعث
جمع قدما در این تریاق را آنها گفته اند استعمال آن را حیث رانست مثل لوغاذیا و ثانیه
آن و ضعف از اینها خصوصاً لوغاذیا و در امراض مزمنه با دیه احتیاج تشریح و بیان ندارد
و بدانکه واجب است قبل از تناول ایارج لوغاذیا ده روز پرهیز کنند بعد از ترشیح از تناول
آن نیز ده روز پرهیز کنند و در ده روز شوربای گوشت آبی یا مرغ که با تعلیقی از حیثی در آن

دیگر

و کشنیز خشک پخته باشند اقتصار کنند و در ده روز بعد شوربای سنجوش که مایل بشیرینی بوده باشد
و اگر از گوشت بره و مرغ که داروبه اکثر مناسب مزاج بوده باشد و باب تیمود قند با سرکه
سنجوش کرده باشند اقتصار کنند و می باید که از خوردن ایارج یک الی نیم کم
نکذشته باشد مجرد را حتی از تناول ایارج بدو شب مقدار یک فنجان آب طبیخ حب مفرح
وا ماردانه باید خورد و بعد از آن ایارج را مقدار و کیفیتی که مقرر است باید خورد اما
ترتیب خوردن حب سیماب و کیفیت تعریج لیقو طلی ز ... و بیانکه سیمترین انواع حبوب
سیمابی که مجرب اهل این اثر بلعید است سه قسمست که مذکور میگردد اول آنکه بگیرند سیماب دو درم
سفوف مقوی که عبارت از سفوفیست که از دارچینی و رازیانه و قرنفل و مصطکی مساوی ساخته
باشند نیم درم سرکه خشخاش فلفل زنجبیل از هر یک دو درم مجموع را کوفته و بیخته سیماب را با ...
ساخته کف مال کنند تا سیماب کشته شود پس بعسل و شربت لیمو معجون کرده هر صبح و شام شربتی یک
نخود بر کنار بخورند دوم فلفل چهار درم نشاسته سه درم کوفته و بیخته سیماب معه قند سیاه
کوفته از دو میده شش درم روغن گاو شش درم همه را بگیرند بیامیخته کف مال کنند تا سیماب کشته شود
و چهار ده بخش نموده هر صبح و شام یک بخش را حب کرده بخورند سیوم به گوارش شکر خام سیماب یک
یک درم را بگیرند و در آن قدر سحق کرده که سیماب کشته شود و مجموع یک دست شود و بعضی
عوض شکر کشمش سبز میکنند و بعضی عوض آن با گواره زرچاد و بعد از اتمام همه را ... حب کرده
شش عدد بخورند طریق استعمال این حبوب چنانست که هر روز یک حب یا ... ترتیب
مقرر بخورند و قاشقی آب نیم گرم بالای آن و غذا شیربرنج بی نمک و قند سفید یا نبات و نان
مایه دار بی نمک و یا چوجه بره و مرغابی بی نمک بخورند و پرهیز کلی در حبوب ملحی مضر است
رعایت نمایند و اگر طبیعت ممتنع گردد ده روغن بادام بانکند بعد از حب بنوشند
و اگر از جوشش دهن بسیار متاذی شود اول آهسته تسکین طبیخ خطمی و خیار زنی با بنفشه تخم خطمی
بادرنجبویه توت و رب کشمش تر و گلاب مضمضه و اگر که سیلان لعاب کثیر شود
بجهت دفع جوشش و الم آن با سرکه و گلاب با نعنع سماق و زرشک و ... و اقرقوت و کشنیز
خشک و گلاب نیم گرم مضمضه و غرغره کنند و تباشیر و فوفل و گل سرخ و ... دیگر

خرد کرده کاسنی هندی کوفته در روغن و موضع خارش بمالند نفع کند و خاکستر چوب انجیر در روغن سداب
نافعست اما قیروطی که بآن تمریخ است بر سه نسخه است اول خضخاضی که خضخاضی گرد سقطی
سورنجان قسط تلخ زراوند مدحرج زنجبیل شیطرج حاشا و شیر زرنباد دارفلفل از هر یک دو مثقال
برگ حنا سته زرنیخ چهار درم صابون زرنیخ که ادخال مقدار اصطرک در روغن بادام تلخ روغن حرف
روغن کهنه گاو و روغن قسط از هر کدام بقدر کفایت موم زرد صیقل کرده و نیز هر یک ده درم را با موم
بگدازند و بعد آن را با کلاب بیرند و موم و سائر ادویه را حل کنند و در حق آنرا ترتیب کنند در گرمابه
تلخ بمالند و وقتی که داخل میکنند باید که سر در آن بمالند بعد ازان چند روزی
بگذارند تا مزاج باید پس بطریقی که مذکور شد بکرر استعمال کنند نسخه دوم موم نیم درم در روغن
گاو و روغن گل یا روغن زیت باشد حل کرده پس سیماب و چهار دانگ نورده اضافه نمایند
و کف مال کنند تا سیماب کشته شود و استعمال کنند سیماب کرده زرده یک درهم دانه زرد الو
تلخ داخل کنند والقدر بمالند که مخلوط کشته شود اما طریق استعمال آن چنانست که یکی از اقسام
نسخه را که اختیار میکنند باید سه حصه کرده سه روز متواتر هر روز در محل اعتدال هوا و معده و مکانی
معتدل با این کیفیت بمالند که ابتدا از میان دو ابرو کنند و یا پس کردن به پشت گوش دو
بمالند و بر تمام مهره‌های پشت و بر جمیع مفاصل بدن از دستها و پاها و مفاصل انگشتان
و هر جا که دردی باشد بمالند و لیکن مقعد بمالند در زیر بغل و کش ران
بوده باشد نرم نمانند و باید که در پاها هر روزی از آن سه روز که روغن میمالند روز
دیگر سه روز باشد و باید که جامه‌ای پنبه دار گرم پوشیده از هوای سرد نهایت
احتراز واجب دانند و همچنین رعایت تمامی آنکه در پرهیز تلخ مذکور شد بجا آورند و قطعه
پنبه حلقه حلقه در دهن نگاه دارند و مضمضه و در روایت که در جلب مذکور شد
جهت جوشش دهن بعمل آورند بعد از اتمام ایام تمریخ سه روز صبر نموده بعد از آن بحمام بروند
و بعد از آنکه بدن را با صابون زرقی شسته باشند تلخ ملبوس پاکیزه بپوشند منفعت
در اسباب تولد ریاح و علامات غلبه آن و کیفیت تحلیل آن بدانکه حرارت ضعیفه هرگاه عمل کند در
مادهٔ ثقیلی مرتفع می‌شود ازان بخارات غلیظ عسرالتحلیل پس هرگاه متفرق نموده

حرارت

حرارت آن را و غلظت آن زیاده شد پس اگر در عضو منتشر و متحرک است اسم ریح بر آن اطلاق میکنند
و اگر ساکن و مجتمع شد محتبس باشد ریاح نفخ مثل معده و از آن نفخ میگویند و از جمیع اغذیه نفاخه غلیظه
و ایضا در رطوبت فضلی ناشی ریح و نفخ متولد می‌شود و علاماتی که دلالت بر ریاح میکند از
آنجمله آنست که در اعضای حاسه وجع ممدد که با خفت انتقال بوده باشد پدید می‌آید
و حرکات غیر طبیعی مثل اختلاجات در اعضا ظاهر میگردد و قراقر نفخ در شکم و معده
محسوس میشود و ریاح به ارواق و غیره لیلا رفع می‌شود و از رفع آن خفتی حاصل میگردد اما تنقیه
کسر و تحلیل ریاح میکنند از ادویه مفرده صعتر است و برگ سداب و کندر و انیسون و
کرویا و خولنجان و زنجبیل و قرنفل و مصطکی و کاشم و زیره و حب الغار
و خولنجان و سکنجبین ادویه و با خوابیدن از پارچهٔ ابری را
با طبیخ بعضی ازانها تر کرده گرم گرم بر عضو نهادن تحلیل نفخ و ریاح میکند و همچنین اگر مطلق
ارجند بیدستر بوده باشد بغایت نافع بود و از مرکبات کاسر الریاح
بغایت سریع النفع است و خولنجان و سکنجبین مسحوق شربتی یک با آب گرم
نافعست دیگر تریاق اربعه است و آن در تحلیل ریاح غلیظه از معده و امعا و
احشا و در تسکین اوجاع که از برودت و ریح متولد شده باشد بی‌نظیر است
صفت آن حب غار زراوند طویل افرازاء متساوی
علی الرسم باشد و در عسل معجون کنند شربتی یک با آب گرم مستعمل بود
کرکمت ریاحی که در شکم متولد شود و دردهای جگر و طحال و معده نافعست صفت
آن سنبل زرنباد تخم کرفس انیسون بدستر تخم
زراوند طویل مصطکی اجزاء علی الرسم با عسل معجون نموده شربتی
از یک تا دو درم باشد صفت در اسباب تولد سده و علامات
حدوث و بیان معنی آن بدانکه سده سبب بسیاری از امراض صعبه میگردد و حدوث
آن یا از جهت وقوع شی غریب است در مجری مثل سنگ ریزه و ریگ یا ثقل بسیار و
یا خلط غلیظ لزج یا خون بسته و مانند آن یا آنکه برودت یا یبوستی قوی که موجب ضیق

سددی می شود و یا از جهت شدت قوت ماسکه یا ضعف دافعه ماده در مجری بماند و بسته
میشود و یا از جهت بستن شدید است یا از انطباق مجاری است و رمی که می ورزد آن مجری را
بفشرد و امثال اینها و گاه یکی ازین اسباب موجب سده جگر گردد و گاه بیشتر و از جمله
اغذیه که مسدد است جمیع گوشتهای غلیظ است و نان سیده خصوصاً فطیر و دیگر شرابهای
غلیظ خصوصاً شیرین و دیگر برنج و عدس و باقلی و حلواهای مختلف و خرما و جمیع شیرینیها خصوصاً
خصوصاً که در او [illegible] شده مثل حلواهای آرد و روغن و قطایف و پالوده و مانند اینها احداث
سده میکنند خصوصاً وقتی که حرکت ریاضتی را بعد از آن ترک شوند یا آب بسیار بر
بالای اینها خورند اما علامات سده بدانکه هر گاه سده در میان معده و جگر واقع شود
علامت آن رطوبت براز و کثرت آن و کثرت عطش و قلت خون و تغیر لون است و نحافت
و هر گاه در میان معده و طحال حادث گردد علامت کمی اشتها و بزرگی و ثقل طحال است
و هر گاه در میانه معده و دماغ پدید آید علامت آن کمی اشتها با ضعف قراقر و قوت
هضم وقت احساس بوی طعام شده ذکر شده است هر گاه در میانه معده و امعا عارض گردد
و اعراض ایلاوس و قولنج ظاهر گردد اما ادویه مفتحه بدانکه مفتح دوائی است که هر ماده که
در مجاری واقع باشد تحریک آن نماید [illegible] و منتفع سازند و هر چه
طعم آن تند و تلخ و حریف و لطیف باشد و هر لطیفی مفتح است و از ادویه
مفرده افسنتین و اقحوان و انیسون و تخم کاسنی و تخم فنجنکشت و تخم خربزه و اذخر [illegible]
کبر و کرفس که پرده کبر و جوزالسرو و ماء الخلاف و دار فلفل و دارچینی و زرنباد [illegible]
و [illegible] و سنبل [illegible] و صعتر و عروق الصفر و [illegible] و عصاره [illegible]
و فنق و فوذنج و فاقله و قسط و قنطوریون و کبر [illegible] و کرفس و کراث [illegible]
گل سرخ و هندبا هر یک ازین مجموع از جمله مفتحات سده جگر است و بیشتر ادویه
مفتحه [illegible] که چون [illegible] سده جگری که
[illegible] در زنجبیل [illegible] می آورد و از مرکبات مفتحه
[illegible] اکثر نسخ آن است که منضج مواد غلیظه و مفتح سده و مدر فضلات

وکاسر

و کاسر ریاح است و نافعست سوء القنیه و استسقاء را صفت آن پوست بیخ رازیانه پوست بیخ کرفس
پوست بیخ کاسنی از هر یک سی درم اما پوست بیخ کبر یازده درم تخم رازیانه تخم کرفس هر یک شش درم [illegible]
[illegible] مویز منقی چهل دانه [illegible] ده درم [illegible] در آب جوش [illegible] کرده با [illegible] رطل
عسل بقوام آورند شربتی از یازده [illegible] درم باشد [illegible]
بر آن [illegible] می افزایند و دیگر از شربت مفتحه کثیر المنافع شربت دینار است خصوصاً [illegible]
[illegible] نافعست از برای سده ماساریقا و جگر و [illegible] و اورام اینها و ادرار بول [illegible]
[illegible] نافعست از برای یرقان و حرارت جگر و معده خصوصاً هر گاه اضافه کنند [illegible]
است از برای حصبه و [illegible] دموی و صفراوی صفت آن تخم کاسنی [illegible] پوست بیخ کاسنی
درم ریوند چینی [illegible] ریوند را [illegible] کرده [illegible]
با دو رطل قند بقوام آورند و هر گاه بجهت زیادتی قوت آن [illegible]
بر آن باشند شربتی [illegible] باشد و اما مسهلاتی که در حال وجود سده [illegible]
آنست که بسیار قوی نباشد زیرا که ماده [illegible] واجب است که ضعیف باشد [illegible]
[illegible]
[illegible] موافق و نافع است و واجب است که در اغذیه [illegible] سده کنند [illegible]
منفعت [illegible] در ایمای بکیفیت اسهال و مداوای او و بیان ادویه جالبه مفرده و مرکبه بدانکه معالج
اسهال را واجب است که از چند امر غافل نشود اول از وقوع اشتباه میان انواع اسهال [illegible] در تشخیص و تحقیق
نوع [illegible]
و [illegible] در آن باب [illegible] معروف شده اند [illegible]
نوع از سه وجهت اول آنکه با اسهال کبدی [illegible]
در [illegible]
خون [illegible]
که استفراغ خون [illegible]

بدن لاغر نمیشود الا بعد از افراط که گرسنه دارد زمان چهارم آنکه استفراغ کبدی از اول با خر خون محض میباشد
باغ لی و غلیظ نمیباشد بان خواطر مگر بعد از افراط که گرسنه سطح امعا نموده باشد و خروج فراط کم غلیظ
بخلاف معوی که ابتدا صفرا و زرداب استفراغ میشود و بعد از جراد مدفوع میشود بعد از ان خون و خام [illegible]
بعد از ان چرک مستفرغ میگردد پنجم آنکه مدفوع کبدی نوبت متعفن میباشد ششم آنکه کبدی [illegible] بعد از
بسیار و در مرات کم و غیر متصل میباشد هفتم آنکه خون کبدی اکثر اوقات بعد از [illegible] میباشد و کم [illegible] مختلط
میگردد هشتم آنکه در کبدی روز بروز احوال علیل بدتر و مدفوع متعفن تر میباشد نهم آنکه اکثر کبدی خالی
از تشنگی و تب والتهاب نمیباشد دیگر باید دانست که اصل در معالجه اسهال بلکه در مداوای جمیع امراض تعدیل
اعضای رئیسه است چنانکه اگر ضعف در اینها بینند تقویه نمایند و اگر ضعف یا سوء المزاج احساس کنند تقویت
و تعدیل نمایند و همچنان رعایت حال معده نیز از واجبات است دیگر آنکه در شرب دوا مبالغه و الحاح
نکنند زیرا که اکثر سبب امتداد علت میگردد خصوصاً در اسهال [illegible] در معالجه ان تخفیف [illegible] طبیعت
و قوت اعضا دیگر آنکه در حفظ قوت [illegible] غذای قلیل البدل [illegible] نیمبرشت [illegible] کثیر الغذا
دیگر آنکه در معالجه اسهال حبس [illegible] تعجیل نباید نمود و اگر [illegible] اسهال [illegible]
علاج باید کرد [illegible] که [illegible] حبس نمودن [illegible] علیل کرده [illegible] اسهال [illegible]
و در حقیقت [illegible] مثل [illegible] با استعمال [illegible] مثل الطیبه [illegible]
کرده [illegible] نمیباید نمود دیگر آنکه [illegible] مقصود [illegible]
و ادرار [illegible] حبس مطلق [illegible] نباید نمود دیگر آنکه [illegible] مفرد [illegible] مقصود حاصل گردد اختیار [illegible]
نمود دیگر آنکه [illegible] علاج نکنند دیگر آنکه [illegible] اقتران [illegible]
[illegible] و باید دانست که [illegible] حبس [illegible]
اسهال [illegible] معوی است [illegible]
[illegible] شیخ [illegible] نقل نموده [illegible]
[illegible] کرده [illegible] تعلیقه [illegible]
می شود [illegible] مثل [illegible] زعفران [illegible]
کرد و باید دانست که [illegible] اسهال را [illegible] واقع است و از جمله [illegible] اسهال [illegible]

دو الکت

دو الکت

بتوسیع سم و همچنان که [illegible] معده و شکم و از جمله ادویه مفرده اسهال [illegible] شکم [illegible]
و اگر با [illegible] سرخ در او [illegible] باشد با بعضی ادویه قابضه حقنه کنند [illegible] روده را
نافع بود و خون شکم [illegible] اس [illegible] شکم [illegible] حابس اسهال بود و [illegible] را
نافع بود [illegible] اگر [illegible] زنجبیل [illegible] کوفته [illegible] آب [illegible]
سفید [illegible] بخورند نزف الدم [illegible] که [illegible] باشد خصوصاً که [illegible]
بوده باشد [illegible] حابس بود [illegible] نافع بود و اسهال [illegible] که [illegible]
بوده حبس کند و اگر با ادویه موافقه مثل سنبل خلط کنند اسهالی که [illegible] سردی [illegible]
[illegible] اسهال [illegible] در [illegible] آب
[illegible] اسهال [illegible] که [illegible] قطع کند [illegible] بریان کرده
[illegible] کرده شکم [illegible] نافع بود [illegible] خطمی چون [illegible] شکم قطع
کند [illegible] نافع بود و شکم [illegible] اسهال [illegible] کرم [illegible]
باشد [illegible] بریان کرده شکم [illegible] اکثر [illegible]
[illegible] نافع بود و اگر [illegible] بریان کرده [illegible] حرارت بود
[illegible] اسهال [illegible] نافع بود [illegible] بریان کرده
[illegible] نافع بود و شکم [illegible] اگر [illegible] آب [illegible] کرده [illegible] اسهال [illegible] قطع کند
[illegible] شکم [illegible] بود [illegible] الحمقا [illegible] حابس [illegible]
[illegible] شکم [illegible] خصوصاً [illegible] نافع بود [illegible] خطمی [illegible]
اسهال [illegible] کوفته [illegible]
[illegible] شکم [illegible] خون [illegible] کنند [illegible]
[illegible] آب [illegible]
از ان [illegible] شکم [illegible]
[illegible] کرده [illegible] کوفته [illegible]

اسهال صبیان را حبس کند جو زبوا خصوصاً بریان کرده شکم ببندد حب الرمان شکم ببندد خصوصاً بریان کرده منع کراد
صفراویه کند حب الرشاد و تخم خرفه مقشر بغایت نافع بود خصوصاً که روغن گل سرخ چرب کرده با بکرم بخورند
حب الزیتون شکم ببندد حصرم شکم ببندد حنظل سیح و اسهال کهنه را نافع بود خرنوب خشک شکم ببندد
ختمی تر سفید شکم ببندد دم الدرب قطع اسهال مزمن کند دم الابل بریان کرده زر و سنط ریاه و اسهال
کهنه را نافع بود دم الاخوین مدقوق با آب به خام قطع قیام الدم نماید زرآوند قطع اسهال کند که از
ستده با آب زلال حادث شده باشد نماید خصوصاً با گل سرخ یا سنبل و بالجمله هرگاه مخلوط سازند با
ادویه که اضعاف قوه مسهله آن نموده ایضاً فی قوة قابضه آن نماید مثل گل سرخ و جلنار و
طراثیث و صمغ عربی کرده و مانند آن کثیره و سنط ربای معوی نافع باشد و ریباس اسهال صفراوی
را نافع باشد و عروق صینی شکم ببندد زرشک دو درم سحوق ب شیده از آن سبر قطع اسهال معوی
و معدی که از ضعف قوه نموده باشد کند سفرجل پیش از غذا شکم ببندد هرگاه با اسهال عرق الدول
بوده باشد هیچ دوائی مثل شربت به نیست زیرا که قابض و مدر است سماق قطع اسهال صفراوی کند
خواه مزمن خواه غیر مزمن باشد سنبل شکم ببندد شب پس اسهال مزمن را عظیم نافع بود و
خون از هر موضع که آید ببندد سویق الشعیر سویق النبق سویق الرمان و سویق النعیر و سویق الخرنوب
تمامی حابس بود و دفع اسهال کند بیاد آوران بکدرم از آن با آب لسان الحمل قطع نفث
الدم و حبس الطبیعه کند و در اطبیه و الحمضه مبرجان فعل کند صمغ عربی اسهال صفراوی را دا سهال ...
نافع بود طباشیر اسهال معوی را حبس کند خصوصاً بود داده خصوصاً بر قرده ... فور طفاه
حرارت کند و تشنگی بنشاند طراثیث شکم ببندد و قطع نزف از هر عضوی که باشد کند ثمره
طرفا قابض است طین ارمنی قطع خون ریختن کند عدس با پوست انار و گل سرخ با زعرور یا سفرجل
هرکدام باشد بپزند شکم ببندد تقته خون ساکن گرداند عظام الکراتحوان ران گاو و سوزانیده حاکستر
او را با آب عنب الراعی بخورند شکم ببندد و نزف الدم را سود دارد عفص بغایت قابض است
چون سحق نموده با آب یا غذا بخورند اسهال کهنه باز دارد عقیق نمر آن بکه شکم ببندد عناب
سویق استخوان ... شکم ببندد و سنط ریاه را نافع بود خصوصاً کود اوی را عنبر شکم ببندد و تخم

سیلابها

126

سیلابها باز دارد و سیح صفراوی را نافع بود فاغره یعنی کل بر ثعلبیه شکم ببندد فستق پوست بیرون او چون
در آب جوش بنده بیاشامند شکم ببندد و سیح امعا زایل کند قاقیفه و جاج خشک کرده با سوهان نرم کرده
سه درم با ربت بیار به اتش قطع زرب کند قطن عصاره ورق اسهال اطفال را نافع بود قنب شکم
ببندد و کافور اسهال صفراوی را باز دارد کبر شکم ببندد و کرفس نیز اسهال فعل کند کستیز خشک بریان کرده
شکم ببندد کیفین در دخ زرش خصوصاً جوش بنده و خصوصاً با بیس جوشیده باشد با لسنک تفشیده داغ کرده باشند
اسهال صفراوی و دموی را ببندد و لبن ماعز با این تافته سه مرتبه داغ کرده منفرد یا اندکی بیخ در آن
بخ شکم ببندد و سیح را نافع بود و مح بیض در سرکه جوش بنده شکم ببندد و لب بریان شکم ببندد و نعناع فاقل
است شکم ببندد و حیض را نافع بود اما ادویه که نافع است در اسهال که باشد سوال البدن بحسب اسهال
مصطکی اس صمغ عربی کندر بزرقطونا بریان کرده طین مختوم بلوط جوز بلوط مشوی با الجمله اکنه عنوقه وجوه
شدیده در آن نباشد بلکه در آن بوده باشد در انحلال نافع است و اگر صبر لتوده سعد از ادویه عفصه
مائیه بدید بنده و بیشتر نفوخات که از ختمی تر و کتیرا و صمغ عربی والاس و قسب آسه بریان کرده باشند
موافق و نافع است اما مرکبات اسهال الاخذه کبیر الاستعمال مجرب که در اکثر اوقات در اسهال نافع بود
از جمله مرکبی است که اسهال اجزای او چند مازوی سبز پوست انار سماق مقلو از هریک یکدرم
کوفته و بیخته سفیده تخم مرغ خمیر کرده در میان ناری که فصلی کرده باشند کند پخته سر او را با خمیر بگیرند و در
روی آتش بگذارند تا بریان شود پس بیرون آورند بخورند و نیز از آنجمله سفوفیست که اسهال صبیان را که
محل بر آمدن دندان عارض می‌شود نافع و مانیست ختمی تر حب الاس کندر سعد از هریک
یکدرم کوفته و بیخته در شیر مرضعه حل کرده بخورانند طفل را حوارش سماق که تقویه معده کند و حبس
اسهال صفراوی نماید سماق منقی سه درم سویق النبق سویق الشعیر کعک خرنوب نبطی از هریک
دو درم کوفته و بیخته شربت سیبری بعجون کنند شربتی سه درم قرص طباشیر که بعض که نافع است
در حمیات حاره و خفقان حاره و دق و سل و تشنگی و کرب و قی الدم و اسهال و سرفه و ضعف
این قرص در اسهال حاره مستغنی از تعریف است و هر گاه هیچ دوائی نافع نیفتاده باشد این قرص بتوفیق
شفی مطلق شفای تام میکند خصوصاً که با اسهال حرارت و تشنگی باشد صفت آن
گل سرخ رب السوس از هریک شش درم تخم خیار تخم بادرنگ مغز تخم کدو تخم خرفه از هریک چهار درم

طباشیر سفید صمغ عربی کثیرای سفید از هر یک دو درم نشاسته گل ارمنی [illegible] کافور قیصوری
یکدرم زعفران نیم درم کوفته و بیخته با لعاب بزر قطونا قرص نموده در سایه خشک کنند شربتی یک
قرص کهربا جهة اسهال دم و سیلان خون از هر موضع که بوده باشد نافع است کهربا چهار درم گل مختوم
صمغ عربی کندر از هر یک سه درم نشاسته گل ارمنی اسد طباشیر تربت الیونس جلنار از هر یک
دو درم اقاقیا یکدرم و نیم برشته مورد خمیر کرده قرص کنند شربتی یک [illegible] باشد سفوف مقلیاثا
که نافعست جهة اسهال کهنه و زحیر و ضعف معده و مغص نیم اسپرغم مقلو نانخواه و تخم زیره
کرمانی مدبر مقلو نیم جزو تخم کتان تخم کندر با بلیله سیاه مقلو در روغن گاو بیخ فرفیون و تخم عود از
هر یک تخم کتان با مصطکی نیم جزو از درمی تا سه درم بهمین استعمال کنند سفوف تخم
خطمی که در انواع اسهال که با پیچ و مغص و حرارت بوده باشد نافع است تخم خطمی
تخم خرفه گل ارمنی یکدرم نشاسته صمغ عربی مقلو ده درم مجموع را کوفته اندکی بریان کرده شربتی سه درم
بود با شربت مورد و کهنه اسهال کهنه را قرص طباشیر با نقلی که مذکور شد با شربت اصل [illegible]
سیع تخم بارتنگ نافع است جوارش [illegible] که نافعست جهة خلفه و [illegible] و اسهال و نفخ
و قراقر صفت آن نانخواه جوز بویا کنند اجزا مساوی و بعضی پوست بیرون پسته نیز گویند
افزایند نرم کوفته با مویز که دانه گرفته نرم کوفته باشند معجون سازند صبح و شام دو درم صفت
المحقنه که حبس اسهال نماید و دفع حرارت کند اول القدر [illegible] بران کنند تا بریزند که
ربعی از آن باقی ماند بعد از آن [illegible] از آن آب [illegible] و اگر یکدرم حب الاس در آن
آب ریخته بعد از یک ساعت صاف نموده یکمثقال طباشیر صندلی کرده بران باشند انفع خواهد بود
و صفت حقنه که [illegible] صمغی را نافعست و نیز عفص [illegible] نموده با [illegible]
سرشته [illegible] اول [illegible] را در عرق چوب کرده بعد از آن حقنه را استعمال کنند صفت
دوائی که جهة حبس طبیعت [illegible] بکار برند [illegible] و در دیگ حدیدی کرده و آب بر او ریخته در
تنوری بگذارند تا بجوشد پس بیرون آورده صاف نمایند نان خشک [illegible] و ارد عدس از هر
یک [illegible] داخل کرده بجوشانند تا غلیظ شود و بنوشند دوای دیگر عصی الراعی را کوفته و بپزند
با شیر تازه گرم و [illegible] بپزند و ایضاً [illegible] کنند عدس را در آب [illegible] عفص [illegible]

که غلیظ شود

که غلیظ شود و بنوشند و در زمان حبس کند ایضاً جودی از آرد عدس و صمغ عربی بپزند تا غلیظ
شود و بنوشند ایضاً بگیرند [illegible] عصی الراعی از هر یک ده اوقیه عفص یک اوقیه در آب
خوب بپزند و صاف نموده در آن آب عدس صحاح مطبوخ را بقدر بجوشانند تا غلیظ گردد
و بنوشند منفعت جماعت [illegible] در ادرار بول حصی نقرس و خون [illegible] سرد [illegible]
امراض مذکوره آنچه مناسب [illegible] انها است تخم خیار بول براند شربتی یکدرم
تخم خربزه بول براند و ریگ کرده و مثانه پاک کند [illegible] را پاک کند و ورم حاره که
در آن مواضع باشد تحلیل دهد شربتی [illegible] درم بطیخ رقی اگر [illegible] بول
براند و مثانه را بشوید و اگر با [illegible] شربتی [illegible] کند تخم خرفه [illegible] مثانه و درد
آن زایل کند و بول براند حب الاس خشک و تر بول براند و ریگ مثانه را نافع بود
و [illegible] شربتی سه درم حب القرع عسر البول را زایل کند شربتی سه درم خیار بول
را براند زمان حاضر ادرار بول زیاده تر از شربتی کند [illegible] بول براند و [illegible]
او ادرار زیاده کند و تقطیر البول و ضعف گرده و مثانه را نافع بود و عصاره آن اگر
بر [illegible] حرقة البول را نافع بود [illegible] گاو [illegible]
بول براند و سود دهد و حرقت و خشونت مثانه را زایل کند و سنگ [illegible] کرده [illegible]
نافع بود سماق بول براند [illegible] مثانه را از اخلاط پاک کند [illegible] ادرار بول کند و گرده
و مثانه را نیکو بود و حرقت مجاری بول را سود دهد [illegible] عسر البول را سود دهد [illegible]
بول را براند و ریگ مثانه را نافع بود [illegible] بول براند [illegible]
ان عسر البول براند و سود دهد ورق [illegible] بول براند [illegible] تخم خربزه در
[illegible] بول [illegible] امام [illegible] که در [illegible] حاره استعمال [illegible]
[illegible] که بول براند و [illegible] مجاری بول [illegible] کنند [illegible] را که نزدیک
شده باشد که منجمد گردید ریگ کرده [illegible] اخراج نماید [illegible]
کند صفت آن مغز تخم خربزه ده درم تخم کرفس ده درم نیم [illegible] دو درم نیم قند [illegible]

منقال انم شربتی یک بند قبل از طعام و بعد از طعام مدد عت نافع بود الفصل دوائی که ادرار بول کند
مغز تخم خربزه پنج درم قند پنج درم سفوف کنند و ان یک شربت است دوائی دیگر که ادرار قوی تر
بود تخم خیار تخم بادرنگ تخم خربزه از هر یک سه درم قدر آبی که چهار درم انیسون و بادیان در آن جوشانیده
باشند صاف نموده شیره بکشند و بقند شیرین کرده بنوشند قرصی که بول براند و حصاة خرد کند ادرار البول
نافع باشد مغز خیار بادرنگ و خربزه و کدو و تخم خرفه و خیار زه و خطمی ملید سه درم تخم ترب صد از بانه
ملید یکدرم ... قرص سازند شربتی یک یا دو مفید بوده سفوفی که عسر البول کشاید بیوت خشک
خربزه و قند سادی کوفته و بیخته در میان ابزن نشسته سه کف گوزن و ابزن باید اقحوان و برگ
کرنب تازه پخته باشند صفت ضمادی که بول براند منفشه برگ کاکنج خطمی بابونه علف الشوت خارخسک
از هر یک دو کوفته و بیخته ارد جو دلف باب کاسنی یا عنب الثعلب و روغن بادام منفشه جمع کرده
بر زیر ناف بیندند اما مدرات حیض و نفاس آنکه موافق تجربه است احاض ... تقنیع
... ادرار حیض کند حماض ... آن حیض را ... اگر در زیر ... گرم کنند تا پخته
شود و کوفته و ماند ... روغن ... تمام حیض ... ابیلاستان
افزون و اگر زن فرج خود را از آن پر کند و چون در محل بول کردن خالی شود مکرر پر کند مدات
نیز ... آنکه اکثر مدرات بول ادرار حیض تیز میکند بعد از سه روز حیض گشوده شود و در
رساله ... از حضرت محمد زکریا رازی مذکور است که زنی در حضرت آن حکیم فاضل
شکایت کرد که مدت ده ماه است که مرا حیض منقطع شده و ... در ... حادث گردیده
و ضعف شده بیگاری گشته حکیم فرمود که ... هر ... یکدرم ... بوده ... و
آب ... اغذیه ... فرمود ... بعد از زوال ضعف فصد صافن
باید کرد بعد از آن ... باید نمود و در ... در مرتبه و هر روز
چند مرتبه ... بعد از آن ... باید نمود ... که ... مدرات
عمل نمود ... زنی دیگر از انقطاع حیض و حدوث خفقان شکایت نمود فرمود
تا فصد صافن کنند از پای چپ ... آب ... نموده بعد از آن ... سیق
دیگری شکایت کرد از ... در ... فصد صافن ... آب گرم فرمود ... را

از انقطاع

١٢٨

از انقطاع حیض ... از معده اول ... بدید و صرع می شد امر کرد تا از پای چپ
فصد صافن کردند و هر روز شربتی از آب ... بجوش ... درم ... خشک سوده ... و روغن ...
و سر که ... بر ... طلا میکردند و از گوشتهای ... میکردند ... تا ... هر چه در حیض
میکند ... از چون نفاس ... نماید و در ... نفاس فصد صافن است و اقوی از آن فصد مابض ...
و شربتهای ... نعناع ... تقلیل ... و ... معتدل ... و ... ادرار ...
میکند و آنچه ... و ادرار ... میکند فصد صافن و مابض است و از ادویه مدره
آن آنچه ... بوده باشد ... واقع میشود و ادویه ... آنکه نافع است مذکور خواهد شد اما مدرات
بول آنچه ... است ... از ... سنبل ... قبل ... بزر الجزر
البستانی ... دار شیشعان جعده ... ادویه ... زعفران ...
سعد سکبینج ... فلفل ... کرفس ... بابونه ... اشکطرا
مشیع ... هر یک ... مجموع بول براند و ... پاک گردانند و ... ایشان شربتی
نیم درم اقحوان بابونه خوردن ... تخم کرفس شربتی سه درم تخم ... شربتی دو
درم ... شربتی سه درم ... خشک ... شیره تخم خیار خوردن
و ... طلا کردن ... جنند بیدستر ... شربتی دو درم از
... شربتی ... تمام مذکورات بول براند و عسر البول ... ریزه از
... ریزه ... شده ... طلا کنند بول ...
اما مدرات حیض و نفاس که موافق ... است ... فو درم ... نعوق
کند حیض براند و بچه زنده ... و بچه مرده ... ادویه بسیار ... حیض
براند ... قبل ... بچه ... حیض براند ... حیض براند اصل ... حیض براند و
افسنتین ... حیض براند ... اقحوان ... حیض ...
و ... اگر ... حیض براند ... حیض براند ... خوردن
طبیخ ... حیض براند ولادت ... گرداند ... در طبیخ ... حیض براند
بر ... بزر الجزر البستانی ... سعد ... کرفس

کرات مثل این را بخواه و ح ان مجموع ادرار حیض کند دیگر آنکه برانند ترمس چون با مر و عسل فرزجه کنند
حیض براند و شیمه بیفند ازدحاد دیگر چون با عسل فرزجه کنند حیض براند و بچه بکشد و بیفند از جمله
بیدستر چون با فودنج بری بکوبند حیض بسته بکشد و حلبه طبیخ آن آب مندل حیض بسته بکشد
حلتیت هم اکثر ازان حیض براند و بچه بیفند از در از یانه نوشیدن طبیخ حیض براند سکبینج
نیز با دهو له حیض بکشد ابیه نیست نیز مثل انست شقایق نعمان گرداندن حیض براند صبر نیز با
حمو لا حیض براند قسط نیز با حمو لا حیض براند قصب ذریرة و اصل الحیض بسته بکشد
کرنب است ان حیض براند لوبیا آب طبیخ ان حیض براند و شیمه و بچه مرده آورد خصوص شیرخشت
شکاعا شیع یک اکثر ازان حیض و نفاس براند اما مرکبات که حیض بسته در فرزجه مرد
بکشد ابهارات دوائی که جالینوس میگوید بکرر تجربه کرده ام که در ادرار حیض لیبا ینافع درکم
ضررت و لیکن باید که بعد از فصد صافن باشد تا کسی که چنین بوده است استعمال این دو اصنف است حب
بیدستر هر درم فودنج جبلی و نهری در هم بامانا العسل بسرشند فرزجه که او را ادرار حیض کند چیزی لوبیا ارزد
کوفته و بیخته با ب کرنب خیر کرده احتمال نماید مطبوخی که ادرار حیض نماید و چیزی ب قوا کنند
حرمل یک رطل حلبه نیم کوفته سه کف فوه القصنع نیم کوفته یک کف درسته رطل اب بجوشانند تا به
یک رطل باید صاف نموده ده اوقیه جدا کنند و با یک اوقیه نیم آب سداب معصور ممزوج نموده
بنوشند در تاریخ الارواح نقل میکند که زنی را حیض محتبس شده بود در سته برگ را جوشانیده
از آب آن سه روزه بنها راشامید حیض گشوده شد نیز مذکور است که جلالی که از عسل
در روغن دمیده و تخم ریحان ترتیب داده باشند ادرار حیض بکند حتی که ادرار حیض میکند
ابنت حب القار قند از هر یک بجز داهیل شکاعا شیع از هر یک نیم جز فوا دو تریا به
راکوفته و بیخته با قند سرشته حب کنند شربتی از یک تا دو درم و بر بالای آن ما العسل
بنوشند فرزجه که حیض براند بگیرند پاره پنبه و او را با آب سداب و آب فودنج نهری
تر کنند و اهیل و شکاعا شیع در حول کرده بر او پاشیده حمول سازند فرزجه دیگر که حیض
براند که بر حبس اودعا و ست هفت سال گذشته باشد مر فودنج از هر یک چهار درم
ایهل هشت درم سداب ده درم مویز منقی بیست درم نرم کوفته و بچه دبراره کاو خمیر کرده

ابقرصه

١٢٩

فرزجه ساخته استعمال کند و از جمله معالجات مجربه که حیض براند و تنقیه و تسخین رحم
نماید قرص مر است حصا فی سه درم ترمس یکدرم برگ سداب فودنج شکاعا شیع
فوه القصنع حلتیت سکبینج جاو شیر از هر یک دو درم علی الرسم قرص کرده شربتی از
یکدرم تا دو درم با طبیخ ایهل نوشند بخورات مدره جاو شیر اظفار الطیب مقل میعه
سائله مقل بخور کردن هر یک از اینها چنانکه بخار داخل رحم شود ادرار حیض و نفاس نماید
اما انچه تفتیح لو اسیر و حیض عمیا را در خون نماید واجب است که اول اسحام متواتره در دلیل
ان بکوشند و بعد فصد صافن و ما لقص بیا درت نمایند و بر وحافت مثل روغن بسته نفع بو
و بسته زرد الوی تلخ و کوهان شتر و مثل مفرد او مرکب استعمال کنند بعد از ان عصاره بیاض
مفرد یا ممزوج باندکی از نقوعات بمالند و دیگر روغن زرنیخ کبوتر مخلوط ساخته طلا کردن
میکشد و مانند قیفه و زهره گاو و جوشانیده روغن اقحوان نوشیدن ادرار حیض بواسیر
مکنند صفت فتیله که تفتیح لو اسیر عمیا و حول آن بنماید شیم حنظل سه درم مغز بادام تلخ چهار
درم نرم کوفته فتیله طولی ساخته در مقعد نگاه دارند و هر ساعت بدل کنند چنانکه تلخ فتیله در
تلخ ساعت بردارند و گاه در مقعد در داشتا دکند فتیله بروغن کل چرب کرده در مقعد نگاه
دارند تا ساکن شود منفعت بانوزخه بسیار در حوالیس حیض و بول و حولی بو اسیر اما از حولی
بول انچه فرزجه شد بداحرار است ابهارات صفت بلوط و بلوط و اب طبیخ کمری دارد و
شمده طری و طبا شیر و حینا را و طین ارمنی و بزر البقله و الحمق بشرب هر یک از مذکورات
در حبس البول نافعست صفت ماسک البول تا زری که افراط بول و تقطیر البول را نافع بود
طباشیر کشنیز خشک تخم خرفه کل ارمنی صندل سفید صمغ عربی تخم کاهو اجزا سوا کوفته
و بیخته شربتی یک درم و انچه مناسب افرجه عرشد بدا حرارت است ابهارات دو ای
که نافع است از برای تقطیر بول و خروج بول بی اراده و حیله گاهی جلیله
که تمامی را در روغن گاو جوش بینده باشند از هر یک یکدرم بلوط در سرکه خوب بینده
و خشک و بریان کرده دو درم سعد کنند رمیعه سائله از هر یک چهار دانگ نیم درم
کوفته و بیخته شربتی سه درم الیفا جهت خروج بول بی اختیار است ارا ده بلوط در سرکه خیسانیده

[illegible]

وخشک کرده چهار درم سیاباشیر دو درم سعد سه درم کندر یکدرم کوفته و بیخته شربتی دو درم با آب
آهن و با آب ادهان خوشبو خوردن با طریفل صغیر نافعست و اما انچه برای مبرد دیر نقعد است
ازانجمله سبب یابسه است خوردن و ضماد کردن سلس البول را نافعست پوست درخت جوز ورق
آن ودوله خوردن تقطیر البول را نافع بود وحقنه سردی مثانه و چکیدن بول را سود دهد
خولنجان سلس البول و بول در فراش را سود دهد سعد تقطیر البول را نافع بود عود منع ادرار
میکند قرنفل سلس البول و تقطیر البول را نافع بود و کوشت قنفذ بول در فراش صبیان را
مفید بود نارجیل تقطیر البول را نافع بود و از مرکبات نافعه ماسک البول حار است
که تقطیر و افراط البول را نافع بود صفت آن کندر بلوط سعد خولنجان ریزه ابی حبة الاثل
اجزا سوا کوفته با عسل معجون کرده شربتی دو درم نافع بود سفوفی که بول در فراش را نافع بود سعد
دو درم شونیز خردل حبة الاثل و ملح یکدرم کوفته و بیخته با روغن زیتون و عسل معجون کرده شربتی
مثل جوزی در وقت خوابیدن و بعد از ان زرده تخم نیمبرشت بخورند اما حوابس حیض
ونفاس و بواسیر و سیلان خون از هر موضع که باشد بدانکه اکثر ممسکات بول و حابس اسهال دموی که موافق
مزاج علیل باشد در علل مذکوره نیز نافع است و دیگر انچه بود مفید است شربت انجبار است
و حقنة بلوط و جفت بلوط و جلنار و سماق و عدس و عناب و کهربا و لسان الحمل و اکر انجمد زن بخورد اکر
افراط حیض بازدارد اسپ در طبیخ ان نشاشتی و در زیر خود بخور کردن خون رعاف از زخم باز
دارد بلوط در طبیخ ان نشاشتی و حمول کردن سیلان رحم باز دارد و خبث الحدید چون بر
پشم فرزجه کنند حمول رعاف باز دارد و همچنین است در طبیخ پوست انار یا در طبیخ مازو
نشاشتی و همچنین است استعمال فرزجه از عفص الزاجی با عنب الثعلب با لسان الحمل با مرکبه
نابت بن مره فرمود که اکر سه روز هر صبح نهار بمقدار تخمست درم یا دو دنگ درم بادره
تخم بزر البنج سفید را مانند کوفته و بیخته مینوشند قطع سیلان حیض و نفاس کند اما
حوابس حمول بواسیر انجبار طبیخ اثرانا قند بنوشند سیلان خون بواسیر حبس کند مرواح خطائی
نفع آن در رفق دم بواسیر مشهور است یا ابن کیفیت که سه روز هر روز زر یک کوفته و
بیخته با ارد جو حلوا طبخ ساخته اطعام میزنند و بخورند با انکه با آب سرد مینوشند نافع بود در دم الذی یک

قطع

قطع سیلان خون بواسیر و سر مواضع کند سماق نیز در فعل قریب آنست کهربا و طباشیر و طین ارمنی
وطلاء شاول سفرجل و استنجا نمودن پوست انار یا عفص را بطبیخ ان شستن حبس خون بواسیر کند
اما مرکبات نافعه در حبس سیلان خون اکثر انچه در حبس اسهال دموی مذکور کردید مثل کهربا و قرص
طباشیر در این مقام نیز نافع است قرصی که خون حیض و بواسیر قطع کند پوست هلیله و املج و هلیله
سیاه خبث الحدید عفص کندر از هر کدام دو درم صندل کندر دم الاخوین صمغ عربی گل مختوم
سندروس گل ارمنی نشاسته هر یک یکدرم زیره سنبل سعد قرنفل مصطکی هر یک نیم درم بذر بنج سه درم
افیون یکدرم و ربع علی التسم قرص کرده شربت دو مثقال یکدرم و نیم بطبیخ کشنیز خشک و سماق یا آب اوقیه
صفت دوائی که نافع است بواسیری را که خون از او جاری باشد پوست هلیله کابلی هلیله سیاه
از هر یک پنجدرم تخم کندنا سه درم تسد کهربا صدف سوخته از هر یک دو درم و نیم مقل ازرق
ده درم مجموع اجزا سوای مقل کوفته و بیخته مقل را با آب کندنا و آب برگ سیر حل کرده اجزا را بدان
سرشته حب کنند شربتی سه درم با آب آهن تاب ملینات مشاش هم از مسکنات
اوجاع عموما و خصوصا از فرق تا قدم اما عموما بدانکه چون سبب حدوث وجع در هر عضوی
که بوده باشد یکی از اقسام سوء المزاج سازج یا مادی است یا تفرق الاتصال و علاج هر یک برای
اسباب خارجی مضاده است ولکن واجبست که در تحقیق سبب وجع کوشند زیرا که سبب
باشد که اسباب مثل حرارت یا برودت هوا یا ریاح و اوضاع بالین خوابیدن یا سقطه و ضربه
موجب وجع کردد و از انها غافل افتد و از اسباب بدنی تحقیق نمایند و علاج خطا افتد و همچنین
مسکنات وجع یا مبدل مزاجست یا محلل ماده و در هر دو بابی نیز بدین قسم است یا مخدر حس عضوست
و در شرح کلیات قانون مسکنات اوجاع را به نوع منحصر ساخته روحانی و غیر روحانی
اول مثل تلحین نغمات طیبه ملذه و مثل تشاغل بحکایات مطربه و مضحکه ثانی نیز بر دو نوعست
حرکت مانند ریاضات معتدله رقیقه و غیر حرکت نیز بر دو نوعست رسم مثل تدریج
برطبخهای مسخنه که از جای عضو تحلیل ماده نماید مثل روغن بابونه و شبت یا انکه قوة قابضه
نیز در او باشد که منع انصباب ماده هم بکند مثل روغن گل سرخ و غیر رسم نیز بر دو نوعست
سیال و غیر سیال اول مانند تنطیل و تکمید با آب گرم و ثانی مثل تکمید با ارزن یا نمک گرم کرده و از جنس آن

عاقرقرحا النفعی که در تسکین اکثر اوجاع بی‌نظیر است سوطیر است آن محفوظ اگر است که نافع است جهت صداع کهنه و شقیقه
و درد دندان و کهنه درد چشم چون سعوط کنند و دندان با پیچیم کنند و کهنه درد سینه و ترشح و درد پهلو و سرفه کثیف
و جگر و طحال اگر آن با ماء العسل خورند و کهنه درد معده و روده و چون با طبیخ رازیانه بخورند و دردهای مفاصل
و نقرس و تشنج و در آیه سموم شرو سبع و سنهوش مفید است و در ادرار الحیض و دوار و رعشه و فالج و
و سواس و کژ کنگی او از و ریاح معده و وحشت و یرقان و قروح مثانه و اورام طحال مجرب است و چون با
لسان الحمل با عصی الراعی خورند نفث الدم زایل کند و چون بر بندد اگر طلا کنند بعد نفث تقویت
نمایند و چون در امراض امعا و اوجاع ان داخل حقنه کنند که خوب عظم آن حلیه باشد سودمند بود و دیگر اگر ادرار
فضول کرده و مثانه نیز نمایند و منهای با ثه و برودت را زایل کند صفت آن سنجبیه افزا از هر یک اوقیه چند
بید ستر قطران لیمون از هر یک پانزده درم تخم کرفس و زراوند [illegible] و سوس یک لقطه تخم دار چینی اقراص ادرخر آسعه
سائله اسارون هر یک شش لیمون و دار سنبل هندی [illegible] زعفران هر یک چهار دانگ افیون ده درم عسل مصفی مقوم
سه وزن ادویه علی الرسم معجون نموده بعد از شش ماه استعمال کنند صفت قرص [illegible] استعمل و محفوظه ما
دار شعفان قسط [illegible] الذریره و سنبل [illegible] مکه [illegible] از دار چینی مصطکی زعفران مر که شش [illegible]
یک سنبل نارنج هندی هر یک ده نیم کوفته و بیخته با شراب [illegible] نموده و قرصها ساخته و در
سایه خشک کرده استعمال نمایند ما نصوصاً از فرق تا قدم اگر چه در شش خطر و جمال ان شده ایست مذکور گردد
ادویه صداع حار اگر بسبب ده خون باشد فصد قیفال کنند و از آب لیمو و گلاب نبات و بزر قطونا باشیره
و اگر صفرا باشد مسهل صفرا خورند و شربت اجاص یا شربت نارنج و اگر سرفه باشد شربت بنفشه و نیلوفر
و دعوف کاسنی رقیق نموده خورند و صندل [illegible] با شیاف مامیثا و پوست [illegible] با کشنیز تازه با گلاب
سائیده ضماد کنند با بزر قطونا با سرکه [illegible] ضماد کنند و اگر ماده [illegible] باشد ضماد ان اشیاء مذکوره تنقیع
بکرده و بعد [illegible] اطریفل کشنیزی خوردن که جهت دفع صداع و منع صعود ابخره بدماغ و تقویه معده مجاست
نافع است صفت آمله و هلیله سیاه یک ده درم گل سرخ هفت درم کشنیز خشک بیست درم کوفته و بیخته با روغن بادام
ده چرب کرده با دو وزن شیره کشمش بقوام آمده معجون کرده شربی دو مثقال [illegible] کنند و بعضی
کشنیز را مساوی مجموع ادویه و روغن بادام را با روغن گاو و شیره کشمش را به عسل بدل کنند ادویه صداع بارد
بعد از تنقیه بلغم [illegible] و جوارش امین و تریاق فاروق در گلاب حل شده

و با نبات

با نبات شیرین کرده و در انیسون در آب جوشیده و با عسل شیرین کرده زنجبیل پرورده و هلیله پرورده و آمله و گل قند
افتیمون و عرق دار چینی هر کدام که حاضر باشد بنوشیدن نافع است و مالیدن جندبیدستر با قرنفل یا فلفل یا زنجبیل
یا بزر چوبه با گلاب ساییده مفید است و از روغنها روغن قسط و روغن فرفیون و روغن بابونه نافع است

بابونه در دهن

ادویه درد چشم بعد از تنقیه از ماده غالب [illegible] به دانه [illegible] بیضه
مرغ ساییده با شیاف ابیض با شیر دختران ساییده با چشم مقشر با بیاض آن بر قطونا و [illegible] با بنفشه و خطمی
و بابونه از هر یک جزو مغز بادام [illegible] و کوکنار ربع جزو نرم کوفته در گلاب پخته بر پشت چشم ضماد نمودن
با شیر در خمیر آرد جو پخته و نرم کوفته بر پشت چشم ضماد نمودن مجموع درد ساکن کند و نافع باشد و اگر
اگر درد صداع حار مذکور شد طلا نمودن نافع است ادویه [illegible] بارد و بعد از تنقیه از اخلاط [illegible] اگر
ادویه صداع بارد موافق [illegible] و بر گلاب ساییده و بر [illegible] و در داخل تقطیر نمودن نافع است
و [illegible] با [illegible] و اکلیل الملک [illegible] زرد چینی و زعفران که کوفته و در گلاب عرق [illegible] نافع
باشد و در چشم مقشر با بیاض آن نبات و [illegible] بود و زیره و مغز [illegible] نرم کوفته با
با [illegible] رشته بر روی [illegible] کشیده بر پشت چشم [illegible] نافع است [illegible] اطفال [illegible]
ادویه درد گوش [illegible] بعد از استفراغ [illegible] قطورات [illegible] گرم کف شده و روغن گل [illegible]
گلاب و جزو و سرکه یکجا جوش کنند با روغن [illegible] گرم [illegible] روغن مغز تخم کدو و [illegible]
آب کدو با روغن گل [illegible] مسکن وجع بود ادویه درد گوش بارد و اگر [illegible] در صداع و [illegible] بارد مذکور
شد نافع باشد [illegible] العسل ساییده [illegible] ساییده با روغن [illegible]
کرده بگوش چکانند بغایت مفید بود صفت دهنی که جمیع انواع دردهای گوش را خواه حار و خواه
بارد و اگر چه از ان چرک و زردآب آید یا نیاید و یا حکه و خارش باشد یا نباشد که نافع مسکن است
و گرانی گوش را مفید بود صفت بگیرند شنگرف [illegible] الحمره و از اصول آن پاک کرده [illegible] جدا
کرده در روغن گل سرخ خالص جوش کنند با روغن گل سرخ شود صاف نموده با فتیلی از شمع مصفی
بجوش کنند تا مثل مرهم شود و پنبه با آن آلوده کرده در گوش نهند و [illegible] مرهم و ان ضماد نیز استعمال کنند
صفت ان خشخاش سفید نرم کوفته [illegible] در شراب بپزند و گرم گرم ضماد کنند ادویه درد
دندان حار در دهن گرفتن و مضمضه نمودن [illegible] ادویه و عصارات بارده بالقوه و بالفعل [illegible]

داشتن برف و یخ در دهن و گشنیز با سرکه و گلاب سرد کرده و سماق در گلاب خیسانیده نافع است و اگر
درد دندان باشد بعضی از آنچه مذکور شد عمل باید نمود و درد بن دندان دو و صعتر بند آن و گشنیز سبز و فوفل
لبی نافع است و در دهن گرفتن اکثر ادویه و نبات حاره مثل فلفل و قرنفل و زنجبیل و جوز و دارچینی و هیل و
مسکن است و این فقیر از جوشانیدن قیروانی و تخم گندنا و خوابانیدن عاقرقرحا و عفص به طبیخ آن و سرکه و نمک کرده
بسی منتفع گردیده ام و خوابانیدن اطریفل زمانی با غرغره است ادویه اوجاع حلق مثل ورم و سقوط
لهات و خناق اگر باعث حرارت باشد البته اخراج خون باید کرد اما باید فعل آنکه وجه است دفع
نمکند خصوصاً که قوت ضعیف شده بلکه بتفریق اخراج خون کند بعد فصد قیفال یا قیفال و رگ زیر
زبان و حجامت بر سر قفای یا دو گاه که روی زبان را تیغ بزنند و دیگر اسهال الطبیعه بحقنه مسهله
و مالیدن و در آب گرم نشستن اطراف و بستن بر کفهای پا و مالیدن و در ابتدا لعاب بهدانه
غرغره کردن مثل رب توت و رب توت و سرکه با گلاب و با آب ممزوج نموده بهتر است غرغره
بعصاره حصرم و سماق با گلاب و گشنیز با آب بود مفید است و در بدو حدوث چیز است و
خوردن زرشک خصوصاً تر با قند داره شد پس نافع است و اگر صدور خفقان با سرکه و گلاب شده
بآن غرغره کند و بر خارج حلق ضماد کنند نهایت نافع است و اگر درد حلق از برودت باشد اسهال
بحقنه حاره کردن و غرغره نمودن بطبیخ خردل و سکنجبین عسلی و سکنجبین با شیره زنجبیل پرورده با سرکه
کهنه جوشیده با سکنجبین و طبیخ ... با قرقرحا و است غرغره کردن با نعنع و سکنجبین از درد
حلق میباشد لیکن اگر زخم میگردد و مبالغت شود نفع نمیکند بلکه ضرر میکند و سینه ...
آن اشتداد درد را زیاده احساس میکند و این در اغلب اوقات جمیع را عارض میگردد که اثری
از مرض خشک در ایشان بوده باشد و این غرغره مرات تجربه است نافع و جراحت صعبت
آن قرطاس محرق و عفص محرق و ... با سرکه و گلاب و آب گشنیز تازه ممزوج نموده هم
غرغره کنند و در درد سینه و پهلو در ابتدای حدوث در اول باید که خانه کوشفه پر از آب گرم کرده
بر محل درد گذارند پس اگر درد با پهلو ساکن گردد بدانند که از نفخت که در زیر عضلات
و زیر اغشیه حادث گردیده و مولد آن شده است پس مکرر از تکمید و شربت گل الات در ترباق
اربعه با آب گرم تسکین دهند و اگر تسکین نیابد بلکه اشتداد بزید دو علامات اورام حجب بر

ظاهر گردد

ظاهر گردد و بعد از آن مراعات امور موجبه بر شرایع فصد کامل کنند و اگر حفظ قوة ملحوظ نکنند
بتفریق اخراج خون نمایند اما در ابتدا از جانب مخالف و اعجل آن از رضاض محاذی ... و بعد
از آن با سلیق محاذی در عرض و بعد از چند روز از جانب موافق در عرض و شربت ماء الشعیر و لعاب
بهدانه با شربت نیلوفر و بنفشه و در ابتدا او تکمید بتقره و طلی نمول از روغن بنفشه با ادام و مرهم سفید و تکلیل
از اکلیل الملک بعد از ابتدای تکمید به ضماد بنفشه و خطمی از هر یک یکجزو و اصل السوس دو جزو و آرد باقلا و آرد جو
از هر یک نیم جزو و تخم بابونه و اکلیل از هر یک یکجزو نرم کوفته در آب پخته روغن بنفشه بادام دو جزو داخل کرده
استعمال نمودن و تلیین طبیعت بطبوخی که بنفشه و نیلوفر و سپستان و عناب و خیارشنبر و ترنجبین و شیرخشت
و روغن بادام ترتیب نموده باشند نافع است و بعضی حبوب لعوقات که در معالجات احوال
صدر انشاء مذکور خواهد گردید موافق وقت احتیاج بعمل آورند و هر معده اگر از افراط تناول
غذای بارده کثیفه است با جمله این درد اگر بعد از تناول اکول قبل از آنکه از معده گذشته باشد
عارض گردد البته قی باید کرد و اگر از سوء المزاج بوده باشد در تبدیل آن سعی نمایند و اگر از انصباب
اخلاط بوده باشد در تعدیل و تنقیه آن بکوشند و اگر از ضعف معده بوده باشد تقویت نمایند
و این جمله از منافع سابقه استنباط می نمایند معوقات بر معده خواهد گردید انشاء الله تعالی
اما وجع قولنج که مهلکترین دردها است اگر عقب تناول طعامی عارض گردد همان ساعت قی
کنند و بعد از تنقیه معده و لقای درد بهلو ملیان کنند شیافها و حقنهای مناسب و در پاها بر
حقنه با حقنه دیگر فهمیتی باید داد و بعد از انفتاح امعای سفلی بحقنه مسهلات و جوارشات و حبوب
مسهله استعمال کنند و اگر از شدت خوف غشی و سقوط قوت باشد اضطرار با استعمال مخدرات مثل
فلونیا و جوارش توان نمود و بعد از تسکین درد بعد ادای وجع عمل باید کرد صفت شیافی که
قولنج بکشد بوره ارمنی کوفته و بیخته با شکر یا دو شب ... از نوام آورد شیاف سازند یا اگر خرد القدر
با عسل شیاف سازند یا اگر شحم حنظل و اندرون منجل آن شیاف سازند و گاهی قولنج ریحی بهیج
بورق از سداب جاه رجوه و کمون دو جزو بوره یکجزو با عسل مقوم شیاف سازند شیاف دیگر جهة
قولنج ریحی سکبینج بورق ... شحم حنظل خطمی با عسل شیاف سازند باید که طول شیاف شش انگشت
مضمومه بوده باشد صفت حقنه لینه که با نفخ قولنج غیر شدید را اکثر زود دهد علاج ...

پنج عدد سپستان سی عدد مویز خراسانی منقی پانزده درم خشک بابونه اکلیل الملک شبت کرنبا از هر یک
پنج اوقیه بنفشه خطمی تخم کتان بسته از هر یک سه درم مجموع را در سه رطل آب بجوشانند تا بیک رطل
آید صاف نموده نصف او را جدا کنند و به بطالکه حنه وابکامه از هر یک دو اوقیه شکر سرخ
ده درم بوره یک درم داخل کرده نیم گرم حقنه کنند صفت حقنه دیگر که انواع قولنج را نافع بود
سنای مکی پنج ده انیسون بادیان تخم کرفس شبت حلبه از هر یک ده ... چغندر بیانه مغز
کاچیره مهیوقه ده ... همه را در یک کاسه آب جوش دهند تا به نصف آید صاف نموده شکر سرخ
فلوس خیار شنبر از هر یک ده ... بوره ارمنی با نمک هندی درم در آب آن حل کرده صاف نموده
و روغن بادام ده ... اضافه نموده نیم گرم حقنه نمایند صفت حقنه که در قولنج ریحی و تفتیش و تحلیل
ریاح غلیظ نهایت نافعست بگیرند عصاره کراث و عصاره سلق و عصاره فودنج و عصاره
سداب از هر یک پنج درم و روغن خروع یا روغن ماردین یا روغن خشک از هر یک که
حاضر باشد پانزده درم عسل ده درم جندبیدستر شحم حنظل از هر یک یک دانگ نیم کوفته و بیخته
داخل نموده نیم گرم حقنه نمایند و اگر قولنج از ریحی تحقیقه تحقیق نماید حجامت آتشی بر مراق
شکم بر محل درد بگذارند که نهایت در تحلیل ریاح نافع است و اما قولنجی که از انصباب اخلاط
الثالثة یا بسبب حادث شده باشد از ادویه حاره احتراز باید کرد و حقنهای لینه مزلقه مرکب لذاعة مع
با فلوس خیار شنبر و اوکان مرتبه استعمال باید کرد و بجای لعابهای مرطبه مزلقه با روغن بادام
و فلوس خیار شنبر نوشیدن نافع است صفت مسهل که قولنج بلغمی را نافع باشد در این زمان
مجرب و موافق است فلوس خیار شنبر بیست درم ... پانزده درم هر دو را در آب طبیخ رازیانه
بمالند تا حل شود و ثفل او را بادست بیرون آورند ... بالای آن که از ترید سفید تر شده
یک ... فقرا الکیدم سخته باشند گرم نوشند و معجون خیار شنبر نیز نهایت نافع است و ...
نیز قولنج بگشاید صفت اول ... اصل السوس مقشر ترید سفید مجوف خراشیده از هر یک
پنج ... کوفته و بیخته قرص کنند شربتی چهار درم با آب گرم صفت جوارش کمونی انیسونی که ...
... نافع است ... طبیعت و تفتیش ریاح سده کبد و استسقا و قولنج
... زیره کرمانی صد درم ... سداب پنج درم بوره بیست درم انیسون ... سی درم

بعل

بعسل بکار کنند شربتی بقدر احتیاج صفت ماء العسل که استعمال آن سودمند در قولنج را نافع است
یک رطل عسل را در شش رطل آب بجوشانند و کف بگیرند که بقوام آید و در او فرو طبخ کیسه از
فلفل در او اندازند بعد از طبخ شش جوش فرو گیرند حقنه که تفتیش ریاح کند سداب را در زیت
بجوشانند و صاف کرده بیست درم جدا کنند و جندبیدستر و جاوشیر و سکبینج از هر یک نیم درم
تا یکدرم داخل کرده عمل نمایند و اگر درد و نفخ شدید باشد یک نخود افیون داخل کنند روغنی
که بر شکم مالند و تفتیش ریاح کند روغن سداب ده درم حل کنند در او جندبیدستر دو درم
فرفیون یکدرم و بمالند معجونی که در قولنج عجیب النفع است اسطوخودوس بنجاه درم سکبینج ده درم
با قند معجون سازند شربتی یکدرم صفت معجونی که به نسخه اصل تألیف فیلوطریوس سکس جمیع اوجاع
خاصه وجع قولنج و کهنه عسر البول حصاة کرده و مثانه و علة طحال و نفس انتصاب سعال و تشنج
و درد پهلو و خوف و نفث الدم و رقی الدم و جمیع اوجاع احشا و سعال و فواق و خناق و نوازل
معده را از هر یک نافعست فلفل سفید بذر بنج از هر یک بیست ... افیون ده ... زعفران پنج ... فرفیون
سنبل هندی ... از هر یک نیم ... عسل بقدر کفایت شربتی بقدر نخودی با آب فاتر معوق
نا بخواه که نافع است نفخ را از شکم قولنج بگشاید ناخواه یک اوقیه فلفل نفنع از هر یک نصف
اوقیه کوفته و بیخته بمقدار ملعقه با آب فاتر بنوشند حب بورق که اسهال اصلاح کند و قولنج
بگشاید بورق احمر حلتیت سحق نموده با عسل بمقدار با قلا حب نموده سه عدد بلع کنند
ضماد صفت نافع است قولنج و نفخ شکم و درد معده و مثانه را بگیرند حلتیت با موم سفید ... عسل
ضماد کنند یا آنکه تلبیس از جندبیدستر ... نمایند و بجای نافع است در قولنج و ریاح و نفخ
بطن و معده و معقص خورانیدن زیره و ابتلاع ریق آن و بجای است شرب طبیخ رسته و حلبه
مد قوقانی و بجای است اگر حب الغار خشک مقشر کوفته با آب گرم بنوشند و بجای شربت
طبیخ انیسون قبل از طعام و اگر کرفس نرم کوفته در سرکه جوشانیده قیسی از آن سرکه بنوشند
و ثفل آن را ضماد کنند نفخ بطن تحلیل برد صفت قرصی که در ازاله وجع طحال مجرب است
بگیرند بنج سوس اسمانجونی چهار درم فلفل سفید سنبل هندی و اشق از هر یک دو درم
و اشق را در سرکه حل کرده باقی ادویه را کوفته و بیخته با آن سرشته قرص کنند شربتی یکدرم

بانگبین نوشند اما مسکنات نقرس و اوجاع مفاصل بعد از تنقیه آن خلط غالب تبدیل مزاج باید در
ضماد و دیگر مواضع مذکور شد باید نمود تا تأثیر منفعت مخصوصه در اوجاع است نقل بسیار است
خصوصاً حمی را که بعد دقیق بوده باشد و از ادویه اصل الفطر را هرگاه با ادویه موافقه مخلوط
ساخته بر مفاصل وجع ضماد کنند جهته حار و بارد آن بالخاصیه نافعست خصوصاً در نقرس
و تسکین ضربان آن خاصه با روغن گل مطبوخ [illegible] او بر مفاصل ضماد کردن [illegible] کند
انتق اگر با عسل خلط کرده لعوق کنند مفاصل و عرق النسا را نافع بود اصل الفقس اگر سحق
کنند و با سرکه سرشته بر مفاصل و عرق النسا ضماد نافع باشد اکلیل الملک مثل او در الم صلب
در مفاصل بود [illegible] ألسنة الحمل جهة درد مفاصل نافع بود شربتی یک درم با مثل آن قند
بزر قطونا با سرکه ضماد کردن درد نقرس ساکن کند بول الدواب [illegible] کردن با درد
آن نشستن در درد مفاصل و عصب را نافع بود حب الرشاد چون کوفته و بروغن ضماد کنند عرق النسا را
نافع بود [illegible] آن طلا کردن عرق النسا را و وجع مفاصل را نافع بود و گفته اند اگر دوازده
[illegible] شقاقل هم درست [illegible] عرق النسا و نقرس را نافع بود [illegible]
کردن بیخ آن نقرس و مفاصل را نافع بود و حنظل [illegible] آن چون [illegible] را نافع بود [illegible]
اوجاع را [illegible] در مفاصل را نافع بود اخثاء البقر با زیت و خاکستر بر نقرس ضماد کردن
[illegible] کنند [illegible] نقرس ضماد کردن نافع بود و اعصاب را نرم گرداند خطمی چون
او را در روغن [illegible] عرق النسا را نافع بود [illegible] طلا کردن بر نقرس و مفاصل
نافع بود [illegible] عرق النسا را نافع بود زرنباد عرق النسا و نقرس و درد در کلیه و [illegible]
رطوبت بود چون ماء العسل [illegible] نافع بود زنجبیل عرق النسا و نقرس را نافع بود [illegible]
زنبق مفاصل و نقرس و عرق النسا بود خوردن و طلا کردن شبث طبیخ وی در [illegible] را نافع
بود شونیز ضماد کردن در درد مفاصل را نافع بود صابون با حنا ضماد کردن درد زانو را نافع
بود ظلف المعز اگر خاکستر وی با عسل طلا کنند در درد مفاصل و نقرس را نافع بود عدس با سرکه
ضماد کردن نقرس را نافع بود [illegible] ضماد کردن اوجاع مفاصل و انواع درد اعصاب و خدر
و ضعف دست و پا و ضعف جمیع اعضا را نافع بود فلفل سیاه جمیع علل اعضا را نافع بود

نفط

نفط در درد ورکین و مفاصل را نافع بود ورق چنار و رگهای کرم را که در زانو بود ضماد کردن
نافع بود اما مرکبات نافعه در انواع اوجاع مفاصل تریاق اربعه فلاسفه ایارج فیقرا معجون
سورنجان معجون سورنجان صفة سفوف سورنجان که نقرس و مفاصل و عرق النسا و بالجمله درد
اعضا را نافع باشد سنای مکی [illegible] درم سورنجان سفید قند از هر یک درم زعفران نیم دانگ
شربتی از دو درم تا سه درم با آب سرد نوشند ایضاً سفوف سورنجان که مجرب است سورنجان
هفت درم زیره کرمانی [illegible] از هر یک دو درم فلفل یک درم قند سفید [illegible]
شربتی از دو درم تا سه درم با آب گرم نوشند صفة [illegible] که در ازاله اوجاع
مفاصل خصوصاً وجع رکبه [illegible] باد [illegible] بوده باشد و مزمن گردیده باشد
[illegible] صابون [illegible] گرفته در ظرف چینی کرده است گرم کم کم داخل
کرده با انگشت همی مالند تا حل شود [illegible] کرده بعد از آن [illegible]
در ظرف چینی [illegible] داخل صابون [illegible]
[illegible] زنند و طلا کنند [illegible]
الدین [illegible] فی یوم ۲۲ شهر رجب المرجب سنه ۱۲۴۳ در [illegible] احوال [illegible]
[illegible] از دست [illegible]
[illegible]
[illegible]

اقل العباد محمد یوسف [illegible]
[illegible] المکی و [illegible]

[illegible]

باب بجهة آماس دست وپای که از تب ولرز بهم رسد بگیرد صبر سقوطری ۲ ل حنا دوازده
درم و بعد از آن ناخن دست وپای را الخنای بگیرد که خون بیرون آید و حنای مذکور را در شب
بدست و پا به بندد و بسیار گردش نماید تا عرق کند تا ده روز انقدر حرکه کند که عرق بسیار
نماید بر طرف شود خشک دارو توتیای هندی سوخته انزروت مربا دم خون سیاوشان بکند
صبر تا بسویه صلایه کرده باشند مرهم توتیا زخم ناصور و زخم قضیب و انگشت و بیخ ناخن را
که زخم شده باشد نافع است توتیای هندی موم ملک ۱۰ ل کات ۲ ل [illegible] مردسنگ
خون سیاوشان ملک ۱ ل روغن گل پنجاه ل ادویه را با روغن در هاون سحق نموده و بگدازد
سفیده تخم مرغ در وی اندازند و در آن وقت که در هاون خشک شود با دواها سحق نماید
بجهة قطع خون از زخم کارد و شمشیر و امثال آن خون سیاوشان زاج سوخته کات هندی
کندر صبر زرد برابر صلایه نموده بر زخم پاشند تا ۳ روز و بعد از آن مرهم استعمال نمایند
مرهم بجهة جوشش و زخم مرداسنگ توتیای قلم ملک ۲ ل کوزه آب ندیده زیبق ملک ۱ ل
سحق نموده در ظرف با خل اسیا بید و خشک کند و بعد صلایه کرده با موم ۷ ل و روغن
کنجد ۲۰ ل مرهم ساخته بگدازند و اگر زاج سوخته ۲ ل اضافه کنند خشک دارو نیز تواند بود
بجهة زخم میان انگشت پای کوکرد فارسی توتیای هندی کشنیز بو داده ملک ۱ ل کات
هندی انزروت ملک ۲ ل توتیای قلم ۵ ل حکه ساخته بپاشند که گوشت هموار شود بعد از آن
مرهم کافوری عمل نمایند مرهم روغن زیبق بجهة باد انگشت که در بدن مزمن شده باشد
و کامنکو و درد دست و پا بسیار نافع و مجرب است از حکیم هندی منقول است صفحه
سفیداج آب لیمو و زیبق ملک ۴ ل مرتک ۲ ل صابون حلبی یا بغدادی ۴ ل روغن زیت
۱۲ ل یا ۲۰ ل اول صابون را بکارد بسیار ریزه کنند تا مانند غبار شود و زیبق را با آب
لیمو بکشند و سفیداج و مرتک را نرم کوبیده جمله را داخل یکدیگر نمایند و طریقه مالیدن
این روغن آن است که باید از کتف تا سر انگشتان دست و از دو انگشت بالای
زانو تا سر انگشتان پای بمالند و اندک بر استخوان دوره کردن بمالند و خطی از روغن
بر دوره سر و یک انگشت بر فرق و یک انگشت از میانه کتفین و کرده تا سر [illegible]
بمالند

بجهة استسقا و ورم [illegible] بعد از اینها [illegible] ولرز
[illegible] و ورم زبانه و [illegible]
[illegible] بنفشه و [illegible] ایضا بجهة [illegible]
[illegible] عدد [illegible]
و سرا و [illegible] نشوند مجرب است

بمالند و بخوابد تا عرق کند یکروز و بدین ضابطه بمالند و یکروز دیگر مهلت دهند و بمالند تا ۳
مرتبه که شش روز شود و در این شش روز از جای برنخیزد و در روز هفتم برخیزند و شش روز
دیگر موقوف سازند و بعد از آن بحمام روند و بدن را بسبوس گندم بشویند و تا چهل روز بعد
از حمام هم پرهیز نمایند از ترشی و سفیدی و غذا در این ایام قیمه شوربا یا نخود آب بخورند
و اگر در بعضی وقت خون اطلاق شود نباید ترسید که از حرارة روغن است و اگر التهاب
عارض شود لعاب اسفرزه با قند شیرین کنند و بدهند والسلام بجهة بیرون آوردن ریشه
خنازیر بگیرد آرد گندم و بروغن گاو خمیر کنند و پهن نموده نیم نخود زرنیخ را صلایه کرده
در وی پاشند و یک شب بر زخم ببندد اگر گوشت فاسد شود و بخیت فیها والا یک شب دیگر
حب سلاطین داخل کرده به بندد هر چه باشد بر برید اگر ببیند که ماده در اندرون دارد
اندک سم الفار با موم و روغن زیت مرهم ساخته در فتیله بمالند و اندک سم الفار
بر سر آن فتیله گذارد و بر زخم فرو کند تا وقتی که گوشت مرده را ببرد و بچرک آید پس
مرهم موجبه یا کافوری نهد تا با صلاح آید بجهة بواسیر عینی که دانه باشد اورا
بسوزن رشته پهلوی که به هر یک آلوده باشد سوراخ کنند و ریسمان در وی کنند و یک
یک دانها را بکوبند و بعد بر [illegible] ببندد و اندک هر یک را کوفته به خمیر
بپاشند و بدان زخم ببندند و تا ۳ نوبت [illegible] و بعد مرهم کافوری علاج کنند
ضماد بجهة درد پهلو بنفشه بابونه اکلیل گل خطمی بزرگ خبازی پر سیاوشان انجیر
ملک ۳ ل حلبه ۵ ل روغن گل یک پیاله انجیر ۱۲ عدد خمیر کرده به بندند ایضا بجهة
درد پهلو و ورم معده بنفشه آرد جو آرد باقلا گل سرخ گل خطمی افسنتین بابونه اکلیل
گل غافث بزرگ روغن گل سرخ بالسویه با شیر گاو ضماد کنند ایضا بجهة درد پهلو
و ورم معده بابونه شیرازی آرد گاو دانه آرد [illegible] بزرگ ملک ۵ ل بنفشه افسنتین
گل سرخ خبازی [illegible] اخثاء البقر ملک ۳ ل کوفته و بیخته با شیره عنب الثعلب گرم نموده ضماد کنند

روغن بجهة مفاصل قسط تلخ ۳ ل کندش پودنه کوهی عاقرقرحا شونیز فرفیون
فلفل یکد ال جندبیدستر مویزج جوزبوا قرنفل یکدانیم ل روغن زیتون ۲۰ ل ایضا
ضماد حلتیت شیطرج فوتنج یکد ۳ ل خردل بیخ سوسن یکد ۵ ل عاقرقرحا ۲ ل کوفته
باب خمیر کرده ضماد کنند ایضا روغن بجهة مفاصل فرفیون ال جندبیدستر روغن بیدانجیر
یکد ۵ ل نفط سفید ۲ ل روغن زیت موم لاذن یکد ۱۰ ل نیمگرم بمالند ایضا بجهة لنگ
و کاهنکو و فالج و لقوه بگیرد ماه پروین چهار دانگ سیاه دانه جوز زیره سبز یکد
۱۰ ل کلاب زیتون یکد یکجا رک کوفته بجوشانند که آب بسعد و روغن بماند و در وقت
مالیدن آب نخورند و از ترشی و سفیدی پرهیز کنند ایضا لالنه ۲۰ ل قسط تلخ ۱۰ ل
صبر نیدال ماه پروین چهار دانگ با روغن زیتون و دنبه بسازد بطریق مذکور
معجون که باد انگث را مفیدست ماه فروین ۲ ل کندر ۳ ل مصطکی عود صلیب
یکد ۵ ل سنا مکی قند سفید یکد ۱۰ ل کوفته و بیخته معجون سازند شربتی ال بخورند
جهة لکه و سفیدی و جلای چشم مجربست زاج سفید مکلس زرد چوبه انزروت
مساوی مجموع را در شکم خرچنگ که پاک نموده باشند جا دهند و بخمیر گرفته در
دیهور ساییده در چشم کشند فلما ذرت عین شخص من الثلج فاخذ کفا من الثوم
و عصر حتی ارتکبه بعضه ببعض و ضمد عینه به و صبر علی سرقته حتی یقطر من عینه قطرات
من الماء فبرأ مجرب لیس شیء ابلغ من جذب البلغم من اصول الاسنان و اسرع
تسکینا للوجع من طبیخ شحم الحنظل بالخل ان کانت من الحرارة و اذا کانت من البرودة
فبماء النعناع اذا دخلت المرأة بالحنظل حاضت من ساعتها و قال الکمانی اعرابی
لسعته عقرب فی اربع مواضع فسقی مثقالا من اصل الحنظل فسکن وجعه علی المکان
و کذا ینفع اذا سحق و طلی علیه و لاسیما اصل الذکر منه و قد لسعت اعرابی فی
اربعین مواضع و استعمل من الحنظل الرطب وزن مثقال فبرئ فی الحال و اذا شرب
صاحب البواسیر الحنظل الاخضر درهمان قطعها و کذا بزر الحرمل درهمان مجرب

دوای چشم

دوای چشم صبر مامیثا مقری زعفران کتیره مطرقه کل ارمنی سنگ تمر قلقل چشم کل پرخ در شقیه چشم بکرد
چشم را و در میان بنیره و بجوشاند یکساعت بیرون آورده یکهفته در کوزه پر آب بیندازد چشم را
با برمه که در میان شیر که و بجوشانیده در میان سبو آب انداخته با مجموع اجزا سحق بلیغ نماید از
حجر بیرون کنند از برای آزار نفع است اول چشمی که غبار داشته باشد دوم چشمی که
خشک داشته باشد سیم چشمی که سبل داشته باشد چهارم چشمی که سرخی باشد آزموده

ل
زنگار بجنه در دسر که ارکوی باشد کات هندی بشیر دختر در داغ بچکانند اگر یکبار
در کرده باشد در اندم سا کنند زخ رسد ایضا داروی سفیدی چشم آب زاج سفید را
بالی بخته نایه بموی سرزن لب نرم بخورد باکره که و استعمال نماید بعد برابر هم سا زد
ایضا که درد چشم و سبل و جرب
بکذارد و بند دکه بیرست و از بوده و مجربست
و عنا و سرخ و آب انزروت و آماس و نارنش نکرد و تریاک درم و چشم ورم و زاج سفید سوخته
دو درم و ارشش درم سرنج نیم درم صبر زرد نیم درم مجموع اجزا مذکوره را سوده

و مجربست
للبیاض ... حنا بدوا دوای سود کرده
تا بیض ... بر کشته و دوای سرخی
و زیدالبحر ... کحل ... زرد

وازجوی بیرون کند در میان ظرفی ریخته یک مثقال آب لیمو بر سر آن ریخته بطوری که
ازاو جذب کند پس در ظرف آهن یا مس برنج کرده در بالای آتش زغال چندان
بجوشاند که مثل حلوا گردد فرود آورد دیگر مثقال دوای که سفیدی را ببرد شوره
نبات مصری شوره و نبات را سائیده در میان پیاله بیندازد و قدری آب
در بالایش بریزد شب بگذارد در پشت بام صبح بیاورد در سایه بگذارد تا که هفته
همچنین شب در بام بگذارد روز در سایه تا هفت شبانه روز تمام شود بعد
کلوله‌ها کند مثل حب‌ها برای عمل کردن در روی سنگ با آب بمالد همین استعمال نمایند
روز این عمل را بکند سفیدی را ببرد و سیاهی را جلا دهد آزموده و مجرب است
ایضاً دیگر گوش ماهی را با آب لیمو [illegible] پرورش دهد سفیدی را ببرد باذن الله تعالی ایضاً دوای
دیگر توتیا و زاج صدف زنش در خواستار در میان مس انداز و صدف محرق
در بالای آن یک قطره آب در بالای آن بریزد سحق بلیغ نماید از تخته بیرون کند با میل

استعمال نماید

چون زنگار را حک نموده
و در [illegible] بریزند و [illegible]
[illegible] با [illegible] بکار برد
[illegible] فایده

استعمال نماید که سفیدی چشم را ببرد اما اگر تخته درد چشم کهنه و سرخی و آب ریختن
بگیرد توتیای مغسول [illegible] سفیداب ارزیز با یکدیگر کوفته و بیخته از حریر بیرون
کند بکار برد که نافع است اگر تخته درد چشم و سرخی چشم بگیرد زنگار سفید سوخته
از هر یک [illegible] مثقال عرق سرکه با آب لیمو و آب غوره چهار مثقال این آب را بجوشاند
نموده در آتش [illegible] بجوشاند تا بیاید [illegible] ظرفی
[illegible] در روی [illegible] در بالای آن در روی آتش بگذارد [illegible]
آید آن آب در چشم چکانیده و گر [illegible] با میل استعمال نماید طریقه ساختن [illegible]
لاجورد سنگ سرمه [illegible] زعفران دار [illegible] را [illegible] کند [illegible]
یک یک [illegible] بکنند و داخل یکدیگر کنند اما بمقدار که سنگ سرمه درسخت
و لاجورد را [illegible] کرده در آب [illegible] بیرون آورده صلایه نموده داخل
اجزا کنند در حین غروب آفتاب یک میل بچشم است و یکی بچشم عجیب [illegible]
استعمال نماید که بسیار جلا میدهد نسخه داروی از برای [illegible] و غبارات

و سبل و لطبارات که در چشم افتاده باشد و الک کلّی از و از هر روزه بعد از نماز صبح در چشم بزند

یک ساعت بر سر پشت بخوابد تا بخوبش و درد ساکن شود از زاج و قرمه دمو ریزه

و جریان آب و سرخی چشم و ناخنک را بر دارد ان شاء الله که از مجربات است صفت

مامیران روح سوخته اقلیمیا طلا اقلیمیا نقره مروارید سفته زیره یاقوت و دهنه فرنگ

شادنج عدسی زهره ماهی خشک کرده زهره کبک خشک کرده انزروت نبات مغربی مجموع

اجزای قلمی را بسنگ سماق جدا جدا صلایه نمایند تا خوب نرم شود از دارائی گذرانیده از دارو

که مقرر شد هر روز در چشم بریزند و پرهیز نمایند از نیره ... زدوغ و ماست و ترشی احتراز نمایند

باب در کداختن مس و نقره طلا ... محلول یک پاره آب ... پاره و ... ار ...

... یک پاره ... پاره ... یک پاره و جمع کنند ... در ... کنند و از ...

بریزد و بگذرد مس بر سر ان ... جزو ... زر ... بریزد ... تا مقصود حاصل

بعد از ان بزیر ... دارند تا سرد شود و اگر خواهند از یک مثقال ... مثقال ... اندازند

قمر ... از اصلی و نقره ... عمل قمر زیبق زاج سفید دار و الشکنه ... سنجرف

تم الفن

سیم القار ... دار و مجموع را کوفته در شیشه که مذکور میشود بریزد و سرکه خدا ... بریزد که ایام ... بقدر

انگشت سرکه بر بالای آن ایستاده باشد تا پنج شبانه روز و باید که در زیر شیشه متصل آتش سوخته باشد و در

این ایام این اجزا که جوشیده به سرکه و سرکه از روی دوا آخر نشود تا روز پنجم بعوض سرکه شراب قلیا و آهک جوشیده

و روز دیگر که هفت روز شد تمام است طریق ... شراب قلیا و آهک قلیا را باید گرفت و هر ... قلیا ... شده

آن آهک ... کرد و چهار برابر قلیا آب باید ریخت ... بجوشانید که آب نصفه بماند بعد بگذارد ... صاف

شود و صاف را بر داشته ... کرد ... درست ... بدرستی که ... و چون ... روز

تمام شد ... اجزای مذکور کبود رنگ میشود و ... بالای آن ... که تمام ... بحر ... خشک شود

پس شیشه را باید شکست و اجزا را بیرون آورد ... شده باشد اگر خواهد ... در ظرفی کرده ... بلقیه ...

نیک ... بدارد در ظرف شیشه ... بسنگ ... در آتش ... گذاشته ... باید ... بکند که

روی ظرف ... بیرون آورد ... مثقال ... مثقال زهره ... یک اصل داخل کنند ... کار ...

پاک بیرون آید و اگر خواسته باشند که ... شیشه را ... گرفت ... شیشه درست باشد

... شیشه ... شیشه را مضبوط ... بالای آتش گذاشته ... یک ساعت بکند ... شیشه ...

چون ... ساعت ... ساعت ... کبود ... آن ... ساعت ... شده باشد

شیشه را بر داشته بگذارد تا سرد شود ... شیشه را باز کنند جوهر سفید ... در شیشه ... اوراد

... سفید و ... که ... بر ...

در شیشه لبه باشد جمع کرده بر ده مثقال جوهر مذکور را حل در [illegible] وافر کنه و ده مثقال آب لیمو شیر داخل

کنه و سر آن را مسدود کرده در بالای خاکستر گرم بگذارد دو روز و بقدر آب مذکور بخورد و باز در شیشه مذکور کنه

و بطریق اول تصعید دهد از اسفل و اعلی و اسفل یکدیگر کنه و بطریق اول آب لیمو داخل [illegible] که روغنی

ده یک نیز داخل در ظرفی و داخل کند که کاشی باشد کرده بگذشت نیز میل الاقسی مدتی برد و بعد از بیرون

آوردن بطریق اول آب لیمو داخل نموده لب بپید باز در ظرف مذکور کرده در ظرف را محکم نماید و بقدر

سه ساعت و در زیر آتش نرم آتش [illegible] تا آتش زغال بگذارد چون بیرون آورد خشک شده باشد یکی

بر ده و از ده مثقال مس طرح کنه تمت دارقلعی تمام بیرون می آید و اگر یکی اصل داخل کند نقره

و این [illegible] یک مرتبه در [illegible] دو سه مرتبه در کرات شاهان با تمام [illegible] خوب [illegible]

مثقال [illegible] و [illegible] و قمر عمل [illegible] این هیچ [illegible] مذکور را [illegible]

آوردن [illegible] باب در عمل میزان [illegible] ۱۱ درم نحاس و ۵ درم برنج و دو درهمی [illegible] ربع

سرب و درهم و نصف ربع قلعی و در همین نقره بگذارد و در روغن زیت ریزد که [illegible]

خوب [illegible] خشک کردن مشتری حل کردن [illegible] زهره عقاب یا عقرب [illegible]

[illegible] تیزاب بشوید دوازده مرتبه تا [illegible] بعد از آن علم اصفر بر وزن [illegible]

۲۲۰

۱۳۸

بگیرند علم احمر نصف این تیزاب سفید کند سیم را سپید کند و مس را سفید کند و با آتش [illegible]

باب در [illegible] صلایه هلیله زرد و [illegible] و کبریت زرد و قلعی و نطرون و زرنیخ از هر یک جزوی و یک

جزو هم براده [illegible] صلایه را سحق کند و آنکه مقابل [illegible] آهن در [illegible] کند و [illegible] را استوار کند و در کوزه

نهد و بعد در [illegible] ماند آب [illegible] عمل [illegible] مجرب [illegible] براده [illegible] مثقال

و زرنیخ ورقی مجلی ده مثقال اول مرتبه ده مثقال [illegible] زرنیخ را با براده مذکور سحق نماید [illegible]

و بعد از آن به تشویه برده چنین صبح بیرون آورد و آنچه مصعد شده باشد نگاه دارد و صبح دراشت

و زرنیخ [illegible] داده و آنچه مصعد شده [illegible] مثقال نیم دیگر زرنیخ اضافه کند [illegible] شب سحق نماید

و شب به تشویه برد چون صباح بیرون آورد آنچه مصعد شده باشد نگاه دارد و صبح در اشت

[illegible] کند و مصعد شده را با ده مثقال نیم زرنیخ دیگر اضافه نماید باز به تشویه برد و درین نوبت

بطریق سابق صبح برآورده مصعد شده را نگاه دارد و صبح در اشت [illegible] داده مصعد شده را

و غیر مصعد را با آنچه از زرنیخ مانده بغیر از مذکور صلایه نماید و به تشویه برد و درین نوبت مصعد شده

از نقره سفید تر خواهد بود باز صبح در اشت [illegible] کرده با این مصعد [illegible] کند و همچنین [illegible]

ملایم کند تا زرنیخ آنکه باشد ارغوانی برخیزد و در جوالستر خمره باز سحق کند و نوبت دیگر تصعید کند

همچنین تا سه نوبت نوبت چهارم نقش که زرنیخ باشد بموجب جسد هی ثابت شده درجه نقش

باشد که جسد هی بوی زرنیخ مطهر شده و این هر دو درهم قرص خواهد شده و بعد از آن یک

مثقال از این زرنیخ مثقال عبد انداز ند و صلایه کند و تصویه دهد ثابت میشود و یک

مثقال از این زرنیخ مثقال یک انداز د قمر میشود و تحقیق الله کلی باب در تدبیر نمک لته ند

نمک که مکرر با آتش برده باشند و در روزن لحم باشد هر قدر که خواهد دوده نمک زیند الحجر

بر نهند و بگذارند که نمک شود بعد از آن اجزا بجز زر و زهره که داخته دهد و حل کند از یکو

لته ند

بدمد چیند انکه نه سفید شود بعد از آن مرا ط زیرد که نقره سفید بیارد ان فایده

براده مریخ ۱۲ و زاج ۱۲ و ربع آن نشادر و درهم صلایه کند و در بوته کند ذا کلال

میگذارد و بریزد که یک است و بعد از آن بیت ندهم مثقال زهره منقی ده مثقال

روی منقی و بیارق ده یک زرنیخ مثقال میشود پنج دیگر قمر خالص بار کنند که لیل از چوب

آب باب در عمل قمر روی میتوان معارا النکفه و سم الفار همه را باهم صلایه مصفه با کبراب

صابون

صابون لتقیه تا به نحو یکه خمیر کرده و در ظرفی برده و سی دهد اه ملایم و بیرون آورده

با زشیراب منور را کلد بمخه دهی دهد و مکرر نماید تا عاری گردد ریگ برنیخ هم طرح نماید

جهة رفع عنن جوز بوا مجوف نموده بقدر نیم ل افیون با ن داخل کرده و در شکم عصفور نر گذاشته

بطن او را دوخته بعد از آن با زنجبیل و دارچینی و عاقر قرحا و فلفل با روغن گاو کنجد مربوط

بریان نموده بعد از آن با عاقر قرحا و سکنده فارسی و کبابه چینی کوبیده و با عسل کف گرفته سرشته

حب سازند و روغنی که از بریان کردن فاضل آمده بر بدن طلا نماید و قدری با نان تناول کند

فائده عظیم دهد و مجرب است بجهة حمل باهم سایدن دنبه میش نرم نموده بعد از آن از زروت شیر خشت

زرد چوب برنج بنفشه صبر هو جو به ادلک پوست نارنج نبات لاهوری کز انگبین علفی قدری تخم

شبت همه مساوی الوزن مجموع را کوبیده دنبه را آب کرده دواها را در میان دنبه ریخته و قدری

از دواهای سحوق را نگاه دارند و در وقت حیض ان دنبه جوشیده را در ان دواهای خشک تعلط کند

و هر روز سه عدد انرا عمل کند یکی از صبح تا ظهر و یکی از ظهر تا شب و یکی از شب تا صبح سه روز باین

دستور عمل کند و قدری گل حلوا در میان عرق بید خیسانیده و صاف نموده و قدر ۲ ل انجره ۳ جوب

و شیرینی نموده بخورد در ایام و پوست پنبه و جفت و قهوه خام و پوست انار شیرین و مازو

کوفته با آتش آشنا کنند اگر ۱۸ درم سنگ و خمیر لساند و چهار قسم کنند هر یک چهار و نیم

درم و بر چهار دست و پای مریض بندد و یک عنه بگذارد آنگاه برداشته و بستی سنگ اندازد

اگر حوز د بیمار به شود و الا بمیرد بگیرد زعفران عنزروت بوره زراوندی ملکه یک درم و انرا

در پاتیل کند و مقدار دو درم آب درد کند و بجوشاند تا بعضی بماند بیالاید و صاف کند هر چه را دو نوشید

در ۲ ل کز انگبین علفی

[illegible]

مانند زد نماید اگر دم گربه با دندان آتش دود کنند جائی که موشان بسیار باشد همه بگریزند داروی بیهوش

صندل بذر البنج اصل اللفاح کافور از هر یک یک مثقال عود هندی دو مثقال با شراب خمیر کنند و در

مجلس که خواهد از آن بسوزاند و باید که هر آدمی نفطه کند در کی که حاضر باشد بیهوش گردد و باید دهن

حب الغار در بینی خود کند تا بوا اثر نرسد و اگر خواهی که علاج کنی آنکس که کند شش را بگو بید و بآب گرم و خرمی در

مشام ایشان کند و دست و پای ایشان را بآب گرم بشوید تا صحیح شود دستور ساختن عقیق دو انغ

بنظر حقیر رسیده و یک نفر تجربه نموده اول ملح القلی ده درم تنجره ده بالسویه ساید آنکه بر شیشه با آنچه خواهد

مرعقیق نگین کند با نقش کرده بعد از خشک شده اندکی زمانی بگذارد که مقصود حاصل گردد نوع دوم بعد انجره قلی

و درق ابو صمغ مجموع مرابس وی در آب حل نموده بجوشانند تا بقوام آمده بعد از آن بمالند نگین عقیق

آنچه خواهد بعد از خشک بطریق مذکور عمل نماید تا بخوبی ظاهر آید کیفیت عمل عقد علم در ارسنک زهره گاو وحجم

لنگ کرده الخلفیات گرفته دروغ چوب مرتضی زهره خطا غزوان ٣٢١٣٢ ٥ ٤ این حیله را حق نماید هم

مجموع سحق کرده در ظرف کاشی گرداگرد آب بران ریخته حل کنند تا حید او مفقود نا پدید گردد و بعد از آن

قرص ساخته صیقل زده حمل نموده بوزن نقره از آن قیمتش باشد الغلّا نوع دیگر بگیرند از زیبق ده جزو و از زر جوبه

شش جزو و از زیبق سه جزو و از زهره چار نقدر احتیاج بآن اضافه نموده هر چند بیشتر بخورد بهتر باشد و اگر آن بقدری باو

بزار سحق و صلابه نمایند و این گفته انداز زر از و دستور حتی که زر اوفتاسته چهره قدری که خواهد

بگیرد از و بگیرد تا به بریان نموده بجدا که مانند قهوه بریان شده و در حین بریان

نموده

موزون نیز او را بهم برآورده تا آتش باد دیگر و در بسط از آن او را بکوب فیده بازه وزن ده ده حمام با چراغ

مجموع ساخته در دیگ بر آب او را ماله تا نیکو زم شد آنگاه او را بجوشانند تا هموار گردد امتحان و نخواه

باشد آنگاه بگذارد تا ته نشین شود بر آب او را اگر دیده روشنی ضبط نماید که نیکو باشد آنگاه طریق عمل مداد

برنج او را نیز بطریق مذکور بریان کرده لکن چون آب شیشه و یک وصل کرده بگذارد و باشد و دفع آنگاه او را

بساید بقدر احتیاج بوده با آن ضم ساخته در آب حل نموده بجوشانند تا هنگامی که در اختیار خوش گوار باشد

و مداد شعر را نیز بدستور بتر بر ساخته اند آنگاه مداد کلکوب از آب شیشه نمرود و ارجمند بات

حقیر طریق آنکه در او زا بافت بغید حل نموده بقدر احتیاج ریش بسند دریس با او ضم ساخته کنیت نماید

که بعد از جفاف شسته لکن باید او را با فتاب خشک نمود و بقدر حاجت باید ساخت و اگر شب

را و بگذرد منجمد و خشک شد کم دود صفت ابریشم نیز بر او نیز گهنه را نیکو خورد ساخته چندان در دیگ

سنگین در آب بجوشانند که چیزی از چرک او باقی نماند و اگر هفت نوبت بجوشانند بهتر باشد بعد از آن بگیرد

آهک آب ندیده و هر ١٨ نیز را ٣ درم آهک داخل کند و نیک سحق کند تا در سحق تمام شود آنگاه روی

صدف هموار کرده در این ابریشم ریزند مراد حاصل شود اما بعض از لغات متعلق بکتوم باشد و مذکور

تند انغا نوع دیگر بستانند از هر قدر که خواهد نیز و گیسه نمود در میان قدح بر آب گرم بدست

بمالد تا تمامی نیز از آن کیسه بیرون آمده لکن باید سعی کنند که موی و خاشاک در آن داخل نشود بعد از آن آن

نیز را در کیسه گذاشته تا تمامی آب او پالوده گشته آنگاه خشک کرده و تغار ابریشم را بقید اعلا و بابرش

قیر محلوط بهم کرده بهر قدر که خواهد همان لحظه که ترتیب بکار برد که چنین خشک گردد لکن زمین و در بعضی
بر ابریشم های نمیکنند ابریشم های ۲ و ابریشم نیز باشند **عمل فیروزه** بگیرد قنز البیض مکلس مسحوق
بهر قدر که خواهد و بقدر ربع ان زنگار زنگو اضافه نموده بعد از سحق و صلایه با ابریشم نیز با آب قلیا خمیر نموده
بهر شکل که خواهد از فصوص و غیره بعد از خشک شدن تجلیه نموده بعقیق و امثال ان در رنگ و صاف بدل
فیروزه باشد **صفت** تکلیس قنز البیض بگیرد بهر قدر که مقصود باشد اورا از پرده درون پاک نموده
و اگر خشک نشده باشد در آب خوب بنهد تا نرم گشته ازاله نماید انگاه نرم سائیده با عقاب
ابیض برابر در کوزه سفال خام کرده در اتش فخار گذارده بعد از انقضا حرارت از کوزه
بیرون آورده اگر نیکو سفید گشته خوب والا باز نهاده اعاده نماید در اوراق تا حسب الخواهش بعل آید **عمل**
لاجورد قنز مذکور را با نیل خود به بقدر حاجت مخلوط نموده اندک آب بر بالای سنگ صلایه
نموده بعد از اتمام نعومت اندک لسب بر او زده استعمال نماید اگر خواهد در زیر روغن متغیر نگردد
و باید که چندین مرتبه آب ابریشم بروی کشند بعد از آن روغن زنند و بدل قنز مذکور اسفیداب قلعی و سرب
میشود و در نقش تا بدل ارتسند در سر روغن مذکور ابریشم با نیل و اسفیداب و قنز البیض سیمی نمیشود ان
سوختی **عمل مرجان** بگیرد از فلوس البحر که آن حیوانات شبیه بخرزن در سواحل بهم میرسد
و اگر او موجود نباشد بدل قنز مذکور را با ربع آن شنجرف نیکو و ابریشم مذکور در نعومت سائیده
خمیر نموده بهر شکل که خواهد ساخته بعد از سختی او را مهره زنند که نیکو گردد **عمل کهربا** و بدل سایر
الاحجار بدل کهربا اگر سنیده انکه ان یؤخذ اعصاب من الجمل و یدق تحت المطرقة
دقا ناعما حتی یصیر کالعجین ثم یطبخ کاملا کما یراه کالحلوا ثم یسوی منه

ما یراد

١٤١

ما یراد من الاشکال بعد ذلک یوضع فی موضع لا یصل الیه الغبار
حتی جاف یصیر مقصودا **نوع دیگر** بگیرد سند روس هر قدری که خواسته باشد و در بالای
سنگ صلایه نموده در غایت نعومت انگاه با روغن بزرک او را خمیر نموده در ظرف
مس نموده در اتش اندک زمانی گذاشته تا آب گشته نیکو بهم ممزوج کرده و انگاه بهر نحو که خواهد
ساخته در میان دو غنم کرده ظرفی او را از ابریشم بسته بر اثر معادن صینی نموده در افتاب گذارد تا خشک
شده انگاه او را بسفن کار زر و سکینی ترتیب نموده در کیسه بر سینه دانه انداخته باشد تا کار
بوهان صلابه زینه را ورده با مثقب یک سوراخ نماید مجربات **نوع دیگر** مجربات است بنهند
الت سوراخ کردن منه
بجو ۴۵ تا مع واو را با شکال مجبوبه در تراشیده و سفته بعد از جلا با باکه بطریق مذکور مزار نموده
پوشانیده که مقصود محصول گردد بطریق نظم اراده میشود از خند جوع خوانه که لطیف
و زعفران که فرو ریف زر و چوبه و مثل عفص و نیز الجلال و زیره و آب لطیف
بنجوق اتی او را ونک تا رنگ برادر این ترکیب کرده بگذارد و سرد پس انگاه بریز در
دی مره را نهاله کرده تعریف انی نفوذ انکه چوشش ده تا رنگ شود و مرکب و نفس خلف
از بعد فرو بردن اتی بگذارد تا سرد شود تو مان نرف و بدل سایر احجار مانند یاقوت و زمرد
و زبرجد و الماس و عقیق و غیر ذلک بطریق مذکور نشبی از موز نوق میتوان تراشید و بدان

اوراشیه ببدل منه ساخته فصل چهارم در عمل کندن مینا و رنگ نمودن و بلور و غیره اسنجوانها
و رنگین عقیق یشم و غیره اوّل عمل کندن بر یشم ها که بر یشم نقش کرده باشند گرفته بعد از ان در آب جلب نمایند
بعد از خشکیدن در بالای سندان با مطرق کوبیده تا مضمحل و نرم کردد و بعد از ان در ظرف بروی آتش جوشانند
تا هنگامی که شروع بغلیظ نماید انگاه قدری از نبات سفید را ان بدهند و داخل بنحو وجه مدیحون تخته کرده
از قلم موی بر داشته در بالای نقره یا طلا که اطراف او را ازلایه دیوار گذاشته باشند نقش نگین
دان گذارد بعد از خشک شدن اعاده کنند تا مرتبه که مقصود بر آید انگاه مانند دروا بگیرند خشک شدن از الوان
لطیفه رد صیه هر رنگ که خواهد اگر یاقوت رنگ خواهد قرمز و زرد زنگار زرد غنی که تاب ان کشنده نیکو کردد صفت
ساختن زنگار زرد غنی زنگار نیکو را بالای سنگ با نفت سفید سایند بقدر معین بعد از ان زرد غنی
سندروس بان اضافه نموده استعمال نمایند طریق عمل مینا نقاش اول بوم کار را بغیر زرینی
اورا بطلا مهره و غیره بدهند بلوان لطیفه او را طرح کشیده رنگ نماید صفت طلا و مهره او اگر باشد
بعد از سفیده او را بکار سطح لطیفه و بر روی او زر حل البیض کشیده بعد از هوا امدن ورق طلا در نیکو را
داخل کرده بر بالای ان خشک نماید بعد از هوا آمدن مهره زده که عجب نماید رنگ نمودن در کوره اصطلاح
رنگ کوبند انیست که در را در آتش تابیده چون اثر تفاوت و طرق از و ظاهر کردید بیرون برداشته
در شیشه یا ظرفی که آب قرمز را در او بهم انداخته بعد از ترشیدن و جلا دادن مانند یاقوت
مشاهده شود طریق رنگ نمودن بلور که مانند لعل نماید یاقوت و بلور صاف اعلا را

دفعه در

دفعه در آب زاج سیاه بجوشانند و بعد از ان در همان آب میندازند و بگذارند تا خشک شود
بعد از ان بکار گرفته در آتش اندازند یا در قعه جنبش کند باز در زاج زرد میندازند
و همچنین تکرار عمل نماید چهار مرتبه بعد از ان بیرون آورده بشویند و مدت یک هفته در آب
زاج بجوشانند بعد از ان آب تخم قرمز کرده بشوند رنگ کیرد الحق مقصود که از
آب بغیر و غیره فنا و داخل تخته کرده کشیدن جداول و نقوش از طین مقوی
و چوبها بجویکه نقاشان میزنند و مستعمل ایشان است کیفیت عمل مشتری را کوبیده
بسیار رقیق نموده چنانچه مانند کاغذ کردد بعد از ان غوری که او را ابریشم کذرد کو
بعد از خشک شدن در آب در میان ورق مذکور بچیده بر بالای سنگ صلب یا سندان
موضع با مطرق یا تیر کوبیده تا هنگامی که مانند موم نرم کردیده کث کفی دست با ب
و ماهی ترکه امتحان نماید اکر در نهایت نعومت و نرمی نظر آید ضبط نموده در وقت
حاجت بجویکه نقاشان میزنند استعمال نماید نوع دیگر مشتری مذکور را
با رنیق مفتول ساخته ملغمه او را در بالای اتش اندکی کذاشته تا نقره طرف او بنده
در هاون و بالای و غیره غلیظ مرا بستن آب نموده بیست زده از ابریشم استعمال نماید
نوع دیگر اوراق مذکور را با ملح در هاون انقدر کوبیده که مانند غبار کردیده مرا بی را

ریز الشیمه را

کیفیت عمل ارشکنه تیزاب فاروقی که در زاج و یک میمو باشد گرفته مقدار ۲ مثقال عبید
در ور یخته حرکت دهد تا فک کرد و بعد از آن گذاشته تا ته نشین شده تیزاب را از
سر او گرفته عبید پاک شسته خشک نموده آنگاه یک درم ۳ ۱/۲ سفید مکلس و ملح
۵ برابر عبید بدور صلایه نموده ۳ نوبت تصعید نماید که نیکو میشود گفته اند
صفت تکلیس زاج اینست که او را محروق نموده و تکلیس ملح در ظرف سفالین
نموده در آتش گذارند یا بخمیر گرفته در آتش گذارند تا هنگامی که از جوش باز ایستد در عمل
بال زیبق که در صفت و شباهت همه فرق از مبدل منه خوان نمود یک درم چهار ریک
نیم و نیم و تیه سنگ دس درم را جدا از هم کوبیده و بیخته در دیگ سفال کرده آنگاه سنگ باشد
ابتر خواهد بود و اطراف او را بگل حکمت مطین چنانچه منفذ هیچ نداشته باشد و او را
بگیشه در گلخن حمام دو س دهد صبح بر او آتش ده افلاط او صعود نموده بقوت
آمده باشد جوهر او در قعر دیگ قرص لطیف باشد مانند قمر سفید او را برداشته در شیشه کرده
زیبق وی از دست وافر کرده بجوشانند بعد از آن در کیسه کرباس کرده با آب لرد شوید
که در وقت مالیدن مانند عطر بعد از کیسه بیرون آید طریق عمل مشک نفر
گرفته بقدری که خواهد در گلاب صاف نموده از تخم بجلک شفق او را مالیده آب
او را بریزد و شفق او را خشک کرده هر ده ل دو ل مشک اضافه نماید با ب و را عمل
مداد سواد اصلاح نری مرکب باشد بخور عفص کوبیده در آب صاف نموده بجوشانند

بمرا کردد

بمرا کردد پس صاف نموده بجوشانند در آن زاج سیاه و دوده روغن کتان و ... مجموع صمغ عربی اضافه نموده
اندک جوش داده بعد از آن او را السیا رماش داده در ظرفی کاشی یا فولاد سنگ صلب بجدی که غلیظ
گردد به قدر احتیاج از آب او را رقیق نمایند و اگر آب زاج را با مازو جوشانیده باشد آنگاه مثل
بخور دود داده صلایه نماید بهتر باشد طریق اخذ دوده چراغ از روغن بزرک یا هر روغنی که خواهد
مدور ساخته فتیله لیف کنده بر آن گذاشته حقه کرده در آن گذاشته و آن جواب نهاده بر آن گذارند
و اطراف آتش را فرجه گذارند تا چراغ نمیرد و باید هوا صاف باشد و ابر نباشد و بعد از آن باید دوده را
در کیسه نمدی ترتیب نموده کیسه را خمیر گرفته در تنور ضعیف یا در زیر خاکستر گرم گذارند تا خمیر پخته گردد و چند
نم بسوزانند چون دو سوخت او را کاغذ جذب کرده آنگاه استعمال نماید که دو سوخت منفعت ندارد
نوع دیگر کتب نفده درم دوده چراغ نیم صمغ عربی در روغن چند درم مازو درم و نیم درم زاج
زاج ازهر و کلیس فروس ... بهم الغنا دوده شش گی هر یکی صمغ و نبات و جز ۳ زعفران بجوشانند
زنگار منیکور ... بجمله راحل کن با آب مورد مقدار گلاب گرم مطوس سحق اینست رای
الفضا نوع دیگر مداد سترو شی کریم او را بار کرد بعد سلب و همیت کن در ده با بهعت حمیر ازمان
میکوب او را در سیاه مازو جوشانیده کرده خشک آب صمغ میر بریشن بر او بجای بولسته الی بده
سیاه او را شور براق دهد جوهر مداد و سبز نوع دیگر در روشنی مرکب مقرر و مشهور در مرکب
صمغ استعمال او ده بگیرند و طرفی دوده گرفتن آنست که چراغ را در ظرف سفالین
گذارند چنان که شعله چراغ بسقف آن سفالین برسند و از چنان کنند اتش در دوده
جمع شده و اطراف سفالین را گل سوراخ کنند تا چراغ در خشیده بعد از آن دوده را بر کاغذ

درت محدده واطراف انرا و انکشت حمیر بگیرد و در میان اتش نهند تا روغن کتی بسوزد و لیکن را انکه
حمیر پخته نشود ده را بیرون آرند وآن خورده را با مقداری صمغ که تعیین خواهد در هاون کذارند
و با مدت صد ساعت صلایه کنند و هر چند بیشتر صلایه کنند بهتر باشد و هر گاه ده در ایام چسبیده
و خشک شد آب حنا و مورد و وسمه را در هم جوش دهند قطره چند از ان بر صمغ مذکور ده
ریزند تا نرم شود و بدین قیاس عمل کنند تا انکه عمل صلایه تمام شود بعد از ان زاج سیاه را
را سه روز در آب گذارد و در کوب در هم زنند هر روز سه بار یا بیشتر بعد از ان مازو را
در هم کوفته بقدر مرکب ۳ مرتبه که قلم از ان آب بر دارند و دیگر نوشته نویسند منتشر شود
و این علامت اکمال طبخ است بعد از ان از دیگ بیرون آورند و زاج را با مازو بهم آمیزند
و اگر خواهد مرکب با آب صمغ بسیار نشود و آب افتیمون با آب رب جوز در ان ریزند
بدانکه عمل مرکب بسیار ضایع نشود و لیکن خط طامن باشد اگر این عمل مرکب
غلیظ میکنند و خط صاف میشود آب افتیمون و مثل ان را در مرکب میریزند بعد از
ازان آب زاج مخلوط با مازو در میان صمغ و دوده حل کرده ریخته و کهنه کرباس
جسته باشند صاف کنند مرکب اعلا بهم میرسد و این قسم مرکب را طاوس [illegible] کویند
و از زاج تجدید و تعیین اجزای مرکب این فقیر در الفقه اندام سنگ دوده زاج [illegible] سنگ
[illegible] زاج و مازو هم سنگ هر یک [illegible] الکله روز [illegible]
[illegible]
و ریزد که تعیدات [illegible] الف ان و تعیید روز کرده صفت طبخ تعیداب [illegible]

که بورقه زرد خواهد از انک یا رصاص بر بالای سج یا مغرفه اهن گداخته و قدری گوگرد در ان انداخته
کاسه گذاری بر بالای آن معکوس نصب نماید تا تمام از سوخته و خاکستر گشته انگاه بدستور زنگ ریخته تعفین
بر ده که بعد از چند روز سفیداب میشود و در تحصیل ابار که محروق جوهرین باشد طریق دیگر نیز معلوم شد
وآن چنان است که بعد از ذوب جوهرین قدری از نمک بران انداخته و آهسته هاون [illegible] آهن بهم بر آورده
تا مادامی که خاک گردد انگاه بدستور مذکور عمل نماید و رنگ دوم از مخزن دوم در عمل مفصفش و ما یتعلق به
و غیره نظم و رمز بعضی از انها ادا میشود و قسم از مفصفش که من دیده ام [illegible] آن گفته شده ام
رسانیدم جمله را امتحان یکی زان میان پسندیده ام شراب اعظم مکنندم حجر پس از
حل مخش آب دیده ام سر انگشت خود تر با آب دهان چو نموده بر صفحه مالیده ام بور نشش کنم
اکنون این زمان بیا عرب دیده مینی در هم صفت شراب اعظم در مخزن اول مذکور شد لکن
بطریق نظم ثانیاً مذکور میکرده زاج لاری و دو سیر میکوب هر دو بقطر کن [illegible] نمک بعد ازان
بر صد در وی اندازی تا ماء الاعظم بود بنزد فقیر از نظر حل نماید بشش با نمک انکه وصفش بعقیمت اندکی
قسمتی از مفصفش این شیرین نظم بر نزاد امیشود کر گوش دهی با من فتاده یا بی کمیت مرکب ده
زان با بی ستی بجنبوت خاص بی رنج خوب با ده زاده ازرق لعلی و شیر و شور هم نمک عنبر انکه
ازو مراده کن سحق صلایه جمله را اینک وانگاه به بوطه بر نهاده بعد بنار لینه بگذار تا انکه
شود خشن سواده انگاه بر بود کن صلایه بر صفحه زرکن صفا ده آید بنظر تر انجا که [illegible]
سیم ساده الفتاح اجزا انت رمز لکن محصور غیر محرم مرا دانی فابعض جرایت که سه حرف
باشد وعدد آن یازده و تیز شش حرف وعدد با سم اصطلاحی یکصد و هفتاد و سه باشد و شور

مقلوب حلم انبیقی مفضض آنست که محض طلا کردن بر صفحه زهره نقره کرده ظاهر صفحه و آن
احدی از مایای مذکورین مشهورین است که متحمل شده باشد درو اول دهانی بعد از ملغم و اجزای
محلولی آبها باشد در نهایت صافی و بعد چون بر مس پاک از قلم چیزی نقش کنند و بالای آنگشت
سوار او را بردارد و در نهایت بیاض و روشنی بنظر آید طریقه ساختن مرکب که اسهل انواع مرکب است
مقدار گل سرخ و سبز داران گلهاش را گرفته و بقیه گل غیر برو آب گل که در دیگ باقی مانده باشد
گلاب گل را در ظرف نمایند و قدری از آهن در آب گل گذارند چندین روز که مرکب از سیم
و زنگ بقدر دلخواه گردد تحقیق در یکمن آب ده سیر آهن بریزند که مرکب اعلی میشود و در تمام
طریق اخذ عطریات و ادهان معطره و بخورات اول در بیان اخذ روغن و جوهر و عرق حسن
لبان مجرب یک دفعه بر سه حاصل شد انکه هر قدر که خواهد از و گرفته نرم صلایه نموده
با روغن شیره خمیر کرده در دیگ لوله دار تقطیر قدری گلاب اضافه نموده سر پوشی معکوس
بر دیگ لصف نموده پیاله محاذی قبه سر پوشش درمیان دیگ بر بالای سنگی نهاده
اطراف سر پوشش را خمیر گرفته شروع در آتش نماید لکن باید آتش شدید اگر آتش چوب
باشد بهتر بقدر سه ساعت که سر دیگ را گشوده جوهر ملبث به برف بر کنند
سر پوشش جمع شده باشد دفتی از عرق مملو آنچه در قعر دیگ باقی مانده باشد مذاب
گردیده باشد او را غالیه کنند لکن جوهر او را با پیه بز نرم کرده استعمال نماید که در
نهایت حدت باشد نوع دیگر در اخذ جوهر حسن لبه مذکور را سوده
با روغن خمیر کرده یا بدون روغن در دیگچه کرده لشف پر را سوراخ کرده بر آن

دیگچه

دیگچه یا بادیه لصف نموده اطراف شقه بر را بکاغذ کبود بسته محکم گرفته آتش در زیر
آن برافروزد که جوهر مانند لوث در مصعد گردیده ملتصق کاغذ گردیده در قوت زیاده از
عنبر باشد بلکه فرد اعظم عنبر منصوص همان را کرده اند دستور که در پیش بود روغن
عود و صندل و سایر اخشاب قاعده کلیه انکه آن خشب مقصود
را براده یا دیره دیزه کرده و امثال آن از عرق های معطره یا
روغن های که مراد هست خیسانیده یک شبانه روز یا بیشتر
انگاه در قرع بدستور منکوس تقطیر نماید و اگر در آب خیسانیده و عرق صحیح
خیسانیده باشد یک شبانه روز کافیست و در روغن ها زیاده از سه روز بهتر باشد هر که خواهد که
سیاهی و بوی [illegible] از او زایل گردد بازای هر رطل یک رطل آب صاف مقطر به مغز کرده
و قدری نمک با هم سائیده باشند اضافه نموده بجوشانند تا آب نصف شود پس سرد کرده روغن را
از آب جدا کنند و باز بدستور عمل کنند تا سه دفعه و زیاده طریق دیگر انکه اخشاب را که خواهد هر یک
در عرق ها خیسانیده تقطیر نموده مقطر را سه بار تقطیر نماید تا برنگ عقیق مشابه
گردد و نقل هر یک را با آتش اشتعال نموده ... طریق دیگر خشت بکردار نبات هر قدر
که خواهد ریزه ریزه بقدری که مقصود باشد بعد از آن در آب ریخته آب برال پاشیده بر
آورده و درمیان رتیق [illegible] عمل نموده شیشه در صورت و اندک
منفعت گردد نوع دیگر [illegible] نموده بعد از عفونت دوام
در طرح مذکور عمل نموده بعد از آن طریق عمل فاذن هر حیوانی بکرد از آنچه

او بقدر که خواهد او را از سفن پاک سایده در بالای سنگ سماق با ظرف چینی بربع
آن [illegible] ۵ و افیون و عصاره محلقه بقدر احتیاج نموده صلایه نموده تا هنگامی
که مانند موم گشته ابریشم را با وضع نموده بهیئت معهود بزند بعد از نصف [illegible] آب افیون
و آب [illegible] که او را در لغت کم صلا مذکور کرده گرفته بجوشانند
تا هنگامی که بقوام آمده بعد از آن قدری از آن [illegible] در وی انداخته تا صاف
گشته عشر مجموع افیون اضافه نماید عمل بعنوان [illegible] ۵ در روغن سمسم طبخ
نماید تا رنگین شده بعد از اندکی از دیس بحرارت آتش بجوش داده بعد از آن بقدر عشر
مجموع نیشکر یا مثل عنبر را اضافه نموده افکند نماید دستور را که در روغن مذکور
از روده در ظرف مسی بر آفتاب نهاده چون گرم گردد قدری آب بر آن ریخته مدت او را
مالیده نگذارد که روغن از آن بر آید و اگر باشد گرم نماید نیز خوب است نوع دیگر اکمل می
اول صد مثقال از روغن مذکور را مقدار ده مثقال از روغن معهود بتدریج داده بحرارت
حرارت آتش بعد از آن مقدار ده مثقال شیره قند بنحو مذکور با و خورانیده و مقدار عشر
آن دو دواجر را با و اضافه نماید صفت طبخ عنبر بیدار کنند رهای جوی یا شکوه از پاشنه گیوه
و اطراف کفش آن را بریده اند بهر قدر که خواهد در آب خیس نموده یکشب روز بعد از آن
در میان آن نهر آب بشوید بعد از آن در دیگ قدری آب کرده جوش دهند تا هنگامی که پخته
گردد و مهمل گردد و آنگاه سرد و اطراف او را پوشیده یکشب یا بیشتر از آتش ذبل یا دو دم
پخت گذارد بعد از آنکه نیکو پخته باشد بیرون آورده در ظرف بخار ریخته بعد از آن آنقدر

٥٠، [illegible]

[illegible]

در دیگ حصیر خشک کند و سوراخ کند

پاک کرده او را قطعه قطعه بریده در وقتی که خواهد استعمال نماید و از کناره چوب و اعصاب غنم تیز می شود
صفت طبخ لاک بگیرد از لاک کوفته بهر قدر که خواهد دو یک قدری آب بر آن کرده
بر روی آتش جوش دهند و چند قلم اشنان سبز باریک در آن انداخته بعد از آن لاک مزبور را
[illegible] بر آن ریخته چون بجوش آید بقدر نصف یا ثلث آن [illegible] بر آن بریزند
بعد از رنگ گرفتن بگیر پس پاک صاف کرده در آفتاب خشک کرده در وقت حاجت استعمال
نماید نوع دیگر لاک کوفته را بهر قدر که خواهد گرفته خرد نموده و قدری آب در دیگ
[illegible] کرده یا چند قلم اشنان بعد از چند جوش لاک را بر آن ریخته و از بعد لاک [illegible]
نصف یا ربع لاک او را جوش دهند بعد از رنگ آمدن صاف نموده خشک سازد و در وقت
حاجت قدری آب در ظرفی بر آن ریخته استعمال نماید باب در ترتیبی که از بقم صبغ طبخ نماید
بقم را مکوب سائیده در آب گرم ریخته بخیسانند تا هنگامی که رنگ تمام [illegible] نموده در غایت
حمرت باشد آنگاه قدری دبس یا نبات آن اضافه نموده بجوش دهند تا بقوام آمده در ظرف
ضبط نموده استعمال نماید و اگر بعد از رنگین شدن صاف نموده با دبس یا نبات بجوشانند شاید
بهتر باشد و اگر اندک قلیا بر آن اندازد در نهایت بهتر که [illegible] نقش بنظر آید و اگر بعد از
رنگ آمدن و جوشیدن [illegible] ظرفی گذاشته بعد از سرد شدن ابریشم را [illegible]
اضافه نماید بهتر باشد و [illegible] خصوصاً در رنگ [illegible] و امثال ذلک و بعضی
از الوان بر سبیل استطراد مذکور شده که [illegible] اصول الوان ذکر نموده ام

باب در طریق رنگ نمودن [illegible] مثال آن که خواهد رنگ عودی نمایند باید که چهار [illegible]
ابتدا کمینه بمقدار پنج دانگ زاج سفید با آب جوش بنده و بعد از جوش بنده و خشک شدن با آب
خالص بشویند و بعد از آن بقم و قرمز را به آب جوش بنده و بعد آب بقم مزبور را به ۳ دفعه یا چهار
دفعه جوش بنده که آب مراتب که اول بقم است در دفعه آخر چهار [illegible] جوش نند تا رنگ موافق
دلخواه باشد طریق رنگ نمودن تیماج که بکار ما قیمتی است بانواعی که نوشته میشود تیماج را اول قسم
رنگ می‌نمایند هرگاه خواهند تیماج سفید را رنگ قرمز نمایند هرگاه یک پوست که در [illegible]
باشد مقدار پنج دانگ بقم قرمز را به قدر تیسی که تخمینا هزاری [illegible] باشد با هم جوش بنده
و بعد از جوش بنده و سرد شدن بقم مزبور را در [illegible] آن سه ۳ چهار دفعه مالیده و بعد از آنکه
رنگ [illegible] هم رنگ شد زاج سفید را قدری هم [illegible] کوبیده با آب ریخته و کل پوست را
به زاج زده و بعد از زاج پوست را در آورده با آب شیرین بشویند و نفخ زنند و در سایه خشک
نمایند و هرگاه خوش رنگ [illegible] باشد فبها و هرگاه خوش رنگ نبوده باشد یک دفعه یا چندین
دفعه بقم مزبور را در روی پوست بمالند تا رنگین شود و بعد از رنگ شدن خشک نند و بعد با آب
شیرین بشویند و طریقه رنگ نمودن منقش به این نوع است که قرمز را رنگ می‌نمایند و
بعد آن رنگ قرمز منقش در [illegible] است که منقش را [illegible] منقش رنگ می‌نمایند چنانچه
خواهند که تیماج را رنگ نارنجی نمایند مجرب که طریقه رنگ قرمز نوشته شده اندک زعفران
را در روی تیماج قرمز بمالند نارنجی میشود و طریقه رنگ نمودن زرد و [illegible] زعفران را

بیمالند

بسیار نرم [illegible] کوبیده و آب نموده که فی الجمله غلیظ آب مذکور داشته باشد در روی تیماج سفید
مالیده بقدری که رنگ بردارد و هرگاه خواهند که تیماج را زرد لیمویی نمایند زرد آب ابریشم
که زرد‌ای ابریشم که رنگها دارند گرفته چندین دفعه تیماج را بزرد آب مذکور زده و نفخ رداده
خوشرنگ نمایند و بعد با زرد آب تیماج را زده و بنفخ رداده خشک نند تا هرگاه که رنگ
موافق خواهش نشود و بعد از آنکه موافق خواهش شد تیماج را خشک نند و طریقه رنگ نمودن
مشکی که تیماج خواهند رنگ نمایند باید ابتدا زاج [illegible] سیاه را که مقدار دو مثقال باشد
داخل یک پیاله آب نموده و حل بنده تیماج را با آب شیرین گذاشته و بعد نفخ زنند و بعد از
نفخ بنده زاج مذکور زده و بعد در آورده خوشرنگ بنده و بعد از خشک شدن با آب شیرین بشویند
و هرگاه رنگ موافق خواهش سیاه شده باشد فبها و الا باز تیماج را از زاج زنند و بعد در آورده
بشویند موافق خواهش خواهد بود و هرگاه خواهند تیماج را رنگ آبی نمایند گل نیلوفر را
که تخمینا مقدار پنج درم بود باشد بجهة یک پوست کوبیده و بجوش نند و بعد از [illegible] بنده
گل مزبور [illegible] پوست را با آب گذاشته و بعد نفخ رداده گل مزبور را در روی پوست بمالند چندین
دفعه و هر دفعه خوشرنگ بنده تا موافق خواهش شود و بعد از رنگ برداشتن پوست را
با آب شیرین بشویند و خشک نند تمام شد اسامی رنگها که برای ابری میتوان ساخت [illegible]
[illegible] زرنیخ [illegible] اندک [illegible] عسلی میشود و زرنیخ [illegible] میشود و زرنیخ و گل سفید
نباتی میشود و زرنیخ تنها زرد است و زرنیخ و شنگرف نارنجی میشود و زرنیخ و اندک نیل پسته‌ای میشود

زرنیخ و نیل مثل برگ سبز چمنی میشود نیل و شنگرف نفتی میشود گل گری زرنیخ سفیداب مضاعفه یاسمنی میشود
نیل و گل سفیداب آبی میشود شنجرف و شنگرف سوسنی میشود زرنیخ و گل سفیده چهره میشود و شنگرف
و سفیداب گل شفتالوئی میشود گل گری و نیل جوزی میشود زنگار و گل سفیده حنایی میشود و شنگرف
سرکه میشود شنگرف قرمز است زرنیخ نارنجی است نیل سرمه است زنگار زنگاری است شنجرف آبی است
سرخ گل سفیده و شنجرف فیلی است زنگار که فتیله آبی بری داین رنگ سبز بره میشود داد که
کلوه فنه را بر بار خبر بریزد و مرچه رطایه سرآب سرد بر آن بریزد تا وقتی که زرداب گل مذکور تمام
بدر آورد آبی که برآورد بریزد و فتحه بعد از آن تخته در بالا و تخته در پایین گل مذکور گذاشته بسیار نشیار مقشر د
که زرداب گل مذکور نماند و بر یکمن تبریز کرده مثقال کهلای خشک را بسایند و بیخته و در دو زرد
و مثقال گل مذکور را بمالند تا نیم ساعت و هر چند بیشتر بمالند بهتر است بعد از آن بر بادیه ریخته
بر بالا بادیه ... بندند که هر سوراخی کند برابر یک چشم سوراخ تفکیر دار از آن
سوراخ آهسته آهسته آب بر آن کلوه فنه بریزند تا آنکه رنگ او خوب بیرون آید که در ظرف
نماید و اگر آن آب گل یکمن تبریز باشد یکمن آب غوره یا آب لیمو بر او داخل نمایند و شب بگذارند
تا صبح و چون صبح شود زرداب گل مذکور را بریزند و بعد از آن پارچه نمدی را در میان آن ظرف
انداخته تا تمام زرداب گل مذکور را بکشد و اگر تخم رنگ خواهد سفیداب سرب را شسته
و بیده داخل نماید و کار نماید و اگر خواهد که خشک شود پارچه را از آن قصب را آن
شاه ابل در او ریخته ... آب او قطره قطره بدر آمده در آن خشک شود

و دیگر این رنگ احتیاج بر لطف رنگ ندارد و اگر ضرور شود در لطف رنگ داخل میتوان کرد و رنگ سبز پسته‌ای
بخته ابری پوست انار را بکوبند و در آب گرم بریزند و جوش دهند تا آنکه چهار حصه آب بماند و بعد
از آن برداشته بر بادیه ریخته مقشر دو یک چهار یک گوزن تریز پوست انار زرده مثقال سفیداب
سرب را شسته و بیده داخل نمایند و آب او را بگذارند تا ته نشین شود بعد از آن بر پارچه دارایی
یا قصب ریخته مثل باقی آب او چکیده شود هر گاه که کار نماید اندک نیلی و اندک ابری در او داخل
نماید سبز پسته‌ای خوب میشود طریق رنگ جوزی بخته ابری فرد اول دو حصه کات هندی را کوفته
اول کات هندی را در آب بریزد تا خوب بخیسد و بعد از آن آهک را کوفته ریخته در آب
بخیسانند تا آنکه از کدام ... رسته زرداب بریزند و بعد از آنکه خوب پاک شود داخل بیده ... نمایند
و بر هم زنند و در طبق مسی گذاشته تا خشک شود و اندک پوست انار طلا کرده که بخته سبز
ماشی سوخته شده باشد داخل نماید جوزی بسیار خوب است باب در رنگ کردن کاغذ زرد
بگیرند زرد چوبه را گرفته و نیم من آب داخل نماید بمقدار بجوشانند تا آب او خشک شود دو باز
نیم من آب تازه داخل نماید بمقدار بجوشانند که بطریق ترنجی غلیظ شود در برداشته مقشر د
زرداب او را تمام بگیرد و بعد از آن سفیداب کهلا را در آن اندکی بریزد که حنایی شود
و کاغذ حنایی را همین که از رنگ بیرون آورند در آب غوره که نفتی آب باشد و نفتی آب غوره
برآورند که زرد را طلا میشود ابرک بخته رنگ سبز اول یکمن آب را بجوشانند تا بسیار ...
جوش زنند بعد از آن چهار رنگ ابرک داخل نماید و بگذارند تا بجوشند تا چهار رنگ ...
بماند بعد از آن آب ابرک را صاف نماید بسیار گرم باشد که صاف کنند بعد از آن از آن سفیده

در پارچه [illegible] بمقدار در میان آب البرک بگردانند تا بسته خوشرنگ شود و بعد از آن د
یک روز بگذارد تا نشیند و بعد از آن زرد آب او را بریزند و آنچه در ته نشسته باشد در پارچه ا
با قصب بریزد و در جایی بیاویزد تا به ته نشیند و بعد از آنکه کار نماید اندک نیل داخل نماید بسیار
خوشرنگ میشود و اگر از البرک خواهند زرد کنند بطریق رنگ زرد چوبه نمایند اما بجای کهلا زاج [illegible]
نمایند و اگر کاغذ زردی که از البرک رنگ نموده باشند در آب اول کلکافته بکشند نارنجی میشود داخل
و اگر در [illegible] آب [illegible] نیم کلکافته برآرند زرد [illegible] میشود و اگر خواهند که کاغذ قرمز
[illegible] زنند با [illegible] آب کلکافته رنگ نمایند بعد از آن کاغذ را با آب لیمو یا آب غوره برآورده خشک نمایند
و اگر پارچه [illegible] خواهند بسیار خشک نمایند [illegible] دیگر [illegible] آب کلکافته بکشند [illegible] رنگ
رنگ سرخ برای بریدن ابری لاک [illegible] عقیق [illegible] مثقال نیم کهلا ده مثقال [illegible]
[illegible] ادویه مذکوره را کوفته و بیخته جدا نگاه دارد و ابتدا یکمن آب در دیگ نماید و همین
که بجوش آید لاک را داخل کند باز آتش کند تا لاک خوب بجوش آید [illegible] را داخل [illegible] زنند [illegible] را
داخل کنند و بمقدار جوش دهد که نیم [illegible] رنگ [illegible] تیز رنگ [illegible] وقت [illegible] را [illegible]
آورده [illegible] که در میان دیگ مانده باشد در پارچه نماید و در میان [illegible] که در میان [illegible] باشد
[illegible] بگذارد که سرد شود [illegible] خواهد [illegible] بعد از آن در پارچه [illegible] نماید و بگذارد
که در میان پارچه خشک شود بعد از آن کار زاید در ظرفی نماید و بگذارند که خشک شود و در [illegible]
سنگ [illegible] بطریق [illegible] صلایه نمایند و اگر [illegible] میتوان کار فرمود اگر [illegible]
خواهند [illegible] را [illegible] تند و داخل رنگی که [illegible] نباشد [illegible]

[illegible]

بریده میشود و اگر خوب نشود در ظرف رنگ زیاد کنند و اگر بریده نشود [illegible] را زیاد کنند و [illegible]
بطریق [illegible] آب نمایند و داخل کنند زهره گوسفند [illegible] در ظرف رنگ [illegible] میرود در ظرف رنگ [illegible] زهره
گوسفند را دو قطره می باید داخل رنگها نماید در رنگ [illegible] عباسی پانصد دینار [illegible] آب [illegible]
و تخم شنبلیله بجوش آنند تا وقتی که دست [illegible] مالند پوست [illegible] آبی که در آن تخم شنبلیله جوشانیده
بریزند و آب سرد داخل نموده تخم شنبلیله را بمقدار [illegible] زرنیخ [illegible] را
زرد آب بگیرند و داخل نیل [illegible] نمایند که آبی [illegible] در ظرف رنگ [illegible] داخل
نمایند و بجوش آنند تا بقوام آید داخل رنگ نمایند و زهره گوسفند [illegible] که آب بکشند [illegible] را
پاره نمایند و داخل رنگها یک دو قطره نمایند طریق رنگ نمودن [illegible] که خواهند
رنگ زرد شود باید که اول [illegible] پارچه را [illegible] نمایند و بعد از آن پارچه [illegible] خشک نمایند
و بعد از خشک شدن آب کشیده پارچه [illegible] خشک شود [illegible] درخت سیب را که تازه [illegible]
کنده [illegible] نمایند که خشک شود بعد از آن پوست [illegible] پاره پاره کرده [illegible] بقدر
یک [illegible] انگشت که آب [illegible] بجوش آنند و بعد از آنکه آب [illegible]
خوب رنگین شود پارچه را در ظرف [illegible] پوست سیب را [illegible] گرم [illegible] پارچه
[illegible] پارچه [illegible] نمایند [illegible] تا آب [illegible] بقدر
دلخواه رنگین شود و بعد از آن [illegible] پارچه را [illegible] خشک نمایند و بعد از خشک [illegible] کشند
طریقه رنگ کردن زرد چوبه [illegible] صلایه نموده و بیخته [illegible] کهلای [illegible] داخل نماید
[illegible] بعد از آنکه آب [illegible] کشیده باشند [illegible] زرد چوبه مذکور رنگ نمایند [illegible]
خوب میشود عمل [illegible] صد مثقال [illegible] مثقال [illegible] بیرد

و بعد از آن آب لیموی حل کند که زنده شود او را در آفتاب نهد که روز و شب و بعد از آن با یک مثقال علم احمر سحق کند که در علم لا یموت شود لیس
[illegible] تحلیل کند و شیشه را بگل حکمت مطین سازد و در دیگ ریگ نهد و آتش کند آهسته که ریگ گرم شود آتش را تند کند در شش [illegible] برود و پنجم
روز و بگذارد تا سرد شود و بعد از آن بیرون آورد و اگر قرص شده باشد نهد و الا عمل مکرر کند تا سه نوبت که در هفته روز آتش خورده باشد این
زیاده نمیشود و قرص در ته شیشه به بندد و بدستور که یک مثقال به پانزده مثقال زهره طرح کند شمس گردد باب در حل شمس بستان زرنیخ و سحق
از هر یکی پانزده جزو و از نشادر ده درم و ده درم زاج سوخته این اجزا را سحق کن و در سه نوبت و بگذار که در نوبت سیوم که شمس شود
قرص حل سازد دیگر براده مریخ یک جزو زاج سوخته و براده ربع زیبق و زاج زرد نیم برابر اجزا را صلایه نماید آب [illegible] آفتاب خشک کند [illegible]
عنبر [illegible] و بعد از آن این اجزا را با آب کبریت معقود خمیر کن و در ظرف سرشک کن و مطین ساز بگل حکمت و در آتش [illegible] تمام نهد
چهل روز بعد از آن بیرون آرد و هوای [illegible] باشد [illegible] اگر [illegible] در [illegible] شود [illegible] دیگر بستانند
عبد ۳ ال عقاب ۳ ال ح ۱۰ ال زرنیخ را [illegible] سازد و بعد [illegible] سحق کن [illegible] در [illegible] نهد [illegible]
[illegible] بعد از آن [illegible] آب [illegible] صلایه کن یک برابر [illegible] خشک سازد و براده مثقال این یک رطل کبریت [illegible]
صلایه کن و معقود سازد بر آب که حل شود [illegible] و در [illegible] صلایه [illegible] و در [illegible] و [illegible] کبریت
و زرنیخ را محلول سازد و ارواح واجب و را ثابت کند تثبیت [illegible] بستان [illegible] یک [illegible] در ظرف [illegible] زهره [illegible]
[illegible] آن بگذارد [illegible] قدحی محکم سازد [illegible] و در دیگ نهد و آتش [illegible] زیبق [illegible] ظرف [illegible]
و آتش نرم کن [illegible] براده [illegible] بعد از آنکه [illegible] آواز [illegible] می آید بیرون آرد و سر قدح باز کند [illegible]
براده اضافه کند و طرح نماید هفت نوبت تمام شود و بعد از آن بگذارد [illegible] در [illegible] که [illegible] چون [illegible]
گرم [illegible] براده [illegible] بعد از آن [illegible] صاف سازد که [illegible] احمر بیرون می آید [illegible] سازد [illegible]
دیگر بستانند براده زهره [illegible] و به [illegible] کند و [illegible] پاک سازد [illegible] خشک سازد و [illegible] آب لیمو [illegible]
[illegible] زنجار صلایه کند بعد از آن [illegible] همراه کند و سحق نماید [illegible] شود [illegible] خشک شود بعد از آن
به هفت قسمت کند اجزا را [illegible] بگذارد [illegible] بگذارد [illegible] پیرون آورد و [illegible]

بعد از آن

دیگر بگذارد و یک قسم دیگر بخورد و آورده [illegible] بسته شکند و بیرون آورد و [illegible] هفت جزو [illegible] بعد از آن بگذار [illegible] بهفت
بعد از آن [illegible] کند که تا [illegible] و رنگ تمام دارد بعد از آن [illegible] یک درم [illegible] شمس [illegible] سازد و بگذارد
که در غایت خوبی است عمل منقول از حضرت امام جعفر صادق [illegible] بستان [illegible] از هر یک [illegible] درم
و در [illegible] کن [illegible] براده بخورد [illegible] دیگر چندان [illegible] بگذرد و بعد از آن [illegible]
خشک کن دیگر باره سحق کن [illegible] براده [illegible] منقا [illegible] سازد [illegible]
[illegible] و وصل کن و خشک سازد [illegible] آتش قوی [illegible] دیگر باره سحق کن تا اگر [illegible]
کن [illegible] مثقال قمر [illegible] کرداند [illegible] از [illegible] اعلی [illegible]
با [illegible] سازد و قطره قطره بخورد [illegible] اکرم [illegible] بخورد [illegible]
عقاب [illegible] محلول بخورد [illegible] و باتش نرم عقد سازد [illegible] سازد [illegible]
باشد والله اعلم بالصواب [illegible] دیگر [illegible] زهره [illegible] بگذارد [illegible] قدر که زهره در ۵
[illegible] و قمر [illegible] عمل [illegible] کند [illegible] خوب [illegible] بعد از آن با شمس برابر بگذارد که خوب است اگر خواهی ۵
[illegible] یک برابر قمر برابر زهره بخورد [illegible] حاصل است [illegible] **تیزاب السلطانی** ۵
قدری [illegible] قدری [illegible] سحق [illegible] کرده [illegible] آب [illegible] ۵
[illegible] چندان [illegible] بگذارد [illegible] برآید [illegible] اگر [illegible] ۵
[illegible] ۲ [illegible] قدری [illegible] و قدری [illegible] ۵
[illegible] کرده [illegible] اندازد [illegible]
[illegible] بعد از [illegible] حاصل شده [illegible]
[illegible] بعد از آنکه [illegible] بگذارد [illegible]
[illegible] **بدانکه** اگر قمر را [illegible] بگذاری [illegible]
[illegible] حاصل می شود [illegible] کبریت [illegible]

قدری زنجار
و اندک [illegible]

[illegible]

یک دان رجوار اکرم کن
دتا پنزده صحه

بوده گفته شده ذهب کرده عمل بستان کی سقوف در وی سوخته و باهم صلایه کن و دهن صفرة البیض کوته خوردو رسد بعد از ان
سه شرایط سه روز برو بسرایته حصه بیرون آید که همان نمش هر حل خلط عمل یار کو کرده و نیم سیر مس تنگ کرده و یک قلو رسید و دو حصه کند
و یک ریقه از دو مس و گوگرد بخوبی کند بده محه به انداز در دو بیرون باره محه را باهم کی کند چنانکه لب بیب بنشینند و یکی ریسمان محکم کند ازچهار طرف
بده محه به مذکور در گل حکمت کرده موازنه دو انگشت و خشک کند بعد از ان هر از پا چیب بزرگ سه زدی شبب اره و محه بر بالای آن یا چیب
هر دو بمی دیگر از چیب بر بالای محه به مذکور برزد و سه گل آتش در روز میان محه بر و بالا تمام سوخته کرده و بعد چندان سرگین انداز و که تا
سه روز در آتش باشد پس بگذارد سرد شود بر طرف خشت بحته راه رسته باشد کم تونرازه یا بر چهار روز توده طرح کنند و آتش دهد یک عیار کرده و بار
دوم یک تو که طرح کنند شش عیار کرده بار دیگر یک تو طرح کنند در بیت عیار کرده و هیچ تو زر باشد عمل آن تا قسم را اینک صلایه کند و
بروغن صفرة البیض قطره قطره سقیه کند و تشویه ضعیف کنند تا روغن نشود و چندانکه توتیا سرخ رنگ شود بعد از ان بیارد و قرار او نیز تا تو بیند
بگذارد و در آب اندک بزرد و بعد از ان ذوب نماید و یک تو تا دو مشقع بریح فرید بر طرح نماید و در میس طرح زده و بحق از آنه میبیع ضایع نشود بعد از آن
همان کند که از ذهب بیرون آمی آید محلول بستانند بریح فرنگی صد مثقال و صلایه کن و بستان بیم وزن او عقاب یارچی و زنار چر
روغن صفوة البیض روغن بلالوزرد و جواد به سقیه و تشویه تا تمام بروغن بخورد و گل برده و در سکل آنرا بس باد ام گذارد بروغ و گر از شیشه دور باشد
بر هشت زبانه کند پس از زمانه بیرون آرد و با آتش خاکستر عقد کند و طرح کند یکی بر بیت فرنقی کرده عقاب یارچی بهتر زاج زرد به
چهار یک و چهار مثقال آب دو کند زاج را بس ای و آب صافی بر و کند و برهم زنند و سه شبانه روز بگذارد و برهم زنند و در آن زرد و آتش گرم
کنند یکشبانه روز تا عقاب در صحن شیشه بچسبد رد هر نماند و در انقاب بخیر چنانند که بیرون می آید و در حوالی شیشه بچسبد
باب در سفید کردن عقیق ابتدا خاکستر اند و خاکستر خوب بهتر از هر یک از آب بغل بر هم مزید و محه را در دیگ کنند که پاکیزه باشد و بر آتش نرم گرم
کنند تا سخت شود بعد از ان عقیق را همان بند او گو در آتش گرم نهند چندانکه اندرون سپید شود بچون جمع نوع دیگر روشن کردن مجاده سرخ کی از خام
کنند به محاده را روشن کنند که چون قوت شود تیقان محاده را و حلاش بدو بی باره روغن زیت طلی کرده با میزد و در بر تابیته نقند و پس از ان محکمه
نیک نهند باید و در روزه دو شب از اجزای آتش بیرون آرد و دیگر کنند که نکو شده باشد نوع دیگر در سرخ کردن عقیق زرد باید که تخت
او را چه و دو از آن بی کو کرده را با روغن زیت بیامیزد و در آتش سرگین نرم از اجزای رنگ سرخ شود نوع دیگر در نوشتن و نقش کردن بر عقیق بستانند
لکی قلعه سپید اینی حرطالی چه و را چون سرمه بساید انگاه که هر دو را بمالد و آنچه خواهی بروی دارد بر عقیق نویسد و رها کنند عقیق ~~عقیق~~ تا خشک شود پس
کرده ای گرم کنند عقیق را در آتش نهند تا نیک گرم شود چون زمانی برآید از آتش بیرون آورد و چون سرد شد آن دار و از و پاک کنند آن نقش نیکو نماید
نیم بود سفید و عقیق پیدا شود نوع دیگر نیز کتابت کنند و گر سفید در نگار را از هر یک بیار در دو تا حرز و لب بید اسفیده هر نوع برند و از ان پس
اجزا بکوبد و از آتش بیرون آرند و آنچه خواهد بر عقیق نویسند چون خشک شود بر آتش نهد و زمانی گرم نهد پس برگیرد آن دارو از و بستر و نقش چون شد

نوع دیگر

بوزه نوان فقط ... از دوره

ساعت نو

باب اگر کسی را رنگ مشخص بوده باشد که بهیچ نوع علاج مذیر نبود در صحرا یا در باغها سبزه زار رود و بجرب شده در آن این نوع کرم
شاید که در روی زار و علف بوده باشد کرمی بود کوچک مزرکی سته یا نصف آن و پشت وی سرخ است و شکم سیاه و زنگین و
وی میانه و بر بال هم دارد و زیر شکم او سیاه است مشهور است در در عقبها و مرغزارها و خارها با غنچه چشم زاغ هم گویا داشته باشند
چهل ان کرم را قدری گلاب در میان کاسه کرم نماید آن کرم را در میان آن کاسه گلاب حل نماید بخورد از آن کس و بعد گلاب یا روغن
شخص را بپوشانند تا عرق نماید که بعد از آن بهتر شود بعد از عرق آن رنگ از صفت زنان شخص بیرون آید و آن شخص علاج شد
این عمل مکرر تجربه شده است خلاف و خطایی ندارد والله اعلم اگر کسی را زنا بو کرفته باشد در حلق و گلو گرفته باشد که بیرون
نیاید چاره و قدری از خاک صدول آب که گنده شده باشد و بدبو و نم باشد تا از ان خاک آب بنید صمام
را در هم چنان نم داشته که بر روی زبان آن شخص گذارد که آن زلو بهوای آن خاک لمار کند یده بد بوی را
منزل خود نموده و بیرون آید متصل شده او را همراه آمیز در روی زبان میزند این عمل مکرر تجربه شده اگر کسی
هزار پای در گوش رفته باشد که بهیچ نوع بیرون نیاید قدری از روغن بیدانجیر در گوش وی بریزد و سمت آن
در گوش بنهد و بعد از آن درست درخواب بود آن گوش که روغن بیدانجیر در وی ریخته بر زمین گذارد که بهوای
آن هزار پای بروغن بجمع بیرون آید و شیطان در مغز سر آدمی ندارد اگر روغن باشد بهتر بود این از محمد باشد
باب در آب دادن جواهر یاقوت بستانند بوره ارمنی و آب زاک و قلقند محمرا چون خمیر کرده اند و یاقوت را پاره گل در پیچید بعد از
دارو ها بندند پس بگل اندر گیرد و خشک کرده اند و آتش نرم بر افروزد و صبر کند تا بتدریج آتش فرو نشیند پس از و در میان آتش نهند
در بهانه کند اسپر و شود و کل بشکنند یاقوت آب گرفته باشد در آب دادن فیروزه بستانند روغن بید رود و بابه کاسی پاره بنهند چندانکه بخشد باز بگیرد
پس فیروزه را بره برانداز کنند و نیک بگذارند پس در میان آب سرد اندازد و بر دارد و در بروغن اند را افکنند و یکدم بگذارد و بیرون آرد
آب دار باشد آب دادن زمرد زرد را بس یک نرم بسائید پس از آن لنک بریم را هم بس نیک بسائید و زمرد بدو آب دهد و نیک بمالد تا آب
دارو پاکیزه شود آب دادن لعل پاره زیت بستانند و محمود را بعد از نرم بسائید و از آن زیت بر کنند و لعل را در آن اندازد و نیک گیرد و آتش

بشد و برداره ... آب الكرد ... **[illegible]** ... [illegible]

اول ... **[illegible]** ... [illegible]

پس ... [illegible]

... **باب** ... [illegible]

... اگر خواهد که تیغ را آب دهد ... [illegible]

... اگر خواهی که تیغ را آب ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **نوع دیگر** ... [illegible]

... [illegible]

... **نوع دیگر** ... [illegible]

... [illegible]

... **نوع دیگر** ... [illegible]

عمل النثر و ... عبد ... علم صفر و احمر ... [illegible]

دیگر ... و آب کنند ... [illegible]

... **نوع دیگر** ... [illegible]

... **باب** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... **در عمل** ... [illegible]

... [illegible]

... **نوع دیگر** ... [illegible]

... [illegible]

... **باب** ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

بخورد و آرد آب او را گرفته بجوشانند که ثلث بماند بعد با قدری نبات یا قند بخورند چند دفعه که دانهای بواسیر را بیفکند
بجهة زخمهای ناسور بیاز را خوب با روغن دنبه سوخته و قدری صابون و زرد چوبه و قدری زاج سفید داخل
نموده مرهم سازند دانهای گرد سیاه که در میان گندم میباشد یک درم از ان کوبیده با کشمش بسرشند بخورد برد اشته
تا سه روز که حیض گشاده شود و اگر با فراط از کسی حیض آید یک درم توتیای مصری کوبیده بخورند و قدری آب گرم
بالای ان بیاشامند روغن حب البقر بجهة ریشهای سوداوی نافع است طلاء شاداخ علکی ال کبریت
اخضر ده ل نوم ۱۰ ال دهن البقر ۲۰ ل کبریت را در میان دهن آب نموده صلایه کنند بعد باقی اجزا داخل نمایند و یک صلایه
کنند انگاه نوم را کوبیده داخل نمایند و خوب صلایه کنند بعده ده ل قمر را با فتیله سه بار در اجزای مذکور انداز در شیشه
روغن موم جهة خفقان قدری خوردن و مالش نمودن و هم جهة اوجاع مفاصل و غیره که از برودة باشد نافع است
للبواسیر قرباغه سیزده عدد توتیای کبود ۱۰ ال کتیرا ۲۰ ال به بنگیس روغن گرفته با پنبه در یکدفعه با ۲ مرتبه طلا کنند تمام
قلیان بجهة اسک و ازاله اوجاع و دانه و جراحات و قروح و اکله کام و حنک و حلق و حنجره بغایت مفید است
شنجرف کنند چوب چینی یکدانک زیبق ۵ ل مجموع را در روی سنگ با آب لیمو صلایه بلیغ نموده تمام را بروی
کاغذ کبود طلا کرده خشک کنند و نه حصه نموده سه روز روزی سه قلیان بکشند مجرب است ایضا بجهة کوفتی
که بسیار محکم بشود زیبق و سلیمانی هر دو مساوی با آب لیمو سحق نموده بحدیکه زیبق ناپدید شود بعد از ان در ظرف چینی
کرده آب لیمو بروی ان ریخته دو شبانه روز بگذارد بعده ساوی هر دو آرد جو داخل کرده و حب بقدر نخود کوچک
ساخته یکی صبح و یکی عصر میل کنند اگر زیبق و قلعی یکدانک ملغمه ساخته بعد ۵ ل سم داخل نموده بسایند و در شیشه
کنند رنگش سرخ شود بجهة کوفت آتشک و غیره مجرب است بجهة سودرنگ ۳ نخود روغن کنند که بقدر و آبیق
گرفته باشند بالای یک فنجان قهوه بعدادی ریخته بخورد و یکنخود از روغن مذکور در احلیل بچکانند تا سه روز بعد
بجهة استسقاء حکیم فرنگ روز پنج را در دو سه قرش و لحاف از زاج نموده و عرس دهد و بعد از دو ساعت بیرون آورد
مقیئ فرنگ رسوخ خشک شراب سیاه ۱۰۰ ال آب ۳۰۰ ل جوشانیده تا نصف شود در میان ظرف جوشانیده
تا ۲۴ ساعت در سرداب گذارده روی او شبیه به نمک میشود تراشیده نگاه دارند دفعه دیگر انکه در میان ظرف است

جهة بواسیر خونی و لاو ... بادام شیرین بیدل ... پنیر ... حریا ... وقت ... بخورد ... خوب ... صاف ... کرده ... دیگر ... وردسیده ... واردوده ... جوشانیده

جوشانیده تا ثلث شود ۲۴ ساعت در سرداب گذارده ایضا انچه شبیه به نمک است ضبط نمایند و در آفتاب
خشک نمایند بعد اسپیمون و شوره قلمی سفید یکدانک ۴ ل در هاون مفرغ کوبیده دو سه دفعه دانه
آتش بر روی او انداخته بعد از آب شدن سرها و زیر الحکم بسته بعد از ۲۴ ساعت سرها و زیر ابرو داشته اسپیمون
و شوره منجمد و شبیه بلح شده باشد بعد ۳۲ ل نمک که از رسوب شراب گرفته و ملحی که از اسپیمون و شوره
گرفته هشت ل هر دو را در میان اجانه کرده آب بروی او ریخته جوشانیده تا بنصف رسد ۲۴ ساعت
در سرداب گذارده بعد انچه مانند نمک است برداشته و باقی را بریزند و با دستیه شیشه بسیار صلایه کرده
وقت حاجت بقدر نیم گندم در میان فنجان با آب نیم گرم کرده برهم زنند و بنوشند و هر نیم ساعت فاصله
یک فنجان آب گرم بدهند و حکیم صاحب فرنگ انقدر قلیا روی آب میریخته و میداد یکدست قی واقع
شد بعد از چند دقیقه که میگذشت باز یکفنجان آب نیم گرم پی در پی میداد باز قی واقع میشد تا چهار پنج
انگاه میخواست که دیگر قی نکند قلیه گوشت کباب کرده میداد بخاید و اشش را فرو برد و ثفل را دور
افکند که بعد از چند دقیقه فعل واقع میشد تا پنج شش مجلس بعد یکفنجان شربت قند و تخم ریحان بجهة قوه تریاق میداد
روغن گلبندی فرنگ که بجهة جمیع زخمها نافع است روغن گاو را در ظرف آهن کرده بر سر آتش نهاده
انگوزه ۵ ل مریخ ۴ ل هر دو را کوفته در ان انداخته تا بسوزد و سوخته ها را از روی ان بگیرد
و روغن را بر زمین نهند تا سرد شود باز بر سر آتش نهند چون گرم شد مردار سنگ نهند سندروس
موم کافوری از روت کات سرخ مازوی سبز صبر زرد پوست هلیله زرد زرد چوبه صمغ عربی
خون سیاوشان ریوند مجموع را یکمثقال صلایه کرده در ان ریخته و با چوب بهم زنند و از سر آتش برداشته
در کرباسی کرده فشرده روغن را از ان بگیرد بعده لسان ز زبان گل خشک کرده صلایه کنند
و این روغن را بر سر آتش نهاده زبان گل را در ان ریزد و باز سرد کنند بعده بگیرد مغز کله سگ و مغز
قلم خار را و موی یائی و مغز قلم گاو یکدانک ۱۰ ال و باز در روغن مذکور ریزند و سه وزن روغن بول کودکان

داخل نموده بجوشانند تا روغن بماند این روغنی که خون میبندد و زخم را علاج کند روغن بلسان روغن زیتون
روغن تخم مرغ مکد ۱ ال روغن کرچک روغن کنجد مکد ۳ ال روغن بادام ۵ ال همه را داخل کرده بر سر
آتش نهاده و مومیائی حیوانی ۵ ال مردار سنک توتیای هندی زنکار زنجبیل هو چوبه مکد ۲ ال زاج
سفید توتیا در زرد چوبه مکد ۱ ال مازوی ۵ دانه همه را صلایه کرده دران بریزند و در آخر موم سفید ۵ ال
کافور ۲ ال داخل کنند و بعد بقدر چهار نخود کافور در شیشه کرده تا چهل روز بحل کذارده بیرون آورده تمام
روغن بجهة جمیع زخمها موم کوکرد موی سر جوان موم را نیم برشته کرده با اجزای مذکور از قطن بیاورند اعلاست
اکر روغن کتان را با برنج مخلوط سازند در طبخ بجهة زخمهای جدید نافع است روغن فرنک بجهة جمیع زخمهای
جدید مثل کارد و شمشیر وغیره مجرب و چون ماده آورد هر کاه بکذارند تا سه چهار ساعت علاج کند بی نظیر است
تخم کشنیز قرنفل کافور زرد چوبه موم کافوری کات قرمز مازوی سبز حنای برک کندر مکد ۵ ال روغن زیت روغن
کنجد کره کاو مومیائی کرچک هندی مکد ۲ ال مغز نارجیل لاک قرمز بلادر دم الاخوین مصطکی نبات مغز قلم کاو مردار سنک
مکد ۱ ال تخم کشنیز تراب شوره بول مکد ۵ ال پنبه چخش ۲۵ ال مغز سرک ۲ عدد زبان سرک ۲ عدد همه را
مخلوط کرده تنکیس نمایند تمام است حنای برک خالص را به تنکیس روغن کرفته و شونیز را در با برنج
نمایند یکمثقال ازین شونیز با ده ال روغن حنا و شب یا زرد مرغ بر موضع ... کوس وغیره بمالند صبح و شب
تا ده پانزده یوم موی بروید بجهة جوزه که بر بینی و کام و ملاذه افتد دار شکفته ال چوب چینی ۲ ال
مازو سکارته کل سرخ مکد ۳ ال اجزا همه را هفت قسمت نموده روزی ۲ قلیان بکشند یکی صبح و
عصر و از ملح و ترشیها و سبزیها و شحمات اجتناب نموده و زخم را چوب چینی کوفته بپاشند و السلام
روغن بجهة زخم مجرب است تخم پنبه ۲۰ ال تخم کشنیز ۱۰ ال کافور مصطکی موم کافوری فرفیون
سنبل الطیب بادام فرنک روغن زیتون روغن نارجیل بلادر مکد ۴ ال روغن بادام رس هندی
کوکرد زرد مکد ۴ ال مومیائی ۱۰ ال مجموعا یکجا مخلوط ساخته بطریق تنکیس روغن بکیرند
اکر

مستعمله ... [illegible] ... روغن ... فلفل ... صبح ... بعد ... ساعت ... [illegible]

اکر خواهی دزد را بطریق لیمیا لال کنی یک تخته روح را صاف نموده با سوهان بعد روغن بلسان
مالیده و بعده زنبور سرخ را کرفته خشک کرده و با شوره صلایه کرده و بانکه بر روی روغن
که بر یکطرف روح است مالیده تا خشک شود باز روغن بمالد و بپاشد تا خشک شود سه مرتبه آنکاه
حلقه از نقره بر روی آن تخته روح کذارده هر کس از میان آن حلقه زبان برند در حال لال شود
و چون خواهد معالجه کند بیاورد نشاسته را با عسل درست کند و کل بو باد دران داخل کند و یکروز
و یکشب بعد از آن بخورد صحة یابد اکر سبیل کربه را در طعام بکسی دهند در مدة بیست روز جذام بهم رساند
اکر پوست سیاهی که از کوش میریزد به تنکیس روغن کرفته بجهة جرب رطب و یابس و نقاق در حمام بمالد
و بجهة سر کل یکمرتبه ازین روغن بمالد و یکمرتبه سر شغالکا و بمالد علاج کند و بجهة بسیار شور بود داوی
و باد بور نیز نافع است من حاجی اسمعیل بجهة باد بور توتیای هندی کبود ال کل ارمنی ۱۰ ال کوبیده
حب بقدر فلفل سازد و صبح سه دانه و عصر پنج دانه با یک پیاله شیر کاو بخورند تا چهل روز غذا
نخود آب کوشت در جلو و از مفردات و حموضات و تعب و هوای بسیار کرم و کرد اجتناب نماید
و سلیمانی و صمغ عربی را در شیر دختر خمیر کرده در هر سوراخی از زخم فتیله ازین بقدر برنج بکذارد در دو روز
اول و در این مدة این یکدفعه کافیست بجهة قوة باه بچوله را در آب کرم خیسانیده و پوست او را
کنده و بعده در میان شیر بجوشانند چون شیر بسته شود تجدید نماید تا چهار پنج دفعه که دیکر شیر بسته نشود
آنکاه این را با روغن میخک و کریخ میل کند که از شر تا زانو از دو جهت و نعوظ میشود و قوة باه میشود
ایضا یکعدد پول سیاه را یکمثقال افیون فرش و لحاف نموده بعده شش مثقال شوره فرش و لحاف نماید
بعده در دیک سفال ماسه ریخته دران نهند و در کوره فخاری کذاشته تکلیس غلیظی شود بقدر
یکبرنج ازین تکلیس با نبات و صمغ عربی سحق نموده حب ساخته بخورد که قوة و جوانی حاصل میشود
و متقالی ازین به پنج مثقال زهره طرح نموده و مشاکشه نماید قوة خوبی حاصل خواهد شد والسلام

سه روز در آفتاب گذارد

بجهة کچلی روغن خروع ۴ ل اهک ۱۰ ل در روی نار ملایم صلایه و مخلوط سازد و تا ۳ روز بمالند
تا مزاج گیرد و بعده سر را تراشیده و خوب شسته صبح از این روغن بمالد و عصر باز تجدید نماید تا ده روز
علاج شود روغن بجهة فالج و مفاصل و درد پا و سایر دردها که از برودة باشد کبریت و کافور ملکد
۱۰ ل سحق نموده با نفط سفید مخلوط ساخته در نار ملایم [ظرف شیشه] و پنج شش روز در آفتاب تابستان
گذارده تا خوب مزاج گیرد بعده طلا کند که در ۳ ساعت رفع وجع مینماید بجهة مفاصل کچوله
۵ با روغن بید انجیر بمالد اگر وجع ساکن شد فبها و الا از حرارة است روغن گشنیز بمالد ایضا موم
و کافور را روغن گرفته بمالد روغن بجهة جمیع زخم و مفتاح الصناعة سیاه دانه اسفند بادیان
گشنیز ملک پنج سیر موم ۲۰ ل مجموع را روغن گرفته و روغن را با بالای کبریت ۵ ل ریخته و تقطیر نماید
و درد تقطیر تا ۳ مرتبه تمام است ایضا چوب گز را با آب جوشانیده و صاف نموده بقوام آورده از این
شیره گز ۸ ل و روغن دنبه یا روغن موم یا روغن کمان ۱ ل جوشانیده تا آب برود و روغن بماند بعد
از آن زاج سیاه سوخته ممزوج نموده که تمام است در وقت احتیاج استعمال نماید مجموع زخمهای جدید را
نافع است بجهة بواسیر و زغ سبز خشک و زنبخ مردار سنگ حنا پیه بز کوبیده شیاف سازند و بعد مرهم کنند
طریقه کشتن [illegible] در میان تابه آهنی گذاشته و در کوره نهاده بدمند تا آب شود بعد قدری افیون در میان
[illegible] انداخته بدمند تا سفید شود با ادویه صلایه کرده با میل بچشم کشند جهة قوة باه عرق گوگرد ۲ ل جیوه
۱ ل در میان شیشه کوچک نهاده در بالای خاکستر گرم گذاشته تا بجوشد و مثل نمک سفید شود از شیشه
بیرون آورده و یک عدد جوز بوا را مغز بیرون نموده و مکلس جیوه را در میان پوست جوز نهاده و قدری
عنبر اشهب داخل او کرده و این جوز را در میان پیازی نهاده در آتش دفن کند تا پخته شود بعده
بیرون آورده حب ساخته از ۳ دانه تا هفت دانه میل نماید مجرب است بجهة درد دندان بیخ کبر را جوشانیده
مضمضه نماید و بجهة [illegible] بخورند [illegible] کند و چشم را از قوة دهد و باغرا التقویه کند در تکلیس مس

زهره

حب بجهة بواسیر [illegible] عود قماری
[illegible] مصطکی [illegible]
زیره [illegible] با بیه یا گلاب حب سازند

زهره ۴ ل حب السلاطین ۱۲ ال مشتری ۸ ل مشتری را صفحه کرده مانند بوته ساخته و حب
السلاطین را کوبیده جهة زهره نماید و جیه را در وسط مشتری نهند و یکی تریز دو سر کم کهنه
که نلت از آن آید باشد کبود را در زیر و باقی را در بالا به پیچد که سفت نباشد و از چهار طرف
آتش زنند در جائی که از باد محفوظ باشد تا تمام بسوزد و سرد شود زهره مکلس سفیدی میشود
هر گاه از آب بید و با میل بچشم کشد نفع کلی دارد و اگر با جوهر حسن لبان مساوی ممزوج کرده
شبی یک نخود بخورد قوة باه بیفزاید و اشتها را زیاد کند و طریقه جوهر حسن لبان آنکه او را در میان
کوزه دهن فراخی کرده و از کاغذ کلاهی بر سر کوزه نصب کرده و کوزه را در سر آتش نهاده
جوهر مصعد شده بکاغذ می چسبد بردارد طریقه تکلیس قمر براده قمر ۱۰ ل ملح طعام ۲۰ ل
عقابیه ۳ ل اجزا را با هم ممزوج کرده در کوزه مسدود الراس کرده یکروز در زبل فرس [illegible]
دهد و برداشته بمیان آب ریزد و نمک و عقاب را بجز و علقه بگیرد و قمر را بردارد که مثل
روغن در روی آب می ایستد بعده علم را با خل و نمک سحق بلیغ کرده تصعید کند و مصعد را
باز با براده آهن و طلق و زاج سفید سحق کرده تصعید کند و بعد این جوهر مصعد را با پیه گاو
سحق کرده و در زجاج مطین کرده که نصف شیشه خالی باشد و بر سر آتش گذارد و طبخ دهد تا ۳
روز هر وقت روغن گاو کم شود پیه تازه علاوه کند تا در ته شیشه جوهر ته نشین شود بردارد
بعد یک از آن مکلس قمر و دو از این جوهر ته نشین و ۳ لدزیبق مصعد یا مکلس با هم ممزوج
کرده با دهن عقاب که با قشر البیض ثابت و حل شده باشد تسقیه و تشویه نماید و حل
و عقد کند اکسیر نحاسی است یکی بر چهل میرود بجهة خشک درد چشم را سخت دار فلفل چشم
دار چینی زاج سفید محرق در میان [illegible] کوبیده و بیخته بچشم اندازد مرهم بجهة ساقط
نمودن دانه بواسیر مردار سنگ آس هندی عفص کبود کافور دم الاخوین [illegible]
در میان گلاب حنا بیده قرص نمایند و در وقت ضرورة با آب دهن بر دانه بواسیر طلا

نمایند در سه یوم و بعد از سه یوم با مالت مرهم نموده طلا سازند بجهة جرب و شقاق و جوشش
که در خصیه و قضیب باشد موی سر آدمی سوخته با بول صبیان ملاحم نمایند ایضا مرداسنگ روغن
گل سرخ سرکه انقدر بجوشانند که سرکه برود او را در حمام نمایند حب السنددرس یجفف الباسور و یهضم
الطعام و یمنع الدم سندروس قشر البیض شیطرج بذر الکراث جزء نوشادر نصف جزء خبث
الحدید المدبر اربعة اجزاء مقل قدر ما یحبب به الادویة یشرب کل غداة ست حبات او
سبع و ان دق الافتیمون الطری بلحم الزبیب الابیض و یشرب جوزة کبیرة علی الاسفیذباج
الدسم و بعد الحمام علی الدوام ینقی البدن من مادة السوداء ایلاقی دهن مسبت مسمی بدهن لبوب
السبعة لب حب الخیار و القثاء و لب حب البطیخ و لب حب القرع الحلو و بذر الخس و بذر الخشخاش
الابیض و لب اللوز الحلو ١٨ ان اردت ان تزیل الشعر عن خدک فلا یعود ابدا خذ البیض النملة
و النوشادر و خرء الفار و دم الضفادع او دم قراد الماعز کله سواء دق الادویة و خذ منها بماء
و اطل مع خل خمر ثلث مرات فیزول باذن الله دواء نافع للحبالی اللواتی یسقطن زرنباد درونج
چند بیدستر حلتیت عفص طباشیر مکردر بهم زنجبیل عشرة دراهم سکر اثنی عشر درهما مسک نصف
مثقال یدق و ینخل و یخلط الجمیع و یعجن بعسل منزوع الرغوة الشربة منه درهمان للبهق
حرف بذر الفجل کمون عاقرقرحا الادویه یدق و ینخل و یعجن بالخل و یشق نصلا اربعة شقاق و یحک
علی موضع البهق حتی یجرح و بعده یضمد العجین المذکور بطریق الحاحتی یبرأ ایضا للبهق و الکلف
بورق ارمنی صدف مرداسنک اسفیداج القلعی برادة العاج عظام البالیة بذر الفجل لوز الحلو
و لوز المر اشنان سبابه طحین الارز طحین الباقلی لب حب القرع شعیر قشر البیض یدق و ینخل
الکل الا لب حب القرع و اللوزین یدق علی حدة و بعده یمزج الکل و یخلط بماء الفجل او الکرنب
او العسل و یضمد در نفع که اشجار را آب میدوانند اصل درخت کرد کاویز را کاوند تا ریشه آن
پیدا شود بعد از آن شیشه را روغن زیر بخت پر کنند و آن ریشه را قطع کرده سر آنرا در میان شیشه
روغن

حب نفع عاقرقرحا نیم درم صینی
خبث نقره صندل سرخ بذر البنج
صندل سفید صندل قرنفل زرنباد
زعفران یکمدال رب عرق عربی
افیون یکدرم نیم سنبل الطیب
تعویت سه پنج باشش عدد
حب نفلفل نیم

روغن گذارند و محکم کنند که باد نرسد و خاک بر بالای ریشه و شیشه کنند تا مدة شش ماه
که در درخت روغن را کشیده باشد و باز پس داده باشد بعده بیرون آورده بهر زخمی که
بمالند احتیاج بدوای دیگر نباشد و یک قسم روغن شیخ صنعان این است والسلام
صفة بیهوش دارو که بجهة داغی یا قطع عضوی یا وضع دارو اکال مثل فلدفیون یا دیگ
بر دیگ بر بواسیر و نواصیر خبیثه طبیب را احتیاج افتد مجرب است بگیرند برگ شاهدانه
و خوب کوبیده شیره آنرا بگیرند و با یک پیاله شیره کوکنار داخل یکدیگر کنند و بگیرند تخم لفاح
زرد یا سیاه یا بیخ لفاح مقدار بیست مثقال تخم نانوره هندی سی مثقال کوفته و بیخته
با سه مثقال زعفران و شش مثقال افیون که در آن شیرهای ثلثه حل کرده باشند اجزا در آن
شیرها داخل کنند و یک شبانه روز بگذارند تا خوب ممزوج شود و اگر جائی گرم باشد در ظرف
چینی یا زجاج بهتر است بعد از آن بگیرند گوشت گاو یا گوشت بز فربه بی چربی و با کارد
بسیار ریزه کنند که مانند خمیر شود و با اجزای مذکور خوب سرشته و بهم مالیده بقوة تمام و در شیشه
کرده چند روز بجل برند که روزی گرم میشود بگذارند که بکدیگر را بخورند و سی چهل عدد کرمهای
بزرگ که بهم رسد کافی است بعد از آن شیشه سربسته را بصحرا برند و ارد و در کچه دراز
گردش را بکنند و تا دو سه ساعت نزدیک آن نروند که بخاران کرمها کشنده است بعده
آن کرمها را در ظرف دیگر کرده تا خشک شود بعد از آن سائیده یکمثقال آنرا در بیست مثقال
حلوا بخورانند یا در روغن و غالیهای خوشبو یا مقداری از نشاسته و قند و زعفران خوب
سحق نموده بر بینی می بویانند بمرتبه که اثرش بمغز رسد والله اعلم بجهة درد سر زدوده
سفید بخور دسته عدد بساید و با عسل معجون کنند و طفل را هر روز مقابل یک بادام بدهند
و مرد بزرگ را مقابل دو بادام بخورانند بغایة مفید است بجهة پیچ و زور شکم تخم مرو بارتنگ

مکدا آکی بزر قطونا نیم ل مجموع را در یک پیاله گلاب جوشانیده و سه مثقال روغن بادام بر بالای
آن ریخته بخورد روغنی که اقسام مفاصلهای گرم و سرد که ورم و درد شدید و ضربان داشته
باشد و مزمن شده علاج کند بگیرند حنظل تازه و قطعه قطعه کنند و در سه برابر آن قطعها
روغن کافشه یا روغن شیر تخت بجیبانند و یک قاشق نفط سفید داخل کنند با سه
پیاله آب و باتش ملایم میجوشانند تا حنظل حل شود و آب تمام شود و روغن بماند و اگر نفط
بهم نرسد بعوض نفط پنج مثقال نمک ترکی سائیده بریزند چون این تمام شود در مفاصل
بارد بمالند و محافظه نمایند که روز سیم از درد فارغ شود و اگر مفاصل گرم باشد آب حنا جوشانیده
اضافه نمایند و بجوشانند و بمالند و اگر حنظل تازه و آبدار بهم نرسد حنظل خشک را در دست
در آب گرم دو شبانه روز خیسانیده و به آتش ملایم جوشانیده تا نرم و آبدار شود و بعده
بهمان دستور روغن سازند که بعون الله نافع است طریقه خوردن عشبه مغربی بگیرد عشبه
ده مثقال و بکار دریزه کند و در دو من و نیم آب بوزن تبریز باتش نرم بجوشانند تا دو حصه برود
و یکحصه بماند صبح و شام دو سه پیاله بطریق قهوه گرم نموده بخورد و این ده مثقال را در سه روز
باید خورد و هرگاه او را میل آب شود همین ابا را گرم کرده بخورد و آب خالص سرد نباید خورد
و در ایام خوردن عشبه از ترشی و سبزی پرهیز کند و طعام نمک دار نتوان خورد اما باید نمک کم است
و از شیرینی هر چه خواهد بخورد و اگر معالجه نشود بیست روز یا یکماه یا بیشتر بخورد تا علت دفع شود
حب زیبق عبد مرصافی مقل ازرق بکدکو داکث کندر ریوند چینی عنبر زرد مکلدیم ل
شکر سرخ ۲ ل این جمله را حب بندد و یک ثرنه است هر حبی مقدار نخودی باشد و سه روز باید
بخورد روز اول سه حب و روز دوم چهار حب و سیم پنج حب بخورد غذا سه روز پیش از حب
قیمه شوربای چرب بخورد و سه روز دیگر حب را بخورد والسلام ایضا زیبق سلیمانی سم الفار
عاقرقرحا

سرکه ... حنا و پیه ... ل ... موم زرد ... ل ... مکد ... ل ... حیوه ... داخل ... بعد از آن موم ... روز ... مالند ... و گل ختمی ... معصفه کنند ... و کلک ... بعده ...

عاقرقرحا صمغ عربی مصطکی کندر کثیرا ملکو سه مثقال آب لیمو یکقاشق زیبق را در قدحی
کرده و اندکی حنا کوفته و بیخته با وصمه کنند و بمالند و آب لیمو چندانکه خواهد داخل کنند و بدست
بمالند آکشته شود و بعد از آن اجزا را در آن ریزند و سرشند و حب سازند بمقدار نخودی و چنانچه
آب لیمو کم باشد گلاب اضافه نمایند و روزی دو عدد حب صبح و دو عدد شام بخورند تا ۳ و ۴ و ۵
روز که دهن و لب بجوش آید یا برشکم زند دیگر کافی است موقوف سازد غذا شله برنج یا
نخود آب یا قورمه بخورد با آب در میل زدن اول اندکی عقب سیاهی بیشتر زنند و بیشتر را
... زنند میل سیاهی ... و بعد از آن که میل زد میل را فرو دآورده ... تخم مرغ را در
ظرف کنند و پنبه را در میان وی بمالد و در پشت چشم بندد با سه روز و بعد از سه روز در خانه
تاریک ... چشم ... سیاهی در پیش چشم او اندازد و اندک اندک درد و شنائی
آشنا کند و اگر ... درد بهم باشد دلیل است که بینائی نخواهد داشت و اگر درد بهم نرسد
و ... درد گیرد یا خواب که دو شب درد نکرد دلیل خوبی است و بعد از دوازده
روز ... و بعد ... در بینی سبیل و ... خشک روز سیم گل سرخ
... بجوشانند و چشم را از آن بشوید و از ... باشد انزروت نشاسته
کف دریا مکدا ل ... ۳ ل نبات ... تا سه روز و سه روز از این باشند نبات انزروت
از آن ... نکنند ۲ حبی که ...
مکدا ... چشم ...

ن بادام بر بالای
بجا... بریان داشته
... اوها

کلین و خورده ریگ بیبزد و پر از ریگ کند و شیشه را در میان ریگ نهد و بعد از آن
شب دیگر روز آتش کند و پنج بار شیشه چنین کند و از این صلایه کرده بمقدار برنجی
در میان روغن گاو بخورد قوه باه زیاده شود و باید ترشی و سفیدی نخورد ایضا اکسیر باه
بگیرد صفایح مس رقیق و چند نوبه بتاباند و در میان شاش گاو و مالت و روغن چراغ و کرا
ببیند لکند و بشوید و بعد از آن ده مثقال زیبق و ده مثقال از این مس منقی یکهفته در میان
ماست اندازد هر روز را و هر روز بجنباند بعد که جیوه را خورد بیرون آورد بعده بگیرد گوگرد
فارسی ۲۰ ال سم الفار زرنیخ سرخ بکمال زرنیخ زرد ۲ ال جمله را صلایه کرده در بوته فرش و قف
مس مزبور نماید و سر بوته را گرفته یکشب آتش دهد و صباح بیرون آورده و با اندک مشک
و بزباز و قلقل صلایه کرده حب بندد با عسل بمقدار نخودی بسیار باه را مفید است و ...

ایضا بجهة قوة باه و فالج و رعشه و درد کمر مفید است و منی قوة بهر زیاده کند اول بگیرد سبو و بگل حکمة
بگیرد و خشک شده بسازد بعد از آن از انگشت بمثل بادام نصفه سبو را پر کند و گوگرد فارسی
و زرنیخ زرد و مکلشی ال در میان سبو ترش کند نصف ادویه او شصت مثقال مس منقی کرده
یا فلوس در میان سبو بهن بگذارد و نصف ادویه را بالای وی ابریزد و در سر آن انگشت ابریزد
تا سبو پر شود سر او را پیاله سفالین بگذارد و بگل حکمت بگذارد و محکم بگیرد و خشک کند و کوره بمثل
کوره حلوائیان که نیم زرع تر ... باشد بسازد و ... آتش دهد ... میان کوره باشد
... و سیم ...
قیمه شوربای چرب بخورد و شش روز دیگر ... سیماب سم الفار
عاقرقرحا

... ساعت ... بعد
... گرم ... ساله ...
... و داخل کرده بعد ...
... دیگر ...